T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI

KASTAMONU YÖRESİ GELENEKSEL KAYIK (KIZAK) SPORUNUN MATERYAL – TEKNİK VE UYGULAMA BAKIMINDAN İNCELENMESİ

145050

YÜKSEK LİSANS TEZİ

145050

Hazırlayan

Tolga ESKİ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. İbrahim YILDIRAN

Ankara – 2004

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Tolga ESKİ'ye ait "Kastamonu Yöresi Geleneksel Kayık (Kızak) Sporunun Materyal–Teknik ve Uygulama Bakımından İncelenmesi" adlı çalışma jürimiz tarafından Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan .....

Prof. Dr. Mustafa SAFRAN

Üye .....

Prof. Dr. İbrahim YILDIRAN (Danışman)

Üye .....

Doç. Dr. Nurettin DEMİR

ÖZET

Bu araştırmanın amacı; spor tarihi ve kültürü açısından önem taşıyan Kastamonu yöresi kayık (kızak) sporunun materyal-teknik ve uygulama bakımından incelenmesidir. Araştırma Ağlı, Azdavay ve Küre ilçelerinde yapılmıştır. Araştırmanın temelini, kaynak taraması, gözlem ve incelemeler, kaynak kişilerden elde edilen bilgiler ile uzman görüşleri oluşturmaktadır. Öncelikle bölgenin sosyal, kültürel, tabiî ve coğrafî yönden bir değerlendirilmesi yapılmış, kayık sporu ile ilgili temel kavramlar açıklanmıştır. Alan araştırması yönteminin kullanıldığı bu çalışma, aynı zamanda tarihî araştırma özelliği göstermektedir.

Erken devirlerde av ve ulaşım aracı olarak kullanılan kayak ve kızak, günümüzde ekonomik fonksiyonlarının yanı sıra uluslararası alanda da yoğun ilgi gören bir spor dalı haline gelmiştir. Kış sporları kapsamında yapılan faaliyetler çeşitli branşlarda yürütülmektedir. Bunlardan Olimpiyat oyunlarında yer alan luge, bobsleigh ve skeleton kızak yarışları inceleme konumuz olan kayık sporu ile benzerlikler göstermektedir.

Araştırma bölgesinde, yaklaşık 400 yıllık bir geçmişinin olduğu ifade edilen, deneyimli yarışmacıların katıldığı, izleyicileri olan, rekabete dayalı, kurallar dahilinde organize edilen kayık sporunun otantik özelliklerini koruyarak günümüze kadar geldiği anlaşılmaktadır. Bugünkü sahiplerine 5–6 nesil öncesi dedelerden kaldığı ifade edilen 18 adet yarış kayığı tespit edilmiştir. Tarihî kayık sahibi ailelerin şecerelerinden hareketle, bazı kayıkların en az 150 yıllık olduğu anlaşılmıştır. Bölgede kayık sporunun varlığı ise, 1721 tarihli bir belgeye göre yaklaşık 300 yıl geriye gitmektedir.

Yarış kayıklarının yapımında, bölge ormanlarından sağlanan ağaç malzemeler kullanılmıştır. Kayıkların, ayakları yabanî erik ağacının özünden; kayık tahtası çam ağacından; kayık bağları ve eşikleri ise meşe ağacından yapılmıştır. Mevcut kayıkların boyları 120-160 cm, enleri 16-17 cm, yükseklikleri 7-10 cm, ağırlıkları ise 4-5 kg arasında değişmektedir. Kayık taşı kullanılarak ayakların altına şekil verilmektedir. Ayrıca, ayak altlarına ısıtılan çam sakızı yedirilmekte ve çene kemiği

sürtülerek sertlik kazandırılmaktadır. Yarışlarda kayık ayaklarını korumak ve kayığın hızını artırmak için kayık sahipleri tarafından özel olarak yapılan bir merhem sürülmektedir.

Kayıkların; yarış kayığı, don kayığı, yedek kayık gibi teknik özelliklerini yansıtan isimleri yanında; Sarıkayık, Canlıca, Cansız, Kulaksız, Fermansuz, Kocakayık, Karayılan, Sakız Kayığı, Topuz Kayığı gibi, nitel ve nicel özelliklerini vurgulayan özel isimleri de bulunmaktadır. Özenle korunarak günümüze kadar gelen bu kayıklar; Ağlı İlçe merkezinde, Sinan ve Kırlardere mahalleleri ile Dana ve Bereketli köylerinde; Azdavay İlçesi Çakıroğlu Köyü'nde ve Küre İlçesi Avşarimam Köyü'nde bulunmaktadır.

Üzerinde kayık yarışlarının yapıldığı "Kayık yolu", yarışmalardan bir gün önce hazırlanmaktadır. Başlangıç, iniş, çıkış ve bitiş bölümleri bulunan yol; araziye uygun iki paralel iz şeklinde tüysüz çarık giyilen ayakların dış kenarları ile sıkıştırılarak yapılmaktadır. Bu çalışma için Şubat ayı en uygun zamandır. Kar kalınlığı en az 25-30 cm yükseklikte olmalıdır. 2000 yılından sonra kayık yarışı yapılan yollardan Sinan Mahallesi'ndeki (Çayyüzü) ve Bereketli Köyü'ndeki (Gökgöl Deresi) 213 m, Belören Köyü'ndeki (Dibek Pınarı) 181 m olarak ölçülmüştür. Bu yollardan ayrı olarak, eski yıllarda kullanıldığı bilinen 7 kayık yolu daha tespit edilmiştir.

Yarışlarda kayığa binen sporculara "binici" adı verilmektedir. Binicilik; teknik beceri, cesaret ve performans gerektirmektedir. Eski binicilerin ağırlıklarını artırmak amacı ile zincir veya kurşun kullandıkları, özel bir kıyafet olmamakla birlikte, hız kesmeyen dar paçalı pantolon giydikleri anlaşılmaktadır.

Özel yarışlarda sözü geçen, yaşlı kişiler hakemlik yapmakta ve derecelerin belirlenmesinde zaman değil, kayılabilen mesafe esas alınmaktadır. Yarış birincilerine koç, dana, para, altın ve kayık gibi maddî ödüller verilebilmekle birlikte kayıklar ya da yöreler arası rekabetin büyüklüğü nedeni ile ödülün manevî değeri önem kazanmaktadır.

2002 yılında Geleneksel Spor Dalları Federasyonu bünyesine "Kızak Sporu" adıyla alınan kayık yarışları, bu tarihten itibaren resmî olarak "Kızak Sporu Yarışma Yönetmeliği"ne göre uygulanmaktadır. Bu çerçevede, lisanslı sporcu ve hakemlerin yer aldığı ilk resmî yarışma Belören Köyü'nde 2003 yılında gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonucunda, Kastamonu bölgesinde eğlenme ve oyun amacı ile yapılan kayık yarışlarının yöreye özgü geleneksel özellikler taşıdığı, yörenin iklim, arazi yapısı ve bitki örtüsü özelliklerine bağlı olarak uygulandığı kanaatine varılmıştır.

ABSTRACT

The aim of this study is to study the sledge sports in its material-technique and application in Kastamonu region which has an importance in sports history and culture. The study is done in Ağlı, Azdavay and Küre suburbs. The basis of the research is formed by scanning, observing and investigation, gaining information from source people and views of the specialists. Firstly, the social, cultural, natural and geographical evaluation of the zone is done and basic concepts about sledge sport are explained. This study which field study is done shows a historical research as well.

As a hunting and transportation equipment in the past the sledge has become a sport which has showed interest internationally besides its economic functions. The facilities within the winter sports is done in various branches. Luge, bobsleigh and skeleton sledge in the Olympic Games has similarities with the studied sports sledge.

In the research zone the sledge sports which is mentioned to have a past of 400 years, attendence of experienced racers, having audiance, competitive, having organized rules has came to nowadays by protecting its authentic characteristics. 18 race sledges which has came from the decendents 5–6 generations have been identified. With the investigation of the family tree of the historical sledge owners some sledges having a past of 150 years have been identified. The sledge sports of the region according to a document dated 1721 has a past of 300 years.

In the construction of the race sledges, wooden equipment gained from the region forests are used. The sledge's base is made of the care of a wild plum; the wooden part of the sledge is made of pine tree; the cord and threshold of the sledge are made of oak tree. The lengths of the existing sledges are 120–160 cm, the highs are 7–10 cm and their weights are about 4–5 kg. The bottom of the legs are shaped by sledge stone. Also pine resin making hot is spread to the foot place and is hardened by rubbing jaw bone. To protect the legs of the sledge and increase the speed a special ointment is applied.

Besides having names as race sledge, frost sledge, spair sledge which imply the technical features, the sledges have special names as Sarıkayık, Canlıca, Cansız, Kulaksız, Fermansuz, Kocakayık, Karayılan, Sakız Kayığı, Topuz Kayığı which emphasizes its quantitative and qualitative features. The sledges which have come to present by special effort of protection are found in Ağlı county town, Sinan and Kırlardere neighbourhoods, Dana and Bereketli villages, Çakıroğlu Village in Azdavay subburb and Avşarimam Village in Küre.

The "Sledge path" on which the sledge races are done is prepared one day before the race. The path which has a start, slope, climbing and ending parts is done in form of two parallel tracks by squeezing it with hairless rawhide sandal. February is the most appropriate month for this study. The thickness of the snow should be at least 25–30 cm high. After 2000, the pists on which the sledge races are done in Sinan Neighbourhood (Çayyüzü) and in Bereketli Village (Gökgöl Deresi) are measured 213 m, the pist in Belören Village (Dibek Pınarı) is measured 181 m. Besides these pists, 7 sledge pists which were used in the past were identified.

The person who rides the sledge is called "rider". To be a rider is needed technical skill, courage and performance. It is understood that the old riders use chain or lead to increase their weight and they wear trousers with narrow legs which aren't special clothing.

In the special races old people are the referees and the lenght can be skied, not the time, is taken base to define the degrees. Besides giving a ram, calf, money, gold and sledge as a present to the winner, the moral side of present takes importance because of the competition between the sledges or zones.

The sledge races in the name of "Sledge Sports" under the Traditional Sports Federation in 2002 has been applied officially according to the "Sledge Sports Race Regulations". In this statement, the first official race with licenced sportsmen and refferees was done in Belören Village in 2003.

As a result of the study, it is amde sure that the sledge races are done for fun and game in the Kastamonu vicinity have traditional features and are done according to the geographical condition, weather and plantation.

ÖNSÖZ

Kastamonu İli'nin bazı yörelerinde yapılan kayık yarışları yöreye has geleneksel özellikler taşımaktadır. Sınırlı bir bölgede görülen uygulamaların Türk spor tarihi ve kültürü açısından ayrı bir önem taşıdığına inanıyorum. Bu konudaki mevcut bilgileri toplamak, bilinmeyen yönlerini ortaya çıkarmak ve elde edilen bilgileri yazılı kaynak haline getirmek bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Yüksek lisan tezi olarak yaptığım bu çalışmanın değerli araştırmacılara ve kayık sporuna gönül verenlere faydalı olmasını diliyorum.

"Kastamonu Yöresi Geleneksel Kayık (Kızak) Sporunun Materyal–Teknik ve Uygulama Bakımından İncelenmesi" konulu çalışmamın seçimi, planlanması ve yürütülmesi sürecinde sürekli desteğini gördüğüm danışmanım Prof. Dr. İbrahim YILDIRAN'a, özellikle kaynak kişilerle irtibatımı sağlayan babam İsmail ESKİ'ye, görüş ve önerilerinden yararlandığım G.Ü. Kastamonu Eğitim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Azmi YETİM'e, Dekan Yardımcısı Doç. Dr. Ahmet KAÇAR'a, öğretim elemanlarından Yrd. Doç. Dr Mustafa ESKİ'ye, Yrd. Doç. Dr. Emin BAYDİL'e, Yrd. Doç. Dr. A. Rıfat GÜZEY'e, Arş. Görv. Cevdet YAKUPOĞLU'ya, verilere ulaşmada her türlü kolaylığı sağlayan başta kaynak kişiler olmak üzere yöre halkına, araştırmada doğrudan ve dolaylı olarak katkıda bulunan kişi ve kurumlara, anneme ve eşime teşekkür ederim.

Tolga ESKİ

2004

İÇİNDEKİLER

ÖZET i
ABSTRACT iv
ÖNSÖZ vii
İÇİNDEKİLER viii
TABLOLAR LİSTESİ x
RESİMLER LİSTESİ (EK 1) xi
ŞEKİLLER LİSTESİ (EK 2) xiv
KISALTMALAR xv
BÖLÜM 1 1
GİRİŞ 1
1.1. Çalışmanın Amacı 1
1.2. Çalışmanın Önemi 4
BÖLÜM 2 7
MATERYAL YÖNTEM 7
2.1. Kapsam 7
2.2. Sınırlamalar 7
2.3. Verilerin Toplanması 7
BÖLÜM 3 9
KASTAMONU İLİNİN COĞRAFÎ, TARİHÎ VE KÜLTÜREL YÖNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ 9
3.1. Genel Konum 9
3.2. İklim 10
3.3. Bitki Örtüsü 11
3.4. Tarım, Hayvancılık, Maden 12
3.5. Tarihî ve Kültürel Gelişimi 13
3.6. Kastamonu'da Spor Kültürü ve Faaliyetleri 17
BÖLÜM 4 20
KIZAK VE KAYAK KÜLTÜRÜ 20
4.1. Kızak ve Kayak Sporlarının Tarihsel Gelişimi 20
4.2. Olimpik Kızak Sporları 24
4.3. Türkiye'de Kayak Sporunun Gelişimi 27
BÖLÜM 5 29
KASTAMONU'DA KAYIK (KIZAK) YARIŞLARI 29
5.1. Kayık Yarışı Yapılan Bölgenin Değerlendirilmesi 29
5.2. Kastamonu'daki Kayık Kültürünün Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme 31
5.3. Kayık ve Kayık Yarışı Terimleri 34
5.3.1. Etimolojik Açıdan Kayık 34
5.3.2. Kayık ve Kayık Yarışına İlişkin Terim ve Deyimler 35
5.4. Materyal – Teknik Açıdan Kayık ve Kayık Yolu 39
5.4.1. Kayık (Kızak) 39
5.4.1.1. Kayık Yapımında Kullanılan Alet ve Malzemeler 39
5.4.1.2. Kayık Yapım Teknikleri 40
5.4.1.3. Kayıkların Bakımı ve Korunması 43
5.4.1.4. Kayıkları Yapan Ustalar 44

5.4.1.5. Tarihî Kayıklar ve Teknik Özellikleri 45
5.4.2. Kayık Yolu 52
5.4.2.1. Kayık Yolunun Yapılışı 52
5.4.2.2. Kayık Yolunun Teknik Özellikleri 54
5.4.2.3. Kayık Yolu Yapılan Yerler 55
5.5. Kayık Yarışlarında Uygulama 56
5.5.1. Kayık Yarışlarının Organizasyonu 56
5.5.2. Yarış Kuralları 59
5.5.3. Kayık Binicileri 60
5.5.4. Kıyafet 63
5.5.5. Hakemler 64
5.5.6. Ödül 64
5.5.7. Yarış Zamanı 64
5.5.8. Yarış Teknikleri 65
5.5.9. Yarışma Yönetmeliği 67
BÖLÜM 6 68
SONUÇ VE ÖNERİLER 68
6.1. Sonuç 68
6.2. Öneriler 73
KAYNAKÇA 75
EK 1: RESİMLER 80
EK 2: ŞEKİLLER 119
EK 3: BELGELER 143
EK 4: GÖZLEM FORMU 144
EK 5: KAYNAK KİŞİ GÖRÜŞME PROTOKOLLARI 145
EK 6: KIZAK SPORU YARIŞMA YÖNETMELİĞİ 176
EK 7: BASINDA ÇIKAN HABERLER 180

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Tarihî Yarış Kayıklarının Kastamonu İli'ndeki Dağılımı 45
Tablo 2: Kayık Yollarına Ait Topografik Ölçüm Sonuçları 55
Tablo 3: Kayık Yarışı Yapılan Yerlerin Kastamonu İli'ndeki Dağılımı..... 56

RESİMLER LİSTESİ (EK 1)

Resim 1: Kastamonu – Ağlı İlçesinden Görünüm 80
Resim 2: Kastamonu – Küre İlçesinden Görünüm 80
Resim 3: Luge Kızak Yarışı Çıkışı 81
Resim 4: Tekler Luge Kızak Yarışı 81
Resim 5: Tekler Luge Kızak Yarışı 81
Resim 6: Çiftler Luge Kızak Yarışı 81
Resim 7: Dörtlü Bobsleigh Yarışı 81
Resim 8: Skeleton Kızak Yarışı 81
Resim 9: Canlıca İsimli Yarış Kayığı ve Binici Yunus KÖMÜRCÜ (Ağlı İlçesi / Sinan Mahallesi / Gürsel ÖZTÜRK'e aittir) 82
Resim 10: Cansız İsimli Yarış Kayığı ve Sahibi Mehmet ÖZSOY (Ağlı İlçesi / Dana Köyü) 83
Resim 11: Fermansuz İsimli Yarış Kayığı ve Sahibi Mehmet TOPÇU, oğlu Muharrem TOPÇU (Ağlı İlçesi / Sinan Mahallesi) 84
Resim 12: Hacıeset İsimli Yarış Kayığı (Ağlı İlçesi / Sinan Mahallesi / Hüseyin YILDIZ'a aittir) 85
Resim 13: Karakayık İsimli Yarış Kayığı ve Sahibi Cemil ŞAHİN (Ağlı İlçesi / Kırlardere Mahallesi) 86
Resim 14: Karakayık İsimli Yarış Kayığı ve Sahibi Niyazi ÖREN (Ağlı İlçesi / Sinan Mahallesi) 87
Resim 15: Karayılan İsimli Yarış Kayığı (Azdavay İlçesi / Çakıroğlu Köyü / Hasan YELEGEN'e aittir) 88
Resim 16: Burunsuz (solda), Karayılan (ortada), Yedek Kayık (sağda) İsimli Yarış Kayıkları (Azdavay İlçesi / Çakıroğlu Köyü / Hasan YELEGEN'e aittir) 89
Resim 17: Kocakayık İsimli Yarış Kayığı (Ağlı İlçesi / Bereketli Köyü / Muharrem KÖSE'ye aittir) 90
Resim 18: Kulaksız İsimli Yarış Kayığı (Ağlı İlçesi / Bereketli Köyü / Muharrem KÖSE'ye aittir) 91
Resim 19: Sakız Kayığı İsimli Yarış Kayığı ve Cemal KAHRAMAN (Küre İlçesi / Avşarimam Köyü / Cemal ve Merdan KAHRAMAN kardeşlere aittir) 92
Resim 20: Sarıkayık İsimli Yarış Kayığı (Ağlı İlçesi / Halk Eğitim Merkezi / Lütfullah YANIKKAYA'ya aittir) 93
Resim 21: Sarıkayık İsimli Yarış Kayığı ve Sahibi Rahmi ÇULLU (Ağlı İlçesi / Sinan Mahallesi) 94
Resim 22: Topuz Kayığı İsimli Yarış Kayığı (Ağlı İlçesi / Kırlardere Mahallesi / İhsan TURAN'a aittir) 95
Resim 23: Yanımalaklı İsimli Yarış Kayığı ve Sahibi Ali Osman DİKMEN (Ağlı İlçesi / Sinan Mahallesi) 96
Resim 24: Yedek Kayık ve Binici Hamdi KÖSE (Ağlı İlçesi / Bereketli Köyü / Muharrem KÖSE'ye aittir) 97
Resim 25: Çocuk Kayıkları (Ağlı İlçesi / Dana Köyü) 98
Resim 26: Çocuk Kayığı Çeşitleri: Çivili (Direkli) Kayık (solda), Kürsü Kayık (sağda) (Kastamonu / Merkez) 98

Resim 27: Yük Kızağı (Kastamonu / Daday İlçesi / Musalla Köyü / Hasan KARAOSMANOĞLU'na aittir) 99
Resim 28: Küre İlçesi Avşargüney Köyü'nde Niyazi TÜRK Tarafından Yapılan Yeni Kayıklar 100
Resim 29: Ağlı İlçesi Dana Köyü'nde 1942 Yılında Ahmet ÇELEBİ Tarafından Yapılan Cemil ÖZSOY'a Ait Yarış Kayığı 100
Resim 30: Küre İlçesi Avşarimam Köyü'nde 2003 Yılında Merdan KAHRAMAN Tarafından Yapılan Yarış Kayığı 100
Resim 31: Kayık Yapımında Kullanılan Aletler (Küre İlçesi Avşargüney Köyü'nde Niyazi TÜRK'e Ait Atölyede) 101
Resim 32: Kayık Taşı (Azdavay İlçesi / Çakıroğlu Köyü / Hasan YELEGEN'e aittir) 101
Resim 33: Yarış Kayığı Parçaları 102
Resim 34: Eşik (önde) ve Bağlar 102
Resim 35: Bağların Kayık Ayaklarına Takılması 102
Resim 36: Kayık Tahtası 102
Resim 37: Eşiğin Tahtaya Yerleştirilmesi 102
Resim 38: Kayık İskeleti 103
Resim 39: Tamamlanmış Bir Kayık 103
Resim 40: Kayığın Oturma Yeri 103
Resim 41: Niyazi TÜRK Tarafından Kayık Ayaklarının Yakılması 104
Resim 42: Niyazi TÜRK Tarafından Kayık Ayaklarının Silinmesi 104
Resim 43: Niyazi TÜRK Tarafından Kayık Ayaklarına Kemik Sürülmesi 104
Resim 44: Niyazi TÜRK'ün Yapmış Olduğu Kayıklar 104
Resim 45: Yarış Öncesi Kayık Sahibi Mehmet ÖZSOY Tarafından Kayık Ayaklarına Merhem Sürülmesi 105
Resim 46: Kayık Ayaklarına Hasan KÖSE (solda) ve Aydın ÖZSOY Tarafından Merhem Sürülmesi 105
Resim 47: Kayık Yolunun Yapılışı 106
Resim 48: 2003 Yılı Küre İlçesi Belören Köyü Dibek Pınarı Mevki Kayık Yolu .. 107
Resim 49: 2003 Yılı Ağlı İlçesi Bereketli Köyü Gökgöl Deresi Kayık Yolu 108
Resim 50: Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi Çayyüzü Mevki Kayık Yolu Yeri 109
Resim 51: Ağlı İlçesi Dana Köyü Çaylık Mevki Kayık Yolu Yeri 109
Resim 52: Ağlı İlçesi Kırlardere Köyü Dibeci Deresi Kayık Yolu Yeri 110
Resim 53: 2003 Yılı Belören Köyü Kayık Yarışları 111
Resim 54: 2003 Yılı Bereketli Köyü Kayık Yarışları 111
Resim 55: Kayık Binicisi Mehmet YELEĞEN (– 1975) 112
Resim 56: Kayık Binicisi Halil KÖSE (1906 – 1980) 112
Resim 57: Kayık Binicisi Mehmet ÖZSOY (1932 – 2003) 112
Resim 58: Kayık Binicisi Hüsnü ÖZTÜRK (1898 – 1981) 112
Resim 59: Kayık Binicisi Fazlı YAMAN (1908 – 1987) 113
Resim 60: Kayık Binicisi Mustafa TAMTEKİN (1908 – 1979) 113
Resim 61: Kayık Binicisi Halil NAMLI (1900 – 1991) 113
Resim 62: Kayık Binicisi Şevket NAMLI (1921 – 1992) 113
Resim 63: Eski Binici Pantolonu (Muharrem KÖSE'ye aittir) 114
Resim 64: Kayık Yolu Yapımında Kullanılan Çarıklar (Muharrem KÖSE'ye aittir) 114

Resim 65: Binici Kurşunu (Mehmet TAMTEKİN'e aittir) 114
Resim 66: Geleneksel Spor Dalları Federasyonu Binici Kıyafeti (2003 Belören Kayık Yarışları) 115
Resim 67: Kazıklardan Tutuş ve Çıkış Pozisyonu 116
Resim 68: Pençe Atma ve Bacaklardan Tutuş (Hamdi KÖSE) 117
Resim 69: Kayma Pozisyonu (İhsan TURAN) 117
Resim 70: Kayık Yarışı Anı Görüntüleri (Muharrem KÖSE) 118

ŞEKİLLER LİSTESİ (EK 2)

Şekil 1: Kastamonu İli ve Yakın Çevresi 119
Şekil 2: Yarış Kayıklarının Bölgedeki Dağılımı 120
Şekil 3: Yarış Kayığı ve Parçaları 121
Şekil 4: Alaca (Niyazi ÖREN) 122
Şekil 5: Canlıca (Gürsel ÖZTÜRK) 123
Şekil 6: Cansız (Mehmet ÖZSOY) 124
Şekil 7: Fermansuz (Mehmet TOPÇU) 125
Şekil 8: Hacıeset (Hüseyin YILDIZ) 126
Şekil 9: Karakayık (Cemil ŞAHİN) 127
Şekil 10: Karakayık (Niyazi ÖREN) 128
Şekil 11: Karayılan (Hasan YELEGEN) 129
Şekil 12: Kocakayık (Muharrem KÖSE) 130
Şekil 13: Kulaksız (Muharrem KÖSE) 131
Şekil 14: Sakız Kayığı (Cemal – Merdan KAHRAMAN) 132
Şekil 15: Sarıkayık (Lütfullah YANIKKAYA) 133
Şekil 16: Sarıkayık (Rahmi ÇULLU) 134
Şekil 17: Topuz Kayığı (İhsan TURAN) 135
Şekil 18: Yanımalaklı (Ali Osman DİKMEN) 136
Şekil 19: Yedek Kayık (Muharrem KÖSE) 137
Şekil 20: Belören Köyü Kayık Yolu Topografik Ölçüleri 138
Şekil 21: Bereketli Köyü Kayık Yolu Topografik Ölçüleri 138
Şekil 22: Sinan Mahallesi Kayık Yolu Topografik Ölçüleri 138
Şekil 23: Kayık Taşının Alttan ve Yandan Görünüşü 139
Şekil 24: Kayık Yolu 140
Şekil 25: Kayık Yolu Kesiti 140
Şekil 26: Binicinin Kullandığı Kurşun Ağırlık 141
Şekil 27: Çıkış Pozisyonunda Kazıklardan Tutuş 142
Şekil 28: Çıkıştan Sonra Ellerin Yere Vurulması (Pençe Atma) 142
Şekil 29: Kayma Pozisyonu 142

KISALTMALAR

BOA TD	: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Takrir Defteri
c.	: Cilt
cm	: Santimetre
Çev.	: Çeviren
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
gr	: Gram
ha	: Hektar
H.	: Hicrî
Haz.	: Hazırlayan
kg	: Kilogram
km	: Kilometre
KSTİM	: Kastamonu Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü
m	: Metre
M.	: Milâdî
M.Ö.	: Milâttan önce
M.S.	: Milâttan sonra
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı

İnsan vücudunu yüksek bir verimliliğe ulaştıran bedensel faaliyetler, zamanla, toplumların hayat şart ve tarzları, üzerinde yaşadıkları toprakların coğrafî yapısı ve iklimi gibi çeşitli faktörler tarafından etkilenerek spor türlerinin değişik yön ve ağırlıklarda biçimlenmesine sebep olmuştur (Yıldıran, 1996:48). Diğer bir ifadeyle insanın kendini ve güvenliğini koruma amacıyla başlayan mücadele süreci tabiat ve çevre şartlarına bağlı olarak şekillenmiştir. Aklını ve bedenini kullanarak doğal ve sosyal çevre ile uyum içerisinde yaşamayı bilen insanlar güç ve yeteneklerini fikir ve ruh eğitimiyle birleştirip birlik ve dayanışma içinde siyasal, kültürel, ekonomik ve bilimsel alanlarda dinamik ve yaratıcı toplumlar oluşturmuşlardır. Spor faaliyetleri içerisinde yer alan beden hareketleri ve bu hareketlere uygun araç gereçler önemli toplumsal gerçekleri de yansıtmaktadır. Çeşitli ülkelerin ve bu ülkelerde yaşayan insanların spor etkinliklerine bakıldığında toplum özellikleri ve yaşama bakış biçimleri ile ilgili bilgiler elde edilebilmektedir.

Tarihî gelişim süreci içerisinde sportif oyunlar köklü geleneklere bağlı olmasına rağmen; sosyal, kültürel etkileşim çevresine bağlı farklılaşmalara uğrayarak, varyantlar oluşturmuşlardır. Bu anlamda çeşitli Türk topluluklarının, kendi kültürel kimlikleri ile şekillendirdikleri, özünde aynı olan, ancak ayrı adlarla anılan, oynanma amacı doğrultusunda yapılar oluşturmuş sportif oyunların varlığı görülmektedir (Öngel, 2001: 446). Her toplumun kendine özgü olan gelenekleri, tutkuları ve alışkanlıkları toplumun genel yapısını belirlemektedir. Kültür düzeylerine göre değişik özelliklere sahip olan toplumların bazı konulara karşı duyarlılıkları da değişmektedir. Türkler de tarih boyunca spora yakın olmuşlar ve sporu günlük hayatın bir parçası olarak kabul etmişlerdir (Güven, 1999: 3).

Tarihî süreç içerisinde toplumların vücut kültürlerini belirlemede ve şekillendirmede coğrafyanın ve iklim zorlamalarının önemli bir yeri olduğu

anlaşılmaktadır. Bozkır hayatının oluşmasına neden olan iklim şartlarının ve tabiat şekillerinin, bu coğrafyada yaşayan toplumların bilinçli bir vücut kültürü oluşturmasına, sportif aktivite olmaya aday bir takım fiziksel etkinliklerin geliştirilmesine neden oldukları bilinmektedir. Bu manada; erken dönemde Sibirya'nın karla kaplı güney bölgelerinde yaşayan proto–Türkler, tabiatın sağladığı imkânları kullanarak, becerileri oranında geliştirdikleri tekniklerle de destekleyerek, hayatı devam ettirme amacı ile sürdürülen bireysel avcılığın, taşımacılığın ve uzun mesafeler aşabilme etkinliğinin en önemli aracı olan kayağı bir buluş olarak yarattıkları görülür (Togan, 1939: 1170). Ayrıca bazı Türk boylarının tarih sahnesine kış şartlarında kullandıkları, kayma ile ilgili araç gereçlerle özdeşleşmiş olarak çıkmaları diğer kültür çevrelerinin bu toplumları tanımlamada "ağaç atlı Türkler", sığır kemiklerinden yapılmış buz kayaklarında kaydıklarından "sığır ayaklı Türkler" gibi kayma eylemi ile ilgili maddî kültür unsurlarını öne çıkararak yapmaları, erken dönem Türk toplumlarında kayak kültürünün zenginliğini göstermektedir (Yıldıran, 1996: 56). Göktürk Kitabeleri ve Orta Asya'nın kültür özelliklerini taşımakta olan, Baykal Gölü kıyılarında oturan Kurıkanlar'a ait kaya resimlerinde, üzerleri keçelerle örtülmüş, atlar ve köpeklerle çekilen kızak kafileleri görülmektedir (Ögel, 1984: 204).

Bazı kaynaklar tarafından erken dönem kayak ve kızaklarının spor amacı dışında iklim ve tabiat koşullarının zorunlu kıldığı şartların geliştirdiği araçlar olarak değerlendirilmesine karşılık (Öngel, 2001: 446), Sayan Dağları'nda yaşayan Tuba Türkleri'nde kayakçılığın çok gelişmiş olduğu gerek buzda kaymanın, gerek kar üzerinde kayakçılığın spor olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır (Togan, 1939: 1167).

Kayak Türkler için hem spor, hem de geçim aracıdır. Kayağın yapımcısı ve yaratıcısı fazlasıyla karı çok olan bölgelerde yaşayan Türklerdir. Altay Dağları'nın kuzey eteklerinde Mıras ve Kandoma Irmakları boyunda yaşayan Türk boyları vardır. Her boyun kendine mahsus bir adı varsa da bunlar bilim dünyasına "Şor Türkleri" adıyla geçmişlerdir. Av mevsimi geldiği zaman Şor Türkleri'nin ava çıkarken, yiyecek ve diğer malzemelerini *şanak* adını verdikleri kızak üzerinde

taşıdıkları, ayaklarına da *şana* adını verdikleri kayakları taktıkları belirtilmektedir (Ortekin, 1938: 152).

Şor Türkleri'nin Şana, Batı Türkleri'nin Çana adını verdikleri kayak, kayın, akdiken, burgulu söğüt ağaçlarından yapılırdı. Kayak uzunluğunun, onu kullanacak kişinin sakal (çene) hizasına kadar olması genel bir kuraldı. Ortalama olarak kayağın uzunluğu bir buçuk metre ve genişliği 12–16 cm'dir. Ön tarafları uca doğru incelmekte olup burnu yukarıya doğru kalkıktır. Karda kolayca kaymayı sağlamak için kayakların altına ceylan, geyik ve at derisi kaplanır, bu deriler hayvanların ayak kısımlarından alınırdı (Ortekin, 1938: 152). Kırgızların, Moğolların ve Yakutların da karda kaydıklarını söyleyen, bundan yedi asır önce yazılmış Fadlullah Raşidüddin'in 1307 tarihli eseri en kıymetli vesikadır (Kırşan, 1938: 288).

Elde edilen bu bilgilere rağmen, kayak sporu on dokuzuncu yüzyılın yarısından sonra uluslararası alanda ilgi görmeye başlamıştır. 1865'de General Berklandel'in "Kayak Kayma" adında klasik bir kitabı çıkmıştır. 1870'de iki Telemark'lı köylü delikanlısı tarafından kayak kaymanın ne olduğu halka gösterilmiş, 1877'de Christiana'da ilk kayak spor cemiyeti kurulmuştur. 1879'da ilk olarak kayak koşusu yapılmıştır. Ski = Kayak kelimesinin Almanca "schi" kelimesinden, Finlandiya lisanından "suski" kelimesinden veya merkezî Asya lisanlarından Moğolca bir kelimeden geldiği hakkında üç ihtimal vardır. Bu ihtimallerin en kuvvetlisi Orta Asya lisanından bir kelime olmasıdır. Çünkü Orta Asya milletleri milâttan önceki asırlarda ve İskandinavya uluslarının bugünkü memleketlerine yerleşmeden evvel kayma araçlarını kullanmışlardır (Pura, 1936: 125).

Yazılı kaynaklarda, kayak sporunun ilk defa 1914 yılında askerî kanallarla Anadolu'ya girdiği; bu konudaki spor çalışmalarının 1930 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü ve Ziraat Yüksek Mektebi'nde Beden Eğitimi Öğretmeni Alman H. Ridel'in öncülüğünde başladığı ileri sürülmektedir (Tanyeri, 2000: 8).

Türk tarihinde ve kültüründe önemli bir yere sahip olan Kastamonu, XI. yüzyıldan itibaren Anadolu'ya gelen pek çok Türkmen aşiretinin tercih ettiği ana

yerleşim merkezlerinden biridir. Kastamonu asırlar boyunca Türkler tarafından sosyal ve kültürel çalışmaların yapıldığı ve günümüze intikal ettiği tarihî bir şehirdir (Turan, 2001: 485).

Anadolu'da köyden şehire göçlerin hızla arttığı bir ortamda, özgün kültür yapısını ve geleneksel özelliklerini koruyabilmiş, Anadolu tarihinde özel önem taşıyan Kastamonu'nun bazı bölgelerinde yapılan kayık yarışlarının araştırılması bu tezin hazırlanmasında etken olmuştur. Bölgenin içinde bulunduğu iklim, yüzey şekilleri ve bitki örtüsü değişmemekle birlikte, beşerî ve ekonomik durum zamanla değişmekte, buna bağlı olarak da insanların hafızalarında yer alan bilgiler genç nesillere aktarılırken unutulup kaybolmaktadır. Yaşam şartlarının değişmesi sonucunda geleneksel özellikler taşıyan spor aktiviteleri, yaşları ilerleyen kişilerin sahip olduğu bilgiler yazılı kaynaklara aktarılmadığı ve gerekli araştırmalar yapılmadığı için bir çok kültür değerleri gibi kaybolmaktadır. Bilgilerin hafızalardan silinmesi uygulamaların eksik ve yanlış yapılmasına, hatta kullanılan materyallerin de yok olmasına sebep olmaktadır. Bu da spor kültürü ile ilgili bilgilere ulaşmayı zorlaştırmaktadır. Ağlı, Azdavay ve Küre ilçelerinin bazı köy ve mahallelerinde yapılan geleneksel kayık yarışlarının materyal, teknik ve uygulama yönünden incelenmesi, Türk spor tarihindeki yerini bilimsel bir araştırmaya dayalı olarak alması yönünden çalışmanın amacını oluşturmuştur. Bu araştırmada bölgenin tarihî ve kültürel değerlerinin ışığında, doğa şartlarına bağlı olarak yapılan kayık yarışlarının tarihî gelişimi, mevcut kayıklar ve özellikleri, kayıkların yapımı, bakımı ve korunması, kayık yolunun yapılışı ve özellikleri, kayık yarışları ve yarışma kuralları incelenmiştir.

1.2. Çalışmanın Önemi

Spor, tarih boyunca insanın insanla, tabiat varlıklarıyla ve kendisi ile mücadeleleri sonucunda belirginleşmeye başlayan bir olgu olarak ortaya çıkmıştır. Vücut kültürü etkinliklerinin doğrudan bozkırın zorlaması olarak ortaya çıktığı gibi, doğrudan boş zamanı değerlendirmek amacı ile ve sportif karşılaşma olarak da gerçekleştiği görülür. Antrenmanlı olma, bu anlamda amaç geliştirme ve zamanı bu şekilde değerlendirme düşüncesinin tarihsel süreç içinde evrimleşerek; ibadetten

oyuna ve oradan sportif oyuna dönüştüğü bilinmektedir. Dünyaya geldikleri günden bugüne kadar tabiatla, kendilerini saran birçok tehlike ve düşmanla mücadele etme zorunluluğunda kalan insanlar enerjilerini ve performanslarını yükseltmek için sürekli vücut kültürüne, spora ve sportif oyunlara başvurmuşlardır. Spor, zaman içinde toplumların sosyal yönden gelişmeleri, toplumlar arası rekabet ve çekişmenin artarak yayılması sonucu kültürel bir boyut kazanmıştır. Bu kültürel olgu beden eğitimi ve vücut kültürü açısından da toplum birimleri içerisinde yaygınlık göstermiştir (Öngel, 2001: 20).

Beden eğitimi ve spor, günümüzde insanın fizikî güç ve yeteneklerinin fikir ve ruh eğitimine paralel biçimde geliştirilmesini hedef alan hareket formları olarak tanımlanmaktadır. Bedeni eğitmenin bir amaç olarak ele alındığı bu ideal tanımın kapsamıyla tam bir paralellik göstermese de, insan vücudunun belli amaçlar için çeşitli fiziksel aktivitelerle geliştirilmesi fikrinin, gerek genel insanlık, gerekse Türk tarihinin aydınlatılabilmiş devirlerinde hayat şartlarının doğal bir neticesi olarak gelişmiş olduğu bilinmektedir. Örneğin, hayatın idamesi için gerekli olan ve vücudun yoğun katılımını gerektiren avcılık, bilinçli olarak kondisyonel ve koordinatif yeteneklerin hareket becerilerinin geliştirilmesi amacına yönelik olmamasına rağmen, insanı doğal bir sonuç olarak bu açılardan da biçimlendiriyordu. Böylece, av esnasında farkında olmaksızın psiko–fizik performans kapasitesini arttıran insan, zamanla çalıştırılmış, idmanlı bir vücudun gerek iş, gerekse av esnasında daha çabuk, daha risksiz ve daha verimli olarak hedefe ulaştığı tecrübesini kazanınca, av dışı zamanlarında mevcut fiziksel performansını korumak hatta daha da yükseltmek için çeşitli formlarda, amaca uygun egzersizlerden oluşan aktiviteler üretmeye başlamıştır (Yıldıran, 1996: 48).

Günümüzde tüm dünya ülkeleri spora büyük önem vermekte ve uluslararası spor organizasyonlarında ön sıralarda yer almak için mücadele etmektedir. Bu sonuçlar ulusal saygınlığın bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Ancak, kaybedenler her zaman kazananlardan daha çok olmaktadır. Başarıları sürekli olan ülkelere bakıldığında ise sporun bu toplumların yaşam biçiminin bir parçası olduğu görülmektedir (Öztürk, 1998: 7). Dünyada ilk defa kayağı keşfederek uygulamaya

geçirdiği ifade edilen Türk Toplumu, ülkemizdeki kış sporlarının gelişmesi ile ilgili araştırmaların ve çalışmaların yeterli düzeyde olmaması sebebi ile uluslararası alanda olması gereken seviyeye ulaşamamıştır.

Uluslararası alanda Luge (Yarış Kızağı), Skeleton ve Bob Kızağı gibi kızak kullanılarak yapılan kış sporları uygulama ve materyal yönünden Kastamonu İlinin bazı bölgelerinde yapılan Kayık (Kızak) Sporu ile benzerlikler göstermektedir. Kastamonu bölgesinde yapılan kayık yarışlarının en az 300–400 yıllık bir geçmişinin olduğu belirtilmektedir. Yöredeki bu sporun uluslararası alanda gerçekleştirilen benzer spor dallarına göre çok daha eski tarihlerde yapılıyor olması beden eğitimi ve spor tarihimiz açısından ayrı bir önem taşımaktadır.

Araştırmamıza konu olan kayık yarışlarının eski tarihlere dayandığı ifade edilmiştir. Çeşitli sebeplerle kaybolmak üzere olan bu kültür değerimizin yaşatılması için son yıllarda Ağlı ve Küre ilçelerinin yerel yöneticileri tarafından kayık (kızak) yarışları adı altında geleneksel özelliklere bağlı etkinlikler düzenlenerek bu etkinliklere belirli bir sporcu ve seyirci kitlesinin katılımı sağlanmaktadır.

Kızak sporunun yarışma yönetmeliği, Geleneksel Spor Dalları Federasyonu tarafından kabul edilerek Resmî Gazetede yayınlanmıştır (Resmî Gazete, 2002: 143). Böylece, bu yarışlar resmî olarak geleneksel spor dallarımızdan biri olma niteliği kazanmıştır. Ancak; bu güne kadar konu hakkında yeterli bir bilimsel araştırmanın yapılmamış olması önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Bu çalışma, geleneksel Türk sporu için bilimsel bir kaynak teşkil edecek ve kızak sporunun bilinmeyen yönlerini açığa çıkaracak, aynı zamanda yapılacak araştırma ve uygulamalara ışık tutacaktır.

BÖLÜM 2

MATERYAL YÖNTEM

2.1. Kapsam

Araştırmada Kastamonu İli Ağlı, Azdavay, Küre ilçelerine bağlı bazı köylerde kış aylarında doğa şartlarına bağlı olarak yapılan kayık yarışlarının tarihî gelişim içerisinde materyal, teknik ve uygulama yönünden geleneksel özellikleri incelenmiştir. Diğer bir ifade ile kayıklar ve kayık yollarının özellikleri, bakımı ve korunması, kayık yarışlarının organizesi ve kuralları, kayık binicileri, kıyafetleri, yarış hakemleri, derecelerin belirlenmesi, ödüllendirme konuları araştırılmıştır. Araştırma evreninde bulunan bütün kaynaklara ulaşılması amacı ile ayrıca örneklem almaya gerek duyulmamıştır. Kayık yarışları ile doğrudan ilgili olan ilin coğrafî, tarihî ve kültürel yönden değerlendirilmesi ile birlikte dünyadaki kızak ve kayak kültürü üzerinde de durulmuştur.

2.2. Sınırlamalar

a) Araştırma Kastamonu İli Ağlı, Azdavay ve Küre ilçeleri ile,
b) Geleneksel olarak yapılan kayık yarışları ile,
c) Araştırma bölgedeki kaynak kişilerle sınırlıdır.

2.3. Verilerin Toplanması

Çalışmada geleneksel kayık yarışları, bazı bölgelerde ve doğal şartlar içerisinde mülâkat ve gözlem teknikleri kullanılarak incelendiğinden alan araştırması yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma amaçlarına uygun olarak elde edilen veriler kaynak taramasına, gözlem ve mülâkat tekniklerine, uzman görüşlerine dayanmaktadır. Öncelikle yazılı ve yerel bilgi kaynaklarından yararlanılarak fiziksel verilerin tanımı ve analizleri ile çalışmaya başlanmış, mevcut yarış kayıkları, kayık sahipleri, kayık yarışı yapılan yerler tespit edilmiştir. Araştırma amaçlarına uygun olarak veri kaynakları

seçilmiştir. Fiziksel veriler olarak kayıklar, kayıkların yapımında ve korunmasında kullanılan malzemeler, kayık yolları belirlenmiştir. Canlı kaynak olarak kayık sahipleri, kayık yarışlarına katılan kişiler ve yerel yöneticiler seçilmiştir. Hayatta olmayan binici ve kayık sahipleri hakkında bilgi sağlamada kişinin bir yakını ikinci veri kaynağı olarak değerlendirilmiştir. Uygulamalar için 2003 yılında yapılan kayık yarışları temel veri kaynaklarından birini oluşturmuştur. Araştırmada elde edilecek verilerin yeterliğini arttırmak amacı ile kaynak kişilere yöneltilmek üzere sorular hazırlanarak "Kaynak Kişi Gözlem Formu" oluşturulmuştur (Ek 4). Bu formda kaynak kişinin kimlik bilgileri ile birlikte görüşmelerde kullanılmak üzere 15 adet açık uçlu soru belirlenmiştir. Bu sorular doğrultusunda uygun ortamda ve kişilerin yaşadıkları çevrede görüşme sağlanarak biyografik bilgiler elde edilmiştir. Yeni kaynaklara ulaşmada araştırma süresince önceki bilgiler değerlendirilmiştir. Kayıkların yapımı, korunması, kullanılması, uygulama alanları ile birlikte incelenmiştir. Kayıkların bulunduğu, kayık yarışlarının yapıldığı yerler harita üzerinde gösterilerek belirlenmiştir.

Araştırmada gözlem ve mülâkat yolu ile elde edilen bilgiler yerinde ve zamanında fotoğraf makinesi, video kamera ve not alma şeklinde kaydedilerek bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Fiziksel nitelikteki verilerin sunulması amacı ile materyallerin resimlerinden ayrı olarak çizimlere yer verilmiştir.

Kayıkların fiziksel özelliklerini belirlemede metre ve terazi kullanılmış, veriler bilgisayar ortamında değerlendirilerek şekle dönüştürülmüştür. 2000 yılından sonra yarış yapılan kayık yerlerinin topoğrafik ölçümü uzman kişiler tarafından teknik aletler kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Kitaplık ve arşiv çalışmalarına paralel olarak arazi ve kaynak etütleri yapılırken elde edilen veriler tez danışmanı ile birlikte değerlendirilmiştir.

BÖLÜM 3

KASTAMONU İLİNİN COĞRAFÎ, TARİHÎ VE KÜLTÜREL YÖNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Genel Konum

Türkiye'nin Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde yer alan Kastamonu ili; doğuda Sinop ve Çorum, güneyde Çankırı, kuzeybatıda Karabük ve Bartın illeri ile sınır oluşturmaktadır (Ek 2, Şekil 1). Kuzeyindeki doğal sınırını Karadeniz'in oluşturduğu ilin, sahilindeki kıyı şeridi uzunluğu 170 km'dir. Kastamonu il merkezinin denizden yüksekliği 780 m'dir. İlin yüzölçümü ise 13.108 km² kadardır. Türkiye topraklarının % 1.7'sine karşılık gelen bu alanın % 74.6'sını dağlar ve ormanlar, % 21.6'sını platolar, % 3.8'ini ovalar oluşturmaktadır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: 4568).

1990 yılına kadar merkez ile birlikte 17 olan ilçe sayısı 3644 Sayılı Kanun ile Ağlı, Hanönü ve Seydiler'in ilçe yapılmasından sonra 20'ye çıkmıştır. Bunlardan Ağlı, Azdavay, Küre ilçeleri İsfendiyar Dağları'nın hakim olduğu sahada yer almaktadır. Kastamonu ilinde Merkez dahil 21 belediye, 1071 köy ve bu köylere bağlı 2558 yerleşim birimi bulunmaktadır. 2000 yılı genel nüfus sayımına göre il merkezinin nüfusu 66.993 kişi olup, ilçeleri ile birlikte toplam nüfusu 385.536 olarak tespit edilmiştir (DİE, 2002: 65).

Bölgenin jeolojik yapısına, iç ulaşımı etkilediği kadar diğer bölgelerle ilişkisini de zorlayan dağlar hakimdir. Bunların en önemlileri doğu-batı yönünde Karadeniz'e paralel olarak uzanan Ilgaz ve Küre (İsfendiyar) Dağlarıdır. İlin güneyinde yer alan, Ankara-Kastamonu karayolunun iki yanındaki Ilgaz Dağlarına ait tepelerin yüksekliği 2000 metreyi aşmaktadır. Bunlardan en önemlileri ilin en yüksek noktası olan Büyük Hacet (Hacet Ilgaz) ile Küçük Hacet (Çatal Ilgaz)'dır. Büyük Hacet tepesinin yüksekliği 2565 m, Küçük Hacet tepesinin yüksekliği 2530 m'dir. İl merkezi ile Karadeniz arasında irili ufaklı birçok dere ile parçalanan Küre

Dağlarının yükseltisi, genellikle 1200-1400 m'dir. Kolay geçit vermeyen bu dağlar, geniş çam ve göknar ormanları ile kaplıdır (Baydil, 1994:14).

Dağlar ile ovalar arasındaki geçiş ve yükseltileri değişen platolar, bunların arasında açılmış tektonik depresyonlar, kıvrımlı ve monoklimal yapılar üzerinde gelişmiş şekiller birbirini takip eder. Bölgenin kuzeyini oluşturan dağlar doğu-batı istikametinde kütleler meydana getirirken aradaki vadi ve depresyonlar da buna uymuştur (Aydınözü, 2002: 67). İlin yaklaşık % 22'sini kaplayan platolar, genellikle Küre ve Ilgaz Dağları arasındaki dalgalı alanda, kısmen de dağların eteklerinde bulunur. Üzerinde geliştikleri oluşumların yaş ve türlerine göre parçalanmış durumda olan bu platolardan 1000-1500 m arasındaki yükselti kademesinde yer alanlar, koyu renkli toprakları ve zengin orman alanları ile dikkat çeker (Yurt Ansiklopedisi, 1983: 4570).

Bölgede ovalık alan azdır. Daday ve Taşköprü ilçelerini kapsayan 120 km uzunluğunda, 20-30 km genişliğinde Gökırmak vadisi Kastamonu'nun en önemli ovasıdır (Kastamonu İl Yıllığı, 1973: 36). Ova niteliğindeki düzlükler akarsuların geniş alüvyal tabanlarından, çöküntü alanlarının düz, kalın bir dolgu ile kaplı olan taban kesimlerinden oluşmaktadır. Akarsuların geniş alüvyal tabanlarından oluşan düzlükler, meyveliklere ve sulu tarıma, diğerleri ise su azlığı nedeni ile kuru tarıma ayrılmıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: 4572).

3.2. İklim

Kastamonu ilinin kuzey ve güneyden yüksek dağ sıraları ile çevrili olması, arazinin engebeli bir yapıya sahip olmasının yanında iklim özelliklerinin de değişiklik göstermesine neden olmaktadır. Kıyı şeridi dışında kalan bölge kış aylarında çok soğuk, donlu ve karlıdır. İlin yıllık sıcaklık ortalaması 9.7°C'dır. Aralık ayında –23.7°C, Ocak ayında –26.9°C, Şubat ayında –22.3°C en düşük ortalama sıcaklık olarak kaydedilmiştir. İlde yıllık ortalama güneşlenme süresi günde 6 saat 12 dakikadır. Bu süre; Aralık ayında 2 saat 15 dakika, Ocak ayında 2 saat 32 dakika, Şubat ayında 3 saat 46 dakikadır. Yıllık ortalama yağış miktarı 461.6 mm olan ilin, yağışlı gün sayısı 123.9, karla örtülü gün sayısı ise yıllık ortalama 39.8

olarak belirlenmiştir. Bu sayı; Aralık ayında 8.3, Ocak ayında 14.9, Şubat ayında da 10.7 olarak tespit edilmiştir. Yıllık ortalama 108 gün olan donlu gün sayısı, kış aylarından Aralıkta 21.6, Ocakta 26.4, Şubatta 18.2'dir (Türkiye İstatistik Yıllığı 1999, 2000: 16-29).

Coğrafî enlem, kara ve denizin etkisi, yükseklik, arızalar ve bitki örtüsü gibi faktörlerin zaman ve mekân bakımından çeşitli tesirler yapması ile bir bölgenin iklimi oluşmaktadır. Verilerin elde edildiği rasat istasyonlarının tamamen Gökırmak vadi tabanında yer alması sebebi ile yamaçlarına doğru yükselen sahaların iklimi hakkında kesin veriler yoktur (Baydil, 1994: 20). Rakımın yükseldiği dağ ve vadilerde donlu gün sayısı ve kar yağışı artmakta, ısı düşmektedir. İrtifa farkı ve mesafeden kaynaklanan bu değişme Ilgaz ve Küre dağlarında açık bir şekilde görülebilmektedir. Dolayısıyla yükselen dağ yamaçları kış sporları için uygun bir ortam oluşturmaktadır.

3.3. Bitki Örtüsü

Kastamonu ili bitki örtüsü bakımından zengin bir alana sahiptir. İlin Devrekâni dolayları orman örtüsünden yoksundur. Ancak bu kesimlerde de seyrek ağaç, çalı ve orman kalıntılarına rastlanmaktadır. Eğimin daha yumuşak olduğu bu kesimler kestanerengi toprakların yayılım alanıdır. Kıyıdan iç kesimlere gidildikçe artan yüksekliklerde düzgün gelişimli, nitelikli kayın, köknar ve çam ormanları önemli yer tutar (Yurt Ansiklopedisi, 1983: 4576). İl dahilinde koruluk orman arazisi 638.595 ha, baltalık orman arazisi 111.828 ha olmak üzere il yüzeyinin % 56.79'unu kaplar. İbreli ağaçlardan karaçam, sarıçam, göknar, kızılçam; yapraklı ağaçlardan ise kayın, meşe, gürgen, kavak ve kestane bölgeye hâkim ağaç türleridir (KSTİM, 2001: 24). Dağlık kütleler üzerinde yükseldikçe ovaların tek tip bitki toplulukları yerini gür ve daha zengin çeşitlerin olduğu ortama bırakır. Engebeli yüzey şekillerine sahip alanlarda farklı ortam şartları isteyen bazı bitki türleri sokularak topluluklar teşkil eder. Bunlar arasında kızılcık (cornus mas), yabanî erik (prunus divericata), yabanî elma (malus silyvestris), fındık (Corlyus Avellana) gibi Karadeniz'e özgü nemcil türlerin yanında (Aydınözü, 2002: 92) mersin (myrtus communis) gibi maki türleri de tespit edilmiştir (Aydınözü, 2002: 170).

3.4. Tarım, Hayvancılık, Maden

Tarım alanı ilin toplam arazisinin % 28'ini kaplamaktadır. Bunun yanında % 2 yerleşim, % 6'da çayır ve mera alanlarına karşılık gelmektedir. Toplam 367.445 ha tarım alanı olup bunun 212.587 ha'ı sulamaya elverişlidir. Üretimi yapılan başlıca tarım ürünleri buğday, arpa ve mısır, sanayi bitkilerinden şeker pancarı, kendir, keten ile sarımsaktır. 2000 yılı verilerine göre 198.640 ton buğday, 81.805 ton arpa, 2490 ton mısır, 385.564 ton şekerpancarı, 16.377 ton sarımsak elde edilmiştir (KSTİM, 2001: 24).

Kastamonu ve çevresi, hayvancılık yönünden son derece müsait bir yapı göstermektedir. Büyükbaş hayvanlar çoğunluğu teşkil eder. 1991 genel tarım sayımına göre 322.545 büyük baş, 139.272 küçükbaş hayvan vardır. Ayrıca ilde 58.204 adet modern, 1159 adet yerli arı kovanı bulunmaktadır (KSTİM, 2001: 24). Bölgenin dağlık ve ormanlık olmasından dolayı yaban hayvanları bakımından da zenginlik göstermektedir. Bunlar; domuz, ayı, tilki, keklik, bıldırcın, yabanî ördek, karaca, geyik, tavşan, sansar, porsuk gibi hayvanlardır (Yurt Ansiklopedisi, 1983: 4576).

İlin en önemli yer altı madenlerinden birisi bakırdır. Küre ilçesinde bakırlı pirit madeni çıkarılmaktadır. Bu madenin toplam 17.044.089 ton görünür ve muhtemel rezervi vardır. Üretilen bakırlı piritin büyük bölümü yurt dışına ihraç edilmektedir. Bozkurt ilçesinde cıva yataklarının toplam rezervi 75.000 ton dolayındadır. Kastamonu'nun önemli bir başka madeni manganez Tosya ve Çatalzeytin'de bulunmaktadır. MTA Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre 12.500 ton görünür, 525.000 ton muhtemel rezervli manganezin 512.500 tonluk bölümü Tosya, 25.000 tonluk bölümü Çatalzeytin'dedir. Azdavay ilçesi çevresinde bulunan taşkömürü ise 14.278.000 ton toplam rezervlidir. Yine Tosya'da toplam rezervli 312.000 ton linyit yatakları bulunmaktadır. Kastamonu ili civarında 360.000.000 ton (muhtemel) mermer yatakları vardır (KSTİM, 2001: 24). Ayrıca Küre-i Hadit'de (Demirli Köyü) demir madeni bulunmaktadır (Meydan Larousse, 1986: 6486).

3.5. Tarihî ve Kültürel Gelişimi

Kastamonu isminin kelime olarak nereden ve ne şekilde ortaya çıktığı konusunda muhtelif rivayetler bulunmaktadır. Ancak bunların pek çoğu tahminlere ve yorumlara dayanmaktadır. Tarihçi Hammer, Kastamonu'dan bahsederken bu şehrin merkezinde dik bir kayanın bulunduğunu bunun üzerinde Komnenler tarafından inşa edilen bir kalenin mevcut olduğunu yazmaktadır. Bazı araştırmacılar Hammer'in adını verdiği Komnenlerin Kastamonu kelimesi ile bağlantılı olduğunu iddia etmişlerdir. İddiaya göre; Bizans İmparatorluğu'nda bir müddet yönetimi ele geçirmiş olan Komnen ailesine mensup bir hükümdar, Türkmen akınlarına karşı bu kaleyi yaptırmıştır. Kaleye "Komnen" adına izafeten, "Komnenlerin Kalesi" manasına gelen "Kastra Komnenus" denilmiştir. Bir başka iddiaya göre ise, M.Ö. XVI. yüzyılda, batıda Kastamonu, doğuda Giresun arasındaki bölgede yaşayan Hititler'in kuzey komşusu Kaşkalar'ın (Gas, Gaşka) da yöreye adlarını verdikleri şeklindedir. Bu iddiaya göre, yöredeki Tumanna kenti, zamanla, "Kaşkaların Kenti Tumanna" anlamına gelen Gastumanna diye anılır olmuştur. İlin ismi, İbn Batuta tarafından XIV. yüzyıl ortalarına doğru "Kastamoniya" (Yurt Ansiklopedisi, 1983: 4581); XIX. yüzyılın başında Kinneir tarafından Castambul veya Costamani şeklinde yazılmış ve Avrupalılar tarafından ise Kastamboli şeklinde söylenmiştir. Şehrin Osmanlı eserlerinde genellikle Kastamoni olarak yazılan ismi, Cumhuriyet döneminde Kastamonu şeklini almıştır (Darkot, 1955: 400).

İlk çağda "Paphlagonia" adı verilen, Anadolu'nun kuzeybatısında yer alan Kastamonu'nun Paleoletik devirden başlayarak çok eski bir yerleşim yeri olduğu anlaşılmaktadır. Taşköprü İlçesi'ne bağlı Kızılören Köyü'nde yapılan kazılarda alt Paleoletik döneme ait kum taşından yapılmış bir el baltasının bulunması, bu yörede yaşamış olan insanların ilk kültürünü yansıtmaktadır (Gökoğlu, 1952: 10). Bölgede ilk oturanların Gaşkalar olduğu tahmin edilmektedir. Gaşkalar'ın Mezapotamya'da yaşayan Sümerlerin bir kolu olduğu ve sonraları Anadolu'ya göç ettikleri anlaşılmaktadır. M.Ö. 1300'lü yıllarda Hititler, Gaşkaların Kastamonu hakimiyetine son vererek bölgeye hakim olmuştur. M.Ö. 1230'da Frigler, M.Ö. 695'de Kimmerler, M.Ö. 652-625'de Lidya Kralı Ardis tarafından bölge ele geçirilmiştir. M.Ö. 546'da

Pers İmparatoru II. Kiroz, Lidya Devleti'ni tarihten silip Kastamonu havalisinde egemenlik kurmuştur. İskender'in M.Ö. 323 yılındaki ölümünün ardından M.Ö. 281 yılında Pontos'lu Mitridates Ktistes bölgeye hakim olup krallığını kurmuştur. M.Ö. 91 yılından sonra Paflagonya'da Roma yönetimi başlamış ve bu egemenlik M.S. 330'lu yıllara kadar devam etmiştir. Kastamonu bölgesi daha sonra Roma'dan ayrılarak İstanbul merkezli müstakil bir devlet olan Bizans İmparatorluğunun egemenliği altına girmiştir (Yurt Ansiklopedisi, 1983: 4583).

Bizans Devleti, Anadolu'ya Roma İmparatorluğu'nun mirasçısı olarak sahip olmuştur. Bu nedenle Roma'nın dış ülkeler üzerinde uyguladığı idarî ve ekonomik sistem bir süre daha bölge üzerinde geçerli olmuştur. Ancak, Roma İmparatorluğu etkisinin silinip Bizans idaresinin Anadolu ve dolayısıyla bölge üzerinde egemenliğini kurmasıyla değişen şartlara paralel olarak bazı yollar ve bölgenin önem derecelerinde değişmeler meydana gelmiştir. Kastamonu bölgesi de daha çok askerî yönden önem kazanmış, konumu sebebiyle daha çok savunma yönü ağır basan şehir haline gelmiştir. Bizans'ın son dönemlerinde yoğun dış tehdit ve tehlikeler karşısında bölge nüfus yönünden azalmıştır (Akdağ, 1977: 15). Köyler âdeta boşalmış; ziraî ve ticarî faaliyetler durma noktasına gelmişti. Çeşitli kaynaklarda Kastamonu kalesinin Bizans'ın son dönemlerinde Türklerin Anadolu'yu fethe başlaması üzerine savunma amacı ile Komnen ailesi tarafından yapıldığı ileri sürülmüştür. Kastamonu gibi kale şehirlerinin kırsal kesimden gelen insanlarla nüfusları artmış, savunmasız şehirlerin nüfusların da ise azalma olmuştur. Yedi asıra yakın bir süre Bizans hakimiyetinde yaşamış olan Anadolu'nun bu hakimiyete rağmen beşerî ve iktisadî yapısında İlkçağa göre önemli değişiklikler olmamıştır. İlkçağda tarla kültürleri ile hayvancılığa dayanan ekonomik hayat Bizans döneminde de aynen devam etmiştir. Toprağın büyük bölümü, üzerindeki insanları ile beraber imtiyazlı kişilerin elinde kalmıştır (Güney, 1987: 91).

26 Ağustos 1071 Malazgirt Savaşı ve zaferinden sonra Selçuklu ve Türk boyları Anadolu'nun diğer bölgelerinde olduğu gibi Kastamonu ve civarında da zaman zaman etkili olmuşlarsa da, buradaki Türk hakimiyetinin kuruluşu çok uzun bir zaman almıştır. Kastamonu'nun ilk fethi Anadolu Selçuklu Hükümdarı

Süleymanşah döneminde gerçekleşmiştir. Bu hükümdarın bir komutanı olarak görünen Karatekin, orta Anadolu'dan hareketle bugünkü Çankırı, Kastamonu ve Sinop'u Bizanslılardan almıştır. Muhtemelen 1075 yılında gerçekleşen bu fetihden sonra Karatekin bölgenin valisi olmuştur. Valiliği, 1096 yılında başlayan I. Haçlı Seferi'ne kadar devam etmiştir. I. Haçlı Seferi sırasında Türkiye Selçuklularının iç bölgelere çekilme stratejileri sonunda Kastamonu da elden çıkmıştır (Turan, 1971: 139). Kastamonu bundan sonra bazen Türklerin, bazen de Bizanslıların hakimiyeti altında kalmış, 1176 Miryokefalon Savaşı ve zaferi ile kesin olarak Türk topraklarına katılmıştır (Turan, 1988: 3). 12. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Kastamonu hızlı bir Türkmen göçüne maruz kalmıştır. Bu bölgedeki Türkmen yoğunluğu Arap coğrafyacısı İbni Said'in de dikkatini çekmiştir. İbni Said Kastamonu ve havalisinde yüz bin çadırlık bir Türkmen kitlesinin olduğundan söz etmektedir. Bu da sekiz yüz bin ile bir milyon arasında bir nüfus demektir (Aktaran: Turan, 2001: 1).

Kısa zamanda bir ticaret ve kültür merkezi haline gelen Kastamonu kaynaklarda "Türkmen Merkezi" olarak adlandırılmıştır (Kopraman, 1988: 26). Bölgede 6 Kayı, 2 Karaevli, 5 Dodurga, 9 Avşar (Afşar), 4 Çavuldur, 6 Çepni, 8 Eymür, 6 Yüregir, 8 İğdir, 3 Büğdüz, 4 Kınık, 2 Bayad (Bayat), 1 Beğ-dili, 3 Bayındır, 2 Salur, 1 Yiva adında yerleşim alanı mevcuttur (Sümer, 1999: 405). Oğuz boylarına ait çok sayıda köy isimleri bölgenin önemli ölçüde Türkmenler tarafından hayat ve faaliyet sahası haline getirildiğini göstermektedir. Bu köylerin çoğunluğu orman içi veya orman kenarlarında yer almaktadır. Bu durum bize Türkmenlerin daha çok yerleşme yeri olarak yüksek ve ormanlık alanları seçtiklerini göstermektedir (Baydil, 1994: 124). Hayvancılık ekonomisinin hakim olduğu bu yerleşmeler, ufak ve dağınık nüfuz kümelerinden meydana gelen ve "divan" adı verilen yeni bir yerleşim tipinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Yarı yerleşik durumdaki bu aşiretlerin yanı sıra göçebe durumdaki bazı aşiretler de dağlık ve yaylalık sahalara yerleşmişlerdir (Orhonlu, 1987: 35).

Anadolu'nun dolayısıyla Kastamonu ve civarının fethinde askerî ikmal, Ankara-Çankırı-Kastamonu yönünde gerçekleşmiştir. Zira Anadolu'nun içinden geçen Antalya-Konya-Ankara-Çankırı-Kastamonu-Sinop yönünde uzanan bir ticaret

yolu bulunuyordu. Oğuz boylarının bölgeye yerleşiminin de buna paralel olduğu gözlenmektedir. 1196 tarihinde Anadolu Selçuklu tahtına oturan Rüknettin Süleymanşah, bölgeyi kesin olarak merkeze bağlamış, Kastamonu tamamen Türk iskanına alınarak önemli bir uç merkezi olmuştur. Türkler, özellikle düşman sınırına yakın organize askerî teşkilatlar bulunduruyorlardı. Selçuklu Uç'larında askerlikte başkomutan manasında "Beylerbeyi" bulunuyordu. Uç teşkilatının görevi hem devleti korumak, hem de gerektiğinde sınır ötesinde gaza yapmaktı. Bu teşkilatlar askerlikte bir nevi erken uyarı sistemi oluşturuyorlardı (Turan, 1988: 4). Alaeddin Keykubat döneminde Kastamonu, Anadolu'nun en önemli uç merkezi durumuna gelmişti. Bu dönemde Kastamonu merkezinde Hüsamettin Çoban görev yapmaktadır. Bu Beylerbeyi, ülkeyi karadan Bizans'a karşı korurken diğer yandan da Sinop'ta bir donanma kurmuş ve Karadeniz'de Türk egemenliğini temsil etmiştir. 1220 yılında Karadeniz'in ötesine sefer yaparak, Kırım'da Sudak'ı almıştır. Böylece Kastamonu ucu sayesinde Selçuklular ilk defa deniz ötesi bir bölgeyi ele geçirmişlerdir (Turan, 2001: 2).

Kastamonu Selçuklular döneminde önemli bir idarî birimdir. Anadolu şehirlerinin en büyüklerinden, en hareketlilerindendir. Devrin kaynaklarına göre 16 şehirden biridir. Ortaçağ Anadolu'sunda kurulan bu idarî yapıda sırasıyla Çobanoğulları ve Candaroğulları iktidarı yaşanmıştır. Kastamonu'da iskâna geçiş ve buranın şehir özelliğini kazanmaya başlaması 13. yüzyılın başlarından itibaren yaklaşık yüzyıl Çobanoğulları döneminde olmuştur. İlim, ibadet, temizlik, içecek su, yollar ve ticaret gibi hayatın birçok alanına yönelik yapılan yatırımlar ile Kastamonu'daki iskân hareketleri zirveye ulaşmış ve şehir bu haliyle 1461 yılında Osmanlılara intikal etmiştir. Böylece Anadolu eyaletine bağlı bir sancak merkezi haline gelmiştir (Kankal, 2001: 96). Osmanlı İmparatorluğu'nun 1831 ilk nüfus sayımında ilin merkez nüfusu 14.861, sayısı 31 olan kazalarının nüfusu ise 126.497 olarak tespit edilmiştir (Özkaya, 2001: 3).

Osmanlı döneminde bir ticaret, endüstri ve kültür şehri olan Kastamonu, bu canlı halini 18. yüzyıl sonlarına kadar korumuştur. Bu devirden sonra eski ticaret ve endüstri şehri olma özelliğini kaybetmiş, bölgedeki sınırlı tarım, hayvancılık ve el

sanatları durgunlaşmıştır. Hareketsiz, içe dönük bir sosyal yapı oluşmuştur. Millî mücadelede yeniden ortaya çıkan şehir, İnebolu-Kastamonu-Ankara yoluyla savaşın devamını sağlayan mühimmatın taşınmasında önemli görev üstlenmiştir. Bunun için savaşın mimarı Atatürk, "Gözlerim cephede, kulaklarım İnebolu'da" diyerek şehrin önemini belirtmiştir (Turan, 2001: 2).

3.6. Kastamonu'da Spor Kültürü ve Faaliyetleri

Kastamonu İli ve çevresinde gerçekleştirilen çeşitli spor oyunları ve eğlencelerin temelinde bölgenin tarihî ve kültürel yapısı, çevre ve iklim özellikleri hakimdir. Bu özelliklere uygun olarak ata sporlarımızdan güreş ve binicilik, günümüzün yaygın sporlarından futbol, basketbol, hentbol, yüzme ve kayak gibi spor etkinlikleri çalışmaların başında gelmektedir.

Beylikler döneminde soylu atların yetiştirildiği tarihî kayıtlarda anlaşılmakta, bugün de Devrekâni İlçesi ve çevresinin yarış atları yetiştirmeye uygun doğal özelliklere sahip olduğu bilinmektedir. Tarihte at yetiştirmede usta olan insanların doğal olarak ata binme konusunda da kabiliyetli oldukları söylenebilir. Osmanlı İmparatorluğu'nun savaş ve çöküş yıllarında spor ve eğlence amaçlı etkinliklerin yapılamadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Kastamonu'da bulunan çok sayıda medresenin ve buradaki eğitimin de sporun gerilemesinde etkili olduğu düşünülebilir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından önce uzun süren savaşlar ve iç ayaklanmalar sebebiyle spor yapma çağındaki insanlar cephelerde yer almış, bunların büyük bir kısmı geri dönmemiştir. Cumhuriyetin kurulmasından sonra sosyal ve ekonomik yönden kendisini toparlayan Anadolu insanı spor ve eğlencelere ancak zaman ayırabilmiştir.

Yaz aylarını genellikle çalışarak geçiren insanlar uzun süren kış aylarında spor ve eğlencelere ayıracak zaman bulabilmekte, bilhassa köylerde kış mevsiminde düzenlenen gece oturmalarında av sohbetleri ve oyunlara vakit ayırabilmektedirler. Yüzük oyunu bunların başında gelmektedir. Bazı köy düğünlerinde; "horuza seyitme" adı ile gençler arasında düzenlenen, birinci gelenin horozu aldığı koşu yarışmaları bugün unutulan eğlence amaçlı spor etkinlikleri arasındadır. Eskiden

düğünlerde ve kasaba pazarlarında düzenlenen yağlı güreşlere günümüzde az da olsa rastlanmaktadır. Bunlara ilave olarak çelik çomak, saklambaç, körebe, dokuz kiremit, üç taş, birdirbir, fot gibi çocuk ve gençlerin oynadığı oyunlar sayılabilir.

Kastamonu'da Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren açık ve kapalı alanlarda yapılan spor çalışmalarında çeşitli dernek ve kuruluşların etkili olduğu görülmektedir. Bunların başında Çocuk Esirgeme Kurumu, Türk Hava Kurumu, Türk Ocakları ve Halkevleri Kastamonu Şubeleri gelmektedir. Cumhuriyet döneminde çıkarılan gazete ve dergilerde yer alan haberlere göre 28 Temmuz 1932 tarihinde Devrekâni İlçesinde Çocuk Esirgeme Kurumu Kastamonu Şubesi tarafından yardıma muhtaç çocuklar yararına "pehlivan güreşi" tertip edilmiş, zamanın ünlü pehlivanlarından İstanbullu Koç Ahmet, Bursalı İbrahim, Bandırmalı Şükrü de bu güreş müsabakasına katılmıştır (Kastamonu Gazetesi, 1932).

Tayyare Cemiyeti yararına 2 Ekim 1931 tarihinde merkezdeki okullar, il ve komşu illerdeki pehlivanlar başta olmak üzere Tosya, Ayancık, Boyabat, Daday, Taşköprü, Devrekâni ilçelerinin meşhur pehlivanlarının katıldığı güreş müsabakası düzenlenmiştir. Ödül olarak başa tay, başaltına dana, ortaya koç konmuştur (Kastamonu Gazetesi, 1931).

Kastamonu Türk Ocağı 1923 yılında açılmış, çeşitli eğitim çalışmaları yanında spor etkinliklerini de üstlenmiştir. 1926 yılında Türk Ocağı ile ilçe ocakları arasında futbol karşılaşması yapılmıştır (Karaer, 1992: 13). 1932 yılında Türk Ocaklarının kapanması ile bu alandaki çalışmalar aynı yıl açılan Halkevi ile tekrar canlılık kazanmıştır. Kastamonu Halkevi bilhassa ilk on beş yıl, Türk Ocağının yürüttüğü faaliyetleri genişleterek halkın sosyal ve kültürel yönden ihtiyaçlarını karşılayıp bilgi ve becerilerini geliştiren bir kurum olarak çalışmıştır. Kastamonu Halkevi Spor Şubesi, ilk açıldığı yıl spor sahası için yer belirlemiş, Kışla karşısındaki alanda spor sahası törenle açılmıştır (Kastamonu Gazetesi, 1932). 11 Mayıs 1941'de Kışla poligonunda atış müsabakası düzenlenmiş, yarışmaya 32 sporcu katılmıştır (Doğrusöz Gazetesi, 1941). 1942 yılında 5 defa koşu yarışmaları hazırlanmış Eylül 1942'de de 20 km üzerinde teşvik yarışı yapılmıştır (Doğrusöz Gazetesi, 1943).

Kastamonu'da spor faaliyetleri Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü tarafından düzenlenmektedir. Okullar arası spor faaliyetleri de İl Millî Eğitim Müdürlüğü, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü ile birlikte koordine edilerek yürütülmektedir. Bunun haricinde yerel yönetimler ve kamu kurum ve kuruluşları tarafından da spor organizasyonları yapılmaktadır. Kastamonu Belediyesi tarafından düzenlenen Arnavutoğlu Yağlı Güreşleri, İl Valiliği tarafından değişik branşlarda spor turnuvaları düzenlenmektedir.

Kastamonu'da bulunan spor tesislerinin çoğunluğunu futbol sahası ve kapalı spor salonu teşkil etmektedir. Ayrıca il merkezinde kapalı yüzme havuzu ve Ilgaz'da kayak tesisleri bulunmaktadır. Ilgaz kayak tesislerindeki pistin uzunluğu 820 m'dir. İl ve ilçelerdeki spor kulüpleri ağırlıklı olarak futbol branşında faaliyet göstermektedir. Bu branşı basketbol, voleybol ve hentbol izlemektedir. Futbolda ili tek profesyonel takım olan Kastamonuspor temsil ederken, Gençlik Merkezi Spor Kulübü bayan hentbol takımı 1. Süper Lig'de ili temsil etmektedir. 2003 yılı itibariyle il merkezinde 8 spor kulübü, 13 müessese kulübü, 2 adet ihtisas kulübü bulunmaktadır. İlçelerde ise 12 spor kulübü, 8 müessese kulübü ve 1 adet de ihtisas kulübü bulunmaktadır.

BÖLÜM 4

KIZAK VE KAYAK KÜLTÜRÜ

4.1. Kızak ve Kayak Sporlarının Tarihsel Gelişimi

Tarihte araçla yapılan, temelde insanın tabiatla girdiği mücadelenin taşıma, ulaştırma ihtiyaçlarını yansıtan, bedensel eylemlere dayalı kızak ve kayak uğraşları, bir taraftan coğrafya şartlarının zorlamasıyla belirli bölgelerde salt taşıma ve ulaşım aracı olarak gelişirken diğer yandan bu gelişime dayalı bir spor dalı olarak ortaya çıkmıştır. İnsanların kutup altı bölgelere gelişleri ve karda yürüyerek avlanmaları için ilk tahta kar ayakkabılarını yapışları çok eskilere, kayak konusunun yazılı belgelerde yer alışı da milâttan sonra 900 yılları gibi çok sonralara uzanmaktadır. Arada sekiz-dokuz bin yıllık bir zaman boşluğu vardır. Taş, tunç ve demir dönemlerini kapsadığı için kayak ve kızak kullanımını da ister istemez coğrafya bölgelerine ve kullanım nedenleri ile biçimlerine göre sınıflandırmamız gerekir. En doğru sınıflandırma, kayak ve kızağın kutup altı bölgesi insanları için "taşıma ve ulaştırma", Orta Asya insanı için "savaş", dağlık Orta Avrupa ülkeleri insanları için ise "hem ulaştırma, hem spor" aracı sayılmasıdır (Fişek, 1998: 17).

Kayak tarihî araştırmaları Altayları kayağın en eski vatanı olarak değerlendirmektedir. Hess, kayak sanatının bütün kış karla örtülü Sibirya'nın kuzey noktalarına kadar yayılmış olan Türk-Moğol kavimlerine ait olduğuna işaret etmektedir. Nansen, kayağın kökenini araştırırken Asya'da kayağa verilen isimleri bir harita üzerine kaydetmiş ve Altay Dağlarının kuzey kısımlarından kuzey doğu Avrupa'ya ve Kuzey Asya'ya doğru yelpaze şeklinde bir dağılım olduğunu göstermiştir. Flor ise kayağın ren geyiği yetiştiriciliğinden önce mevcut olması gerektiğini ve bu, kayağın mevcudiyetine bağlı yetiştirmenin Sayan Bölgesinde (bugünkü Tannu-Tuva Cumhuriyeti) başlamış olduğunu ifade etmektedir (Yıldıran, 1998: 24).

Türklerde kayakçılıkla tanınmış olan kabileler hakkında ilk olarak yazılı yollamayı yapanlar, komşularını "tahta atlara binmiş Türkler" olarak niteleyen Çin tarihçileridir (Fişek, 1998: 18).

Sui (580-618) ve Tang (618-906) sülaleleri kayıtlarına göre, Yenisey Kırgızları'nın Güney-Doğu'sunda yaşayan Basmıllar, av esnasında "ağaç at" denilen bir araç kullanmakta ve "geyik koşmasından daha süratli" olarak dağlardan aşağıya kaymaktaydılar. Ağaç At kavramının "kayak" anlamında kullanıldığını ilk kez Schott, 1864'deki çalışmasında belirlemiştir (Yıldıran, 1998: 25). Yine Tang Sülalesinin 7. yüzyıla ait kayıtlarında, Yenisey Kırgızları'nın "ağaç at" üzerinde avcılık yaptıkları ve bunlarla dağ yamaçlarından yukarı ve aşağıya uçarcasına koştukları bildirilmektedir (Togan, 1939: 1167).

Orta Sibirya'nın Göktürk kabileleri sığır kemiklerinden yapılmış buz kayakları ile koştuklarından "sığır ayaklı Türkler" olarak tanımlanırken (Togan, 1939: 1166), aynı Göktürklerin, Kırgızların doğusunda, yukarı Yenisey ile Baykal Gölü arasında yaşayan en kuzey kabilelerine (Tuba, Merkit ve Avcı), ağaçtan kayaklar üzerinde koştuklarından "Ağaç Atlı Göktürkler" (Muma Tu-kiu) denilmekteydi. Çin kaynaklarının milâttan önceki 4. yüzyıldan, milâttan sonraki 7. yüzyıla kadar verdiği malumatlara göre Orta Sibirya-Yenisey-Baykal bölgelerinde, At Ayaklı Ting-Ling ve Ma Çing'lerden, Ağaç Atlı Basmıl, Kırgız ve Göktürklere varan seyir içerisinde değişik kış şartlarına uygun olarak geliştirdikleri kemikten kısa buz patenleri ile, ağaçtan yapılmış buz ve kar kayaklarının teknik özellikleri, bölgede köklü bir kayak kültürünün varlığını işaret etmektedir (Yıldıran, 1998: 26).

Dünyada "ski" olarak bilinen kayak kelimesi Norveç dilinde ağaç yongası ve tahta parçası demek olan "skidh" ve Almanca "scheit" ile aynıdır. Hess'in kayakçılık tarihine ait araştırmalarına göre "kayak", İskandinavyalıların kendilerine özgü olmayıp, buralara Finlandiyalılar tarafından getirilmiştir. Finlerde kayak kullanmanın çok eski olduğu konusu, Kuzey Finlandiya'da Kemja'nın civarında tuzlu arazide bulunan ve tunç devrine yakın bir balta ile beraber keşfedilen çifte kayaktan bilinmektedir. Fin kavimlerinin yaşadıkları ülkelerde bulunan en eski ve ilkel kayak örnekleri Helsinki Millî Müzesi'nde sergilenmektedir. Kayakçılığa ait tabirler

üzerinde lisani incelemeler, Fin kavimlerinin kayakçılığı daha Ural Dağları'nda birlikte ve Türkler ile komşu olarak yaşadıkları en eski devirlerde, yani milâttan önceki zamanlarda öğrenip şimdiki Finlandiya taraflarına getirmiş olabileceklerini göstermektedir (Togan, 1939: 1165).

Finlilerin tarihte kayakçılıkta ustalığı ile tanınanları Ural taraflarında, Türk kavimleri ile komşu olarak yaşayanları olmuştur. Birûni, Doğu Finlerden Ves (İsu) 'lerın şimdiki Viatka Vilayeti'nde, eski Bulgar Türklerine komşu olarak yaşayan bir kısmı hakkında; "Bulgar'dan bunlara ağaç kızaklar üzerinde yirmi günde gelinir. Bunlar erzaklarını bu kızaklar üzerine koyarak kendileri çekerler; yahut ta köpeklerine çektirirler. Başka bir nevi kızakları da vardır ki, kemikten yapılmıştır; onu ayaklarına bağlarlar ve kısa vakitte uzun mesafeleri kat ederlerdi." diye söz etmektedir (Togan, 1939: 1165).

Kışın buz veya kar üzerinde kaymak veya yarışmak XI. yüzyıl Türk Dünyası oyun ve eğlenceleri arasında kaydedilmiştir. Bu kış oyunu hakkında Kaşgarlı'nın Divânında sadece bir kayıt bulunmaktadır. Bu bilgilerde yalnız çocuklara ait oyun olup olmadığına dair bir açıklama yoktur. Kayarak yarışmaya XI. yüzyılda "tayışmak" adı verilmektedir (Genç, 1997: 157).

Türklerde kayakçılığı açıklayan yazar Reşideddin, 1310'da yazdığı Türk ve Moğol tarihine ait eserinde; Sayan Dağları'ndaki ormanlarda Uranhaların ülkesinde kayakçılığın çok gelişmiş olduğunu anlatmıştır (Togan, 1939: 1168).

Kayağın veya benzeri kış spor araç-gereçlerinin Türkler'de dini motiflere dayalı bir uygulanışına rastlanmamaktadır. Bunların öncelikle, ağır kış şartlarında hayatın devamı, geçimin temini için avcılıkta kullanılan, bir başka deyişle, ekonomik fonksiyonları olan araç-gereçler olarak görülmesi gerekir. Ancak, buz veya değişik özelliklerdeki kar örtüsü üzerinde avın yeterli hız ve dayanıklılıkta takibinin yüksek bir performans gerektireceği göz önüne alındığında kayma eyleminin çocuk ve genç yaşlarda öğrenilerek antrenmanla geliştirildiği, özellikle çocukların kaymayı eğlenceli bir oyun olarak benimsedikleri düşünülebilir (Yıldıran, 1996: 56).

Anadolu'da değişik dönemlerde kurulan devletlerin tamamı, askerî otorite yapıları, birinci öncelikle savaşa yönelik günlük örgütlenmeleri ve salt savaşçı becerilere dayalı spor yapıları ile tipik birer Doğu devletidir. Uzak Doğudan Mezopotamya'ya, oradan da Anadolu'ya uzanan kuşakta yapılmış arkeolojik kazılara baktığımızda, silahlı-donanımlı kayak dahil olmak üzere "temel savaş eğitimi" veren sporlar dışında spor yapılmadığı görülür. Diğer Doğulu toplumlar gibi Selçuklularda da savaşçı becerilerin öncelik kazandığı, bu spor anlayışının da Osmanlı İmparatorluğuna aynen yansıdığını söyleyebiliriz. Anadolu toplumlarının bu spor yapısı 19. yüzyılın ortalarına kadar sürmüştür (Fişek, 1985: 26).

Osmanlı Türklerinde kayağa "ivik" denilmekte idi. Hatta Bursa'da bu araçları yapan bir ivikçiler çarşısı vardır (Güven, 1992: 40). Aynı zamanda ivik "kızak" anlamına da gelmektedir (Dilçin, 1983: 120).

Eskiden bir av ve ulaşım aracı olan kayak 18. yüzyılın ortalarından itibaren spor amacı ile yapılmaya başlanmış, bundan sonra kayak hakkındaki bilgiler de çoğalmıştır. 1774 yılında Norveç ordusunda kayak talimnamesi bulunması ve Bonek'in yazdığı kitapta da, kayak eğitimi ve kayakla atış kurallarının bulunması, o dönemde savunma saldırı amaçlı yapılan kayağın kökleştiğini ve ordularda bir araç olarak kullanıldığını göstermektedir. Eskiden bir av ve nakil vasıtası olan kayak 18. yüzyılın ortalarında tam bir kayak sporunu doğurmuştur. 1865'de Norveçli Berklandel'in kayak konulu klasik bir kitabı çıkmıştır. 1877'de Christiana'da ilk kayak spor cemiyeti kurulmuştur. Birçok Telemark'lı bu cemiyete katılmış; 1879'da ilk olarak kayak ile koşu yarışması yapılmıştır. 1890 yılından itibaren kayak; İskandinavya'dan Avrupa merkezine yayılarak gelişmiştir (Pura, 1993: 126).

Kayak günümüzde iki ana bölüme ayrılır. Bunlar; Alp Disiplini ve Kuzey Disiplinidir. Alp Disiplini, yokuş aşağı inerek zamana karşı yapılan yarışlardır. Bu yarış tipi Alp Dağları'nda başladığından "Alp Disiplini" adını almıştır. İniş, süper GS (büyük slalom), büyük slalom, slalom, kombine olmak üzere beş değişik kategoriye ayrılır. Bunlardan başka, paralel slalom yarışması da vardır. Kuzey Disiplini yarışmaları ise yarışmacıların dayanıklılığını ölçen zorlu bir yarıştır. Kros, kayakla

atlama, kombine ve biathlon yarış kategorilerini kapsar (Morpa Spor Ansiklopedisi, 1997: 13).

4.2. Olimpik Kızak Sporları

Düz ve dar iki ayağa sahip tekerleksiz araçlarla karlı ve buzlu yüzeylerde kayılarak yapılan kış sporudur. Bu sporun birbirinden farklı beş türü vardır. Bunlar, Bobsleigh (Bobsled) Yarışı, Skeleton (Cresta) Kızak Yarışı, Köpek Koşulu Kızak Yarışı, Luge Kızak Yarışı, Toboggan Kızak Yarışıdır (Morpa Spor Ansiklopedisi, 1997: 31).

Bobsleigh Yarışı

Bobsleigh, Bob Kızağı anlamındadır. İki yada dört kişinin bindiği kızağın, yapay yada doğal bir eğimden kaydırılması ile yapılan bir spordur. 1924'de Fransa'da yapılan ilk Kış Olimpiyat Oyunları'nda programa alınmıştır. 1931 yılından bu yana ise 2. Dünya Savaşı yılları dışında her yıl Dünya Şampiyonası düzenlenmektedir. Yarışmalar, iki yada dört kişilik takımlar arasında ve erkekler kategorisinde yapılmaktadır (Ek 1, Resim 7).

1923 yılında Uluslararası Bobsleigh ve Tobogganing Federasyonu'nun (FIBT) kurulması ile uluslararası alanda kabul edilen bir spor olmuştur. Daha sonra bu iki spor birbirinden ayrılmış, 1957 yılında Uluslararası Bobsleigh Federasyonu kurulmuştur.

Bobsleigh pistleri doğal yada yapay olmakla birlikte uluslararası yarışmalarda yapay pistler kullanılmaktadır. Bu pistler, taş yada beton bir temel üzerine 10-20 cm kadar sulu kar toplanıp, bu tabakanın dondurulması ile yapılır. Parkur uzunluğu en az 1500 m, eğimi ise % 8-15 arasında değişmektedir.

İlk zamanlar ahşaptan olan bobsleighlerde, günümüzde çelik ve alüminyum malzeme kullanılmaktadır. Kızak, iki çift yuvarlak çubuk üzerine oturtulmuştur. Öndekiler bir ip yardımı ile dönebilir özelliktedir. Arkadaki çubuklar ise bir dingil ile birbirine bağlanmıştır. Arka çubukların ortasında önemli anlarda kullanılmak ve

çarpmalarda etkiyi azaltmak için bir siper bulunur. Ön ve arkasında da çıkış sırasında kullanmak amacı ile konmuş tutamaklar ve yanlarında yarışmacıların tutunabilmesi için elcikler vardır. Dört kişilik kızağın boyu 3,80 m; eni 67 cm ve yarışmacılar ile birlikte en çok ağırlığı 630 kg'dır. İki kişilik bobsleigh kızağının boyu ise 2,70 m, eni 67 cm ve yarışmacılar ile birlikte en çok ağırlığı erkeklerde 390 kg, bayanlarda ise 350 kg'dır. İstenilen ağırlıklara ulaşılabilmesi amacı ile ballast denen ağırlıklar kullanılabilir. Olimpiyatlarda ve uluslararası şampiyonalarda zamanı ölçmek için elektronik ve saniyenin 1/100'ünü ölçebilen aletler kullanılır.

Kızakçılar antrenman ve yarışmalarda koruyucu başlık, yarış gözlüğü, koruyucu dizlik, dirseklik ve çivili ayakkabı kullanırlar.

Kızaklar ve yarışmacılar çıkış alanında kura ile belirlenen sıraya göre yarışırlar. Takımlar bir yarışma derecesi için dört kez kayarlar. Tüm bu kaymalar sonunda parkuru en kısa sürede tamamlayan takım birinci gelir. Yarışmalarda; bir yarış yöneticisi, çıkış ve bitiş hakemleri ve iki zaman hakemi görev alır. Ayrıca 3-5 kişiden oluşan yarışma kurulu vardır. Yarışma kurulunun başkanı baş hakemdir (Morpa Spor Ansiklopedisi, 1997: 31).

Skeleton (Cresta) Kızak Yarışı

Skeleton (Cresta) kızak yarışı, önceleri sadece İsviçre'nin St. Moritz kış tatil merkezinde bulunan 1213 m uzunluğundaki Cresta Pisti'nde yapılan yöresel bir spor olmuştur. 1884'de inşa edilen Cresta Pisti'nde 1885'den bu yana her yıl Büyük Ulusal Şampiyona adı altında yarışlar düzenlenmiştir. 1928 ve 1948 yıllarında St. Moritz'de düzenlenen kış olimpiyat oyunlarında yer almıştır.

Yarışma pisti bobsleigh pisti gibidir. Kızak, iki kızak ayağı ve bunlara tutturulan düz bir parçadan oluşur. Düz parçanın üstünde öne ve arkaya kayan bir göğüs koyma yeri vardır. Yarışmacı kızağa yüzüstü yatarak göğsünü buraya yerleştirir ve kızak ayaklarının havada kalan bölümlerini tutar (Ek 1, Resim 8). Yarışmacı, kayarken vücut ağırlığını sağa ve sola kaydırarak kızağı kontrol eder. Saatte 140 km'ye varan hızlar elde edilir. Bu nedenle yarışmacının en küçük hareketi kızağın yönünü etkiler (Morpa Spor Ansiklopedisi, 1997: 32).

Köpek Koşulu Kızak Yarışı

Karlı arazide köpeklerin koşulu olduğu kızaklarla yapılmaktadır. İlk köpek koşulu kızak yarışması, 1932 Kış Olimpiyat Oyunları'nda yer almıştır. Halen Alaska, Kanada, Norveç ve ABD'nin kuzey kesimlerinde oldukça yaygın bir spordur. New Hampshire Eyaleti'ndeki Lacania'da her yıl Dünya Şampiyonası düzenlenmektedir. Yarışmalar açık arazide belirlenmiş iki nokta arasında yapılır. Mesafe 19-48 km arasında değişir.

Kızakların iskeleti dişbudak ağacından yapılır ve deri ile birbirine bağlanır. Kayaklar ise çelik yada alüminyum ile kaplanır. Modern yarış kızakları, 13,5 kg kadar ağırlıkta olup hafiftir.

Kızağa özel olarak yetiştirilmiş ve eğitilmiş köpekler koşulur. Köpek sayıları 5, 7 yada 9 olabilir. Köpekler ikişerli olarak koşulur ve önde bir köpek bulunur. Belirlenen mesafeyi en kısa sürede tamamlayan takım birinci gelir (Morpa Spor Ansiklopedisi, 1997: 33).

Luge Kızak Yarışı

Luge adı verilen kızaklarla yapılan kızak yarışlarıdır. Avusturya'nın geleneksel kış sporu olan Luge diğer Orta Avrupa ülkelerinde de ilgi görür. İlk Avrupa Şampiyonası 1914 yılında Avusturya'nın Reichenfeis şehrinde düzenlenmiştir. İlk Dünya Şampiyonası ise 1955 yılında Oslo'da yapılmıştır. Kış Olimpiyat Oyunları'na ilk kez 1964 yılında kabul edilen Luge Kızak Yarışları'nın yönetici organı Uluslararası Luge Federasyonu (FIL)'dur.

Pistin uzunluğu ortalama 1000 m'dir. Luge kızakları ahşap yada ahşap-çelik iskeletli olup, çelik kaplı geniş ayaklara sahiptir. Kızağın branda yada fiberglasstan yapılma bir yada iki oturacak yeri bulunur. Tek oturaklı kızak 22 kg, çift oturaklı kızak ise 24 kg'dır.

Luge sporcuları özel aerodinamik elbiseler, kasklar, kalın gözlükler ve siperlikler kullanırlar. Eldivenlerin eklem yerlerinde küçük tel fırçalar vardır. Çıkışta yarışmacı elleri ile yere çakılı iki kancayı tutarak kendini içeriye doğru çeker ve ilk

metrelerde eldivenlerinde bulunan teller yardımı ile buzu iter ve hız kazanmaya çalışır (Ek 1, Resim 3).

Tek kişilik kızaklarda erkekler ve bayanlarda, çift kişilik kızaklarda ise yalnızca erkeklerde yarışmalar düzenlenir. Bayan yarışmacılar en fazla 85 kg, erkekler en fazla 95 kg olabilir (Ek 1, Resim 4,5,6).

Yarışmacılar 4 iniş yaparlar. Sonuçlar toplam üzerinden en düşük zamana göre değerlendirilir. Kızak ayaklarının altına daha iyi kaymalarını sağlamak için mum yada yağ sürülebilir (Morpa Spor Ansiklopedisi, 1997: 33).

Toboggan Kızak Yarışı

Toboggan adı verilen ayaksız kızaklarla yapılan kayma sporudur. Toboggan'ın kökeninin Amerika yerlilerine dayandığı ve toboggan kızak yarışının ilk olarak Montreal'deki Royal Dağı eteklerinde yapıldığı sanılmaktadır. 1930'larda da toboggan için özel pistler yapılmıştır. Günümüzde toboggan yarışları bobsleigh ve luge kızak yarışları şeklinde Olimpiyat Oyunları'nda yerini almıştır.

Amerikalıların kullandığı ilk kızaklar, sırımlarla birbirine bağlanan sırıklardan oluşmuştur. Günümüz tobogganları ise hikori, huşağacı yada meşeden yapılır. Çaprazlama olarak çakılmış düzgün tahtalar kullanılır. İnce metalden yapılanları da vardır. İçten içe genişliği 45 cm, boyu ise 1,2 m ile 2,7 m uzunluğundadır. Toboggan kızağının ön tarafı, sağa sola çevrilerek veya bir ayağı dümen gibi kullanılarak kızağa yön verilebilir. Geniş tabanı sayesinde toboggan ile de kayış kolay hale gelir (Morpa Spor Ansiklopedisi, 1997: 34).

4.3. Türkiye'de Kayak Sporunun Gelişimi

Kayak sporu Anadolu'ya askerî kanallarla girmiştir. 1914 yılında Kafkas cephesinde, orduda kayak ve dağcılık teşkilatı kurulmuş, 1915–1916 yıllarında Doğu Anadolu'daki askerî birliklerde kayak kullanılmıştır. 1917 yılında Erzincan'da dört bölükten oluşan kayak taburu kurulmuştur. Aynı dönemde ilk kayak okulu Hikmet KOYUNOĞLU tarafından Suşehri'nde (Buldur Köyü) açılmıştır. 1933 yılında

Galatasaray Lisesi öğretmenlerinin Uludağ'a çıkarak kayak yapmaları ile canlanan kayak sporunda Bursa Halkevinin Uludağ'da, Ankara Halkevinin Elmadağ'da, Erzurum Halkevinin Palandöken'de düzenledikleri faaliyetler önemli çalışmalardır (Morpa Spor Ansiklopedisi, 1997: 9). Türkiye'de kayak sporunun ilk sivil çalışmaları 1930 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü ve Ziraat Yüksek Mektebi'nde Beden Eğitimi Öğretmeni Alman Herbert Ridel'in öncülüğünde başlamıştır (Tanyeri, 2000:8). H. Ridel, Türkiye'ye gerçek anlamda kayak sporunu sokan ve ilk kayakçıları yetiştiren kişi olurken, ilk kayak millî takımımız onun Yüksek Ziraat Enstitüsü'ndeki öğrencilerinden oluşturulmuştur. Kayağın 1935'te Dağcılık ve Kış Sporları Federasyonu'na bağlanması ile birlikte Türkiye'de resmî kayak faaliyetleri başlamıştır. 1936 yılında Kayak Federasyonu'nun kurulması ile birlikte aynı yıl Türk Kayak Millî Takımı ilk kez Almanya'nın Garmisch Parten Kirschen kış sporları merkezinde kış olimpiyat oyunlarına katılmıştır. Bunu izleyen yıllarda kayak daha çok eğlence sporu olarak algılanmış ve yayılmıştır. Türkiye'de uluslararası kurallara uygun ilk kayak yarışması 1944 yılında Asım Kurt'un çabaları ile gerçekleştirilmiştir (Morpa Spor Ansiklopedisi, 1997: 10). Türkiye'de ilk uluslararası organizasyon 1954 yılında Uludağ'da düzenlenen Milletler Arası Uludağ Kupası yarışmaları ile başlamıştır. Bu yarışma 1967 yılına kadar yapılmıştır. 1968 yılında başlayan Balkan Şampiyonaları kayak sporuna ayrı bir renk katmıştır. Bu şampiyonaların yanı sıra Uluslararası Çocuk Kupası, Kayak Kros Kupası ve Palandöken Kupası kayak yarışmaları düzenlenmiştir (Tanyeri, 2000: 15).

Ankara Elmadağ, Bursa Uludağ, Demirtaş, Erzurum Palandöken, Bitlis, Kayseri Erciyes, Bolu Kartalkaya, Niğde Aladağ, Antalya Toroslar, Saklıkent, Kars Sarıkamış, Kastamonu Ilgaz, Ağrı, Bingöl, İzmit Kartepe Türkiye'deki başlıca kayak merkezleridir.

BÖLÜM 5

KASTAMONU'DA KAYIK (KIZAK) YARIŞLARI

5.1. Kayık Yarışı Yapılan Bölgenin Değerlendirilmesi

Tarihî kayıklar bulunan ve geleneksel kayık yarışları yapılan yerleşim birimleri Kastamonu İli Ağlı, Azdavay ve Küre ilçelerinin bulunduğu bölge içerisinde dağılım göstermektedir. Bölgede bulunan Bizans ve Roma Döneminden kaldığı tahmin edilen Ağlı Kalesi kalıntıları ile Küre madenleri buradaki yerleşimin çok eskilere dayandığını göstermektedir. Bugün bölgede yaşayan halkın yerleşimi 11. yüzyılın sonlarından itibaren başlayarak bir asırdan fazla sürmüştür (Yücel, 1988: 33).

Tarihte stratejik öneme sahip olan bölgenin Beylikler ve Osmanlı döneminde ekonomik ve sosyal yönden oldukça canlı olduğu, özellikle Küre madenlerinin bölgedeki yaşamı doğrudan etkilediği görülmektedir. 16. yüzyıla ait kayıtlara göre Anadolu'da çıkartılan bakırın önemli bir kısmı Küre madenlerinden elde edilmiştir. Gelişimi bu madenlere bağlı olan bölgede yaşayan topluluğun bütünü ile Müslüman olduğu anlaşılmaktadır (Faroqhi, 2000: 212). Küre'de üretilen bakır Osmanlı döneminde stratejik bir öneme sahip olmuştur. Ekonomik girdisi yanında İstanbul'un fethinde kullanılan topların "Küre-i Nühas" damgası taşıması bu maden sahasının önemini ortaya koymaktadır (İbret, 2001: 437).

1530 yılına ait tarihî kayıtlarda bölgede "Ağulu", "Ağulu Bazarı", "Ağulu (Kırlar)" gibi Ağlı ilçesi ile ilgili isimlere rastlanmaktadır (BOA. TD., 1994: 618 - 637). Bir kayıtta ise Ağlı (Ağulu), Kamanoğlu Aşiretine bağlı bir Türkmen cemaatinin adı olarak geçmektedir (Türkay, 1979: 182). Yörede, Ağı (Ağu) zehir anlamında kullanıldığından Ağlı isminin buradan geldiği söylenmektedir. Başka bir kaynakta Ağı, ipekli kumaş olarak gösterilmektedir (Tarama Sözlüğü, 1995: 3). 14.-15. yüzyıllarda Anadolu ve Kıpçak İli (Güney Rusya, Ukrayna) ve Kırım arasında büyük bir ticarî ilişki olduğu, Sinop'tan gemiye binen Türk tüccarlarının Suğdak'a vardıkları, pamuklu ve ipekli kumaşlar götürüp kuzeyden kürk, köle aldıkları

bilinmektedir (Turan, 1971: 360). Dolayısıyla İnebolu ve Sinop'tan bu ülkelere giden tüccarların Ağlı pazarında da mallarını sattıkları, bu ismin de buradan kaynaklandığı düşünülebilir.

İl merkezinin kuzey batısında, Küre Dağları üzerinde yer alan Ağlı, Azdavay ve Küre ilçeleri oldukça yüksek, engebeli bir topografik yapıya sahiptir. Bölgedeki en yüksek noktalar batıdan doğuya doğru Ballıdağ 1400 m, Dikmen Dağı 1471 m, Yaralıgöz Dağı 1985 m'dir (Kastamonu İl Yıllığı, 1967: 107).

Yüksek ve sarp arazi yapısı, doğal iklim şartları, bölgenin yoğun orman örtüsü ile kaplanmasını sağlamıştır. Akgürgen, kayın, çam ve meşe ağaçları ormanların hakim türleridir. Küre Dağlarının Karadeniz'e paralel uzanmasından dolayı yıllık yağış miktarı sahile göre düşüktür. Karadeniz tipi yağış rejimine dayalı olan Ağlı, Azdavay ve Küre ilçelerinde en fazla yağış Şubat ayına rastlamaktadır. Ekim ayı ile birlikte Mayıs ayı sonuna kadar yağışlar kar şeklinde olmaktadır. Kış aylarında etkili olan sis ile birlikte aşırı kar yağışı ve buzlanma ulaşımı da olumsuz etkilemektedir. Örneğin; Küre İlçesinde yıllık sıcaklık ortalaması 8,7°C, en yüksek ortalama sıcaklık Temmuz ayında 18,5°C, en düşük ortalama sıcaklık ise Ocak ayında –2,2°C'dir (İbret, 2001: 434).

Sıcaklıkların yetersizliği kuraklık isteyen tarım bitkilerinin yetişmesini güçleştirmektedir. Tarım ürünlerinden buğday, arpa halkın ihtiyacını karşılamaktadır. Şeker pancarı yanında hayvancılık ve orman ürünleri bölgenin önemli gelir kaynakları arasında bulunmaktadır. Ekili alanların ve geçim kaynaklarının sınırlı olması bölgedeki insanların başta İstanbul olmak üzere dışarıya göç etmesine sebep olmaktadır. Bununla birlikte Azdavay yakınlarında bulunan Varla Kanyonu, Ilgarini Mağarası, Küre Dağları Millî Parkı ve tarihî eserleri gelecekte bölge turizminin en önemli kaynakları olarak görülmektedir.

Kastamonu İl Merkezine Ağlı 49 km, Azdavay 75 km, Küre 62 km uzaklıkta bulunmaktadır. Karayolu ile birbirine bağlı Ağlı-Azdavay arası 26 km, Azdavay-Küre arası 51 km, Ağlı-Küre arası ise 25 km mesafededir.

İdarî yönden araştırma bölgemizi oluşturan ilçelerden, Küre 1926 yılında, Azdavay 1946 yılında, Ağlı da 1990 yılında ilçe olmuştur. 2000 yılı genel nüfus sayımına göre Ağlı ilçesinin toplam nüfusu 4.329, Azdavay ilçesinin nüfusu 9.259, Küre ilçesinin de 10.202 kişi olarak tespit edilmiştir. Ağlı ilçesine bağlı 13 köy, Azdavay ilçesine bağlı 1 bucak ve 26 köy, Küre ilçesine bağlı 34 köy bulunmaktadır (DİE, 2002: 67).

5.2. Kastamonu'daki Kayık Kültürünün Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme

İnsanlık tarihi boyunca çeşitli ihtiyaç ve isteklerden kaynaklanan spor dalları geliştirilmiştir. Bu dallar arasında bulunan kış sporları bilhassa iklimi uygun olan ülkelerde gelişerek sosyal, kültürel ve ekonomik aktiviteler oluşturmuştur. Aynı zamanda bu oluşum süreci içerisinde çeşitli teknik ve materyaller de geliştirilerek uygulanmıştır. Bazı kış sporları, çeşitli müsabaka ve eğlencelere sahne olurken aynı zamanda otantik özelliklerini koruyarak kapalı bölgelerdeki insanların geleneksel yaşam biçimi olmayı sürdürmüştür.

Kış mevsiminde, karlı ve soğuk geçen bir iklim yapısına sahip olan Kastamonu İli'nin dağlık ve ormanlık köylerinde yaşayan insanlar, motorlu araçların yaygınlaşmasına kadar taşıma ve ulaşım amacı ile tekerlekli araçlar ve kızaklardan yararlanmışlardır. İnsanlara kolaylıklar sağlayan yük kızakları artık yörede pek sık kullanılmamakla birlikte parçalarına köylerin ev ve ambar kenarlarında rastlanmaktadır. Genellikle ormandan odun taşımada kullanılan bu araçlar at veya öküz gibi hayvanlar tarafından çekilmiştir. Hatta küçük ölçülerde yapılarak el ile çekilenleri de olmuştur. Ağaç malzeme kullanılarak yapılan yük kızaklarının ana parçalarını uçları yukarıya doğru kıvrık olan bir çift kızak ayağı oluşturmaktadır. Ayrıca ayaklara takılı olan kazıklar ve ayakları kazıklardan birbirine bağlayan önde ve arkada iki adet göbü ile önden kızağı çekmek için ok bulunmaktadır (Ek 1, Resim 27).

Bir başka kayma aracı olan çocuk kayıkları, kar veya buz üzerinde çocukların oyun ve eğlence amacına yönelik varlığını günümüzde de sürdürmektedir. Kaliteli

bir kayığa sahip olmak, bu sayede daha fazla hız yaparak grubun önüne geçmek çocukların başlıca tutkuları arasında sayılabilir. Genelde tek kişi tarafından kullanılan bu kayıklar şekil olarak birbiri ile benzerlik göstermektedir. Çivili (direkli) kayık ve kürsü kayık yörede yaygın olarak kullanılmaktadır (Ek 1, Resim 26). Kayık ayaklarının yapımında kızılcık (kiren), alıç, erik ve yabanî elma gibi sert ağaçlar tercih edilmektedir.

Ağlı İlçesi'ne bağlı Sinan ve Kırlardere mahalleleri ile Bereketli ve Dana köyleri, Küre İlçesi'ne bağlı Avşarimam ve Avşargüney köylerinde rastlanan çocuk kayıklarının ilin diğer yörelerinde bulunan kayıklardan farklı olduğu gözlenmiştir. Bu kayıklar araştırma konumuz olan yarış kayıkları ile benzerlik göstermektedir. Ancak yarış kayıklarına göre ebatları farklı olup basit olarak yapılmıştır (Ek 1, Resim 25). Bu kayıklar önlerine ip veya ağaç bağlanarak köy içlerinde hafif yükleri taşımak için de kullanılabilmektedir. Yarış kayıklarından esinlenilerek yapıldığı tahmin edilen küçük kayıklar sayesinde çocukların iklim şartlarını değerlendirerek oyun ve eğlence imkânı yarattıkları, aynı zamanda erken yaşlardan itibaren kayık sporuna başladıkları söylenebilir.

Çocukların kayığa bağlı olarak gerçekleştirdikleri araç kullanabilme, grup kurabilme ve grupla uyum içinde hareket edebilme gibi fiziksel, zihinsel nitelikteki aktiviteler, doğal olarak, ilerde çağdaş toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek davranış kalıplarının gelişmesine ve onların sosyalleşme sürecine katkıda bulunan en önemli unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır (Yıldıran, 1996: 50). Nitekim; Kastamonu İline bağlı Ağlı İlçesi'nin Sinan ve Kırlardere mahalleleri, Bereketli ve Dana köyleri, Azdavay İlçesi Çakıroğlu Köyü, Küre İlçesi Avşarimam, Avşargüney ve Belören köylerinde doğal şartlara bağlı olarak yapılan kayık yarışları da erken yaşlarda başlanan, zamanla gelişerek spor etkinliğine dönüşen faaliyetlerin başlangıcı olarak görülebilir.

Kayık sahipleri, biniciler, izleyiciler ve köyler arası çekişmelere sahne olan kayık yarışlarının materyal-teknik ve uygulama yönü incelendiğinde Kastamonu yöresinde olduğu kadar Türk Spor Kültüründe de önemli bir yeri olduğu anlaşılmaktadır.

Geleneksel ve otantik özellikler taşıyan bu yarışların ne zaman başladığı kesin olarak bilinmemektedir. Eğitimli ve antrenmanlı kişilerin özel olarak yapılan kayık yolu üzerinde gerçekleştirdiği bu faaliyetler yöre insanları tarafından "kayık yarışı" veya "gayık yarışı" olarak adlandırılmakta, bazı basın organlarında kayık veya kızak yarışı şeklinde de ifade edilmektedir (Ek 7). Yarışlarda, daha önce kırılan ve kaybolan kayıklar dışında sayısı 18 olarak tespit edilen tarihî kayıklardan bazıları ile tarihî kayıklarla aynı özellikleri taşıyan 1942 yılından sonra yapılan yeni kayıklar kullanılmaktadır.

Kastamonu İl merkezinde yaklaşık 300 yıl önce halkın eğlenme amacı ile kızağa binmesi (Güzey, 2001: 108), Ağlı, Azdavay ve Küre ilçelerinde yapılan geleneksel kayık yarışlarının ve tarihî kayıkların bilinen 200 yıla yakın varlığı Kastamonu bölgesinde kızak ve kayık kültürünün daha eski yıllara gittiğine işaret etmektedir.

Nitekim, 1721 tarihli şer'iyye sicilinde yer alan bilgiler buna bir delil olarak gösterilebilir (Ek 3). Belgede yer alan mahkeme kaydında; Kastamonu İli Akmescit Mahallesi'nde oturan Alibeşe oğlu Mustafa, Hacıhamza Mahallesi'nde oturan Hacıdede oğlu Mehmetbeşe adlı yeniçeri tarafından 11 Ocak 1721, Cumartesi günü ikindi vakti bıçak darbesi ile sağ bacağından yaralanmıştır. Olay, şehir merkezinin Gümüşlece Mahallesi'nde, Kayıklık adı verilen yerde meydana gelmiştir. Mehmetbeşe adlı yeniçeri Mustafabeşe'den kızağını istemiştir. Kızağını vermek istemeyen Mustafabeşe, yeniçeri tarafından yaralanmıştır. Yaralanan şahıs mahkemeye müracaat ederek şikayette bulunmuştur.

Bu bilgilerden, 1721 tarihinde Kastamonu İli'nde Kayıklık adında bir yerin bulunduğu ve kayma aracı olarak kayık ve kızak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Hatta bu bilgiler, insanların kayma ile ilgili eylemleri o bölgeye ismini verecek kadar sıklıkla yaptıklarını da düşündürmektedir. Günümüzde kayık ve kızak olarak isimlendirilen Kastamonu Bölgesindeki kayma araçlarının, bundan yaklaşık 300 yıl önce aynı isimlerle kullanılmış olması, yöredeki kayık ve kızak kültürünün tarihî zenginliği olarak değerlendirilebilir.

5.3. Kayık ve Kayık Yarışı Terimleri

5.3.1. Etimolojik Açıdan Kayık

"Kayık" kelimesi genel anlamda, "kürek veya yelkenle yürütülen ufak tekne" karşılığında kullanılmaktadır (Eren, 1999: 221). Kastamonu yöresinde ise "kayık", kar veya buz üzerinde eğlenme amacı ile kullanılan tekerleksiz kayma aracının adıdır.

"Kay" kelimesi; bazı kaynaklarda yağmur, yaz yağmuru anlamında kullanılmaktadır. Yerel ağızlarda "kay", "yağmurdan önce esen şiddetli yel" olarak da geçer. Türkmen Türkçesi'nde "gay", "kar fırtınası" demektir. Orta Türkçe'de "kāð", "kar fırtınası, tipi" olarak geçmektedir. Eski ve yeni diyalektlerde kullanılan biçimlerin tanıklığına göre, Ana Türkçe *kad* biçiminden geldiği anlaşılıyor. Ana Türkçe *–d*'nin çağdaş diyalektlerin bazılarında *–y*'ye çevrilmesi eski bir kuraldır (Eren, 1999: 220).

Divanü Lûgati't-Türk'te "Kadık"; "ağaçtan oyulmuş nesne" anlamına gelmektedir (Atalay, 1985: 382). –d > –y ses değişimi dikkate alındığında kayık kelimesinin *kadık* kelimesinden geldiği düşünülebilir.

Türkçe'de fiil, kök ve gövdelerinden isim türeten –(i)k eki bulunmaktadır. Bu ek çok işlek bir ektir. Kayık kelimesi de kaymak fiilinin köküne –(i)k eki getirilerek "kay-ık" şeklinde türemiş bir kelimedir (Ediskun, 1963: 130).

Görüldüğü gibi, Türk dilinde farklı anlamları olan "kayık" sözcüğü, Anadolu yerel ağızlarından Eskişehir, Çanakkale, Bolu, Çankırı ve Kastamonu illerinde kızak sözcüğüne karşılık kullanılmaktadır. Aynı zamanda Kastamonu yöresinde "gayık" olarak da telaffuz edilmektedir. Sivas yöresinde ise kızak yerine kaykı kelimesi kullanılmaktadır (Derleme Sözlüğü, 1993: 1945, 2700).

Ancak kızak ve kayık kelimeleri Kastamonu yöresinde birebir aynı anlamlara gelmemektedir. Kızak; kışın, genelde hayvanların çektiği, yük taşımaya yarayan, kayıktan daha büyük kayma aracı anlamında kullanılmaktadır.

Kızak, kar veya buz üzerinde kaydırılan tekerleksiz taşıt demektir. Türkçe'de üzerinde gemi yapılan veya onarılan ızgaraya da kızak adı verilir. Yerel ağızlarda buğday sapı, ekin ve odun çekmek için kullanılan ağaçtan yapılmış tekerleksiz bir çeşit taşıt da kızak adıyla anılır. Türkçe'de kazak biçimi de "kızak, ağır cisimleri ve özellikle deniz teknelerini çekmek için kullanılan yuvarlak ağaç" olarak kullanılır. Eski Kıpçakça'da kızak olarak geçer. Türkçe kaz- (~kay-) kökünden geldiği anlaşılmaktadır. Eski ve yeni diyalektlerde -z- ~ -y- örneklerine sık sık tanık olunmaktadır. Örneğin; Anadolu ağızlarında döz- ~ döy-, yaz- ~ yay- gibi bir takım biçimleri geçmektedir. Türkçe'de kızak biçiminin yeni bir türev olduğu açıktır. Diyalektlerde kızağa "çana" adı verilir. Kazan Tatarcası'nda, Kırgızca'da, Balkarca'da; "çana", Kazakça'da, Kara Kalpakça'da, Nogayca'da; "şana", Altay ve Teleut lehçelerinde "çanak" olarak geçmektedir. Türkçe "çana" biçiminin kökeni bilimsel yayınlarda sık sık tartışılmıştır (Eren, 1999: 241).

Çana kelimesi medeniyet tarihi açısından büyük bir öneme sahiptir. Ruslarda sani, Sırplarda sanjke, Fince saani, Estonca sân, Kola Lap dilinde çioine, Vogulça'da şun veya sun şeklinde kullanılan bu kelimeyi dil bilimciler Slavca olarak açıklamaya çalışmışlardır. Sonradan kelimenin köken itibariyle Türkçe ve Moğolca olduğu kabul edilmiştir. Altay, Teleut, Kuu lehçelerinde çana kayak manasında kullanılır, kızağa ise çanak adı verilir. Yine Çağatay ve Kaşgar şivelerinde de kızak manasında sanak, Baraba, Kuar ve Kumandı şivelerinde tsanak tabiri kullanılır. Kazan Türkçesi'nde, Başkurtça'da, Batı Sibirya Türklerinde çana, sana veya tsana kelimeleri, Moğolcada tsana kızak anlamındadır (Togan, 1939: 1171). Türkmen Türkçesi'nde sani, Türkiye Türkçesinde kızak kelimesinin karşılığı olarak gösterilmiştir (Ercilasun, 1991: 484). Aynı şekilde Osmanlılarda kullanılan "ivik" kelimesi de kızak anlamına gelmektedir (Dilçin, 1983: 120).

5.3.2. Kayık ve Kayık Yarışına İlişkin Terim ve Deyimler

Kastamonu yöresi dışında Anadolu coğrafyasında uygulandığına dair herhangi bir veri bulunmayan, dolayısıyla yöreye has orijinal geleneksel halk sporu özelliği taşıyan kayık (kızak) sporu, kullanılan terminoloji, kayık üretiminde kullanılan malzemeler, kayık parçaları, kayık performansını artıran uygulamalar,

kayık yolu, hızlanma ve yarış süreci ile ilgili yöresel terimler derlenmiştir. Kayık ve kayık yarışı terimleri ile anlamları şöyledir:

Ayak Çatmak [Ayak Takmak]: Yarış pozisyonunda, binicinin ayak uçlarını üst üste getirerek birleştirmesi.

Başlangıç Bölümü: Yarışın başladığı, kazık ve kar tezeklerinin bulunduğu kayık yolunun ilk bölümü.

Bağ: Kayık ayaklarını birbirine bağlayarak dengede tutan, aynı zamanda kayık tahtasının da sabit kalmasını sağlayan, kayığın ön, orta ve arka kısımlarında bulunan ağaçtan yapılmış üç parçadan her biri.

Başı Dikmek: Binicinin, kayık ile yarış yapılan yolun son noktasına varması.

Binici: Kayık yarışlarında kayığa binen sporcu.

Bitiş Bölümü [Varış]: Kayıkların durduğu zaman derecelerinin belirlendiği kayık yolunun son bölümü.

Buz Kayığı [Don Kayığı]: Yeni yapılan yolun yüzeyindeki buz pürüzlerini kırmak için ilk olarak binilen yedek kayık.

Çapak: Kayık yolu üzerinde bulunan küçük buz parçaları.

Çarık: Sığır derisinden yapılan ve deliklerine geçirilen şeritle bağlanan ayak giyeceği.

Çıkış Bölümü: İniş bölümünden sonra kayığın hızının azaldığı yolun eğimli bölümü.

Çıngır: Ağlı İlçesi Bereketli, Dana köylerinde kayık yoluna verilen isim.

Çıngır Depmek: Kayık yolunun, ayaklara çarık giyilmesi suretiyle sıkıştırılarak uygun hale getirilmesi.

Çocuk Kayığı: Çocukların oyun ve eğlenme amacı ile kışın kullandıkları kayma aracı.

Don Almak [Don Çalmak]: Sert ve buzlu kar yüzeyinin kayık ayaklarına zarar vermesi.

Eşik [Kaş, Şak]: Binicinin öne kaymasını engelleyen, kayığın orta bağı üzerinde bulunan yarım ay şeklindeki yükseklik.

Gezek: Kayığın hızını ve dengesini etkileyen, kayık yolundaki kavisli ve pürüzlü bozukluk.

İniş Bölümü: Başlangıç bölümünden sonra kayığın hızlandığı yolun eğimli bölümü.

İz Kesmek: Kayık yolu zemininin hava sıcaklığı ve kaymanın etkisiyle yumuşayarak bozulması.

Kalafat: Ekin sapı, ot taşımak için kağnı veya at arabasının yanlarına konan, parmaklık biçimindeki ağaç parça.

Kar Donu: Kayık yolunun dışında bulunan yüzeyi sertleşmiş kar.

Kar Tezeği: Binicinin çıkıştan sonra hızını artırmak için ellerini vurduğu, yolun her iki yanında bulunan kar topakları.

Kar Yemek: Kayma anında yol kenarlarında bulunan karın binicinin ellerine zarar vermesi.

Kayık [Gayık]: Kar sıkıştırılarak özel olarak hazırlanan yolda, tek kişinin binerek kaydığı, ağaç malzemeden yapılan kayma aracı.

Kayık Ayağı [Tay, Teke, Tefe]: Yabanî erik ağacından yapılan, kayığın buzda kaymasını sağlayan, eşit ölçülerde yapılmış, yerle teması sağlayan iki parçadan her biridir.

Kayık Boyu: Bir kayığın boyuna karşılık gelen yaklaşık 1,5 m kadar olan uzunluk.

Kayık Omuzlamak: Kayığın taşınmak için omuz üzerine alınması.

Kayık Tahtası: Yarış anında binicinin üzerine oturduğu ve yattığı, kayık ayakları arasında bulunan tahta.

Kayık Taşı: Yeni yapılan veya bozulan kayık ayaklarının altına yumru şekil vermek için kullanılan taştan yapılmış kayık yapım aracı.

Kayık Taşlama: Yeni yapılan veya bozulan kayık ayaklarına kayık taşının sürtülerek şekil verilmesi.

Kayık Terlemesi: Kayık ayaklarını korumak için sürülen merhemin sıcak ortamda ayak yüzeyinin dışına çıkması.

Kayık Yolu: İnsanların ayakları ile karı sıkıştırarak hazırladıkları ortası ve yanları yüksek, çift izli, iniş ve çıkıştan oluşan kayık yarışlarının yapıldığı yol, pist.

Kazık: Binicinin çıkış anında elleri ile ileri geri çekerek ilk hız alma hareketini sağlayan, her iki tarafta bulunan yere çakılı iki adet ağaç parçası.

Kemikten Çıkmak: Kayık ayaklarının çam sakızı ile yakılmasından sonra kemik sürtülerek sertleşmesi.

Kıç Vurmak: Binicinin çıkışta hızını arttırmak için kalçasını kayığın eşiğine vurması.

Kızak: Kışın kar üzerinde, insanlar veya hayvanlar tarafından çekilen yük taşıma aracı.

Köprü: Bağ.

Kurşun: Binicilerin istedikleri taktirde bellerine bağladıkları, ağırlıklarını arttırıcı malzeme.

Melhem [Merhem]: Çam sakızı, köknar sakızı, mis, keçi donyağı, tereyağı, zeytinyağı, bezir yağı, balmumu, sabun gibi belirli oranlarda bir araya getirilen maddelerden ısıtılarak yapılan, yarışmalarda kayıkların ayaklarına sürülerek kayığın kaymasını ve korunmasını sağlayan özel macun.

Nişan: Yarışta kayığın ulaştığı son noktaya konulan işaret.

Omuz Vurmak: Çıkıştan sonra binicinin yarış pozisyonu alırken kayığın arka kısmına omuzlarını vurması.

Öz: Bağ.

Özü Çürümek: Kayık bağlarının kullanılamaz hale gelmesi.

Pençe Atmak: Binicinin çıkışta hızını arttırmak için ellerini yere veya kar topaklarına vurması.

Tarak: Bağ.

Tarihî Yarış Kayığı: Yapım yılı bilinmeyen yarış kayığı.

Taştan Çıkmak: Kayık ayaklarının kayık taşı sürtülerek şekillenmiş hali.

Tüysüz Çarık: Kayık yolu yapan kişilerin ayaklarına giydikleri tüyleri dökülmüş, hayvan derisinden ayak giyeceği.

Yana Yatmak: Binicinin, kayıktan düşerken veya yarış sonunda kayıktan inerken yapması gereken hareket.

Yarış Kayığı: Binicinin derece elde etmek amacı ile yarışlarda kullandığı kayık.

Yedek Kayık [Yardımcı Kayık, Yan Kayık]: Yarışmada kayık yolunu yarış kayığına uyarlamak için yarış kayığından önce binilen kayık.

Yele: Kayık yolunun ortasındaki yükseklik.

Yol Depmek: Çıngır depmek.

Yol Vermek: Misafir binicilere kaymaları için öncelik verilmesidir. Aynı zamanda binicilerin yarışmaya alındıklarını da gösterir.

5.4. Materyal – Teknik Açıdan Kayık ve Kayık Yolu

5.4.1. Kayık (Kızak)

5.4.1.1. Kayık Yapımında Kullanılan Alet ve Malzemeler

Araştırma bölgesinde bulunan eski ve yeni yarış kayıkları tamamen ağaç malzeme kullanılarak yapılmıştır. Malzeme seçiminde kayıkların kullanılış amacına yönelik sert ve dayanıklı ağaçlar tercih edilmiştir. Kayık ayaklarının yapımında, diğer ağaç türlerine oranla sert bir dokuya sahip olan yabanî erik ağacı özü kullanılmıştır. Tarihî kayıklardan bir tanesinde ise sakız ağacının kullanıldığı görülmüştür. Kayık özleri meşe ağacından, kayık tahtası da çam ağacından yapılmıştır. Sakız ağacı dışındaki diğer ağaçlar yöre ormanlarından sağlanmış, sakız ağacının ise nereden getirildiği belirlenememiştir. Tarihî kayıkların yapımında balta, keser, testere, rende, demir burgu, saban demiri ve kayık taşı gibi aletlerin kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Kayık ayaklarına şekil vermede, "kayık taşı" olarak isimlendirilen taş bir malzeme kullanılmaktadır. Ağlı İlçesi'ne bağlı Kırlardere Mahallesi ve Dana Köyü'nde kaybolduğu söylenen bu taşların bir örneği Azdavay İlçesi Çakıroğlu Köyü'nde bulunmaktadır (Ek 1, Resim 32; Ek 2, Şekil 23).

Yeni kayıklar Küre İlçesi Avşargüney Köyü'nde yapılmaktadır. Kayık ustası Niyazi TÜRK, 1986 yılından sonra 40 civarında yarış kayığı yapmıştır. Kayıkların yapımında tarihî kayıklarda kullanılan malzemeleri ve ölçüleri esas alan Niyazi TÜRK, özellikle yabanî erik ağacını bulmada güçlük çektiğini ifade etmektedir. Kendisine ait atölyede kayık yapımında kullandığı çeşitli alet ve malzemeler gözlenmiştir. Bunlar; el testeresi, daire testeresi, balta, keser, törpü, rende, gönye, metre, demir burgu, demir havya, çelik yay, zımpara, havan, elek, mengene, çene kemiği, kayık taşı yerine kullanılan ağaç kalıp aletleridir (Ek 1, Resim 31). Atölyede ayrıca, kayık ayaklarının altını yakmada ve silmede kullanılan çam sakızı ve kumaş parçası bulunmaktadır.

5.4.1.2. Kayık Yapım Teknikleri

Yıllarca kullanılmış olmalarına rağmen tarihî kayıkların günümüze kadar ulaşabilmeleri itina ile korunmaları yanında, yapımlarında kullanılan malzemelerin niteliklerini ve kayık ustalarının teknik becerilerini de göstermektedir. Günümüz kayıklarının da aynı özen ile imal edildiği ve sahipleri tarafından korunduğu gözlenmektedir.

Kayıkların yapımında kullanılan yabanî erik, çam ve meşe ağaçları bölge ormanlarından temin edilmektedir. Malzeme olarak erik ağacının seçilmiş olması bölge ormanlarında kullanıma elverişli kalın ağaçların bulunmuş olmasıdır. Geçmiş yıllarda Küre madenlerinde çalışan yöre insanlarının bu ormanlarda maden ocakları için direk ve payanda sağladıkları düşünülürse, bu ağaçlara ulaşmaları ve seçmeleri daha kolay olmuştur. Yabanî erik ağacı çok sert bir dokuya sahip olup sürtünmede çok zor aşınmaktadır. Aynı zamanda dokularına geleneksel usuller ile yağ ve reçine de yedirilebilmektedir. Böylece ağacın yıpranması önlenmekte, kayma hızı ve dayanıklılığı daha da artmaktadır. Kayık ayaklarının yapımında kullanılan erik ağacının özünü bulmak son yıllarda hayli güç olmaktadır. Bunun sebebi erik ağaçlarının odun yapmak amacı ile kesilmesidir.

Kayık malzemesi olarak ormandan kesilen yabanî erik ağacı bir müddet bekletilerek kurutulmaktadır. Ağaçların çatlamaması için bezir yağı sürülebilir. Ayrıca gölgede veya toprak altında bekletilerek kurutulması da ağacın çatlamasını önlemektedir. Kullanılan ağaçlar önce testere ile kalıba uygun olarak biçilmekte, daha sonra rende ve zımpara ile ölçülere uygun hale getirilmektedir.

Kayık parçaları; bir çift ayak, üç bağ ve kayık tahtasından oluşmaktadır (Ek 1, Resim 33; Ek 2, Şekil 3). Kayık ayaklarına önce bağlar takılarak kayık iskeleti oluşturulmaktadır (Ek 1, Resim 38). Daha sonra bu iskelete kayık tahtası yerleştirilmektedir (Ek 1, Resim 39).

Kayık ayaklarına "tay", "teke", "tefe" gibi isimler verilmektedir. Yabanî erik ağacının özünden yapılan ayaklar reçine ile yakıldığı için koyu bir renk almaktadır. Kayık ayağında kullanılan ağacın sertliği ve düzgün oluşu kayığın da kalitesini

belirlemektedir. Kayık ayakları genellikle 2-3 cm eninde, 7-10 cm yüksekliğinde ve boyu 120-160 cm arasında değişmektedir. Birbirine paralel olan kayık ayakları arasındaki genişlik 16-17 cm'dir. Kayık yolu yapan kişilerin iki ayak genişliğinin esas alındığı bu ölçü ayakların yere basan dış kısımları arasındaki uzaklık ile eş değerdedir. Ayakların üst yüzeyi düz, yan yüzeyleri alta doğru incelerek balık sırtı şeklini almaktadır. Bunun sebebi; sürtünmeyi en aza indirmektir. Yarış anında binicinin kayığın arka tarafına ağırlık verdiği düşünülürse sürtünme daha da azalmaktadır. Uç kısımları alttan öne doğru sivrilmektedir. Binicilerin oturduğu yer olan eşik hizasından yaklaşık 35 cm geriye doğru kayık ayaklarının üst yüzeyinin iç kısmı oturulan tahtaya kadar oyulmuştur (Ek 1, Resim 40). Bu durumun kayık ayaklarına zarar vermemesi için bazı kayıkların ayak üzerlerine parça ilave edilerek bu parçalardaki oturma yerlerinin iç kısmına oyma yapılmıştır. Ayakların arka kısımları çeşitli basit şekillerle süslenmiştir (Ek 1, Resim 12, 19, 20). Bu çeşitlilik, kayıkların farklı ustalar tarafından yapıldığını ve kendi motiflerini yansıttıklarını düşündürmektedir.

Kayık ayakları birbirine paralel olarak üç ağaç bağla bağlanmıştır. Ayaklar arasındaki genişlik bağlar vasıtası ile eşit tutulmaktadır. Bu bağlara; tarak, öz veya köprü gibi isimler de verilmektedir. Meşe ağacından yapılan bu bağlar ayakları birbirine bağlayarak denge sağladığı gibi aynı zamanda binicilerin üzerine oturduğu tahtayı tutmaktadır. 1,5-2 cm çapında değişen bağlar, ayakların üst yüzeyinden yaklaşık 1,5 cm civarında aşağıya delinen deliklere yerleştirilmiştir. Bağların ayaklardan çıkmaması için üstten ağaç çiviler yerleştirilmiştir (Ek 1, Resim 34, 35). Ayrıca bazı kayıklarda bağların çıkmaması için bağ ucuna ağaç kama (çivi) çakılmıştır. Kayığın ortasında yer alan ve binicinin öne kaymasını engelleyen yarım ay şeklinde, 2 cm kalınlığında, yaklaşık 10 cm yüksekliğinde eşik bulunmaktadır. Bu eşikler; kaş veya şak olarak da isimlendirilmektedir. Bu parça ortadaki bağ ile bütün yapılmıştır. İki kayık ayağı arasında binicinin üzerine oturduğu tahta bulunmaktadır (Ek 1, Resim 36). Bu tahta ön ve arka bağların üzerinden, orta bağında altından hafif bükülerek geçirilmiştir. Kavisli olduğu için bağlar çivi kullanılmadan tahtayı tutmaktadır. Genellikle tahtalar çam ağacından yapılmıştır. Kalınlığı 1 cm civarındadır. Tahta, orta bağın altından doğrudan geçtiği gibi bazı kayıklarda eşiğin

altı oyularak yerleştirilmiştir (Ek 1, Resim 37). Böylece tahtanın yere yakın olan kısmında yükseklik sağlanmıştır. Aynı zamanda tahta kayığın dengesine destek vermektedir.

Kayık ayaklarının orta kısımları ön ve arkalara göre yüksektir. Ön bağdan itibaren ise bu yükseklik uca doğru sıfırlanmaktadır. Eski kayıkların çoğunluğunda sürtünmeden dolayı orta ve arka yükseklik arasındaki fark kaybolmuştur.

Kayıkların hızlı kayması ve sürtünmeden dolayı yıpranmaması için kayık ayakları eritilen çam sakızı ile yakılmaktadır. Bunun için çam sakızı önce havanda dövülüp inceltildikten sonra elekten geçirilir. Toz haline gelen sakız çıtalar arasında bulunan kayık ayaklarının altına dökülerek kızgın demir havya ile eritilir. Bu şekilde eritilen sakız, ağacın dokularına emdirilir (Ek 1, Resim 41). Böylece ağaç hem sertlik kazanmakta, hem de koyu renk almaktadır. Sakızın yanlara akmaması için ayakların yanlarına çelik yay veya el mengenesi ile ağaç çıta tutturulur. Bu işlemleri yapmak için eski yıllarda çıta yerine hamur kullanıldığı ifade edilmektedir. Demir havya yerine de saban demiri kullanılmıştır. Ayakları yakma işlemi, yeni kayık yapımında olduğu gibi, yarışmada yıpranan veya sertliğini kaybetmiş kayık ayakları için de uygulanmaktadır. Kayık ayaklarının çam sakızıyla yakılması işleminden sonra, kumaş veya yün çorap parçası ile ovulmak suretiyle ayaklarda kalan sakız temizlenmektedir (Ek 1, Resim 42). Ardından, bir çok kez sürtülen hayvan çene kemiği ile ayaklar sertleştirilip parlatılmaktadır (Ek 1, Resim 43). Sakız tarafından korunan kayık ayaklarına kurt işlemediği gibi çürümeleri de önlenmektedir.

Eski kayıkların altlarının yapımında rende ve zımpara yerine kayık taşı kullanılmıştır. Kayık taşı elle tutulabilecek şekilde yapılmış olup bir tarafı kayık ayağının yumru tarafına yerleşecek şekilde oyuktur. Bu taş, gerek kayık yapımında, gerekse daha sonra kayık ayaklarının bozulan şeklini düzeltme işleminde kullanılmıştır.

5.4.1.3. Kayıkların Bakımı ve Korunması

Kayık ömrünün uzunluğu, yapımında kullanılan malzemelerin terkibi ve niteliği ile birlikte, biniciler ve kayık sahipleri tarafından özenle korunmasına ve bakımına da bağlıdır.

Bazı kayıklar özel olarak yapılmış kılıflar veya örtü içerisinde korunmaktadır. Evlerde bulunan kayıklar, ayaklarının bozulmaması için halı dışında bir yere değdirilmemektedir (Ek 1, Resim 44). Kayıklar, gizlice alıp kullanmamaları için, çocukların kolay ulaşamayacakları dolap, kiler, sedir altı gibi yerlerde saklanmaktadır.

Yarışma anında kayıkların altına yöre insanlarının geliştirdiği, melhem (merhem) adı verilen bir macun sürülmektedir. Merhemin yapısı, genelde ortak katkı maddeleri içermekle beraber kişilere göre farklı oranlarda kullanılmakta ve gizli tutulmaktadır. İyi yapılmış merhemin kayığın hızını arttırdığı düşünülmektedir. Bugüne gelinceye kadar nasıl ve ne zaman geliştirildiği bilinmeyen merhemin yapımında; çam sakızı, bal mumu, köknar sakızı, mis, keçi donyağı, tereyağı, zeytinyağı, bezir yağı ve sabun, kişilere göre değişik şekillerde kullanılmaktadır. Yapımı ustalık isteyen bu karışım, bir kapta eritilip koyu kıvama gelinceye kadar ısıtılarak imal edilmektedir. Kıvamında olan bir merhemin, sürüldüğü iki parmak açıldığında 10 cm kadar uzaması gerektiği ifade edilmektedir. Hazırlanan merhem, avuç içi ile ovulup ısıtılarak yarış öncesinde kayığın ayaklarına sürülmelidir (Ek 1, Resim 45, 46). Kayık 2-3 kez kaydıktan sonra merhemin sürülmesi tekrarlanmalıdır. Böylece yarışma sırasında kayığın ayaklarının kayık yolundaki sürtünmeden ve buz parçalarından zarar görmesi engellenir. Yine ayakların kar donuna çıkıp zarar görmemesi için, binici kayıktan düştüğü taktirde kayık bırakılmayıp tutulmaya çalışılmalıdır.

Yağ ve reçine içeren merhem, kayığın su almasını ve çürümesini engellemektedir. Kayığın yarışmada kullanılmasından sonra kumaş veya yün çorap parçasıyla ayaklarda kalan merhem temizlenmelidir. Kayık ayaklarının bozulması durumunda ayaklar yeniden taşlanıp yakılarak yarışmada kullanılabilir hale

getirilebilir. Her taşlamada ayakların yüzeyi bir miktar azalacağı için merhemin sürülmesine özen gösterilmeli, taşlama işlemi de mecbur kalmadıkça tekrarlanmamalıdır.

5.4.1.4. Kayıkları Yapan Ustalar

Tarihî kayıkların ne zaman ve kimler tarafından yapıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Kaynak kişilerden Mehmet ÖZSOY (Ek 5.11) ve Hamdi KÖSE'nin (Ek 5.6) verdiği bilgilerde Ağlı İlçesi Bereketli, Dana ve Çakıroğlu köylerini kapsayan Turnalı yöresinde kayık yapan eski ustalar olarak Kerimoğlu ve Ali Ustanın adları geçmektedir. Sinan Mahallesi'nde bulunan tarihî kayıkların da Turnalı yöresinden geldiği bilinmektedir.

Ağlı İlçesi Dana Köyü'nde 1942–1943 yıllarında yapıldığı bilinen, Aydın ÖZSOY ve Cemil ÖZSOY'a ait iki yarış kayığı bulunmaktadır. Kayıkların müşterek ustaları Dana Köyü'nden Ahmet ÇELEBİ ve Salih ÖZSOY'dur.

Küre İlçesi Avşarimam Köyü'nde Sakız Kayığı'nın sahibi Cemal ve Merdan KAHRAMAN kardeşlere ait atölyede, yapıma hazır kayık malzemeleri görülmüştür. Kayık ayaklarının 2000 yılında ölen babaları Selahattin KAHRAMAN tarafından hazırlandığı söylenmiştir. Merdan KAHRAMAN kendisinin de kayık yapımıyla uğraştığını ifade etmiş, yaşayan en ünlü kayık ustası Niyazi TÜRK tarafından da, ileriki yıllarda kendisi gibi kayık yapabilecek ustalardan biri olarak gösterilmiştir.

Günümüzde yarış kayıkları daha çok Niyazi TÜRK tarafından, tarihî kayıklar örnek alınarak yapılmaktadır. Kayıkların yapımında yabanî erik ağacının özü kullanılmaktadır. Tahtaları çam veya meşe, eşikleri ve bağları da yine meşe ağacındandır. Boyları 120 cm ile 140 cm arasında değişen kayıkların ağırlıkları da 4 kg civarındadır. Niyazi TÜRK tarafından 1984 yılından sonra yapılmış, kendi evinde bulunan 9, Ağlı ve Küre bölgesinde 11, Kastamonu Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'nde bulunan 10 adet kayık tespit edilmiş, daha başka kayıklarında olduğu kendisi tarafından söylenmiştir.

Küre İlçesi Avşargüney Köyü'nde yaşayan Niyazi TÜRK'ün eşi Seher TÜRK'ün 1820 yılında doğduğu tahmin edilen büyük dedesi Murat Usta'nın da yaşadığı yıllarda kayık yaptığı söylenmektedir. Niyazi TÜRK'ün kayık yapımında kullanmış olduğu çene kemiği Murat Usta'dan kalmıştır.

5.4.1.5. Tarihî Kayıklar ve Teknik Özellikleri

Araştırma bölgesinde incelemeler ve kaynak kişilerden alınan bilgiler yardımıyla tarihî yarış kayıklarının yerleri tespit edilmiştir (Tablo 1). Tarihî kayıklar, Azdavay, Ağlı, Küre yolu üzerinde ve birbirine yakın yerleşim yerlerinde bulunmaktadır (Ek 2, Şekil 2). Öncelikle kayıkların görüntüleri ve ölçüleri alınmış, ardından da, kayık sahiplerinin bilinen şecereleri, ilk sahipleri ve yaşadıkları yıllar ile bugüne kadarki uygulamalar hakkında hafızalarda kalanlar, birebir görüşmeler yoluyla hazırlanan gözlem formuna kaydedilmiştir (Ek 4).

Tablo 1: Tarihî Yarış Kayıklarının Kastamonu İli'ndeki Dağılımı

Kayık Adı	Kayık Sahibi	İlçe	Mahalle veya Köy
Canlıca	Mehmet ÖZSOY	Ağlı	Dana Köyü / Çaylık Parçası
Cansız	Gürsel ÖZTÜRK	Ağlı	Sinan Mahallesi / Merkez
Fermansuz	Mehmet TOPÇU	Ağlı	Sinan Mahallesi / Ebece Parçası
Hacıeset	Hüseyin YILDIZ	Ağlı	Sinan Mahallesi / Ebece Parçası
Karakayık	Cemil ŞAHİN	Ağlı	Kırlardere Mahallesi / Ayanoğlu Parçası
Karakayık	Niyazi ÖREN	Ağlı	Sinan Mahallesi / Kuşakçı Parçası
Kocakayık	Muharrem KÖSE	Ağlı	Bereketli Köyü
Kulaksız	Muharrem KÖSE	Ağlı	Bereketli Köyü
Sarıkayık	Lütfullah YANIKKAYA	Ağlı	Ağlı İlçe Halk Eğitim Merkezi
Sarıkayık	Rahmi ÇULLU	Ağlı	Sinan Mahallesi / Ebece Parçası
Topuz Kayığı	İhsan TURAN	Ağlı	Kırlardere Mahallesi / Ayanoğlu Parçası
Yanımalaklı	Ali Osman DİKMEN	Ağlı	Sinan Mahallesi / Ebece Parçası
Yedek Kayık	Lütfullah YANIKKAYA	Ağlı	Ağlı İlçe Halk Eğitim Merkezi
Yedek Kayık	Muharrem KÖSE	Ağlı	Bereketli Köyü
Burunsuz	Hasan YELEGEN	Azdavay	Çakıroğlu Köyü / Kuş Köyü Parçası
Karayılan	Hasan YELEGEN	Azdavay	Çakıroğlu Köyü / Kuş Köyü Parçası
Yedek Kayık	Hasan YELEGEN	Azdavay	Çakıroğlu Köyü / Kuş Köyü Parçası
Sakız Kayığı	Cemal KAHRAMAN	Küre	Avşarimam Köyü

İnceleme bölgesinde yapım tarihleri kesin olarak bilinmeyen tarihî kayıklar ile 1942 yılından sonra yapılan yeni kayıklar tespit edilmiştir. Yeni yapılan kayıklarda da eski kayıkların ölçüleri esas alınmıştır. 1986 yılında Niyazi TÜRK tarafından yapılan Alaca 140 cm boyunda, 16 cm eninde, 4,3 kg ağırlığındadır (Ek 2, Şekil 4). Her yıl düzenlenmeye çalışılan yarışmalarda, sahipleri veya binicileri tarafından kullanılan yeni kayıklar, kullanılan malzeme ve yapım teknikleri bakımından tarihî kayıklar ile benzer özellikler göstermektedir (Ek 1, Resim 28, 29, 30). Bazı kayıkların boy uzunluklarında farklılıklar olmakla birlikte, genişlik ve yüksekliklerinde çok az farklar görülmektedir.

Genel olarak yarış kayıkları kullanılış amaçlarına göre tanımlanırken, aynı zamanda özelliklerini yansıtan isimleri de bulunmaktadır. Dolayısıyla kayıklar anlatılırken isimleri, sahipleri veya bulunduğu köyler ayırt edici özellik olarak kullanılmıştır. Sahipleri tarafından "yedek kayık" olarak adlandırılan kayıklara "yardımcı kayık" veya "yan kayık" gibi aynı anlama gelen isimler verilmektedir. Yedek kayıklar yarışma öncesinde binici tarafından yarış kayığı için yolu uygun hale getirmek amacı ile kullanılmaktadır. Kayık yolunun dondurulduğu sabahın erken saatlerinde, yolun buzlu pürüzlerini kırmak için yarışma başlamadan önce binilen kayığa "don kayığı" veya "buz kayığı" denilmektedir. Ait olduğu yarış kayığı ile aynı ölçülerde ve aynı malzemeden yapılmış olan yedek kayıklar, kayık yolu üzerinde bulunan küçük buz parçalarını ezerek bunların yarış kayığına zarar vermesini ve yıpranmasını önlemektedir. Yedek kayık, gerektiğinde yarış kayığı olarak da kullanılabilmektedir. Karayılan, Kocakayık, Karakayık (Cemil ŞAHİN'e ait), Sarıkayık (Lütfullah YANIKKAYA'ya ait) adlı tarihî yarış kayıklarının yedek kayıkları bulunmaktadır. Cansız, Sakız Kayığı ve Kulaksız adlı yarış kayıklarının yedek kayıkları ile Karayılan'ın diğer yedeği Yanıkurtlu isimli kayık kırılmış, Canlıca'nın yedek kayığı da yanmıştır. Diğer tarihî yarış kayıklarının yedeklerine ise ne olduğu bilinmemektedir. Ayrıca tarihî olduğu ifade edilen yarış kayıklarından Cemil ŞAHİN'e ait Sarıkayık kaybolmuş, eski kayık ustalarından Murat Ustaya ait Soğano isimli kayık ise çocuklar tarafından kırılmıştır. Yarış kayıkları, kayık

sahibinin gözde kayıklarıdır. Birden fazla kayığa sahip olan bir kişi en iyisini kendisine yarış kayığı olarak seçip, diğerlerini de yedek kayık olarak ayırmaktadır.

Bölgede tespit edilen tarihî yarış kayıklarının teknik özellikleri isim başlıkları altında aşağıda açıklanmıştır. Ayrıca her kayığın çizimi yapılarak elde edilen veriler şekil üzerinde ayrıntılı olarak gösterilmiştir (Ek 2).

Canlıca

Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi'nde bulunan Gürsel ÖZTÜRK'e ait Canlıca isimli yarış kayığı 123 cm boyunda, 17 cm eninde, 4,3 kg ağırlığındadır. Kayık ayakları yabanî erik ağacının özünden yapılmıştır. İki parça ağaç geçme yapılarak birleştirilip kayık ayaklarında kullanılmıştır. Gürsel ÖZTÜRK'ün dedesi Numan ÖZTÜRK (d.1899), Canlıca adlı tarihî yarış kayığının dedelerinden kaldığını söylemiştir. Canlıca, yarışmalarda iddialı olduğu söylenen kayıklardan birisidir. Özellikle boyunun diğerlerine göre kısa olmasından dolayı gezekli yollarda başarılı olabilmektedir. Türk Bayrağı'na sarılı olarak saklanmaktadır. Bu kayığın yedeği 1995 yılında çıkan yangında yanmıştır (Ek 1, Resim 9; Ek 2, Şekil 5).

Cansız

Ağlı İlçesi Dana Köyü'nün Çaylık parçasında bulunan "Cansız" adlı yarış kayığı Mehmet ÖZSOY'a aittir. Boyu 132 cm, eni 15,5 cm, ağırlığı 4,3 kg'dır. Mehmet ÖZSOY'un aile şeceresinde görülen dedesi Hasan Efendi (d.1854) sağlığında kayığın ne zaman yapıldığını bilmediğini söylemiştir. Mehmet ÖZSOY'un verdiği bilgiye göre dedesinin dedesi Hacı Ali tarafından Kerimoğlu adında bir ustaya yaptırıldığı rivayet edilmektedir. 1932 doğumlu olan Mehmet ÖZSOY'un aile şeceresinde nesil başına ortalama 25 yıl geriye gidildiğinde, Hacı Ali 1800'lü yılların hemen başında doğmuş olmalıdır. Bu bilgilerden kayığın en az 200 yıla yakın bir geçmişinin olduğu söylenebilir. Kayığın ayakları erik ağacının özünden, tahtası da çam ağacından balta ile yontularak yapılmıştır. Eşiği yükseltmek için ek parça konmuştur. Tahta, ortadaki bağa geçme yapılmıştır. Eşiğin yüksekliği 8,5 cm'dir. Ayakları birbirine bağlayan köprülerin çapı 1,5 cm'dir. Cansız'ın yedeği Mehmet ÖZSOY'un amcası Salih ÖZSOY'da kalmış ve kaybolmuştur.

2002 yılında Küre Belören Köyü'nde yapılan yarışmada Nihat ÖZKAN tarafından binilen "Cansız" birinci olmuştur (Ek 1, Resim 10; Ek 2, Şekil 6).

Fermansuz

Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi'nin Ebece parçasında Mehmet TOPÇU'ya ait olan "Fermansuz" 141 cm boyunda, 16 cm eninde, 4,03 kg ağırlığındadır. Yabanî erik ağacı ve çam tahtası malzeme olarak kullanılmıştır. Sinan Mahallesi'nin iddialı yarış kayıklarındandır. Dedelerden kalma olduğu ifade edilen bu kayığın Azdavay İlçesi tarafından geldiği belirtilmektedir. Çok hızlı gittiği için söz dinlemiyor anlamında Fermansuz denmiştir. Mehmet TOPÇU ve akrabası Hüseyin YILDIZ'ın anlattıklarına göre; Fermansuz adlı kayığın ilk sahibi yaşlı bir kişi, kendi köyündeki gençlerle baş edemediği için Sinan'daki binicileri davet etmiş, Sinan'dan giden Emrullah Efendi Fermansuz ile birinci olmuş, sahibi de bu kayığı kendisine hediye etmiştir. Emrullah Efendi, Mehmet TOPÇU'nun Çanakkale'de şehit düşen dedesinin babası Hacı İbrahim'in kardeşidir. Aile şeceresinde her nesil için 25 yıl geriye gidildiğinde, Hacı İbrahim'in ve kardeşi Emrullah Efendi'nin 1850'li yıllarda doğduğu tahmin edilebilir. Böylece, Türk Bayrağı'na sarılı olarak saklanan "Fermansuz" isimli kayığın en az 150 yıllık olduğu söylenebilir (Ek 1, Resim 11; Ek 2, Şekil 7).

Hacıeset

Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi'nin Ebece parçasında Hüseyin YILDIZ'a ait olan "Hacıeset" adlı kayık 136 cm boyunda, 3,5 kg ağırlığında, 16 cm enindedir. Malzeme olarak yabanî erik ağacı ve çam ağacı kullanılmıştır. Bu kayığın da bölgeye diğerleri gibi Azdavay tarafından geldiği söylenmiştir. Fermansuz adlı kayığın yedek kayığı olarak kullanılmıştır (Ek 1, Resim 12; Ek 2, Şekil 8).

Karakayık (Cemil ŞAHİN'e ait)

Ağlı İlçesi Kırlardere Mahallesi'nin Ayanoğlu parçasında bulunan Karakayık 129 cm boyunda, 16,2 cm eninde, 4,5 kg ağırlığındadır. Cemil ŞAHİN'e ait olan bu kayığın ayak yüksekliği 10 cm'dir. Ayakları koyu renkli olduğu için Karakayık adı

verilmiştir. Ayak uçlarının üst kısmından 20 cm'lik bölüm süslenme amacı ile şekillendirilmiştir. Cemil ŞAHİN, yörede isim yapmış Karakayık'tan daha üstün olan Sarıkayık isimli bir yarış kayıklarının da kaybolduğunu ifade etmiştir (Ek 1, Resim 13; Ek 2, Şekil 9). Karakayık, Sarıkayık'ın; Topuz Kayığı da Karakayık'ın yedeğidir.

Karakayık (Niyazi ÖREN'e ait)

Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi'nin Kuşakçı parçasında bulunmaktadır. Diğer kayıklar gibi yabanî erik ve çam ağacından yapılmıştır. Niyazi ÖREN'e ait olan kayığın boyu 148 cm, eni 15,5 cm, ağırlığı 3,650 kg'dır. Ayak altları fazla aşındığı için yüksekliği azalmıştır. Bu yüzden de kullanılmamaktadır (Ek 1, Resim 14; Ek 2, Şekil 10).

Karayılan

Koyu renkli olduğu ve kayması yılana benzetildiği için "Karayılan" ismi verilmiştir. Hasan YELEGEN'e ait, 134 cm boyunda, 17 cm eninde olan bu tarihî kayık, Azdavay İlçesi Çakıroğlu Köyü'nün Kuş Köyü parçasında bulunmaktadır. Yörede isim yapmış kayıklardandır. Karayılan ile birlikte Hasan YELEGEN'in evinde iki yedek kayık daha bulunmaktadır. Yedek kayıklardan birine sol ayağının ucu kırık olduğu için "Burunsuz" ismi verilmiştir. Aynı kişiye ait "Yanıkurtlu" adında başka bir kayığın da kırıldığı ifade edilmiştir (Ek 1, Resim 15, 16; Ek 2, Şekil 11).

Kocakayık

Ağlı İlçesi Bereketli Köyü'nde Muharrem KÖSE'ye ait olan "Kocakayık" tespit edilen kayıklar içerisinde boyunun uzunluğu ile dikkat çekmektedir. 4,2 kg gelen Kocakayık, 162,5 cm uzunluğunda, 15,8 cm genişliğindedir. Kayık ayakları yabanî erik ağacının özünden, tahtası çam ağacından yapılmıştır. Köprüleri meşe ağacındandır. Ayrıca; oturma yerinde tahtanın altına gelen kısımda tahtanın aşağıya esnememesi için diğer köprülere eşdeğer demir çubuktan yapılmış bağ bulunmaktadır. Kocakayık'ın yedeği Muharrem KÖSE tarafından daha önce kırılmıştır.

Kocakayık'ın, Muharem KÖSE'nin dedesinin dedesi Ali Efendi zamanından kalma olduğu belirtilmektedir. Aile şeceresinde her nesil için ortalama 25 yıl geriye gidildiğinde, Ali Efendinin 1850'li yılların ortalarında doğduğu ve Kocakayık'ın da en az 150 yıllık olduğu söylenebilir (Ek 1, Resim 17; Ek 2, Şekil 12).

Kulaksız

"Kulaksız", Ağlı İlçesi Bereketli Köyü'nde Muharrem KÖSE'ye aittir. Bu kayık da Kocakayık gibi dedesinin dedesi kayık binicisi ve ustası Ali Efendi zamanından kalmadır. Dolayısıyla Kulaksız'ın da en az 150 yıllık olduğu tahmin edilebilir. Boyu 143,5 cm, eni 15,5 cm, ağırlığı 4 kg'dır. Kayık ayaklarında eşiğin ön ve arka tarafında olmak üzere kullanılmayan ikişer bağ deliği bulunmaktadır. Bu durum kayığın boy uzunluğunda, geçmiş yıllar içerisinde değişiklik yapılmış olabileceğini göstermektedir. Kayığın ayaklarında yabanî erik ağacı özü, tahtasında çam ağacı kullanılmıştır (Ek 1, Resim 18; Ek 2, Şekil 13). Kulaksız'ın 140 cm boyunda, 16 cm eninde, 4,3 kg ağırlığında yedek kayığı mevcuttur (Ek 1, Resim 24; Ek 2, Şekil 19).

Sakız Kayığı

Küre İlçesi Avşarimam Köyü'nde bulunan, Cemal ve Merdan KAHRAMAN kardeşlere ait "Sakız Kayığı", 132 cm boyunda, 15,8 cm eninde, 4,3 kg ağırlığındadır. İki parça ağaç, geçme yapılarak birleştirilip kayık ayaklarında kullanılmıştır. Kayık ayaklarının alt parçası sakız ağacından, üst parçası ise yabanî erik ağacından yapılmıştır. Alt geçme parçalarda eski, boş ikişer delik bulunmaktadır. Sakız ayakların aşınarak yüksekliğinin azaldığı, dolayısıyla ayakların üstüne parça birleştirilerek yeniden yükseklik kazandırıldığı tahmin edilmektedir. Bu kayığı diğerlerinden ayıran en önemli özelliği ayaklarında kullanılan malzemenin sakız ağacından yapılmış olmasıdır. Bölgede bulunmayan bu ağacın nereden getirildiği bilinmemektedir. Sakız ağacı tercih edilme sebebi, sert ve reçineli yapısından kaynaklanmış olabilir.

Bağların kayık ayaklarından çıkmaması için, uçlarına ağaç kama çakılmıştır. Ayrıca bağlar diğer kayıklarda olduğu gibi üstten de ağaç çiviler ile sabitlenmiştir.

Bağlar el tornasında yapılmıştır. Bazı çatlak yerleri demir saç ile tutturulmuştur. Tahtası çam ağacından yapılmıştır. Bu kayığın yedeği kırılmıştır (Ek 1, Resim 19; Ek 2, Şekil 14).

Sarıkayık (Lütfullah YANIKKAYA'ya ait)

Ağlı Halk Eğitim Merkezi Kültür Varlıkları Teşhir Salonu'nda sergilenen "Sarıkayık", 163,5 cm boyunda, 15 cm eninde, 4,015 kg ağırlığındadır. Kocakayık ile birlikte tespit edilen iki uzun kayıktan biridir. Ellez Köyü'nden Lütfullah YANIKKAYA (Çolak Çakıcı, 1922–1986)'ya ait olan kayık, oğlu Faruk YANIKKAYA'dan alınmıştır. Teşhir salonunda Sarıkayık ile birlikte aynı kişiye ait bir de yedek kayık bulunmaktadır. Sarıkayık'ın oturma yerinin altında, tahtanın aşağıya esnememesi için diğer köprüler gibi demir çubuk bulunmaktadır. Ayakları yabanî erik, tahtası çam ağacından yapılmıştır. Oturma tahtası orta köprüye alttan geçme yapılmıştır (Ek 1, Resim 20; Ek 2, Şekil 15).

Sarıkayık (Rahmi ÇULLU'ya ait)

Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi'nin Ebece parçasında Rahmi ÇULLU'ya ait Sarıkayık 138 cm boyunda, 16,5 cm eninde, 3,75 kg ağırlığındadır. Oturma tahtası alttan orta eşiğe geçmedir. Yabanî erik ağacı özü ve çam ağacı kayığın yapım malzemesi olarak kullanılmıştır. Aynı kişiye ait Niyazi TÜRK tarafından yapılmış bir yarış kayığı daha bulunmaktadır (Ek 1, Resim 21; Ek 2, Şekil 16).

Topuz Kayığı

Ağlı İlçesi Kırlardere Mahallesi'nin Ayanoğlu parçasında İhsan TURAN' a ait olan "Topuz Kayığı", 122,5 cm boyunda, 16,5 cm eninde, 4,3 kg ağırlığındadır. Yabanî erik ağacı ve çam ağacı yapım malzemesi olarak kullanılmıştır. Orta eşik kalınlığı 8,5 cm'dir. Bu yüzden Topuz adını almıştır. İhsan TURAN'ın babası Hakkı TURAN (1913–1959), kayık yarışlarında iddialı bir kişi olarak bilinmektedir. Bu köye ait kayıklardan biri olan Karakayık, akrabalarından Cemil ŞAHİN'de bulunmaktadır. Her iki kayık da büyük dedeleri olan Ayanoğlu'ndan kalmıştır (Ek 1, Resim 22; Ek 2, Şekil 17).

Yanımalaklı

Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi'nin Ebece parçasında bulunan "Yanımalaklı", Ali Osman DİKMEN'e aittir. Boyu 131 cm, eni 17 cm, ağırlığı 4.35 kg'dır. Yapımında kayık ayaklarında yabanî erik ağacı özü, tahtasında çam ağacı kullanılmıştır. Tahtası değiştirilmiş, sol ayağının arka tarafına da 2002 yılında parça eklenmiştir. Bu kayık Ellez Köyü'nden Süleyman ULUDAĞ adlı kişiden 2002 yılında satın alınmıştır. Ali Osman DİKMEN'e ait Niyazi TÜRK tarafından yapılmış İmparator ve Babacan adlı iki adet yarış kayığı daha bulunmaktadır (Ek 1, Resim 23; Ek 2, Şekil 18).

5.4.2. Kayık Yolu

5.4.2.1. Kayık Yolunun Yapılışı

Kayık yarışları, elverişli alanlarda özel olarak hazırlanan ve "Kayık Yolu" denilen pistlerde gerçekleştirilmektedir.

Kayık yolları tarla veya mera gibi çıplak alanlarda, iki yamacın birleştiği dere boğazlarında yapılmaktadır. Yüksek vadilerde yapılan ve zemini düzgün olan bu yerler soğuk rüzgarlara açık olduğu için kar uzun süre sertliğini koruyabilmektedir. Derelere yakın olması kayık yolu yapımı için gerekli su ihtiyacını karşılamada kolaylık sağlarken, kayık yollarının ulaşım yollarına yakın olması da seyircilerin katılımını arttırmaktadır.

Kayık yarışlarının sağlıklı yapılabilmesi her şeyden önce kayık yolunun düzgün yapılmasına bağlıdır. Yolun düz, sert ve binicilere zarar vermeyecek şekilde hazırlanması gerekir. Düzgün olmayan bir yol, kayığın yoldan çıkmasına, aşırı hız nedeni ile binicilerin düşüp sakatlanmasına sebep olmaktadır. Kar kalınlığının fazla olduğu yollarda tehlike azalmakta, zemin kalın olacağı için yol daha geç bozulmaktadır.

Kayık yolu, yarışmadan en az bir gün önce yapılmaktadır. Kar kalınlığı en az 25–30 cm yüksekliğinde, yumuşak ve sıkıştırılmaya uygun olmalıdır. Yeni yağan kar sıkıştırılamadığı için yol yapımına uygun değildir. Bölgede Kasım ayından itibaren

Nisan ayına kadar kar yağmakla birlikte, ilk aylarda sürekli yağan kar yol yapımına elverişli değildir. Yerdeki karın zaman zaman güneş görerek yumuşayıp, gece sertleşmeye uygun olduğu Şubat ayı, yol yapımı için en uygun zaman olarak görülmektedir. Böylece yapılan yol yarışma süresince dayanıklı ve kalıcı olmaktadır. Buna rağmen günün ilerleyen saatlerinde güneşin etkisi ile yol bozulabildiğinden yarışma için günün erken saatleri seçilmektedir.

Kayık yolu yapımı, köylülerin bir araya gelerek iş bölümü ve yardımlaşma sonucu, imece usulü ile gerçekleşmektedir. Bereketli Köyü'ndeki yol yapımında köyün yaşlı insanlarından birinin dereden su taşırken; "Bu işler cemiyet işidir; beraber yapılmalıdır." diyerek katkıda bulunması yardımlaşma ve dayanışmaya güzel bir örnek olmaktadır. Kayık yolunun yapımı yaklaşık bir gün sürmektedir. Yol yapımına katılanların bir kısmı yolu sıkıştırırken diğerleri de gerektiğinde bozuk yerlere kar doldurup yolun sertleşmesi için dökülen suyu dereden taşımaktadır. Soğuk bir mevsimde bütün bunların yapılabilmesi genç, yaşlı ilgi duyan insanların organize bir şekilde çalışmasına bağlıdır.

Yol yapımında tüysüz çarık (Ek 1, Resim 64), ip, kazık, su kabı, keser, köprü tahtası kullanılmaktadır. Eğer yol dere üzerinden geçmekte ise ağaç köprü yapılmaktadır. Köprü yapımı için ağaç veya tahtalar kullanıldığı gibi, köyden getirilen kalafatın üzerine tahta konularak kar doldurulup sıkıştırıldığı da olmaktadır. Köprü yapıldıktan sonra yolun başından sonuna kadar belirli aralıklarla aynı hizada kazıklar çakılıp ip gerilir. Çarık giyen yol yapımcıları ipi ve birbirlerini takip ederek ayakları ile karı sıkıştırırlar (Ek 1, Resim 47). Buna "yol depme" veya "çıngır depme" adı verilir. Genellikle ayak kalıpları küçük ve dar olan kişiler yol yapımında tercih edilir. Kayık yolu yapımında ustalaşmış kişilerin ip kullanmadan da yol yapabilecekleri ifade edilmiştir. Yol yapılırken ayaklar birbirine yapışık olmalıdır. Ayak içleri yukarı kalkık, ayak dışları kayık ayaklarının gelebileceği genişlikte yere basarak yürünür. Ayak dışlarının ezdiği yerler, kayma anında kayık ayaklarının basacağı yolu, ayak içlerine gelen yerler ise yele adı verilen yüksekliği oluşturmaktadır. Yele sayesinde kayık ayaklarının yoldan çıkması da engellenmektedir. Bu adımlamalar sıra ile dizili kişiler tarafından yol boyunca

tekrarlanır. Yol istenilen şekli alana kadar bu işleme devam edilir. Karın kolay sıkışması için su kullanılır. Bundan sonra son kez bir kişinin kollarına girilerek ayakları hiç kaldırılmadan yerde kaydırılır. Böylece, hem yola son şekli verilir, hem de son kez kontrol edilmiş olur. Hazır olan yol, gecenin soğuğuyla beraber buzlanmaya bırakılır.

Çarık giyilmesinin sebebi; yolun düzgün ve kaygan olması içindir. Aynı işlem ayakkabı ile yapıldığı taktirde ayakkabının kenarları ve topukları yola istenilen şeklin verilmesini engellemektedir. Aynı işlem ağaç kalıp ile yapıldığı taktirde de kalıbın altına ve önüne kar toplanmakta, yol çarıkla yapılan kadar düzgün ve kullanışlı olmamaktadır.

Yolun başlangıcında; iki yanda binicinin tutacağı ve ileri–geri hareketlerle çıkış hızını arttırabileceği, yere çakılı birer kazık bulunur. Bu kazıkların yerden yükseklikleri yaklaşık 40 cm'dir. Kazıklardan sonra birer kayık boyu (yaklaşık 1,5 m) arayla yanlarda kar tezeği adı verilen üçer tane tümsek yapılmaktadır. Bu tezekler, binicilerin pençe atma adı verilen hareketle kazıklardan sonraki çıkış hızlarını daha da arttırmalarını sağlamaktadırlar.

5.4.2.2. Kayık Yolunun Teknik Özellikleri

Kayık yolları, başlangıç, iniş, çıkış ve bitiş (varış) bölümlerinden oluşmaktadır (Ek 2, Şekil 24). Eğimin az olduğu başlangıç bölümünde yolun her iki yanında birer kazık ve üçer kar tezeği bulunur. Binici bu kazıkları ve kar tezeklerini kullanarak başlangıç hızını maksimum seviyeye çıkarmaya çalışır. Başlangıç bölümü binicinin diğer bölümlerdeki hızını etkileyeceğinden yarışmadaki en önemli bölüm olduğu söylenebilir. İniş bölümünde eğime bağlı olarak hızı daha da artan kayık, çıkış bölümünde yolun eğimine ve önceden kazanmış olduğu hıza bağlı olarak yavaşlamaktadır. Kayığın duracağı bitiş bölümünde kayığın geriye gitmemesi ve sonucun doğru işaretlenebilmesi için eğimin en az seviyede olması gerekmektedir. Ancak bu şartlar doğal arazi yapısında gerçekleştiğinden standart bir ölçü getirmek mümkün değildir. Bu dört bölümden oluşan yol uzunlukları hesaplandığında yaklaşık 200 m civarında olduğu görülmektedir.

Araştırmada, 2000 yılından sonra kayık yarışları düzenlenen Küre İlçesi Belören Köyü, Ağlı İlçesi Bereketli Köyü ve Sinan Mahallesi kayık yollarının topografik ölçümleri teknik elemanlar tarafından yapılmıştır (Ek 2, Şekil 20, 21, 22). Ölçüm sonuçlarına göre elde edilen veriler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Kayık Yollarına Ait Topografik Ölçüm Sonuçları

Yer	İniş Uzunluğu	Çıkış Uzunluğu	Toplam Uzunluk	İniş Yüksekliği	Çıkış Yüksekliği
Belören Köyü	99,06 m	82,66 m	181,72 m	16,61 m	13,61 m
Bereketli Köyü	98,37 m	115,49 m	213,86 m	19,27 m	10,65 m
Sinan Mahallesi	130,22 m	83,51 m	213,73 m	19,64 m	11,25 m

Tabloda yer alan bilgilerde iniş uzunluğu başlangıç ve iniş bölümlerini, çıkış uzunluğu da çıkış ve bitiş bölümlerini göstermektedir. Yükseklikler ise yolun en düşük seviyesi sıfır kabul edilerek başlangıç ve bitişteki kot farklarıdır. Bu verilere göre ortalama olarak Belören Köyü'ndeki yolun iniş eğimi % 17,2, çıkış eğimi % 13,5; Bereketli Köyü'ndeki yolun iniş eğimi % 19, çıkış eğimi % 8; Sinan Mahallesi'ndeki yolun iniş eğimi % 15,5, çıkış eğimi % 13,5 olarak hesaplanmıştır. İniş bölümünün eğimi ve uzunluğu fazla olduğu taktirde, çıkış bölümü eğiminin veya uzunluğunun fazla olması gerekir. Bu ölçümlerin dışında yolların toplam uzunluğunun daha da arttırılabileceği arazi yapısından anlaşılmaktadır.

Kayık yolu kesit olarak incelendiğinde üç bölümden oluştuğu söylenebilir. Bu üç bölüm; kayık ayaklarının bastığı birbirine paralel olarak yol boyunca uzanan çukur kısım, bunların arasında bulunan yele adı verilen yükseklik ve yolun dışında kalan kar donu adı verilen karlı yüzeyden oluşmaktadır (Ek 2, Şekil 25).

5.4.2.3. Kayık Yolu Yapılan Yerler

Araştırma bölgesinde yaşayanlar tarafından en az 300–400 yıllık olduğu tahmin edilerek söylenen kayıklar, Ağlı, Azdavay ve Küre ilçelerine bağlı birbirine yakın yerleşim birimlerinde bulunmaktadır. Aynı şekilde kayık yolları, bu yerleşim

birimlerine ait eğimi uygun arazilerde yapılmıştır. Geçmiş yıllarda yapılan yarışların Ağlı İlçesi Sinan ve Kırlardere mahallelerinde, Bereketli ve Dana köylerinde, Azdavay İlçesi Çakıroğlu Köyü'nde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır (Tablo 3).

Tablo 3: Kayık Yarışı Yapılan Yerlerin Kastamonu İli'ndeki Dağılımı

Yerin Adı	İlçe	Mahalle veya Köy
Çaylık	Ağlı	Dana Köyü
Çayyüzü	Ağlı	Sinan Mahallesi
Çukurlar	Ağlı	Kırlardere Mahallesi
Dibeci Deresi	Ağlı	Kırlardere Mahallesi
Eskipınar	Ağlı	Kırlardere Mahallesi
Gökgöl Deresi	Ağlı	Bereketli Köyü
Mazak	Ağlı	Dana Köyü
Kuş Köyü Boğazı	Azdavay	Çakıroğlu Köyü
Dibek Pınarı	Küre	Belören Köyü
Ömür Deresi	Küre	Avşarimam Köyü

Kayık yollarının yapıldığı başlıca yerler; Çaylık (Ek 1, Resim 51), Gökgöl Deresi (Ek 1, Resim 49), Mazak, Çayyüzü (Ek 1, Resim 50), Dibeci Deresi (Ek 1, Resim 52), Eskipınar, Çukurlar, Kuş Köyü Boğazı, Ömür Deresi ve Dibek Pınarı (Ek 1, Resim 48)'dır.

2000 yılından sonra düzenlenen yarışlarda kayık yolları Belören Köyü Dibek Pınarı, Bereketli Köyü Gökgöl Deresi ve Sinan Mahallesi Çayyüzü mevkilerinde yapılmıştır.

5.5. Kayık Yarışlarında Uygulama

5.5.1. Kayık Yarışlarının Organizasyonu

Ağlı, Azdavay ve Küre ilçelerinde yapılan kayık yarışları, yöre halkının bir araya gelerek gerçekleştirdikleri spor amaçlı bir dizi sosyal çalışmaları içermektedir. Kayık yarışları gerek yol yapımı, gerekse yarışmadaki etkinlikler dikkate alındığında iyi bir organizasyonun yapılmasını gerektirmektedir. Bu organizasyonlarda, özellikle geleneksel hale gelmiş faaliyetlerde tecrübeli ve yaşlı kişilerin sözleri ve davranışları uygulamaların temelini oluşturmaktadır. Aynı zamanda yeni katılanlar ve gençler için de bilgi ve becerilerini arttırmak bakımından bir eğitim amacı taşımaktadır.

Farklı yörelerdeki insanların bir araya geldiği, rekabetin ve heyecanın yaşandığı kayık yarışı etkinliklerinin düzenlenmesi, yarışların duyurulmasından yol yapımına, yarış sıralamasından ödül verilmesine kadar sağlıklı bir biçimde yapılabilmesi organizeyi yapan kişi ve kurumların çalışmalarına bağlıdır. Günümüzde organize çalışmalarını bölgedeki insanları birlikte yönlendirecek, kayık yarışları konusunda bilgili kişi ve kurumların üstlendiği görülmektedir.

Geçmiş yıllardaki organizasyonların kayık sahipleri veya ekonomik durumu iyi olan kişilerin öncülüğünde genç, yaşlı tüm köy halkı tarafından birlikte yapıldığı anlaşılmaktadır. Yaşlı kişilerin de bu organizasyonlarda görev alması, deneyimli ve bilgili olmalarından dolayı çalışmaları kolaylaştırmaktadır.

Yarışlar, komşu yerleşim birimleri veya köyler arasında düzenlenmiştir. Sinan ve Kırlardere mahalleleri arasındaki yarışların deneyimli binici ve kayık sahibi olan Hüsnü ÖZTÜRK ile Hakkı TURAN tarafından düzenlendiği bilinmektedir. Dana Köyü ve Çakıroğlu Köyü arasındaki yarışmaların kayık sahibi olan yaşlı biniciler tarafından organize edildiği anlaşılmaktadır.

Kayık yarışlarındaki uygulamalar incelendiğinde rekabete dayalı farklı organizasyon şekillerine rastlanabilmektedir. Yarışmalar, aynı köy içerisinde bulunan kayık ve biniciler arasında düzenlenebildiği gibi, farklı köylerde bulunan kayıklar ve biniciler arasında da düzenlenmektedir. Hatta baba–oğul arasındaki rekabetten doğan yarışmalar da anlatılmaktadır. Sinan Mahallesi'nde bulunan Canlıca, Fermansuz ve Hacıeset adlı kayıkların yarışması köy içi rekabeti ve organizasyonu; Canlıca, Fermansuz ve Hacıeset, Kırlardere Mahallesi'nde bulunan Sarıkayık ve Karakayık ile Ellez Köyü'nde bulunan Yanımalaklı arasındaki yarışmalar ise köyler arası rekabet, organizasyon ve iddiayı göstermektedir. Buna örnek olarak Ellez Köyü'nden İzzet Usta ile Kırlardere Mahallesi'nden Hakkı TURAN arasında geçen;

-İzzet Usta : "Hakkı Çavuş bak. Yanımalaklı geldi."

-Hakkı Çavuş : "Benim Karayılan [Karakayık], Sarıyılan [Sarıkayık] onu sokar." şeklindeki kayıkların övüldüğü konuşma gösterilebilir.

Yine Kırlardere Mahallesi'nden yatalak hasta bir köylünün kayık yarışı sırasında yattığı yerden Sarıkayık'ın sesini tanıyarak; "Şimdi bindiler Sarıkayık'a!..." şeklinde inlemesi, izlenemeyen ezeli bir rekabetin verdiği hüznü ve kayık tutkusunu açıkça ifade etmektedir.

Kayık yarışları, organizasyonu yapan kişi ve kurumlar tarafından yarışma yapılmasına karar verildikten sonra halka duyurulmaktadır. Geçmiş yıllarda yarışların halka duyurulması tellal bağırtılarak yapılmıştır. 1960'lı yıllarda bu görevi Ağlı pazarında Dana Köyü'nden Tahir KINACI, Kuyucu Köyü'nden Kör Rıza lakaplı kişilerin yaptığı bilinmektedir. Kayık yarışlarının, tellallar tarafından yarışın yapıldığı yer belirtilerek "..... yerde kayık yarışı var, kendine güvenen, kayığına güvenen gelsin. Başa dana (koç vs.) var!" sözleri ile duyurulduğu ifade edilmektedir. İletişim araçlarının yaygınlaşmasından sonra yarışlar, anons ve basın organları yardımıyla halka duyurulmaktadır.

Küre İlçesi Belören Köyü'nde 2000 ve 2002 yıllarında yapılan yarışmalar, Küre Belediye Başkanı Engin AYRANCI ve kayık yapım ustası Niyazi TÜRK tarafından organize edilmiştir. Kayık sporunun Geleneksel Spor Dalları Federasyonu tarafından 09 Temmuz 2002 tarihinde geleneksel bir spor dalı olarak kabul edilmesinden sonra, 22 Şubat 2003'de Belören Köyü'nde yapılan yarışmalar, Küre Belediye Başkanlığı, Geleneksel Spor Dalları Federasyonu ve Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'nün ortak çalışması ile organize edilmiştir (Ek 1, Resim 53). Bu yarışma, aynı zamanda resmî nitelik taşıyan ilk yarışma olmaktadır.

2000 yılında Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi'nde düzenlenen kayık yarışları, Ağlı Belediye Başkanlığı tarafından organize edilmiştir. 2003'de Ağlı Belediyesi tarafından gerekli hazırlıklar yapılmış olmasına rağmen yarışların yapılacağı Sinan Mahallesi'nde yeterli kar bulunmadığından organizasyon gerçekleştirilememiştir.

01 Mart 2003 tarihinde Ağlı İlçesi Bereketli Köyü'nde kayık yarışı yapılmıştır. Bu yarışmanın organizasyonu Bereketli Köyü İmamı Muharrem KÖSE tarafından gerçekleştirilmiş, kayık yarışları ile ilgilenen genç, yaşlı köy halkı çalışmalara katılmıştır. Kar kalınlığının az olması daha geniş çaplı bir organizasyon olmasını ve katılım sayısının fazla olmasını engellemiştir (Ek 1, Resim 54).

5.5.2. Yarış Kuralları

Kayık sporunun gelişim sürecinde, bölgenin coğrafî ve doğal şartlarından, bölgede yaşayan insanların sosyal ve kültürel özelliklerinden kaynaklanan çeşitli kurallar oluşturulmuştur. İnsanların ruh ve beden sağlığını doğrudan etkileyen spor etkinlikleri ve bunları belirleyen kurallar sonraki nesillere aktarılmak suretiyle geleneksel bir yapı kazanmıştır. Başlangıçta kayık sahipleri için geçerli olduğu tahmin edilen, zamanla binici ve seyircilerin de katıldığı bu kurallar, insanların düzenli spor yapma faaliyetlerinin temel unsurlarından birini oluşturmaktadır. Bu sayede etkinlik içinde yer alan kişiler yapılması gerekenleri önceden bilerek kendilerini bedensel ve zihinsel olarak hazırlamaktadırlar.

Kayık sahibi yarışmada kayığına kendi binebildiği gibi, istediği bir kişiyi de binici olarak kayığına bindirebilmektedir. Yarışmaya katılacak kayıklar ve binicileri belli olduktan sonra aralarında kura çekilerek sıralama belirlenir. Tüm yarışmacıların kaymasından sonra geçilen biniciler tekrar kayma hakkına sahiptirler. Yarışmalar, yarışmacıların birinciyi geçemeyip yarışmayı bırakmasına kadar devam eder. Bazı uygulamalarda ise yarışmacıların kayma haklarının üçer defa ile sınırlı olduğu ifade edilmiştir. Birinci ve ikinci kaymalarda yedek kayık kullanılır. Birincide binici kendine yol yapar, ikinci kayma daha sonraki kaymanın hızını arttırır. Üçüncüde yarış kayığına binilir. Binici üç kaymayı aynı kayıkla da yapabilir. Üç kaymadan hangisi ileride olursa o derece geçerli olur (Ek 5.11). Kayma hakkının sınırlandırıldığı uygulamaya, binicilerdeki performansın düşmesi, yolun bozulma durumu, kayıkların zarar görmesi ve yarışma ilerledikçe soğuk havanın binici ve seyircileri etkilemesi gerekçe olarak gösterilebilir.

Yarışmanın başlangıcında binici, yanlarda bulunan iki kazıktan çekerek hız alır. Çıkışta kar tezeklerine üç defa pençe atılarak hız arttırılabilir. Ayaklar uzatılarak kayığın üzerine sırt üstü yatılır. Ellerle pantolonun diz üstünden tutulur ve yarış pozisyonu alınır. Binici, kayık bitiş noktasına varıncaya kadar elleri ve ayakları ile hız arttırıcı, sonucu etkileyecek başka hareket yapamaz. Binicinin derecesi kayığın ayak uçlarının geldiği en son noktaya nişan adı verilen işaret konularak belirlenir. En

uzak noktaya ulaşan binici birinci gelir ve sadece birinciye verilen ödülü alır. Binicinin kayma esnasında diğer kişiler tarafından itilmesi veya çekilmesi yasaktır.

Binicilerin kilo bakımından ağır olmaları hızlanabilmek için avantaj sağlamaktadır. Düşen biniciler için tehlikeli olmakla birlikte isteyen biniciler bellerine kurşun, zincir gibi ağırlık bağlayabilirler.

Yarışma hilelerine genelde yol yapımında rastlanmaktadır. Yarışmayı düzenleyen köylüler, yolu kendi kayıklarının özelliklerine göre hazırladıkları için diğer köylerden gelen kayıklar burada kayarken zorlanmaktadırlar. Örneğin gezekli yol fazla titreşim yaptığı için yüksek kayıkların dengesini bozup binicinin düşmesine sebep olabilmektedir. Aynı şekilde gezekli yol, uzun kayıklarında sürtünmeden dolayı hızını kesebilmektedir. Yüksek kayığı olanlar ise yolun yelesini yüksek yaparak diğer kayıkların altının yeleye değmesine, hızlarının azalmasına sebep olmaktadır. Binicinin görmediği bir anda rakip sporcu veya seyirciler tarafından kayık yoluna küçük kar topakları yada benzer maddelerin konması binicinin düşmesine neden olabilmektedir.

Binicinin yarışmayı bitireceği anda kayıktan inerken kalçası ile kayığı itmesi karşılaşılabilecek hilelerdendir. Genellikle, yarışmaya dahil edildiklerinin ifadesi olarak kayma önceliği verilen misafir binicilerin, kendi istekleri dışında yarışma sonuna doğru, yol bozulmaya başladığında sıra verilmesi, bir hile olarak görülmektedir. Yarışmacının vardığı noktaya dikilen ve yarışmacının derecesini belirleyen işaret yerlerinin değiştirilmesi de yapılabilecek hilelerdendir.

5.5.3. Kayık Binicileri

Kayık yarışlarında kayığa binen sporculara binici adı verilmektedir. Binicilerin herhangi bir sınırlama olmamakla birlikte sağlam vücut yapısına sahip, kuvvetli, cesaretli kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Eski yarışların ilanında da "kayığına güvenen, kendine güvenen gelsin" şeklinde duyuru yapılması bunu göstermektedir. Aynı zamanda aşırı hız biniciler için tehlikeli olabilmektedir. Kayığa binen kişi bu tehlikeleri de göze almak zorundadır. Bazı binicilerin kayığına binerken

söyledikleri, "Allah'ınan canıma, kazma–kürek yanıma" ifadesi, binicilerin her türlü tehlikeyi göze aldıklarını göstermektedir.

Eski yıllarda yapılan yarışlarda bir çok kişi köprülü kayık yollarından dereye düşmüştür. Anlatımlara göre, 1953 yılında Sinan Mahallesi'nde yapılan bir yarışmada, Kemal EKİN adlı bir binici yoldan geçerken yarışma heyecanına dayanamayarak kayığa binmiş; ilk denemesinde dereye düşerek ıslanmıştır. Daha sonraki 2 denemesinde de başarılı olamayan şahıs, elbiseleri ıslak olduğu halde 1 km uzaklıktaki köyüne yürüyerek gitmiş ve hastalanarak 15–20 gün sonra ölmüştür.

Yörede, hayatta olmayan binicilerden güçlü, kuvvetli, iri yapılı kişiler olarak bahsedilmektedir. 1975 yılında ölen, Karayılan adlı kayığın sahibi Mehmet YELEGEN'den Koca Mehmet diye bahsedilmektedir. Yine Kocakayık ve Kulaksız adlı kayıkların sahibi eski binici Halil KÖSE'nin (1906–1980) köprünün üzerinden bir eşeği omuzuna alarak karşıya geçirdiği ifade edilmiştir. Halil KÖSE'nin yarışmalarda tezeklere pençe atmaktan ellerinin parçalandığı ve bu yüzden tezeklere daha kuvvetli vurabilmek için tırnaklarını uzattığı belirtilmektedir.

1943 yılında Bereketli Köyü Gökgöl Deresinde kayık yarışı yapıldığı, bu yarışmaya Halil NAMLI ve Halil KÖSE'nin katıldığı hatırlanmaktadır. 11 Nisan 1951 tarihinde Kuş Köyü Boğazı'nda yapılan yarışmaya ise bugün hayatta olmayan Mehmet YELEGEN (Ek 1, Resim 55), Halil KÖSE (Ek 1, Resim 56), Mehmet ÖZSOY (Ek 1, Resim 57), Halil NAMLI (Ek 1, Resim 61) ve Şevket NAMLI (Ek 1, Resim 62) adlı biniciler katılmışlardır. Bu yarışmada Cansız adlı kayığın sahibi olan Mehmet ÖZSOY'un kaburga kemiği kırılmıştır. Aynı yerde yapılan bir başka yarışmada Şevket NAMLI ve babası Halil NAMLI arasında da baba–oğul çekişmesi yaşanmıştır.

Kayık üzerinde denge sağlayabilmesi için binicilerin kilolarının fazla olması bir avantaj sağlamaktadır. Geçmiş yıllarda bu amaçla binicilerin bellerine zincir doladıkları, hatta yarışma için özel kurşun yapıp bellerine bağladıkları anlatılmıştır. Bugün hayatta olmayan binicilerden Mustafa TAMTEKİN (1908–1979) tarafından yaptırılan 6,250 kg ağırlığındaki bu kurşun Mehmet TAMTEKİN'de bulunmaktadır.

Binici olmayan kayık sahipleri, usta binicileri kullanmak suretiyle iddialı yarışlara katılmışlardır. 1955 yılında Ayan Köyü'nden Hakkı TURAN, Sinan Mahallesi Hatipoğlu parçasından Mustafa TAMTEKİN' i (Hidayet) yarışmadan bir ay önce kendi köyüne getirerek kuvvetlenmesi ve kilo alması için besleyerek yarışmalara hazırlamıştır. Aynı yıl Kırlardere Köyü'ndeki Hakkı TURAN'a ait kayığa binen Hidayet, Sinan Mahallesi'nden Tevfik ÖZCAN (Mangaloğlu) tarafından kayığa binmemesi ve kendi köyünün kayıklarını geçmemesi için tehdit edildiği anlatılmaktadır. Bu davranışlar kayık yarışlarında, kayıklar ve köyler arasındaki rekabetin yüksek olduğunu göstermektedir.

Sinan Mahallesi'nde bulunan kayık yolunda eğimin fazla olması ve ortadan geçen dere nedeni ile kaymak zor ve tehlikelidir. Bu zorluğundan dolayı mahallenin binicileri burada antrenman yaparak yarışmalara daha iyi hazırlanabilmektedirler. Mahallede isim yapmış; Emrullah, Molla Nuri, Şakir Hoca, Mehmet ÖZTÜRK, Hüsnü ÖZTÜRK (Ek 1, Resim 58), Fazlı YAMAN (Ek 1, Resim 59), Mustafa TAMTEKİN (Ek 1, Resim 60), bugün hayatta olmayan binicilerdir. Küre İlçesi Avşarimam Köyü'nde de bugün hayatta olmayan eski binicilerden Murat Usta ve Koca Nuri'nin isimleri bilinmektedir.

2000 yılından sonra yapılan yarışmalara; Bereketli ve Dana köylerinden Muharrem KÖSE, Hasan KÖSE, Bekir KÖSE, Adem KÖSE (2003 yılı Bereketli Köyü Kayık Yarışları Birincisi), Ali ÖZSOY, Aydın ÖZSOY, Adem İŞLEYEN, Sinan Mahallesi'nden Niyazi ÖREN (2000 yılı Geleneksel Ağlı Kış Sporları ve Kayık Yarışmaları Birincisi), Rahmi ÇULLU, Ali Osman DİKMEN, Nihat ÖZKAN (2000'de Cinibiz, 2002'de Cansız adlı kayıklarla Küre Belören Köyü Yarışlarında birinci oldu), Murat ÖZKAN, Cengiz ÖZKAN, Yunus KÖMÜRCÜ, Ferahmuz KÖMÜRCÜ, Avşargüney Köyü'nden Niyazi TÜRK, Kemal TÜRK binici olarak katılmışlardır.

"Kızak Sporu Yarışma Yönetmeliği"nin yayınlanmasından sonra 22 Şubat 2003 tarihinde düzenlenen Küre Belören Köyü Kızak Yarışlarında erkekler kategorisinde Musa ÜNAL, bayanlar kategorisinde Zülfiye ÖLMEZ birinci olmuşlarıdır. Yönetmeliğin yayınlanmasından sonra binicilere lisans verilmiş ve

biniciler 2003 yılında düzenlenen bu yarışmada lisanslı olarak yarışmışlardır. Geleneksel Spor Dalları Federasyonu'nun, Kızak Sporu branşında 2003 yılı itibariyle 8 bayan, 19 erkek olmak üzere toplam 27 lisanslı sporcusu bulunmaktadır.

5.5.4. Kıyafet

Kayık yarışlarına katılan binicilerin giymek zorunda oldukları özel bir kıyafet bulunmamaktadır. Ancak yarışmacının hızını olumsuz etkilemeyen, sakatlanma riskini azaltan kıyafetlerin tercih edildiği görülmektedir. Hafif ve topuksuz olduğu için eski binicilerin ayaklarına yün çorap ve çarık giydikleri söylenmiştir. Eski binicilerin kilot pantolon olarak adlandırılan dizlerden aşağısı dar, dizlerden yukarısı geniş olan kıyafet giydikleri ifade edilmektedir (Ek 1, Resim 63). Binici kilot pantolon kullandığında dizlerinden rahat bir şekilde tutabilmekte, pantolonun paçaları dar olduğu için yukarı kaymamaktadır. Aynı zamanda karşıdan gelen rüzgar binicinin hızını etkilememektedir. Pantolon tercihi yarışmacıların isteklerine göre değişebilmektedir. Bazı biniciler, düşüldüğünde sakatlanmamak için kollarına ve dizlerine çorap koncu takmaktadır. Günümüzdeki yarışmalarda çarık yerine topuksuz, yere çarpmayacak, ağırlık yapmayacak ayakkabılar tercih edilebilmektedir.

Yukarıda da işaret edildiği gibi biniciler istedikleri miktarda kurşun veya zincir gibi ağırlık arttırıcı maddeleri üzerlerine takabilirler. Geçmiş yıllarda yapılan yarışlarda kullanılmış olan bir kurşun ağırlık araştırma esnasında belirlenmiş ve incelenmiştir. Her iki ucundaki deliklerde ip bağlı olan bu kurşunun boyu 24,5 cm, eni 10,5 cm, kalınlığı 3 cm ve ağırlığı da 6,250 kg gelmektedir (Ek 1, Resim 65; Ek 2, Şekil 26). Kızak Sporu Yarışma Yönetmeliği'nde bu ağırlık 10 kg ile sınırlandırılmıştır.

2003 yılında yapılan resmî yarışmalarda sporcular üzerlerine numaralı yelek giymişlerdir (Ek 1, Resim 66). Bunların yarışma esnasında rüzgardan etkilenerek hızı azalttığı görülmüştür. Ayrıca kış sporlarında kullanılan, vücudu saran dar kıyafetler de denemek amacı ile binicilere giydirilmiştir.

5.5.5. Hakemler

Geçmiş yıllarda yapılan yarışmalarda hakemlik görevini kayık yarışlarını yakından bilen yaşlı ve sözü geçen kişilerin yürüttükleri ifade edilmiştir. Hakemler kayık yolunun kontrolü, sporcuların kayma sırasının ve derecelerinin belirlenmesi, yarışların kurallara uygun olarak yapılıp yapılmadığının denetlenmesi görevini üstlenirler. Hakem sayısında bir sınırlama yoktur.

Kızak sporu yarışma yönetmeliğinde ise, kayık yarışlarına katılan sporcuların hareketlerini kontrol etmek için bir baş hakem, üç finish, iki start, üçten az olmamak üzere kayıt hakemleri ile yeteri kadar yan hakem bulunması şartı getirilmiştir. 2003 yılı Belören Köyü yarışlarında görev alan hakemler için yarışmalardan önce Küre İlçe merkezinde hakemlerin eğitimi için kurs düzenlenmiş, 22 kişiye hakemlik belgesi verilmiştir.

5.5.6. Ödül

Yarışmalarda ödül, rekabeti ve teşviki arttırıcı özellikler taşımaktadır. Eski yarışlarda birinciye ödül olarak dana, koç, para, altın ve kayık verildiği belirlenmiştir. Ödüller, zenginler, seyirciler veya yarış yapılan yöre halkı tarafından konulmaktadır. Bazı yarışmalarda ödülün verilmeyip sahibine kaldığı veya biniciler tarafından tenezzül edilip alınmadığı da olmuştur. Yarışmalarda birinci gelene verilecek ödül tellal tarafından yarışma ilanı ile beraber halka duyurulmaktadır.

5.5.7. Yarış Zamanı

Kastamonu bölgesindeki kayık yarışları, mevsime, kar yağışına ve hava durumuna bağlı olarak yapılmaktadır. Kayık yolunun ve yarışların yapılabilmesi için daha önceden kesin bir tarih verilememektedir. Bunun nedeni, önceden ilan edilen tarihte yeterli miktarda kar bulunamayacağı ihtimalidir. Kayık yolunun Şubat ayından önce yapılması uygun değildir. Yolun yapılabilmesi için karın gündüz yumuşayıp gece donması gerekir. Önceki aylarda yapılırsa sürekli yağan kar yolu bozmaktadır (Ek 5.16). Kayık yolu yarışmadan en az bir gün önce yapılmaktadır.

Yarışmalar sabahın erken saatlerinde başlamaktadır. Ancak yarışmaların bitirileceği saat belli değildir. Yol ve hava durumuna göre bütün sporcuların kaymasından sonra yarışmalara son verilmektedir.

Kayık yarışları zamana karşı yapılan bir spor değildir. Yarışmada sonucun değerlendirilmesi, binicilerin mesafe olarak ulaştıkları son noktaya göre yapılmaktadır.

5.5.8. Yarış Teknikleri

Binicilerin kayma sırasında kayıklarını maksimum hıza ulaştırabilmeleri için kullandıkları yol ve kayığın özellikleri dışında çeşitli teknik, bilgi ve becerilere sahip olmaları gerekir. Kayık yolunun yapısı ve kayığın ulaştığı hız, binicilerin teknik becerilere sahip olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu becerileri kazanabilmek için kayık sporuna yeni başlayanların eğimi az, kısa mesafeli yollarda usta binicilerden eğitim almaları, onları izleyerek yarış tekniklerini öğrenmeleri gerekmektedir.

Yarışın başlangıcında binici kayığın üzerine oturup dizlerini geriye çekerek ayaklarını kayığın ön kısmına koyup elleri ile yanlarda bulunan kazıkları içten tutar (Ek 1, Resim 67; Ek 2, Şekil 27). Kazıklardan aldığı kuvvetle kendini ileri geri çekip hareketlenir ve son bir itmeyle kazıkları bırakır. Elleri ile yanlarda bulunan kar tezeklerine hareket halinde iken vurarak hızını artırır (Ek 1, Resim 68; Ek 2, Şekil 28). Her binici bu hareketi yapmak zorunda değildir. Bu vuruşa "pençe atma" denir. Bu hareketin ardından binici kalçasını kayığın eşiğine, omuzlarını da yatarken kayığın arkasına vurarak ayaklarını uzatıp geriye yatar ve yarış pozisyonunu alır (Ek 1, Resim 69, 70; Ek 2, Şekil 29). Kıç ve omuz vurma hareketleri zor olduğu için her binici tarafından yapılamaz. Yapılabilmesi için binici ilk oturuşta kıçı ile kayığın kaşı arasında yaklaşık 10 cm mesafe bırakmalıdır. Bu hareketlerin kayığı bir kayık boyu ileriye attığı ifade edilmektedir. Binicileri, yarışmadan önce evlerinde halı üzerinde kayığı hareket ettirmeye çalışarak antrenman yapmaktadırlar. Hatta, Sinan Mahallesi'nde bulunan Molla Nuri adındaki binicinin kıç ve omuz vurma hareketiyle kayığı halı üzerinde bir defada 1 m kadar kaydırdığı söylenmektedir (Ek 5.18). Binici geriye yattıktan sonra baş ve ayak uçları aynı hizaya gelecek şekilde, bacaklar yere

paralel, birbirine yapışık, bir ayak diğer ayağın üzerine gelecek şekilde birleştirilir. Eller ile diz üstünden pantolona tutularak denge sağlanır. Elle tutulduğunda pantolonun geriye kaymaması için paçalarının dar, dizden yukarısının da bol olması gerekir. Kayığa yatma veya saklanma adı verilen; ayakların birleştirilme ve başın geriye yatırılma pozisyonu, dengeyi sağladığı gibi rüzgarın da etkisini azaltmaktadır. Binici dengesini bozmamak için kayma sırasında nefes almamalıdır. Rüzgarın etkisi ve pozisyon gereği önünü bile göremeyen binicinin yarış anında dengesini korumaktan başka yapacağı bir şey yoktur.

Binici düşmemek için kayık üzerinde dengesini korumalıdır. Bunun için ağırlığının da fazla olması gerekir. Böylece kayma anında denge durumundaki binicinin ağırlık merkezinin değişmesi de güçleşmektedir. İsim yapmış binicilerin kuvvetli ve kilolu kişiler oldukları belirtilmektedir. Hatta bazı binicilerin tehlikeli olmakla birlikte kilolarını arttırmak amacı ile bellerine kurşun veya zincir bağladıkları söylenmektedir.

Kayıkların boylarındaki uzunluk farklarının elde edilebilen malzemeden, kullanan kişinin boy ve ağırlık özelliklerinden ve kayık yolunun durumundan kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Yarışmada tek kişi tarafından kullanılan bu kayıkların boyu uzun olanlar sürtünmeyi artırmakla birlikte, düzgün ve eğimi az olan yollarda daha güvenli olmaktadır. Gezekli olan yollarda ise aynı anda daha fazla yüzeye temas ettiğinden azda olsa hız azalmaktadır. Yarışma anında binicilerin kayık üzerine yattığı düşünülürse yine uzun boylu biniciler için uzun kayıklar daha kullanışlı görülmektedir. İnceleme sırasında diğerlerine göre boyları daha uzun olan iki eski kayık tespit edilmiştir. Bunlardan biri Bereketli Köyü'nde bulunan Kocakayık, diğeri ise Ağlı İlçesi Halk Eğitim Merkezi'nde sergilenen Sarıkayık'tır. Yarışın başlarında ayaklarının altı geniş olan kayıklar; yolun bozulmaya başladığı yarışın sonlarında ise ayaklarının altı ince olan kayıklar daha hızlı yol alabilmektedir.

Kayığın maksimum hıza ulaştığı inişin son bölümü biniciler için en tehlikeli yer olarak görülmektedir. Hatta derenin geçtiği yerlerde bu tehlike daha da artmaktadır. Bu tür kazaların önlenmesi için dere üzerine yapılan köprülerin geniş, üzerindeki kayık yolunun da düzgün olmasına gayret edilmektedir.

Yolun çıkış bölümünde hızı azalan kayık, bitiş bölümünde durmaktadır. Çıkışta hızın azalması ile birlikte binici hafif doğrularak dengesini korumak, kayık durduğu anda ise ayaklarını yere basmadan yan tarafa devrilmek suretiyle kayığın sabit kalmasını sağlamak zorundadır. Ayaklar yere basarak binici kalkacak olursa, kayık geri gideceğinden derecesini belirleyen işareti koymak güçleşebilmektedir.

Binici kayarken ayaklarını yola değdirmemelidir. Ayakların yere değmesi halinde binici düşebilir. Binici düştüğü anda duruş pozisyonunu bozmamalıdır. Aksi halde aşırı hızdan dolayı yuvarlanıp sakatlanabilir. Binicinin ellerini kar yememesi için kayma esnasında ellerini yana koyması, kayığı tutması sakıncalıdır.

Yarışın başından sonuna kadar binicinin bu hareketleri başarı ile yapabilmesi için moral ve motivasyon ile birlikte sağlam bir kas yapısına ve yukarıda açıklanan teknik özelliklere, becerilere sahip olması gerekir.

5.5.9. Yarışma Yönetmeliği

Halk arasında yapılan kayık yarışlarının usûl ve esaslarını düzenlemek amacı ile 3289 Sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 10. maddesine dayanılarak bir yönetmelik hazırlanmış ve 9 Temmuz 2002 tarihli Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Ek 6). Üç bölümden oluşan yönetmeliğin birinci bölümünde; amaç, kapsam, dayanak ve tanımlar yer almaktadır. Esas hükümlerin yer aldığı ikinci bölümde; müsabaka türleri, müsabaka izni, tertip komitesi, kategoriler, sporcuların kıyafetleri, yarışma kızakları, yarışma hakemleri, yarışma pisti, yarışma kuralları, derecelerin belirlenmesi, müsabaka sonuçları, lisans, sağlık ekibi konusunda hükümler bulunmaktadır. Üçüncü bölümde de; cezalar, yönetmelikte yer almayan hususlar, yürürlük ve yürütme ile ilgili çeşitli ve son hükümler bulunmaktadır.

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Kastamonu İlinin belirli bölgelerinde yapılan ve geleneksel özellikler taşıyan kayık yarışları ile ilgili bugüne kadar bilimsel araştırma yapılmamıştır. İlin karla kaplı, rakımı yüksek, iklimi ve arazi yapısı kayık yarışlarına elverişli bölgelerinde yapılan incelemeler ve basında yer alan haberlerden geleneksel kayık yarışlarının yapıldığı köy ve mahalleler tespit edilmiştir. Bunlar Ağlı İlçesine bağlı Sinan ve Kırlardere mahalleleri ile Bereketli, Dana köyleri, Azdavay İlçesine bağlı Çakıroğlu Kuş Köyü parçası, Küre İlçesine bağlı Avşargüney, Avşarimam, Belören köyleridir. Birbiri ile komşu olan bu yerleşim birimleri tarihî seyir içerisinde idari yönden bazı değişiklikler göstermiştir. Köy isimleri ve tarihî kayıtlar bu bölgede yaşayan insanların Anadolu'ya ilk gelen Türk boylarından olduğunu göstermektedir. Bölge halkı aynı kültüre sahip olup aynı dili kullanmakta, halk arasında dini ve etnik bir ayırım bulunmamaktadır.

Anadolu'nun fethi ile birlikte Kastamonu ve civarına yerleşen Türk boylarının Beylikler, Selçuklular ve sonraki dönemlerde kaydettiği gelişmeler, ayakta duran eserlerde bugün bile kendini göstermektedir. Günümüze kadar ayakta kalan bu eserler, tarihî kayıtlarda yer alan vakıf ve zaviyeler, dönemin sosyal ve kültürel alandaki zenginliklerini, dolayısı ile sağlıklı bir toplum yapısını göstermektedir. Yaklaşık iki yüzyıl önce doğduğu tahmin edilen bazı kişilerin kayık sporu ile yakından ilgilendiği bugün yaşları yetmişin üzerinde olan kişilerin vermiş olduğu bilgilerden anlaşılmaktadır. İnsanlar, uzun geçen kış aylarında oyun ve eğlence amacı ile bu sporu yapmışlardır. Köy içinde ve köyler arasında iddialı yarışların yapılmış olması belirlenen kurallar dışında rekabet, yardım, organizasyon gibi bir takım sosyal olguları da yansıtmaktadır. Her şeyden önce bu tür etkinliklerin gerçekleştirilmesi; birlik ve beraberlik geleneğine sahip, yetenekli ve becerikli bir toplumu, sağlıklı bir beden ve ruh yapısını gerektirmektedir.

Kar yağışının yeterli olmayışı kayık yolu yapımını etkilediği için kayık yarışındaki sürekliliği de yıllara göre etkilemektedir. Bu yüzden yarışın yapılmadığı yıllar olmuştur. Dolayısı ile bölgeye gelen yabancı ve gezginlerin etkinlikleri gözleyemediği için konu hakkındaki bilgiler tarihî vesikalara yansımamış olabilir. Kaldı ki televizyon gibi iletişim araçlarının yaygınlaşmasına kadar kayık yarışları buradaki insanlar için bir yaşam biçimi olduğundan dışarıya yansıtılacak bir etkinlik olarak düşünülmemiş olabilir.

Savaş, deprem, hastalık gibi bazı tarihî ve doğal olayların insanların sosyal yaşantısında bir takım boşluklar yarattığı gerçektir. Özellikle; Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerine rastlayan savaş yıllarında Kastamonu bölgesinden giden askerlerin büyük bir çoğunluğunun geriye dönmediği, dönenlerin de yorgun ve bitkin olduğu düşünülürse, erkekler tarafından yapılan kayık sporunun bugüne gelmiş olması, Türk insanının sosyal ve toplumsal değerlere bağlılığını göstermektedir.

Kayık yarışları, kış aylarında boş zamanı değerlendirme ve eğlenme amacına yöneliktir. Geleneksel olarak yapılan kayık yarışları başta iklim olmak üzere bölgenin bitki örtüsü, arazi, ekonomik ve kültür yapısına bağlıdır. Tarihin erken devirlerinden itibaren Türk toplumlarında av ve yük taşıma aracı olarak kullanılan kızaklar, bölge şartlarının etkisi ile materyal, teknik ve uygulama yönünden gelişerek yarış kayığı adı ile bir spor ve eğlence aracına dönüşmüştür.

Ne zaman ve kimler tarafından yapılmaya başlandığı kesin olarak bilinmeyen, babadan oğula geçtiği anlaşılan tarihî yarış kayıklarının sahipleri ve yerleri tespit edilmiştir. Tespit edilen kayıklar kullanılmasına rağmen günümüze kadar özenle korunmuştur. Bu şekilde saklanan Sinan Mahallesi'nde 6, Kırlardere Mahallesi'nde 2, Ağlı İlçe merkezinde 2, Bereketli Köyü'nde 3, Dana Köyü'nde 1, Çakıroğlu Köyü'nde 3, Avşarimam Köyü'nde 1 kayık olmak üzere 18 kayık bulunmaktadır. Bunların dışında Sinan Mahallesi'nde bir kayık yanmış, Kırlardere Mahallesi'nde 1 kayık kaybolmuş, Çakıroğlu, Dana, Bereketli, Avşarimam ve Avşargüney köylerinde de birer kayık kırılmıştır. Yeni kayıklardan 1942–1943 yılında Ahmet ÇELEBİ

tarafından yapılan Dana Köyü'nde 2 kayık bulunmaktadır. Niyazi TÜRK tarafından bugüne kadar yapılmış 40 civarında kayık da bölgeye dağılmış durumdadır.

Mevcut tarihî kayıkların 300–400 yıl önce yapıldığı ifade edilmekle birlikte kayıkların bilinen eski sahiplerinin 1800–1850 yılları arasında doğdukları anlaşılmıştır. Bu durum, bölgede aynı yıllarda kayıkların ve kayık yarışlarının da varlığını göstermektedir. Ayrıca 1721 tarihli bir belgede Kastamonu merkezinde Kayıklık adında bir yerden ve kızaktan bahsedilmesi, yaklaşık 300 yıl önce yetişkin kişiler tarafından bölgede kayığa binildiğini göstermektedir.

Belirli bir düzeydeki yarışmacıların katıldığı, rekabete dayalı, belirli kurallar dahilinde organize edilen kayık yarışları ile geleneksel bir spor ortamı yaratılmıştır. Günümüzde yapılan modern kızak sporları ile benzerlikler gösteren kayık sporu mevcut uygulama biçimi ile Türk spor kültüründeki zenginliği göstermektedir.

Ödül olarak dana, koç veya para konması güç ve kuvveti, katılımı arttırma yanında insanların cömertliğini de yansıtmaktadır. Rekabete dayalı belirli bir seyirci ve otoritenin gözetiminde düzenlenen yarışma organizasyonlarında verilen ödülün maddî değerinden çok manevî değerinin daha önemli olduğu söylenebilir.

1940 yılından sonra kayık yarışlarının mevsim şartlarına bağlı olarak sürekli yapılmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Bu yıldan önceki durgun dönemin ise savaş yıllarına rastladığı görülmektedir. Temeli insana dayanan yarış ve eğlence aktivitelerinin kadınların bile savaşa katıldığı yıllarda gerçekleştirilebilmesi düşünülemez. Çanakkale Savaşı'nda en fazla şehit veren iller arasında bulunan Kastamonu'da Avşargüney Köyü'ne seferberlikten 1 kişinin geri geldiği düşünülürse kayık yarışlarındaki 1940 yılından önceki boşluğun savaşlardaki yorgunluk ve insan kaybından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Tahsil yapan gençlerin il dışında olmaları, köyden şehire göçler, kayık yarışlarına olan katılımı azaltmakla birlikte bunun dışında kalan gençler usta binicilerin gözetiminde yarışlara katılmaktadır. Kayık sporu, usta binicileri izleyen, onlardan teknik ve kuralları öğrenerek yetişen biniciler sayesinde günümüze kadar gelmiştir.

Yarışmalarda kayık ve biniciler ön plana çıkmaktadır. Kazanabilmek için kayığın özelliği kadar kayığa binen kişinin belirli bir düzeyde fiziksel performansa ve teknik beceriye sahip olması gerekir. Kayık sahipleri kayıklarına kendi bindikleri gibi binicileri de bindirerek yarışlara katılmışlardır.

Bölgede bulunan kayıklar, yapımında kullanılan malzemeler ve yapım teknikleri bakımından aynı özellikler göstermektedir. Kayık yapımında kullanılan malzemeler bölgenin bitki örtüsüne uygun ağaçlardan seçilmiştir. Yabanî erik ağaçlarından yapılan kayık ayaklarının altına yük kızakları ve çocuk kayıklarından farklı olarak, özel taş sürtülmek sureti ile yumru bir şekil verilmiştir. Yapım esnasında eritilen reçine kayık ayaklarına yedirilerek sertleştirilmiştir. Kayık yapımında kullanıldığı söylenen kayık taşları kaybolmuş, araştırmada yalnız bir tanesi bulunabilmiştir.

Tarihî kayıkların genişliği 16–18 cm, yükseklikleri 7–10 cm, boyları da 120–163 cm arasında değişmektedir. Ağırlıkları ise 3,5 ile 4,5 kg arasındadır. Yeni kayıklar da aynı özellikleri taşımaktadır.

Kayık yarışları ile ilgili kullanılan terimler köyler arasında değişik isimler alabilmektedir. Kayıklar; yarış kayığı, yedek kayık, yan kayık, yardımcı kayık, don kayığı, buz kayığı gibi isimlerle nitelendirilmiştir. Yarışlarda derece elde etmek için öne çıkan kayıklar yarış kayığı olarak isimlendirilmektedir. Ayrıca kayıkların renk, şekil, hız özelliklerini yansıtan özel isimleri bulunmaktadır.

Kayıklar yarış sırasında altlarına merhem adı verilen özel macun sürülerek korunmaktadır. Yarış dışı zamanlarda da özel kılıflar içerisinde evlerin rutubet almayan yerlerinde saklanmaktadır. Merhem yapımında kullanılan malzemeler rekabet nedeni ile yarışmacılar tarafından bugüne kadar gizli tutulmuştur. Bununla birlikte bu karışımda çam sakızı, bal mumu, don yağı gibi maddeler ortak olarak kullanılmıştır. Günümüz kayaklarında kullanılan vaks yerine bu tür bir karışımın bulunması ve kullanılması, uzun seneler gerektiren deneyimin sonucunda ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda bu buluş bölge insanların yaratıcılığını göstermektedir.

Kayık yarışlarında yol yapabilmek için insanların becerileri yanında uygun arazi yapısı ve yeterli kar gerekmektedir. Kış mevsimi içerisinde her gün kayık yarışı yapmak mümkün değildir. Yolun yapılabilmesi için kar, gündüz yumuşayıp gece donarak sertleşebilmelidir. Hava şartları sürekli değişiklik gösterdiğinden yarışlar için önceden bir gün belirlemek mümkün olmamaktadır. Yarış için en uygun zamanın şubat ayı olduğu anlaşılmıştır.

Kayık yarışları aynı köydeki biniciler ve kayıklar arasında yapıldığı gibi köyler arasında da yapılmıştır. Önceki yarışlarda yalnız erkek biniciler katılmış, 2003 yılında Küre İlçesi Belören Köyü'nde yapılan resmî yarışlara bayan sporcular da katılmıştır.

Yarışlarda binicilerin kullandığı özel bir kıyafet olmamakla birlikte, diz üstü geniş, diz altından itibaren dar paçalı pantolon ile yarışma anında binicilerin ayaklarını yere çarpmaması için çarık yerine topuksuz ayakkabılar tercih edilmektedir.

Resmî yarışma dışında hakemlik görevini genellikle organizeyi yapan, yörede otorite sahibi kişiler üstlenmiştir.

Kayık bir binici tarafından kullanılmaktadır. Binici arka arkaya aynı izde kayma hakkına sahip olup diğer biniciler ondan sonra binmektedir. En uzak mesafeyi kayan binici birinci gelmektedir. Binicinin vardığı en son noktadaki işaret geçerli olmaktadır. Yarışlarda zaman ölçümü yoktur.

Bazı biniciler tarafından kullanılan ağırlık dengeyi korumaya yardımcı olmasına rağmen sakatlanmalara da yol açmaktadır. Kullanılması durumunda uygun ağırlık seçilmeli ve zarar vermeyecek şekilde vücuda yerleştirilmelidir. Ayrıca vücut hareketleri inişte ve çıkışta yol eğimine göre ayarlanmaz ise inişte avantaj sağlayan ağırlık çıkışta dezavantaja dönüşebilir.

Yarışmada binici elleri ile kayığı tutmadığı için vücut hareketleri dışında kayığı kontrol imkânı yoktur. Binicinin başlangıçta hız arttırmak için kazıklardan

çekme, elleri ile yere vurma, kıç vurma ve omuz vurma dışında yapabileceği bir hareket yoktur.

Araştırma bölgesinde geleneksel olarak yapılan kayık yarışları uluslararası alanda yapılmakta olan Bobsleigh, Skeleton, Luge ve Toboggan kızak yarışları ile uygulama yönünden benzerlik göstermektedir.

Kayık yapımında kullanılan malzemenin kalitesi, kayığın teknik özellikleri, kayma sırasında kullanılan merhem, biniş teknikleri, kayık yolu yarışmanın sonucunu etkileyen başlıca sebeplerdendir.

6.2. Öneriler

1. Kayık yarışlarının geleneksel özellikleri korunmalıdır.
2. Organizasyonlarda yerel yöneticilerin desteği sağlanmalıdır.
3. Yarışmalarda sağlık ve güvenlik tedbirleri alınmalıdır.
4. Yarışmaya katılanların ulaşım sorunu ile karşılaşmaması için kar temizleme çalışmaları yapılarak yollar ulaşıma açık tutulmalıdır.
5. Özel yarışmalar düzenlenerek genç binicilerin eğitimi sağlanmalıdır.
6. Yarışmalarda birden fazla hakem kullanılarak binici ve kayık yolunun kontrolü sağlanmalıdır.
7. Katılımcıların ihtiyaçlarına cevap verebilecek tesisler yapılmalıdır.
8. Sayıları az olan tarihî kayıkların yerine yarışmalarda yeni kayıklar kullanılmalıdır.
9. Geleneksel özelliğine uygun ödüller verilmelidir.
10. Yarışlarda kullanılan geleneksel kıyafetlerin yapımına ve tanıtımına önem verilmelidir.
11. Kayık yarışlarının uluslararası alanda tanıtımı yapılarak geniş çaplı organizasyonlar düzenlenmelidir.
12. Kayık yolu yapımına uygun olan yerler arazi etütleri ile tespit edilerek kış mevsiminden önce alt yapısı hazırlanmalıdır.
13. Kültür değerlerimizin yaşatılabilmesi için diğer geleneksel aktivitelere de yer verilmelidir.

14. Kayık yarışlarının diğer bölgelerde de yapılabilirliği araştırılmalıdır.
15. İl ve ilçelerde bulunan spor kulüplerinin faaliyetlerine dahil edilmelidir.
16. Kayık yarışları turizm açısından değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

ATALAY, Besim. (1985). **Divanü Lûgati't-Türk Tercümesi.** c. 4, s. 382, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

AKDAĞ, Mustafa. (1977). **Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihî.** İstanbul: Cem Yayınevi.

ALPMAN, Cemal. (1972). **Eğitimin Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyunca Gelişimi.** İstanbul: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları.

AYDINÖZÜ, Duran. (2002). **Küre Dağları Doğu Kesiminin Bitki Coğrafyası.** İstanbul: İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

BABA, Nüzhet. (1993). *Eski ve Yeni Türk Spor Edebiyatı.* **Ülkü 1933 – 1950 Seçilmiş Spor Makaleleri.** (Haz.) S, Karaküçük. s. 45 – 50, Ankara.

BARKAN, Ö. Lütfi. (1942). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskan ve Kolenizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Yemlikler: II. Kolenizatör Türk Dervişler.* **Vakıflar Dergisi.** (2), 279 - 386.

BAYDİL, Emin. (1994). **Gökırmak Havzasının Coğrafyası (Beşeri ve İktisadi Bakımdan).** İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

BOA. TD. (1994). **438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (937/1530) II.** Ankara: Başbakanlık DAGM Yayını 20.

DARKOT, Besim. (1955). *Kastamonu.* **İslam Ansiklopedisi.** c.6, 399 – 403.

DİE. (2000). **Türkiye İstatistik Yıllığı 1999.** Ankara.

DİE. (2002). **2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri. 37-Kastamonu**. s. 65-68. Ankara.

EBERHARD, Wolfram. (1993). *Eski Türklerde ve Komşularında Spor.* (Çev. N.T. Uluğtuğ), **Ülkü 1933 – 1950 Seçilmiş Spor Makaleleri.** (Haz.) S, Karaküçük. s. 121 – 127, Ankara.

EDİSKUN, Haydar. (1963). **Yeni Türk Dilbilgisi.** İstanbul: Remzi Kitabevi.

ERCİLASUN, A. Bican ve başk. (1991). **Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I.** Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları 1371.

EREN, Hasan. (1999). **Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü.** I. Baskı, Ankara: Bizim Büro Basımevi.

FAROQHİ, Suraiya. (2000). **Osmanlı'da Kentler ve Kentliler**. (Çev. Neyyir Kalaycıoğlu). 3. Baskı, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları 5.

FİŞEK, Kurthan. (1985). **100 soruda Türkiye Spor Tarihi.** 1. Baskı, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

FİŞEK, Kurthan. (1998). **Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi.** 2. Baskı, Ankara: Bağırgan Yayınevi.

GENÇ, Reşat. (1997). **Kaşgarlı Mahmut'a Göre XI. yy.da Türk Dünyası.** Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları 147.

GÖKOĞLU, B. Ahmet. (1952). **Paflagonya.** Kastamonu: Doğrusöz Matbaası.

GÜNEY, Süha. (1987). **Türkiye Ziraatinin Coğrafî Esasları I,** İstanbul: İstanbul Üniversitesi Coğrafya Bölümü Yayınları 110.

GÜVEN, Özbay. (1999). **Türklerde Spor Kültürü.** 2. Baskı, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

GÜZEY, A. Rıfat. (2001). **Şer-iyye Sicillerine Göre XVII. Yüzyıl sonları – XVIII. Yüzyıl Başlarında Kastamonu.** Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

"Halkevi Spor Kolu Atış Müsabakası". (13.Mayıs.1941). **Doğrusöz Gazetesi.** S. 404.

HALLAÇOĞLU, Yusuf. (1991). **XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi.** 2. Baskı, Ankara: TTK Basımevi.

İBRET, B. Ünal. (2001). *Küre'de Bakır Cevheri Üretimi ve Bakır Madenciliğinin Küre Ekonomisindeki Yeri.* **I. Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri (21-23 Mayıs 2000).** Kastamonu: Kastamonu Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü Yayınları, 433 – 450.

"İdman Sahası". (14.Ağustos.1932). **Kastamonu Gazetesi.** S. 3275.

KANKAL, Ahmet. (2001). *Fetihten XVI. Yüzyılın Sonuna Kadar Kastamonu Şehrinde İskân ve Nüfusa Dair Genel Gözlemler.* **I. Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri (21-23 Mayıs 2000).** Kastamonu: Kastamonu Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü Yayınları, 89 – 120.

KARAER, İbrahim. (1992). **Türk Ocakları 1912 – 1931.** Ankara: Türk Yurdu Neşriyatı.

Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü. (1991). c.1. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

"Kastamonu Halkevi 1942 Yılı Çalışma Raporu". (6.Mart.1943). **Doğrusöz Gazetesi.** S. 599.

Kastamonu İl Yıllığı. (1973). Ankara: Ulusal Basımevi.

"Kastamonu" Maddesi. (1983). **Yurt Ansiklopedisi.** c.6. İstanbul.

"Kastamonu" Maddesi. (1986). **Meydan Larousse.** c.11. İstanbul.

KSTİM. (2001). **2000 Yılı Kastamonu İlinin Yıllık Sanayi, Ekonomik ve Ticari Durumu Hakkında Rapor.** Kastamonu.

"Kastamonu Tayyare Cemiyetinden". (27.Eylül.1931). **Kastamonu Gazetesi.** S. 3143.

KIRŞAN, Nizamettin. (1992). *Kayak Sporu.* **Türk Spor Kurumu Dergisi (1936 – 1938) Seçilmiş Spor Makaleleri.** (Haz.) S, Karaküçük. s. 288 – 289, Ankara.

Kızak Sporu Yarışma Yönetmeliği. (09.Temmuz.2002). **Resmî Gazete.** S. 24810.

"Kızak" Maddesi. (1997). **Morpa Spor Ansiklopedisi.** c.4. İstanbul.

KOPRAMAN, K. Yaşar. (1989). *Memlük Kaynaklarına Göre XV. Yüzyılda da Kastamonu ve Çevresi.* **Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu, Tebliğler, 19-21 Ekim 1988 Kastamonu.** s. 17 – 34, Ankara.

ORHONLU, Cengiz. (1987). **Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskânı.** İstanbul: Eren Yayıncılık ve Kitapçılık Ltd. Şti.

ORTEKİN, Hasan. (1992). *Türkler ve Kayak.* **Türk Spor Kurumu Dergisi (1936 – 1938) Seçilmiş Spor Makaleleri.** (Haz.) S, Karaküçük. s. 152 – 155, Ankara.

ÖGEL, Bahattin. (1984). **İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi.** 2. Baskı Ankara: TTK Yayınları.

ÖNGEL, H. Basri. (2001). **Türk Kültür Tarihinde Spor.** Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları 2564.

ÖZKAYA, Yücel. (2001). *XVIII. Yüzyılın Ortalarında Kastamonu Sancağı.* **I. Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri (21-23 Mayıs 2000).** Kastamonu: Kastamonu Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü Yayınları, 3 – 8.

ÖZTÜRK, Füsun. (1998). **Toplumsal Boyutlarıyla Spor.** Ankara: Bağırgan Yayınevi.

"Pehlivan Güreşi". (31.Temmuz.1932). **Kastamonu Gazetesi.** S. 3269.

PURA, Fuat. (1992). *Kayak Sporu ve Tarihi.* **Türk Spor Kurumu Dergisi 1936 – 1938 Seçilmiş Spor Makaleleri.** (Haz.) S, Karaküçük. s.123 – 129, Ankara.

SÜMER, Faruk. (1999). **Oğuzlar (Türkmenler), Tarihleri – Boy Teşkilatı – Destanları.** 5. Baskı, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.

TANYERİ, Yavuz. (2000). **Kayak Alp Disiplini.** Erzurum: Bakanlar Matbaacılık.

TDK. (1983). **Yeni Tarama Sözlüğü.** (Haz) C, Dilçin. Ankara: Ankara Ünv. Basımevi.

TDK. (1993). **Derleme Sözlüğü.** 2. Baskı, S. 211/11, Ankara: Ankara Ünv. Basımevi.

TDK. (1995). **Tarama Sözlüğü I.** S. 212/1, Ankara: Ankara Ünv. Basımevi.

TOGAN, Z. Velidi. *Eski Türklerde Kayakçılık.* **Askerî Mecmua. 10** (115), 1165 – 1172.

TURAN, Osman. (1971). **Selçuklular Zamanında Türkiye.** İstanbul: Turan Neşriyat Yurdu.

TURAN, Refik. (1989). *Selçuklular Döneminde Kastamonu.* **Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu, Tebliğler, 19-21 Ekim 1988 Kastamonu.** s. 1 – 6, Ankara.

TURAN, Refik. (2001). *Kastamonu'nun Türkler Tarafından Fethi ve İskânı,* **I. Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri (21-23 Mayıs 2000).** Kastamonu: Kastamonu Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü Yayınları, 1 – 2.

URARTU, Ümit. (1986). **Kayak – Teknik – Taktik – Kondisyon.** İstanbul: İnkılap Kitapevi.

YAKUPOĞLU, Cevdet. (2002). *Kastamonu Tarihi,* **Kastamonu Velileri.** (Haz.) A.Y. Zengin. 3. Baskı, s.16 – 44, İstanbul: Özen Matbaacılık.

YAMAN, T. Mümtaz. (1935). **Kastamonu Tarihi, XV. Asrın Sonlarına Kadar.** İstanbul.

YILDIRAN, İbrahim. (1996). *Uygulama Nedenleri ve Fonksiyonları Bakımından Türk Kültürünün Erken Devirlerinde Bazı Sportif Aktivitelerin Görünümü.* **Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 1** (2), 47 – 57.

YILDIRAN, İbrahim. (1998). *Eski Sibirya – Altay Bölgesi Kayakçılığının Hippopod (At Ayaklı)'lar Efsanesi ile İlişkisi.* **Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 3** (3), 21 – 28.

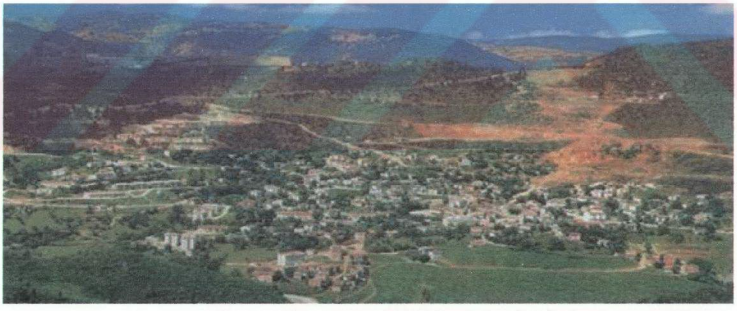
YÜCEL, Yaşar. (1988). **Çoban-Oğulları Beyliği, Candar-Oğulları Beyliği, Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar I,** Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

EKLER

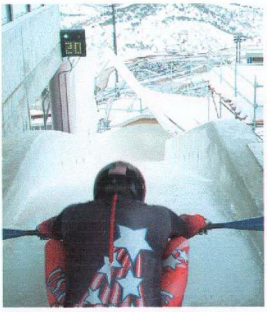
EK 1: RESİMLER

Resim 1: Kastamonu – Ağlı İlçesinden Görünüm

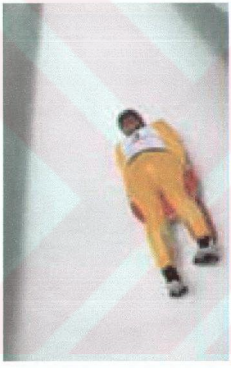
Resim 2: Kastamonu – Küre İlçesinden Görünüm

Resim 3: Luge Kızak Yarışı Çıkışı

Resim 4: Tekler Luge Kızak Yarışı

Resim 5: Tekler Luge Kızak Yarışı

Resim 6: Çiftler Luge Kızak Yarışı

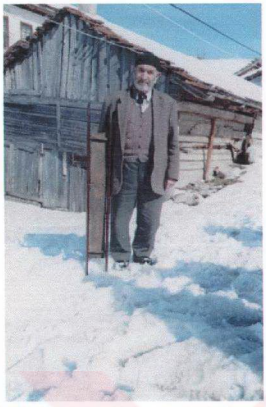
Resim 7: Dörtlü Bobsleigh Yarışı

Resim 8: Skeleton Kızak Yarışı

Resim 9: Canlıca İsimli Yarış Kayığı ve Binici Yunus KÖMÜRCÜ (Ağlı İlçesi / Sinan Mahallesi / Gürsel ÖZTÜRK'e aittir)

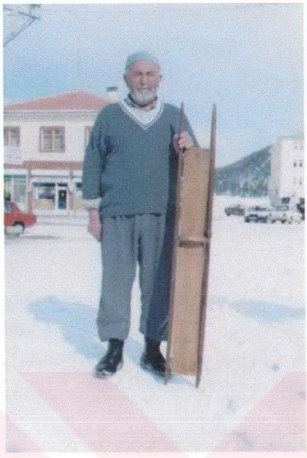

Resim 10: Cansız İsimli Yarış Kayığı ve Sahibi Mehmet ÖZSOY (Ağlı İlçesi / Dana Köyü)

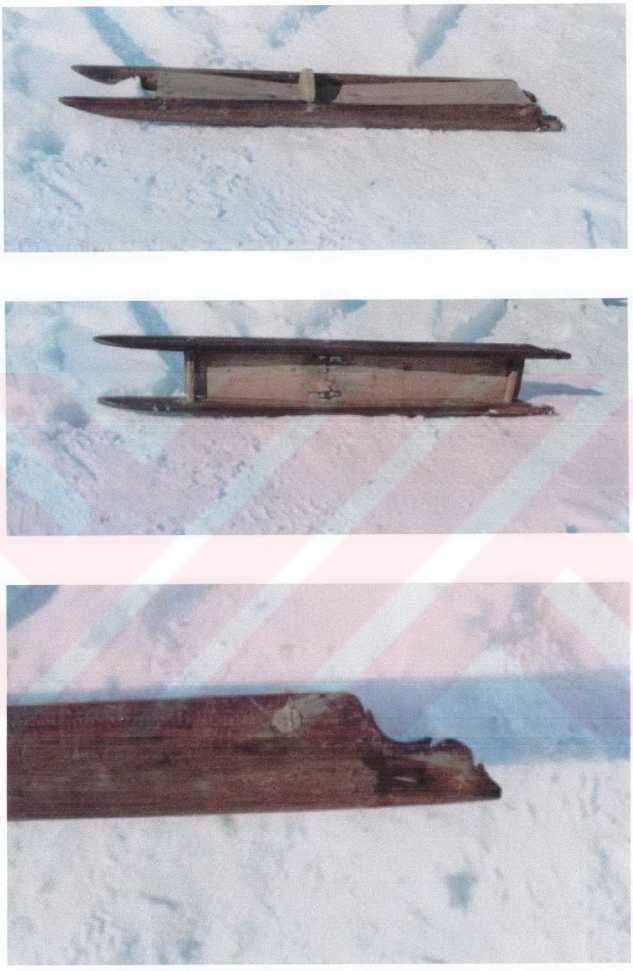

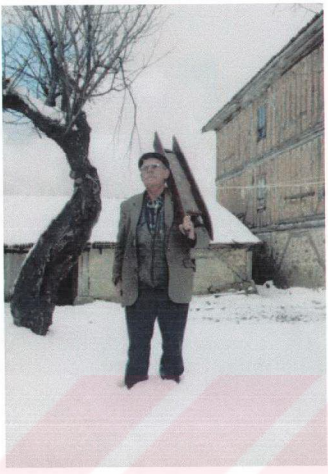

Resim 11: Fermansuz İsimli Yarış Kayığı ve Sahibi Mehmet TOPÇU, oğlu Muharrem TOPÇU (Ağlı İlçesi / Sinan Mahallesi)

Resim 12: Hacıeset İsimli Yarış Kayığı (Ağlı İlçesi / Sinan Mahallesi / Hüseyin YILDIZ'a aittir)

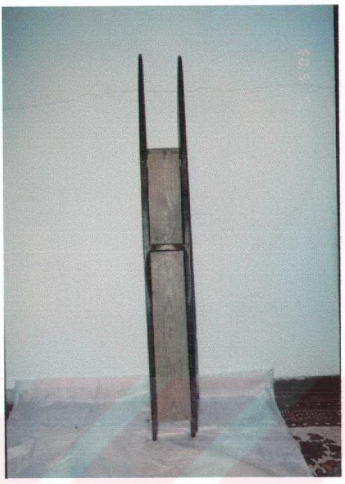

Resim 13: Karakayık İsimli Yarış Kayığı ve Sahibi Cemil ŞAHİN (Ağlı İlçesi / Kırlardere Mahallesi)

Resim 14: Karakayık İsimli Yarış Kayığı ve Sahibi Niyazi ÖREN (Ağlı İlçesi / Sinan Mahallesi)

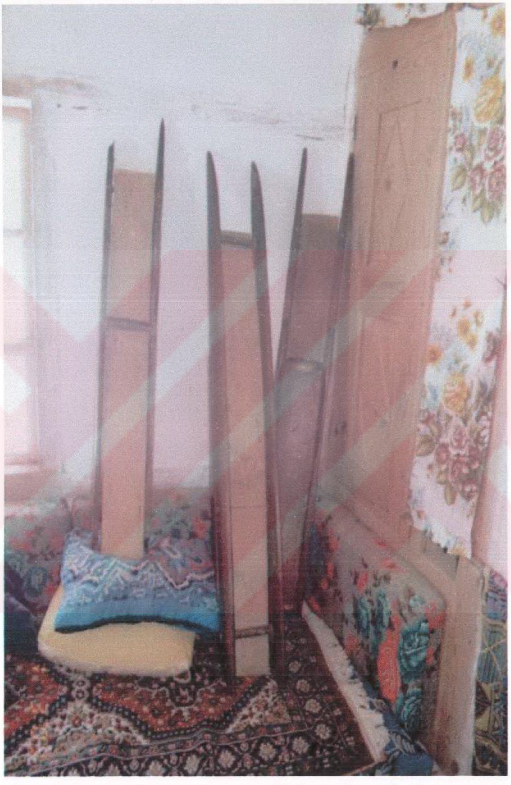

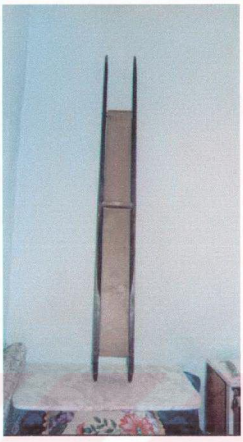

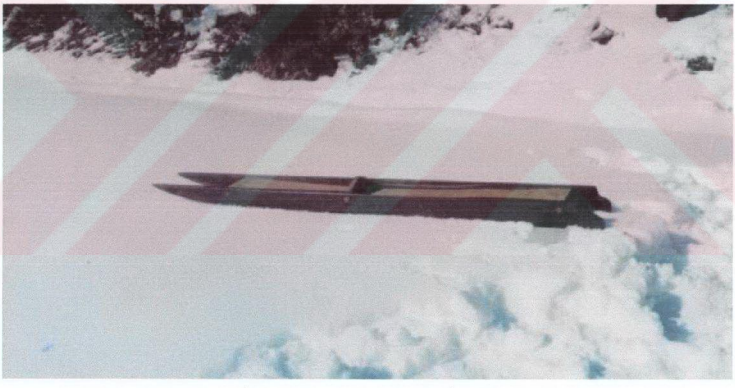
Resim 15: Karayılan İsimli Yarış Kayığı (Azdavay İlçesi / Çakıroğlu Köyü / Hasan YELEGEN'e aittir)

Resim 16: Burunsuz (solda), Karayılan (ortada), Yedek Kayık (sağda) İsimli Yarış Kayıkları (Azdavay İlçesi / Çakıroğlu Köyü / Hasan YELEGEN'e aittir)

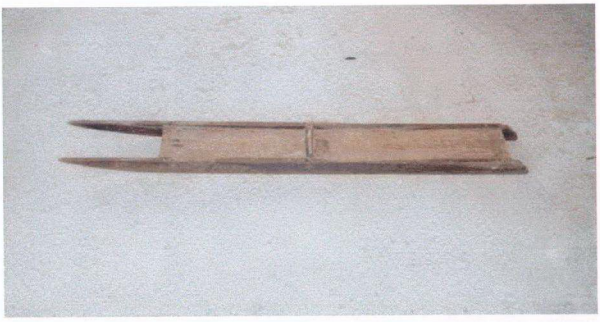
Resim 17: Kocakayık İsimli Yarış Kayığı (Ağlı İlçesi / Bereketli Köyü / Muharrem KÖSE'ye aittir)

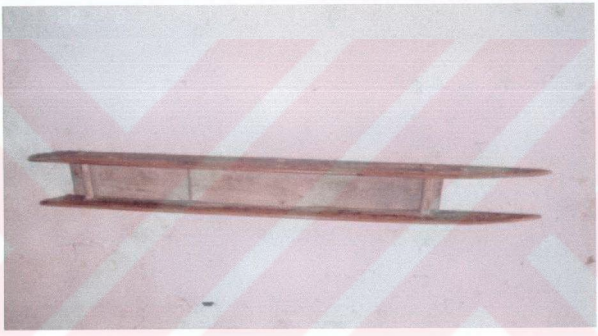

Resim 18: Kulaksız İsimli Yarış Kayığı (Ağlı İlçesi / Bereketli Köyü / Muharrem KÖSE'ye aittir)

Resim 19: Sakız Kayığı İsimli Yarış Kayığı ve Cemal KAHRAMAN (Küre İlçesi / Avşarimam Köyü / Cemal ve Merdan KAHRAMAN kardeşlere aittir)

Resim 20: Sarıkayık İsimli Yarış Kayığı (Ağlı İlçesi / Halk Eğitim Merkezi / Lütfullah YANIKKAYA'ya aittir)

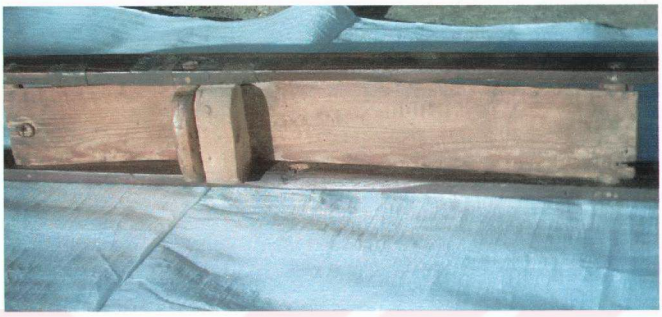

Resim 21: Sarıkayık İsimli Yarış Kayığı ve Sahibi Rahmi ÇULLU (Ağlı İlçesi / Sinan Mahallesi)

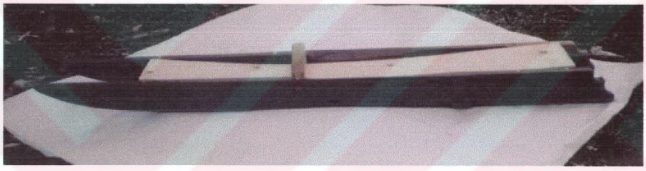

Resim 22: Topuz Kayığı İsimli Yarış Kayığı (Ağlı İlçesi / Kırlardere Mahallesi / İhsan TURAN'a aittir)

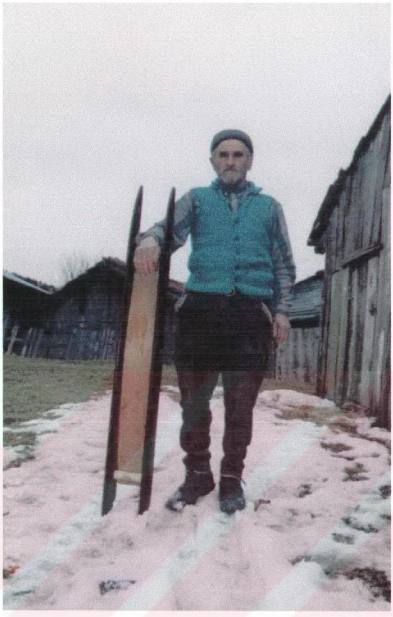

Resim 23: Yanımalaklı İsimli Yarış Kayığı ve Sahibi Ali Osman DİKMEN (Ağlı İlçesi / Sinan Mahallesi)

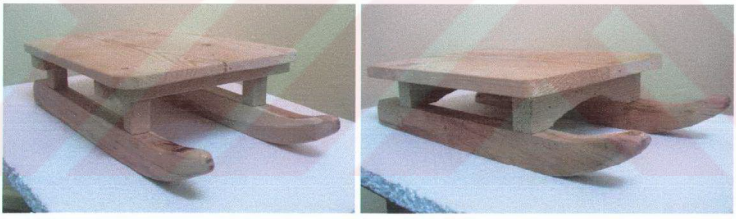

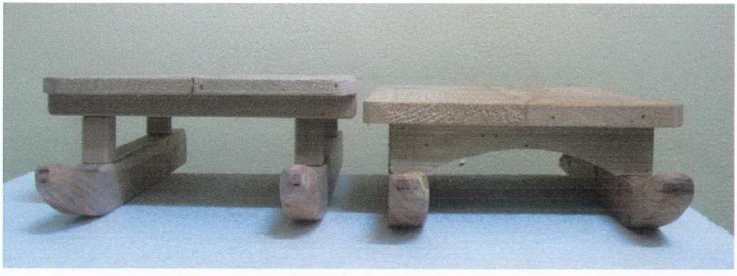

Resim 24: Yedek Kayık ve Binici Hamdi KÖSE (Ağlı İlçesi / Bereketli Köyü / Muharrem KÖSE'ye aittir)

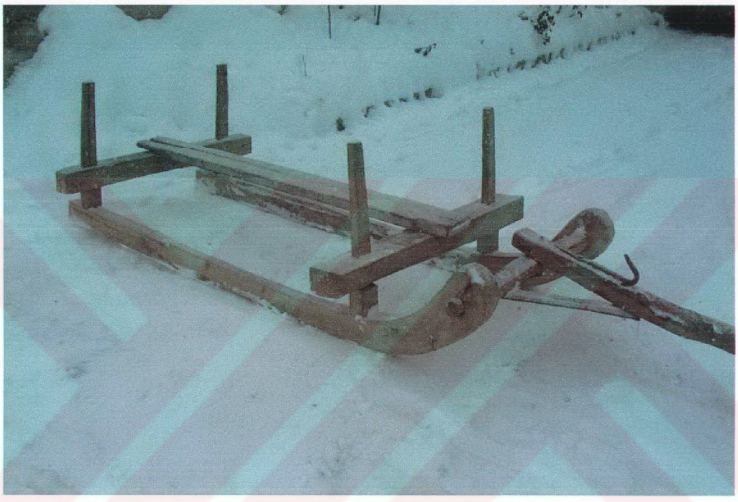

Resim 25: Çocuk Kayıkları (Ağlı İlçesi / Dana Köyü)

Resim 26: Çocuk Kayığı Çeşitleri: Çivili (Direkli) Kayık (solda), Kürsü Kayık (sağda) (Kastamonu / Merkez)

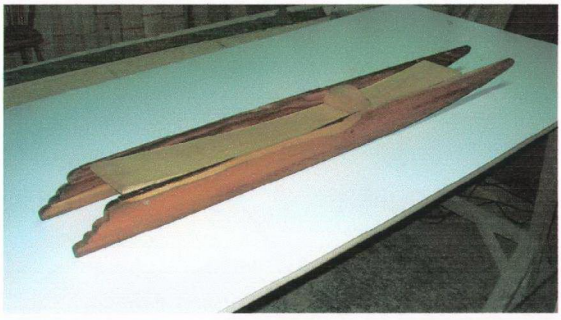
Resim 27: Yük Kızağı (Kastamonu / Daday İlçesi / Musalla Köyü / Hasan KARAOSMANOĞLU'na aittir)

Resim 28: Küre İlçesi Avşargüney Köyü'nde Niyazi TÜRK Tarafından Yapılan Yeni Kayıklar

Resim 29: Ağlı İlçesi Dana Köyü'nde 1942 Yılında Ahmet ÇELEBİ Tarafından Yapılan Cemil ÖZSOY'a Ait Yarış Kayığı

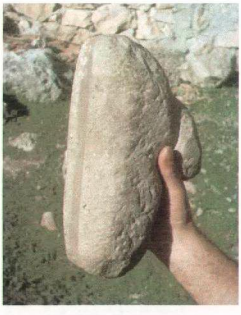

Resim 30: Küre İlçesi Avşarimam Köyü'nde 2003 Yılında Merdan KAHRAMAN Tarafından Yapılan Yarış Kayığı

Resim 31: Kayık Yapımında Kullanılan Aletler (Küre İlçesi Avşargüney Köyü'nde Niyazi TÜRK'e Ait Atölyede)

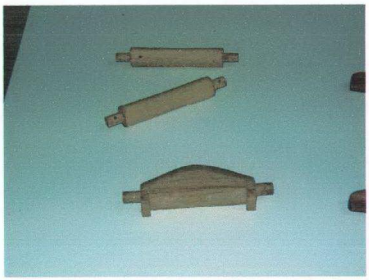

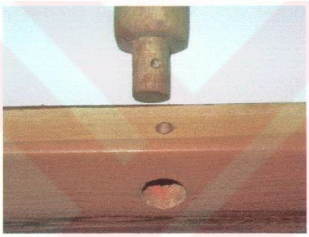
Resim 32: Kayık Taşı (Azdavay İlçesi / Çakıroğlu Köyü / Hasan YELEGEN'e aittir)

Resim 33: Yarış Kayığı Parçaları

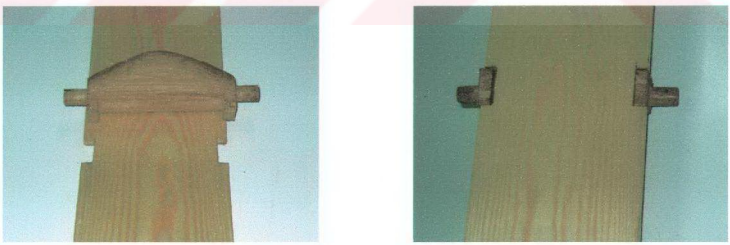
Resim 34: Eşik (önde) ve Bağlar

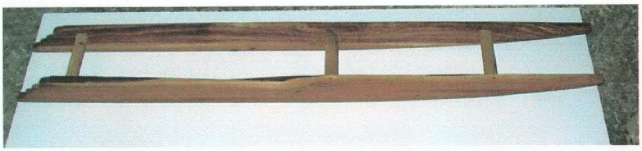
Resim 35: Bağların Kayık Ayaklarına Takılması

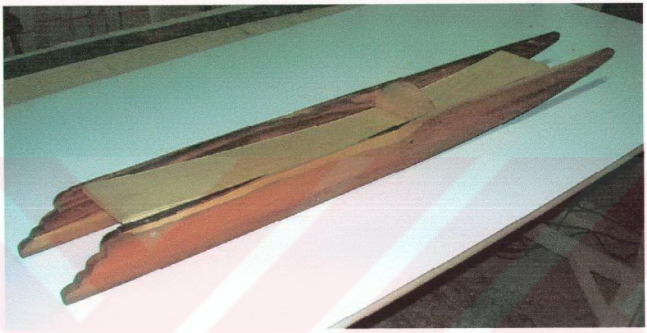
Resim 36: Kayık Tahtası

Resim 37: Eşiğin Tahtaya Yerleştirilmesi

Resim 38: Kayık İskeleti

Resim 39: Tamamlanmış Bir Kayık

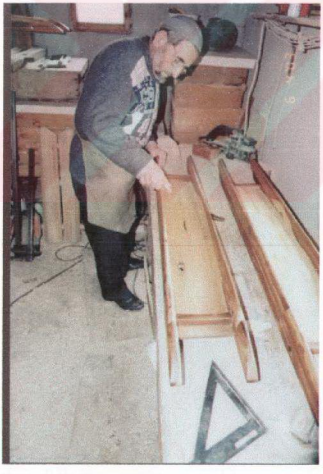
Resim 40: Kayığın Oturma Yeri

Resim 41: Niyazi TÜRK Tarafından Kayık Ayaklarının Yakılması

Resim 42: Niyazi TÜRK Tarafından Kayık Ayaklarının Silinmesi

Resim 43: Niyazi TÜRK Tarafından Kayık Ayaklarına Kemik Sürülmesi

Resim 44: Niyazi TÜRK'ün Yapmış Olduğu Kayıklar

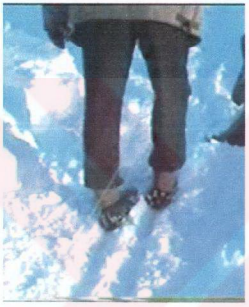
Resim 45: Yarış Öncesi Kayık Sahibi Mehmet ÖZSOY Tarafından Kayık Ayaklarına Merhem Sürülmesi

Resim 46: Kayık Ayaklarına Hasan KÖSE (solda) ve Aydın ÖZSOY Tarafından Merhem Sürülmesi

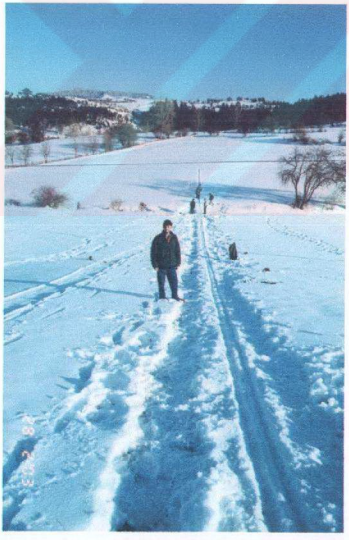

Resim 47: Kayık Yolunun Yapılışı

Resim 48: 2003 Yılı Küre İlçesi Belören Köyü Dibek Pınarı Mevki Kayık Yolu

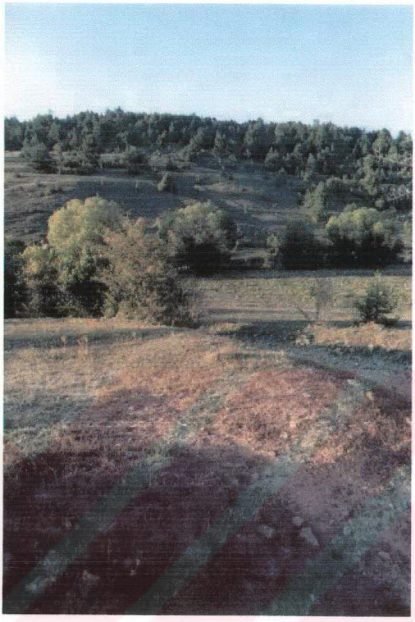
Resim 49: 2003 Yılı Ağlı İlçesi Bereketli Köyü Gökgöl Deresi Kayık Yolu

Resim 50: Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi Çayyüzü Mevki Kayık Yolu Yeri

Resim 51: Ağlı İlçesi Dana Köyü Çaylık Mevki Kayık Yolu Yeri

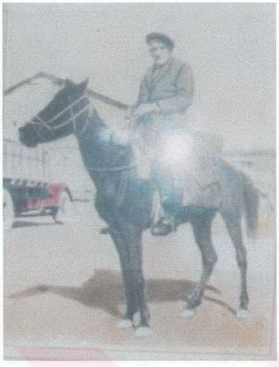
Resim 52: Ağlı İlçesi Kırlardere Köyü Dibeci Deresi Kayık Yolu Yeri

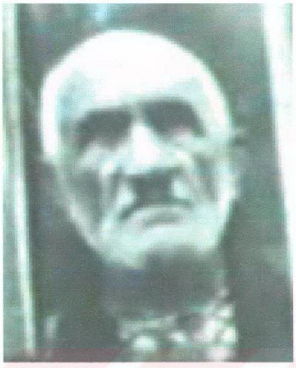
Resim 53: 2003 Yılı Belören Köyü Kayık Yarışları

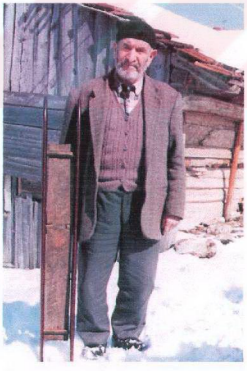
Resim 54: 2003 Yılı Bereketli Köyü Kayık Yarışları

Resim 55: Kayık Binicisi Mehmet YELEĞEN (– 1975)

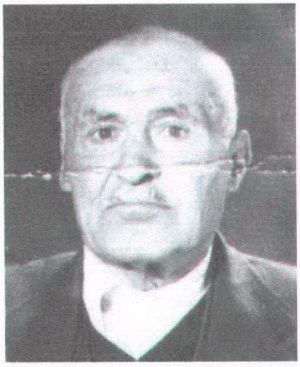
Resim 56: Kayık Binicisi Halil KÖSE (1906 – 1980)

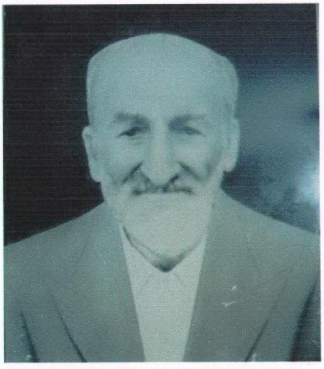
Resim 57: Kayık Binicisi Mehmet ÖZSOY (1932 – 2003)

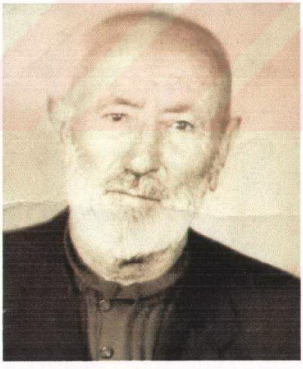
Resim 58: Kayık Binicisi Hüsnü ÖZTÜRK (1898 – 1981)

Resim 59: Kayık Binicisi Fazlı YAMAN (1908 – 1987)

Resim 60: Kayık Binicisi Mustafa TAMTEKİN (1908 – 1979)

Resim 61: Kayık Binicisi Halil NAMLI (1900 – 1991)

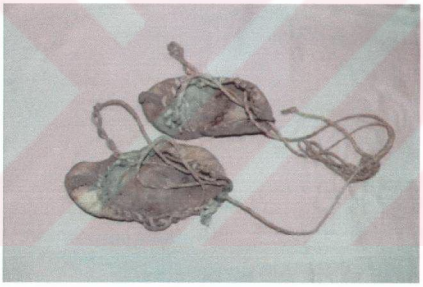

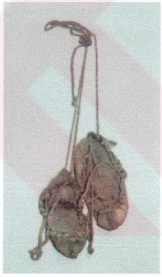
Resim 62: Kayık Binicisi Şevket NAMLI (1921 – 1992)

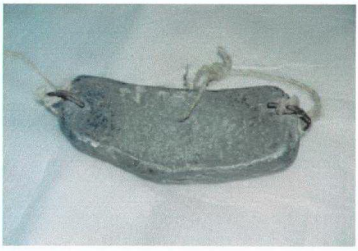

Resim 63: Eski Binici Pantolonu (Muharrem KÖSE'ye aittir)

Resim 64: Kayık Yolu Yapımında Kullanılan Çarıklar (Muharrem KÖSE'ye aittir)

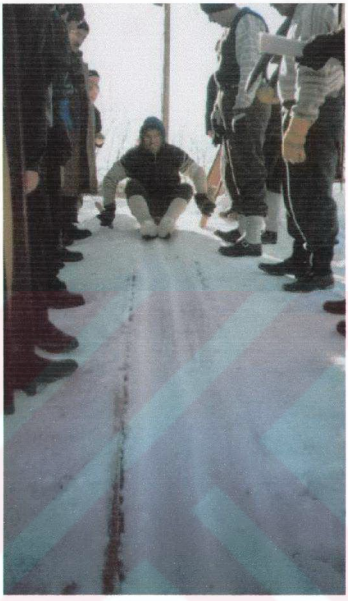

Resim 65: Binici Kurşunu (Mehmet TAMTEKİN'e aittir)

Resim 66: Geleneksel Spor Dalları Federasyonu Binici Kıyafeti (2003 Belören Kayık Yarışları)

Resim 67: Kazıklardan Tutuş ve Çıkış Pozisyonu

Resim 68: Pençe Atma ve Bacaklardan Tutuş (Hamdi KÖSE)

Resim 69: Kayma Pozisyonu (İhsan TURAN)

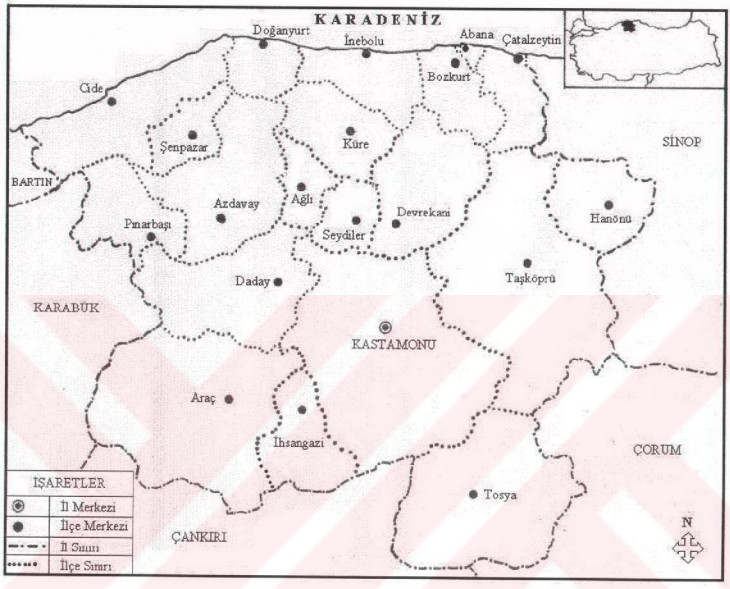

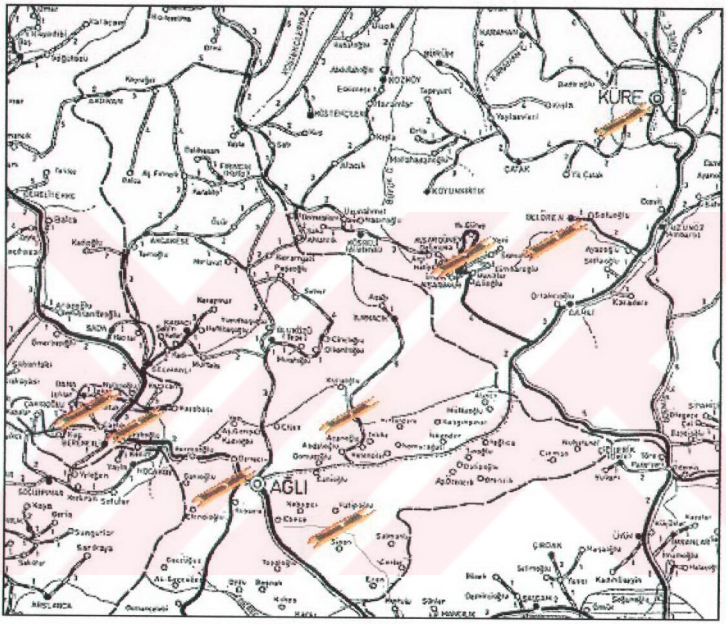

Resim 70: Kayık Yarışı Anı Görüntüleri (Muharrem KÖSE)

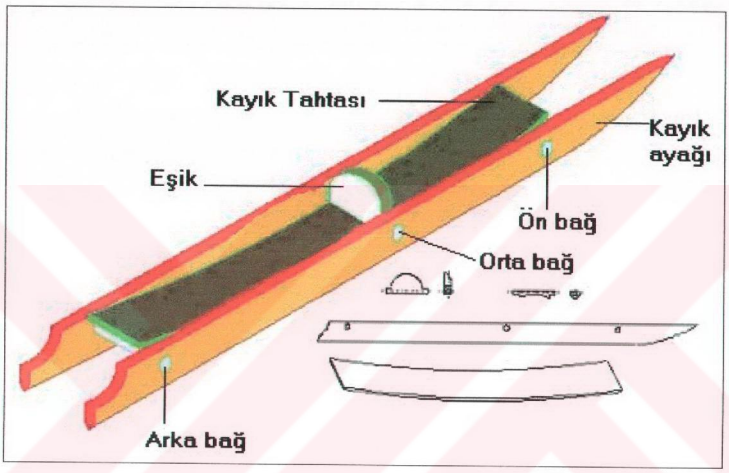
EK 2: ŞEKİLLER

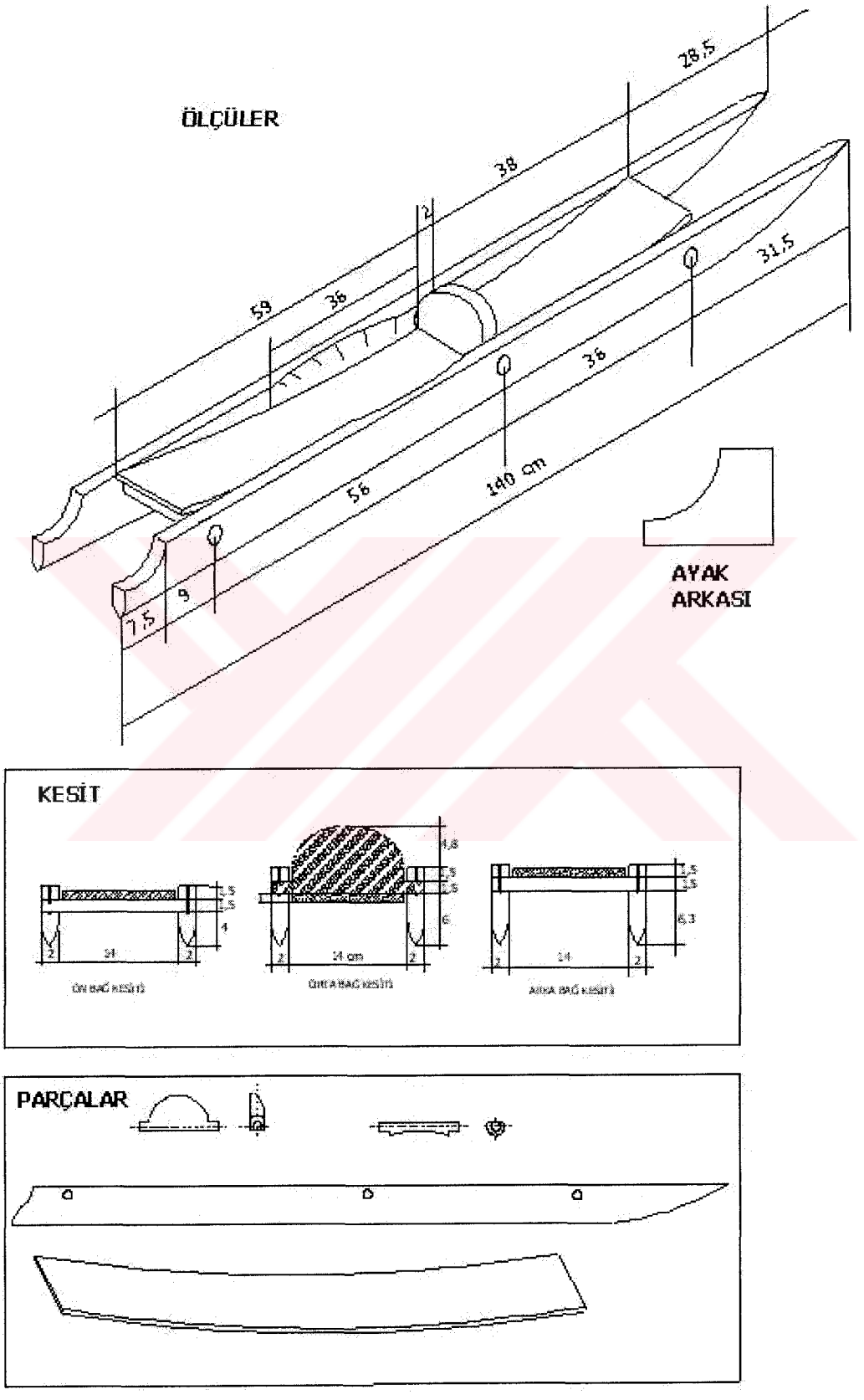
Şekil 1: Kastamonu İli ve Yakın Çevresi

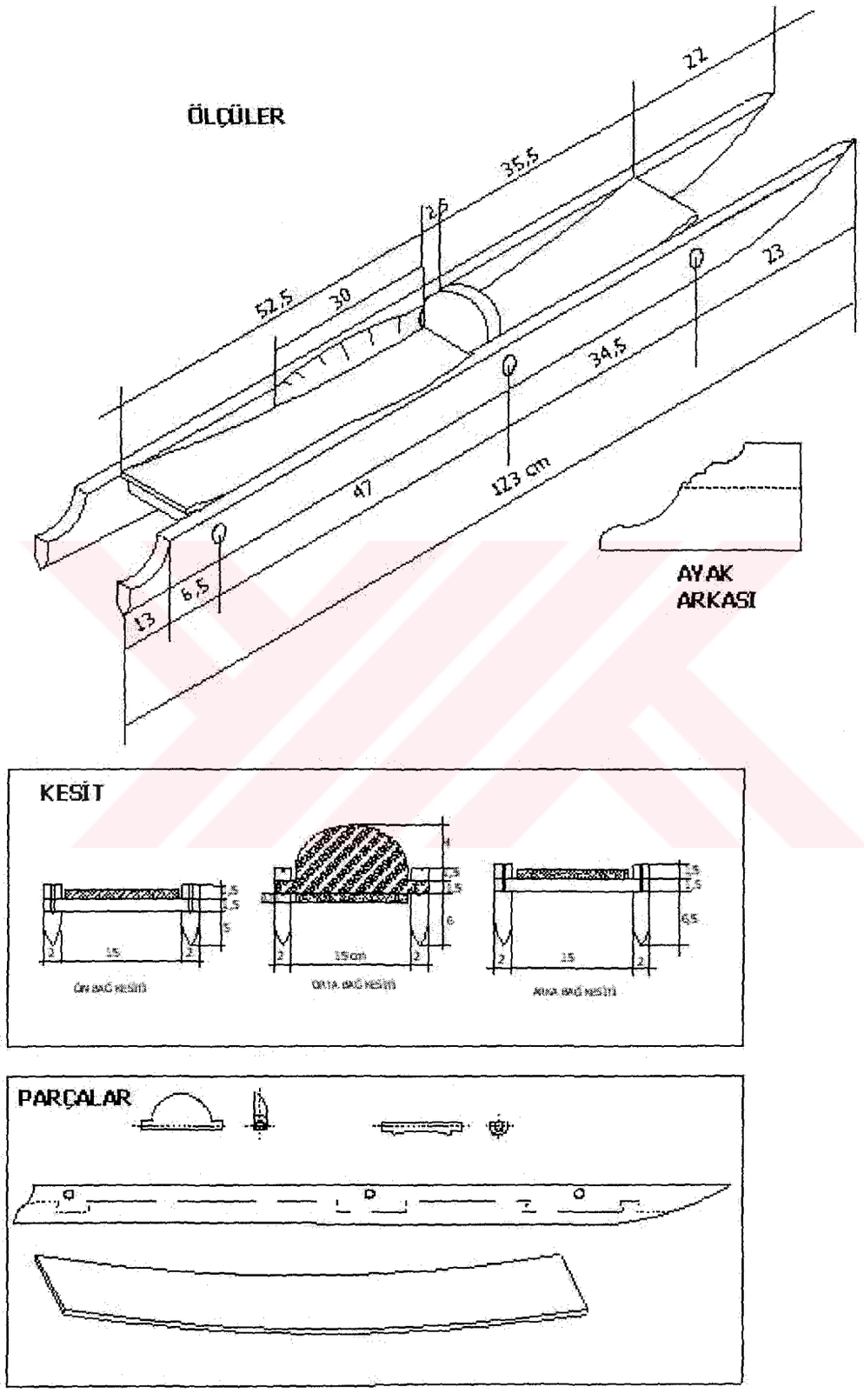
Şekil 2: Yarış Kayıklarının Bölgedeki Dağılımı

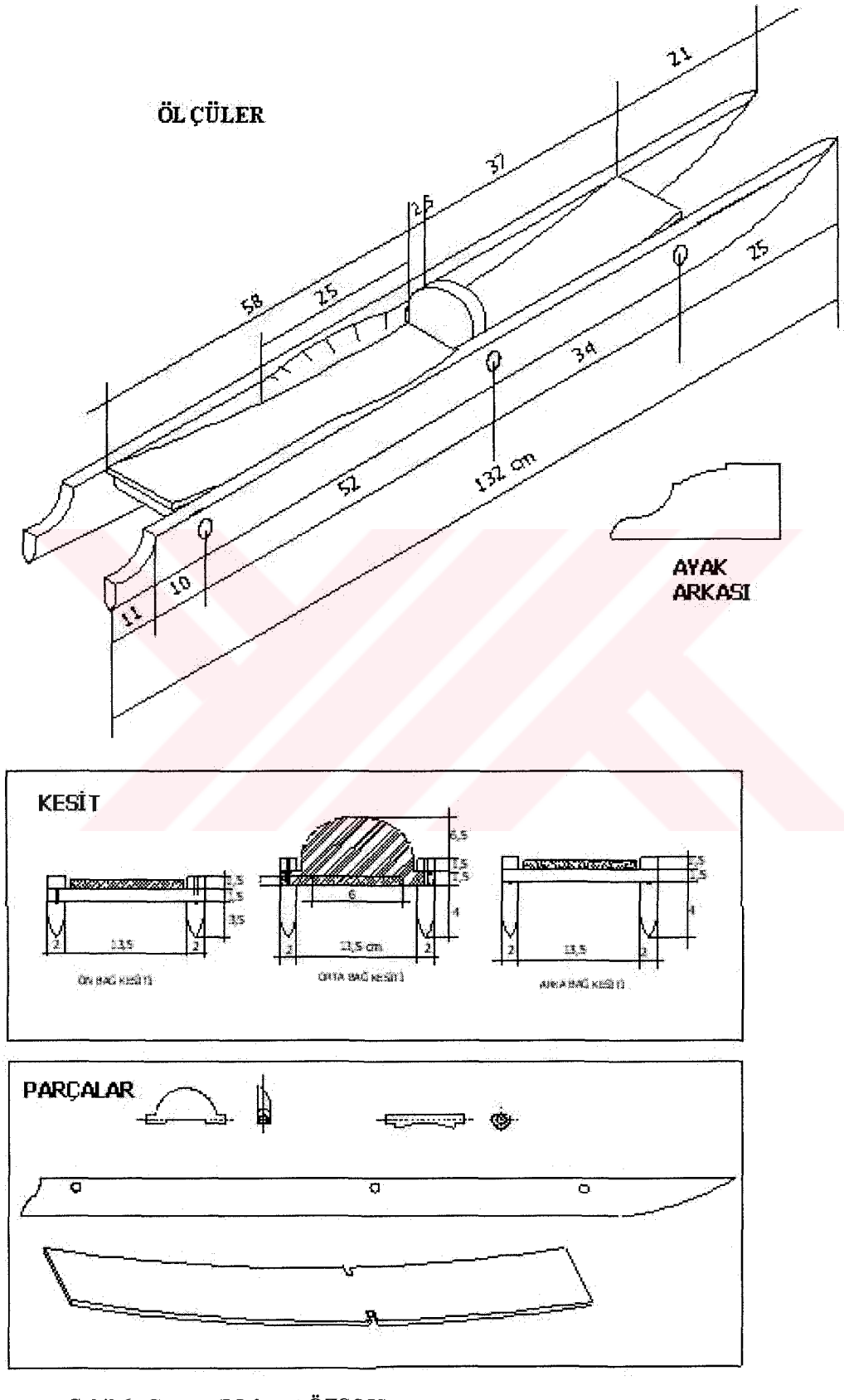
Şekil 3: Yarış Kayığı ve Parçaları

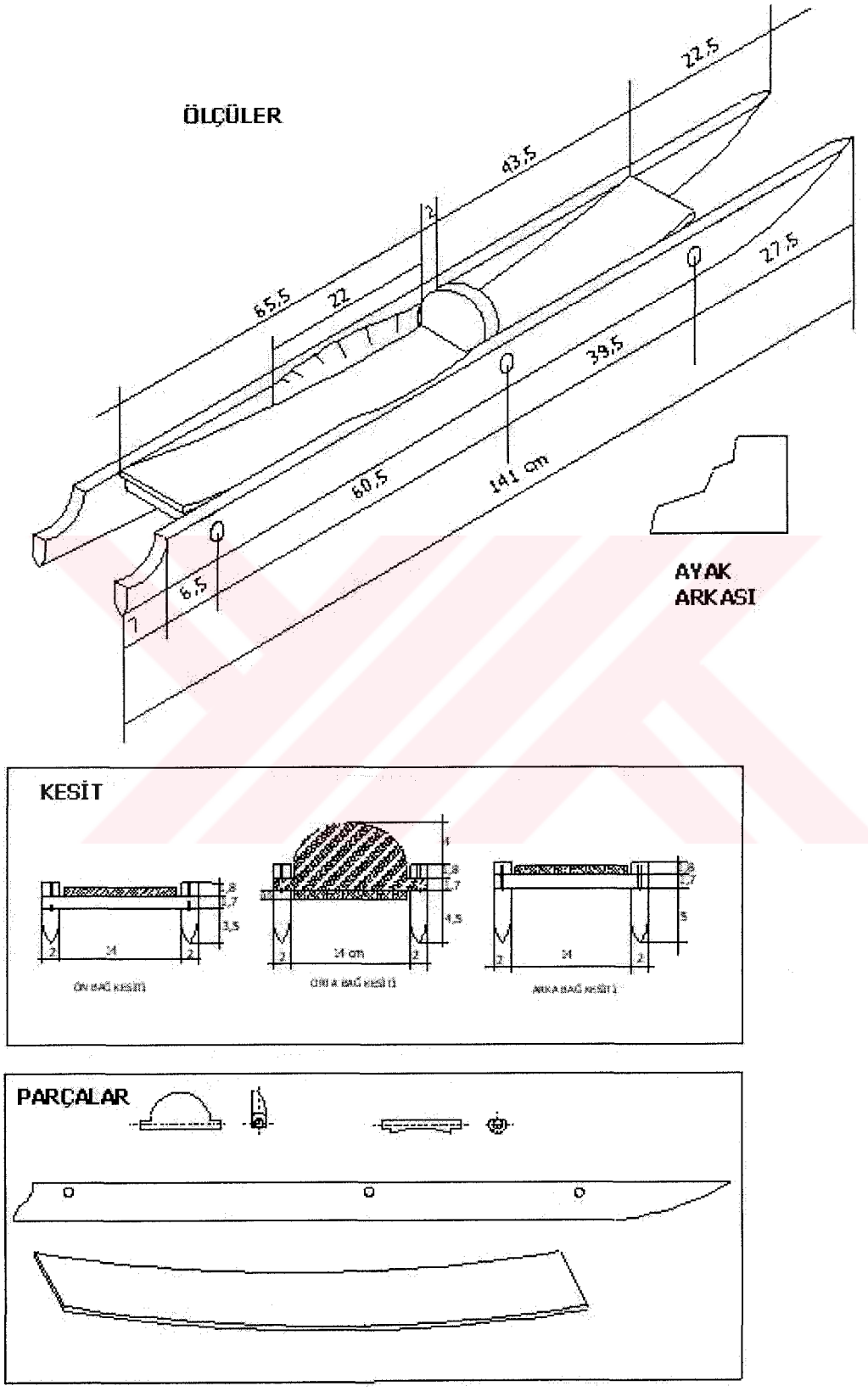
Şekil 4: Alaca (Niyazi ÖREN)

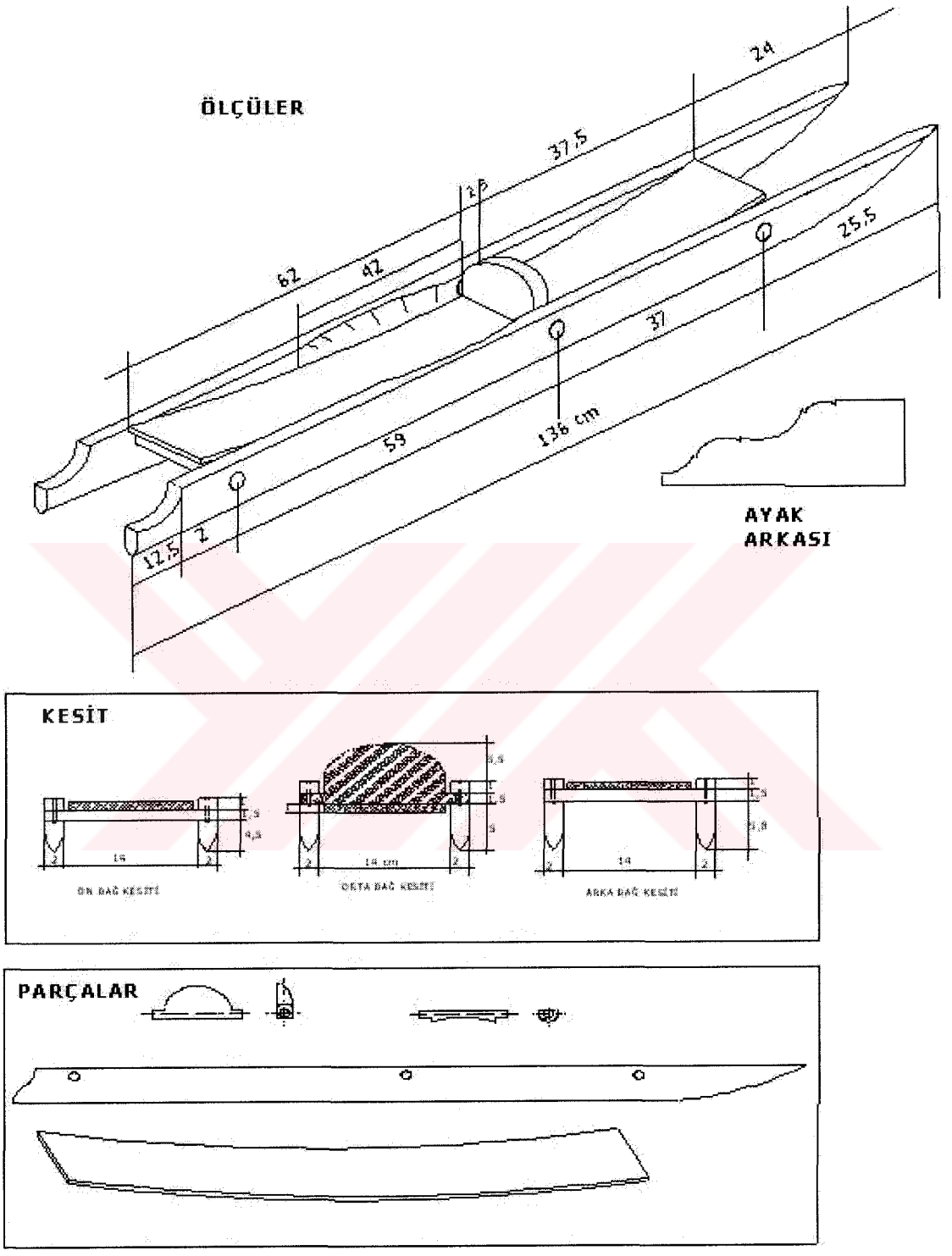
Şekil 5: Canlıca (Gürsel ÖZTÜRK)

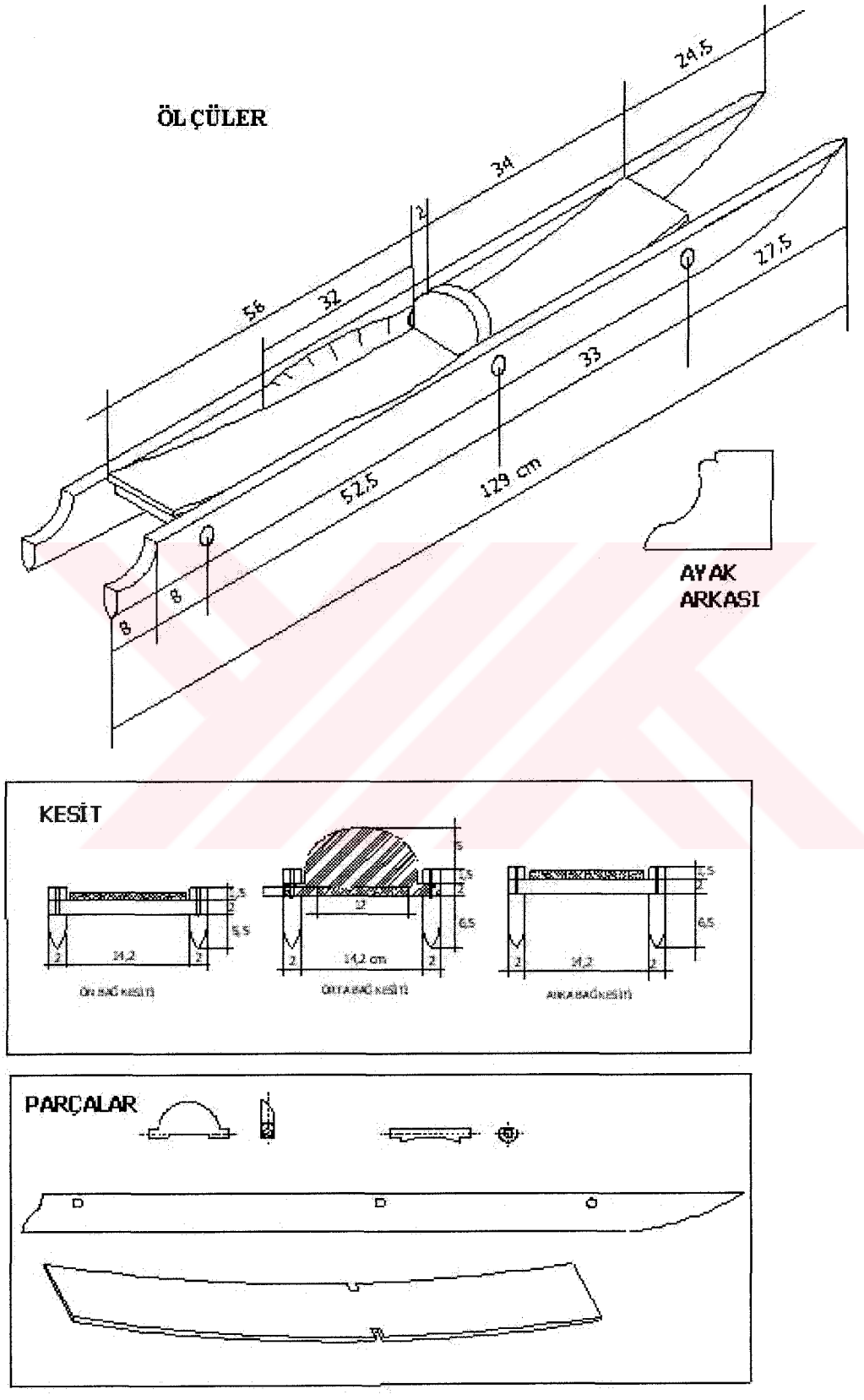
Şekil 6: Cansız (Mehmet ÖZSOY)

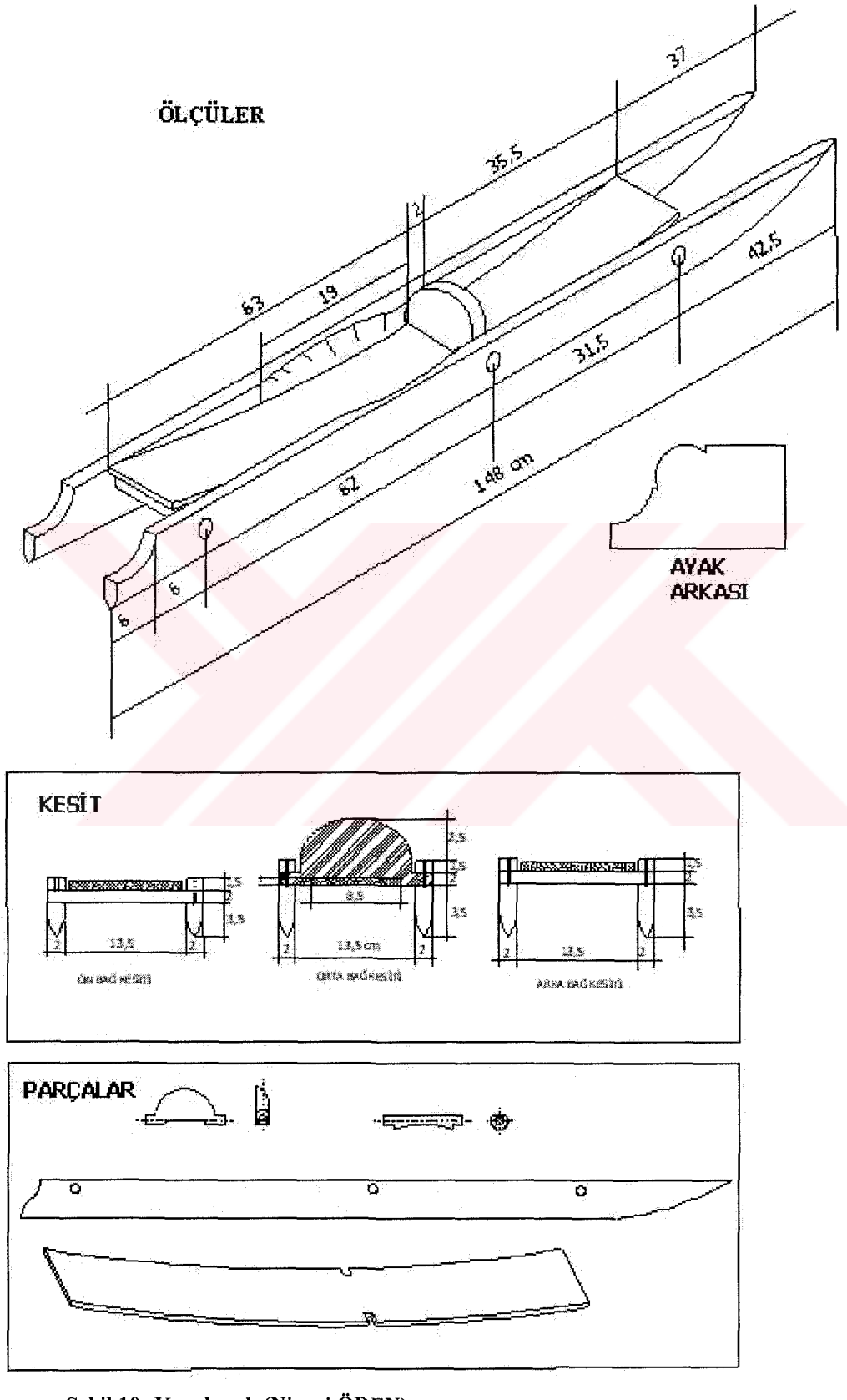
Şekil 7: Fermansuz (Mehmet TOPÇU)

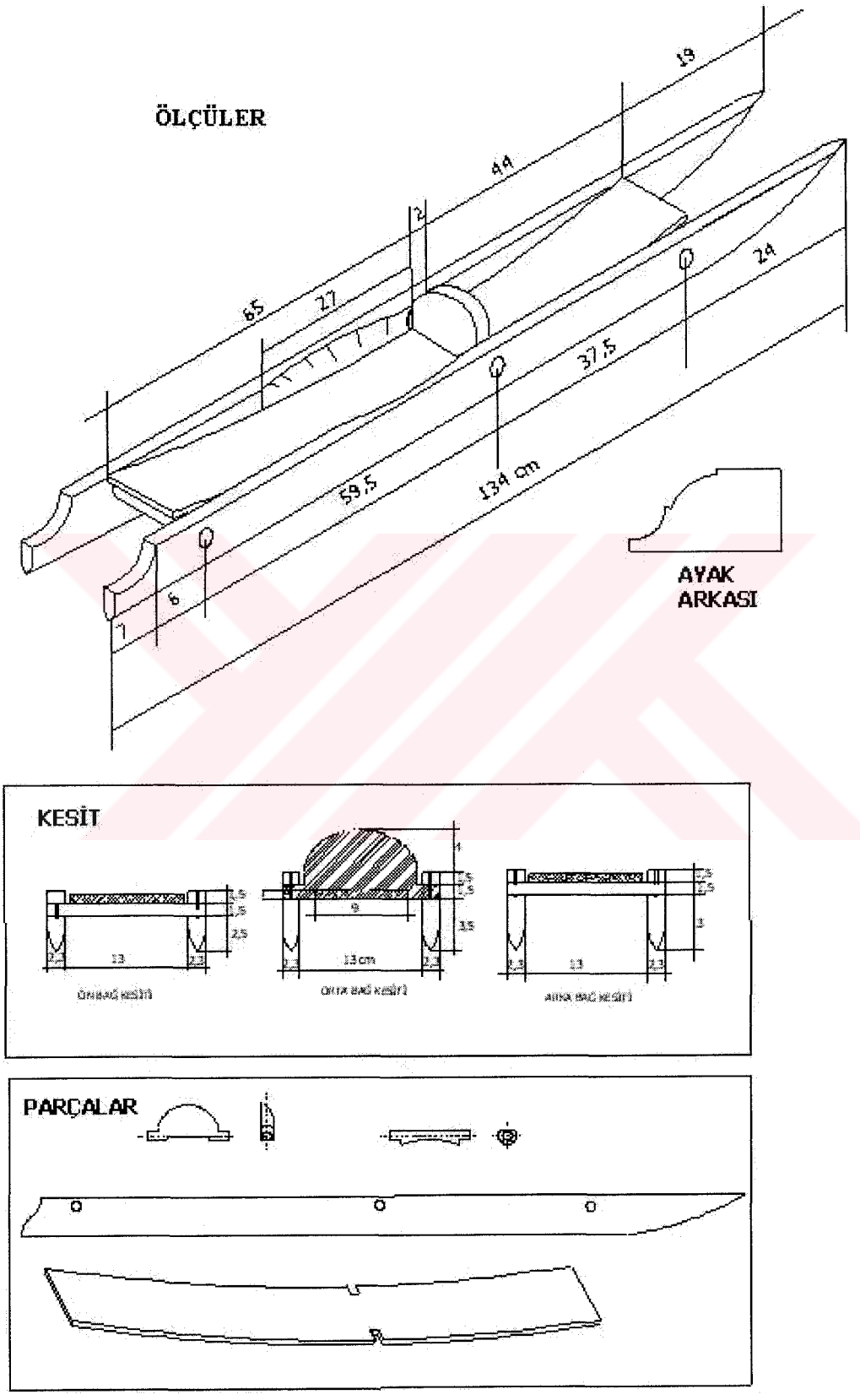
Şekil 8: Hacıeset (Hüseyin YILDIZ)

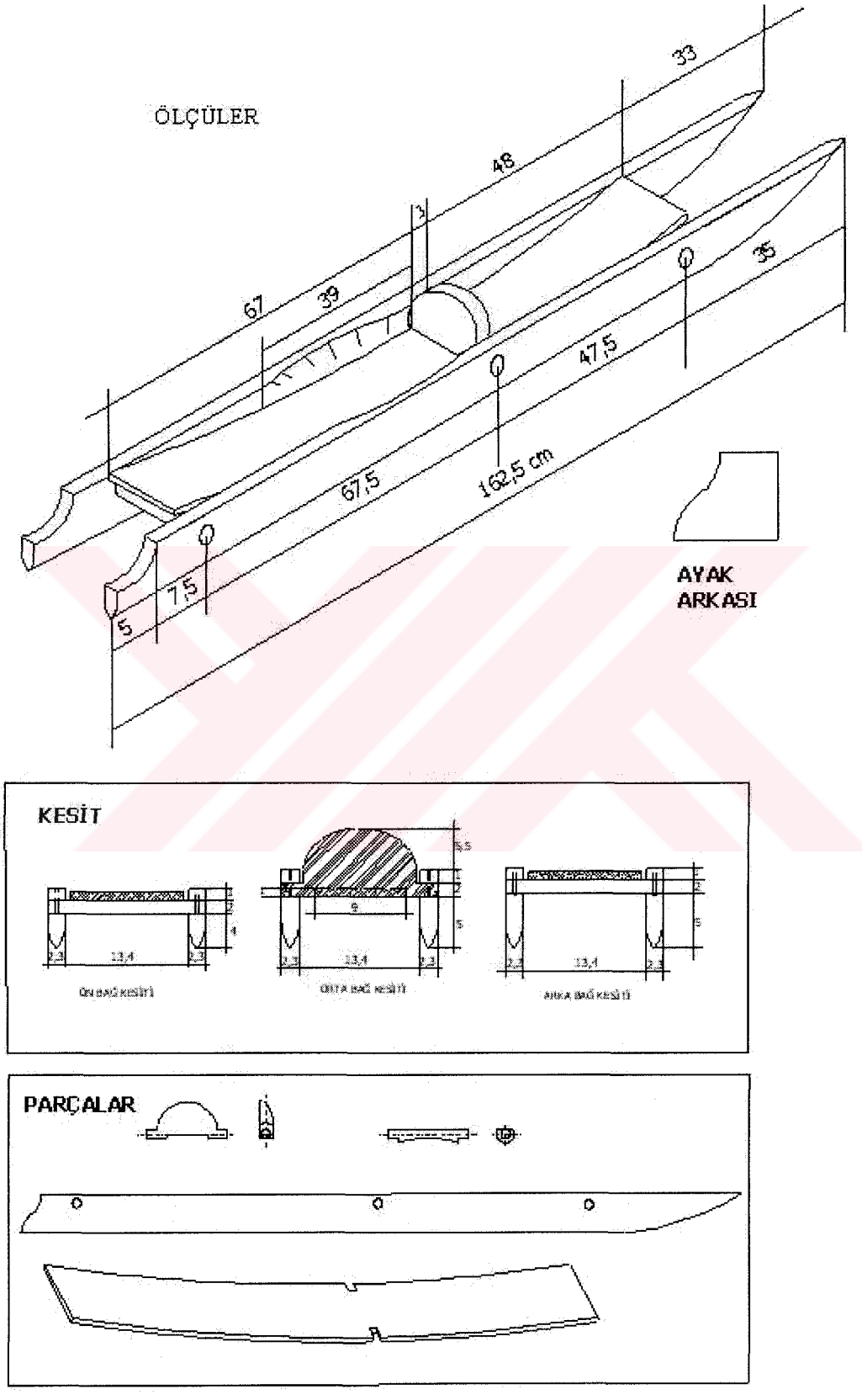
Şekil 9: Karakayık (Cemil ŞAHİN)

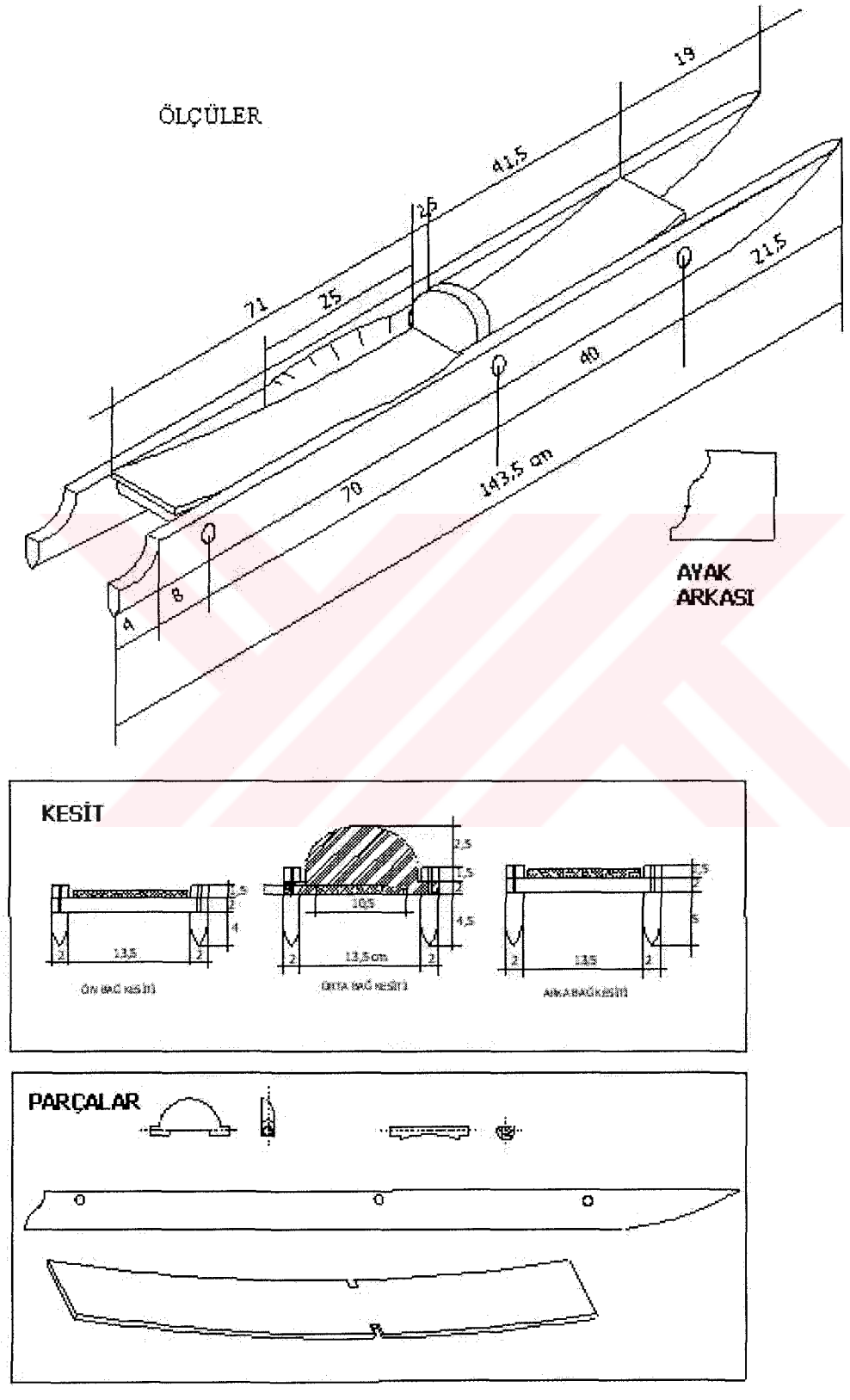
Şekil 10: Karakayık (Niyazi ÖREN)

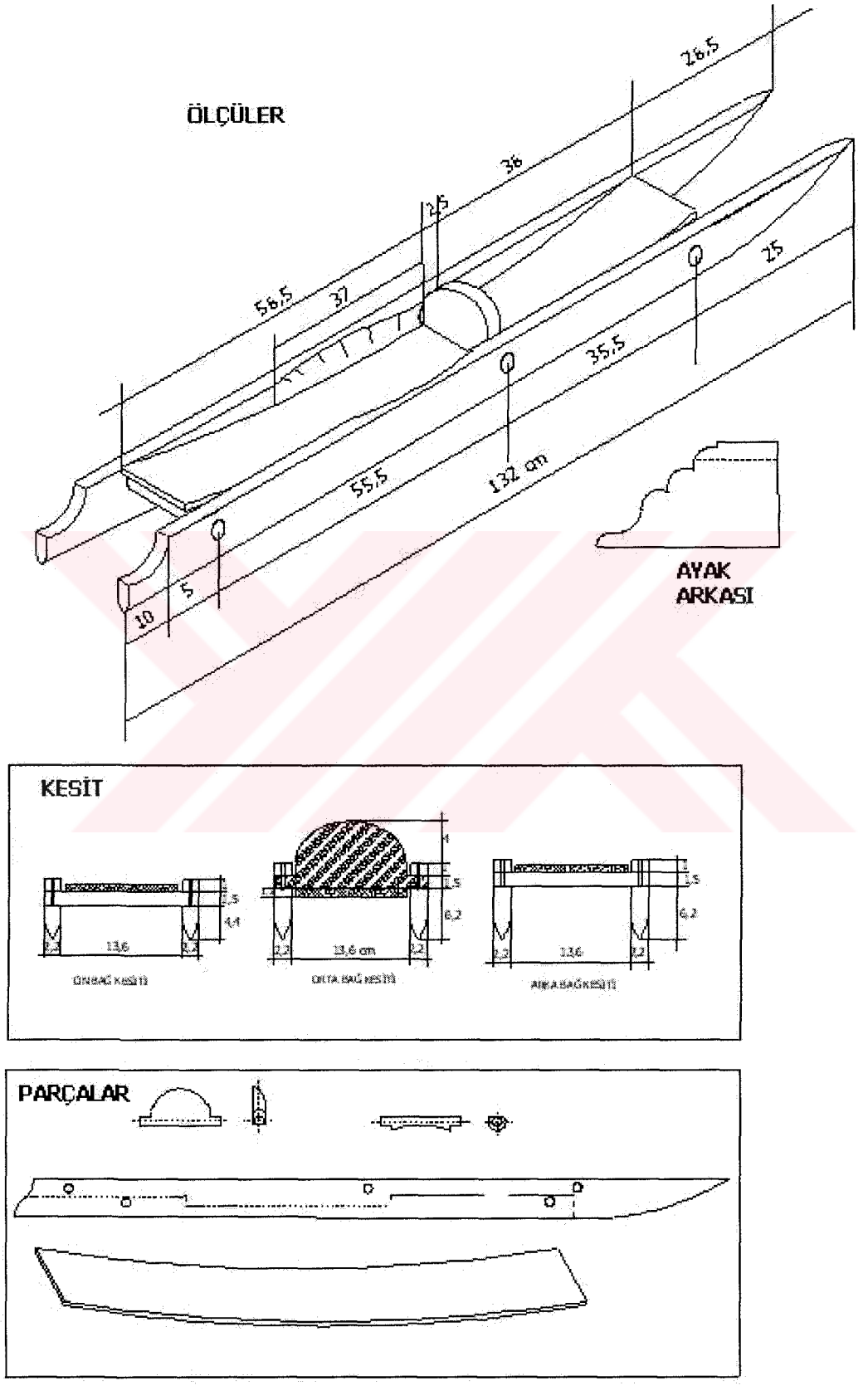
Şekil 11: Karayılan (Hasan YELEGEN)

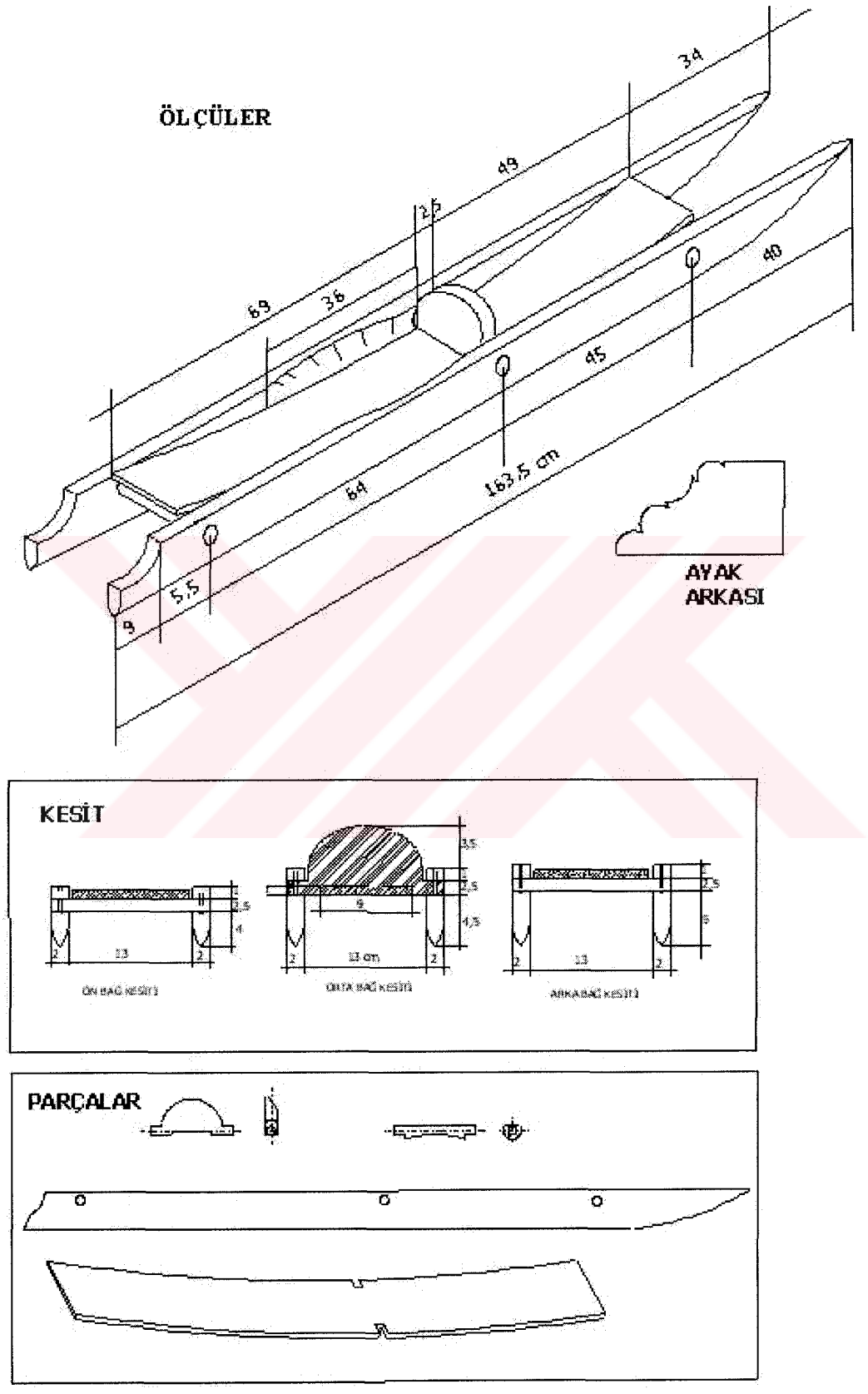
Şekil 12: Kocakayık (Muharrem KÖSE)

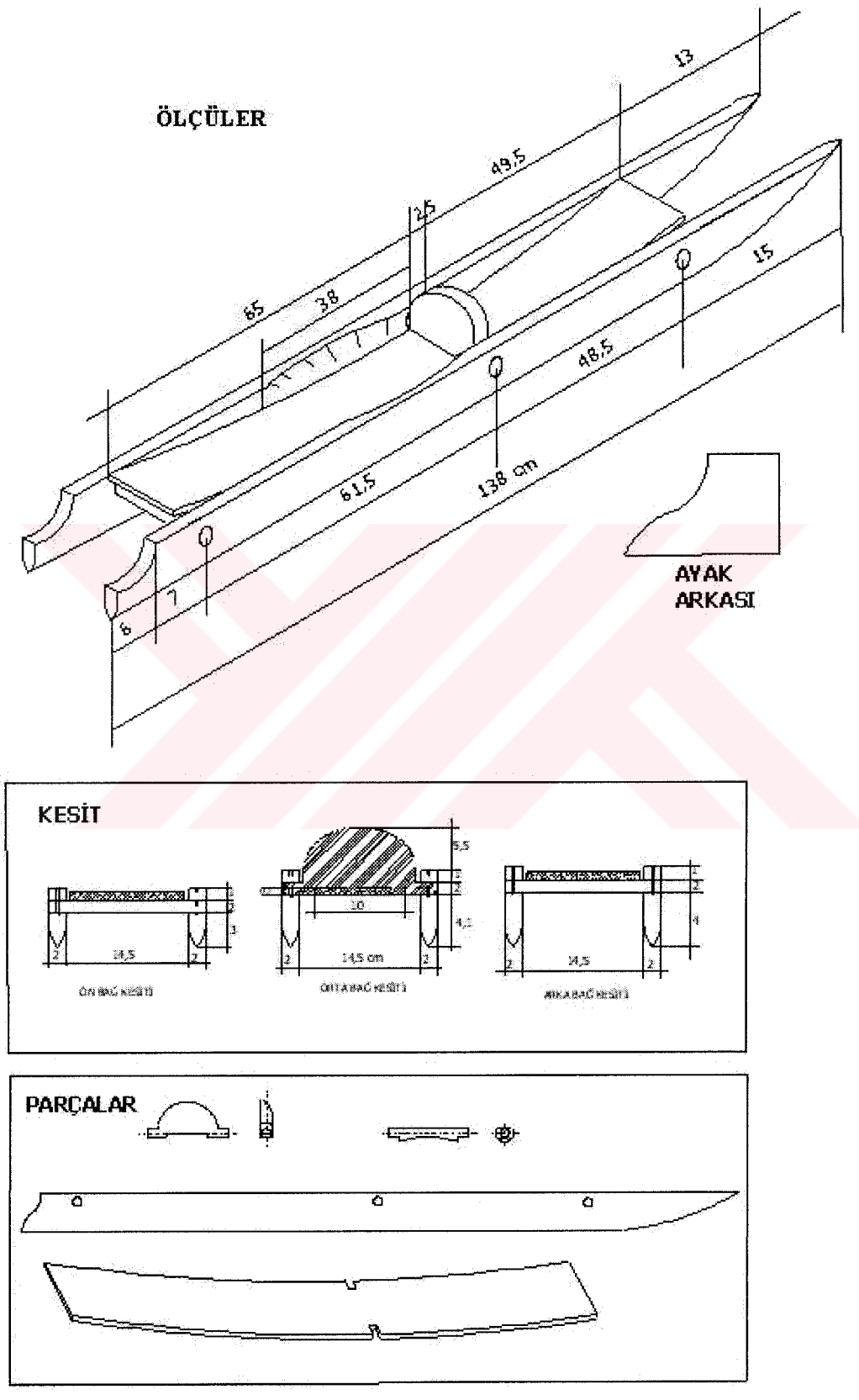
Şekil 13: Kulaksız (Muharrem KÖSE)

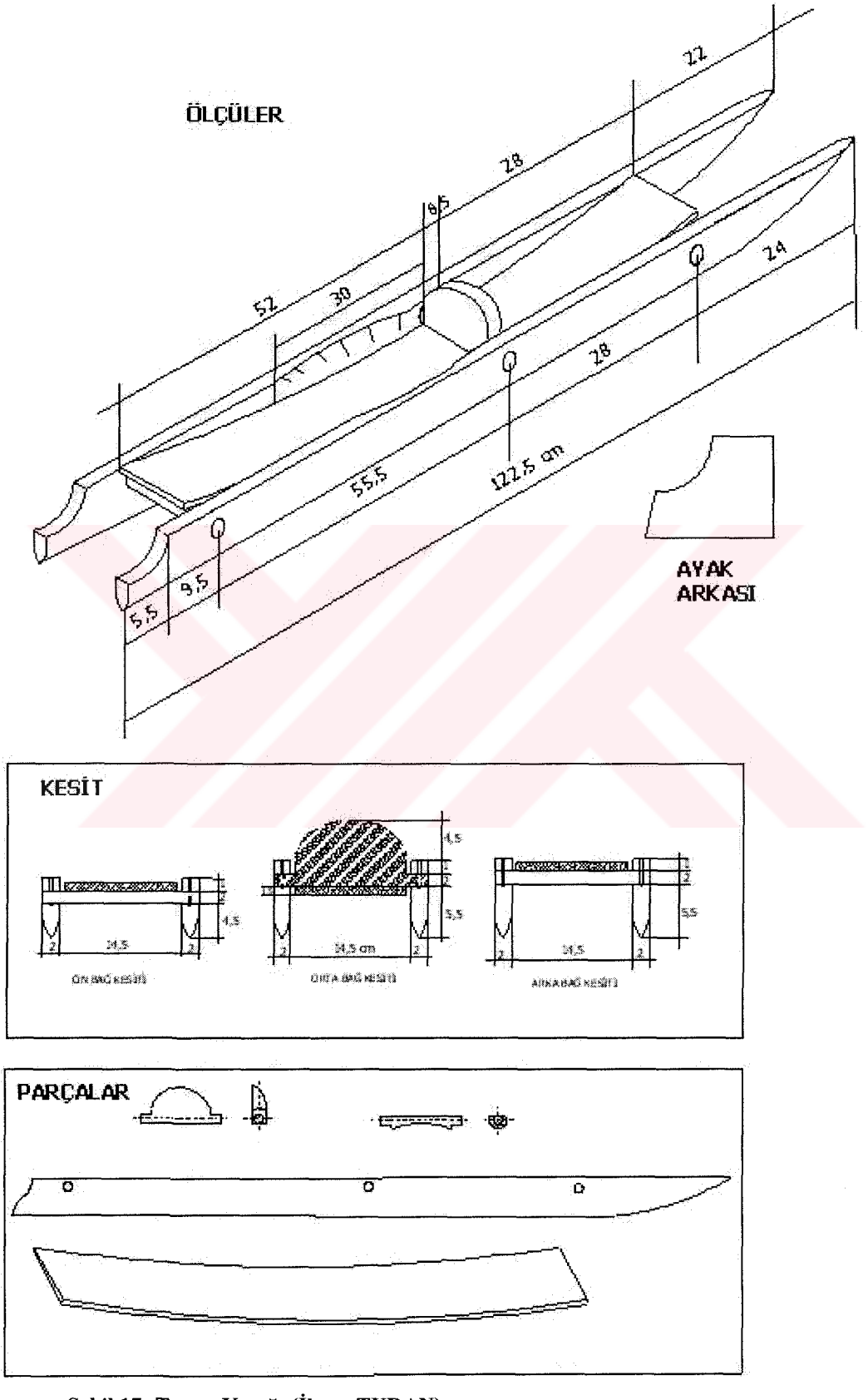
Şekil 14: Sakız Kayığı (Cemal – Merdan KAHRAMAN)

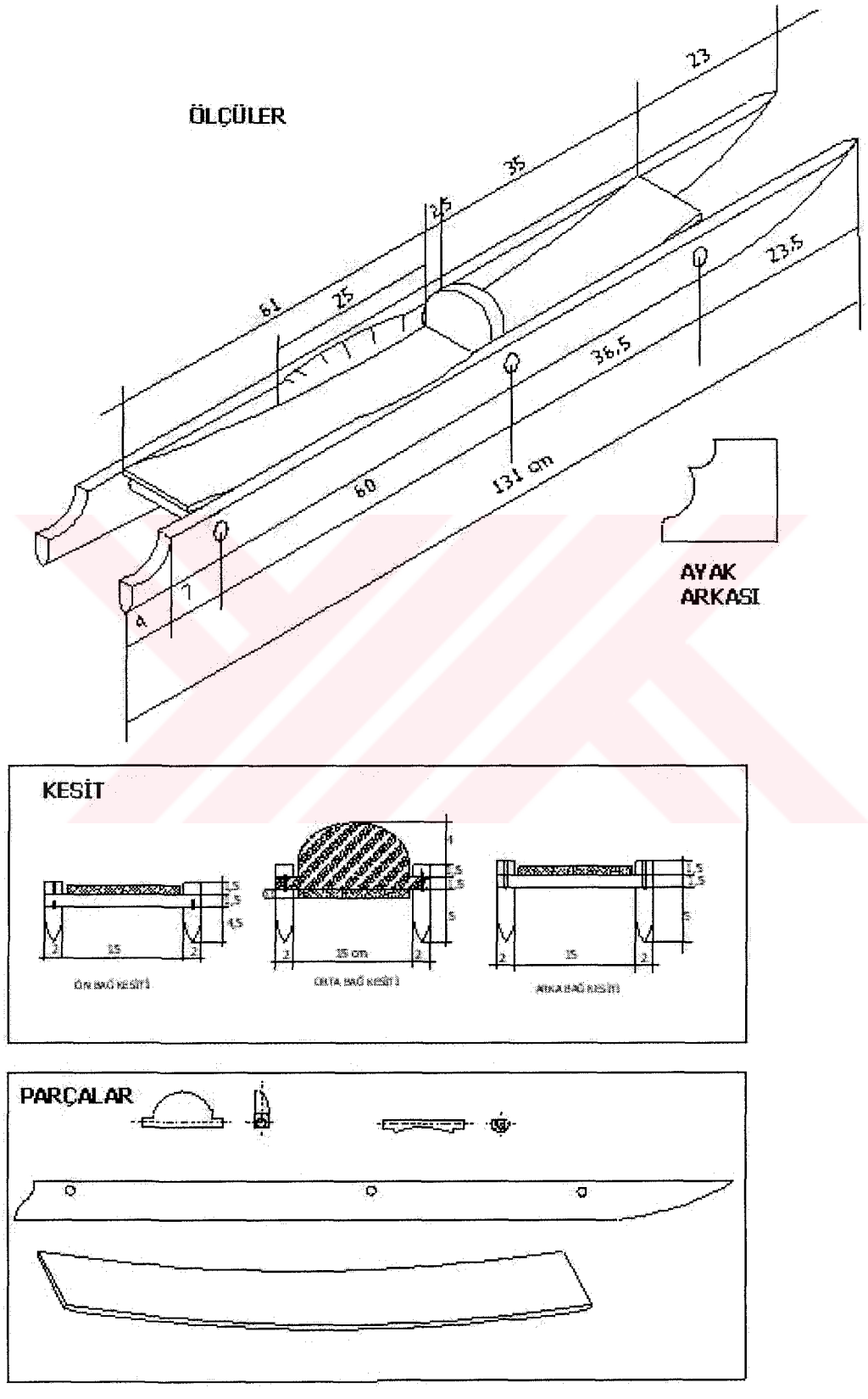
Şekil 15: Sarıkayık (Lütfullah YANIKKAYA)

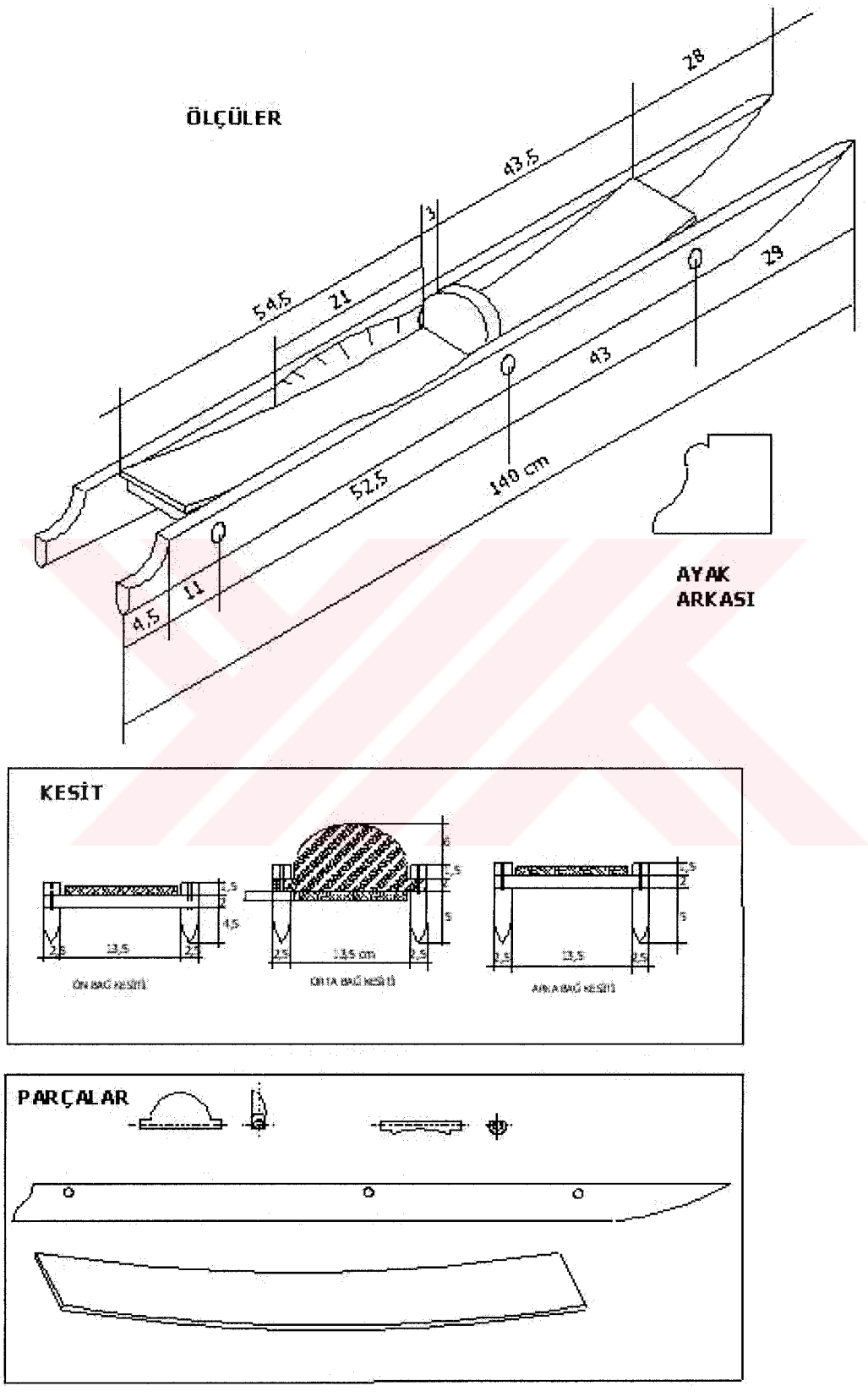
Şekil 16: Sarıkayık (Rahmi ÇULLU)

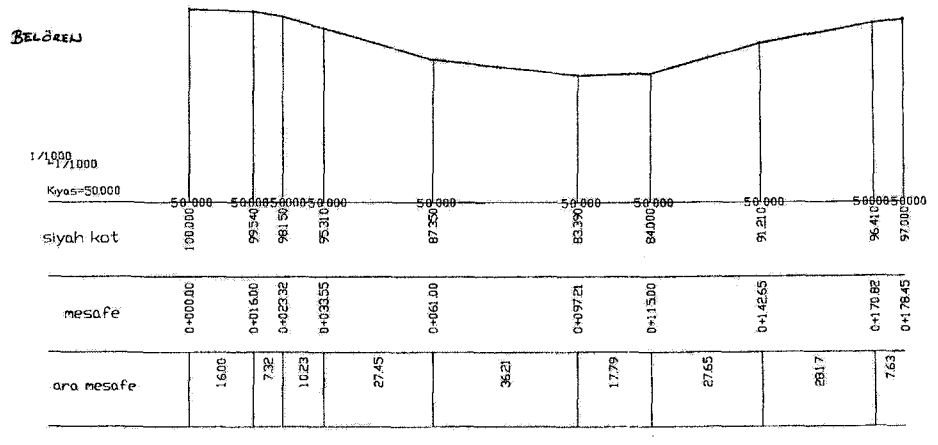
Şekil 17: Topuz Kayığı (İhsan TURAN)

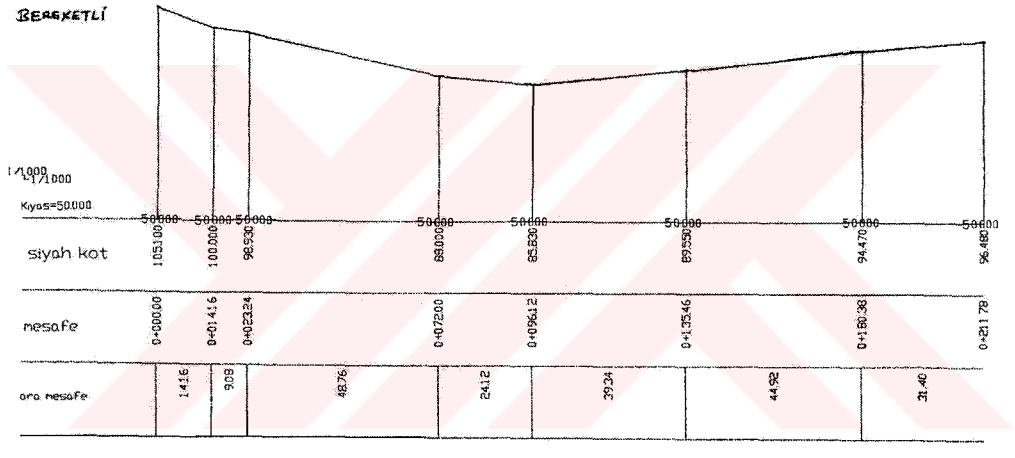
Şekil 18: Yanımalaklı (Ali Osman DİKMEN)

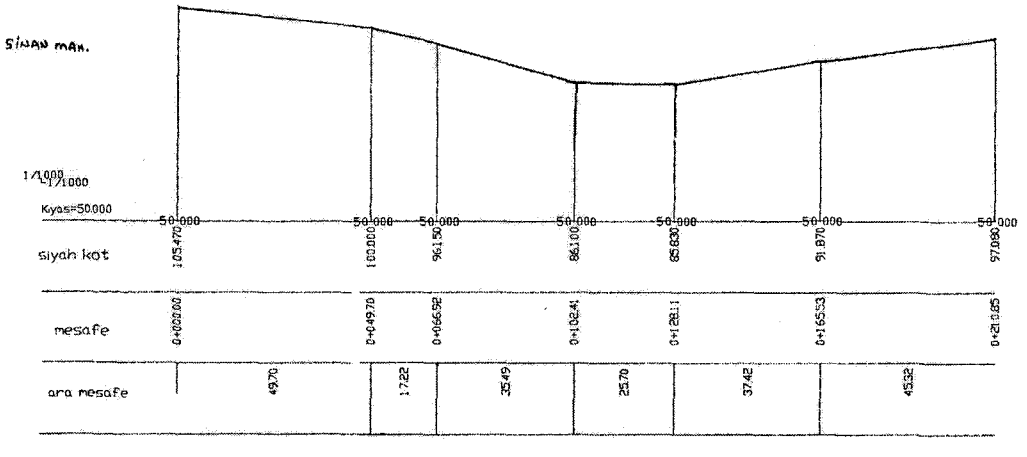
Şekil 19: Yedek Kayık (Muharrem KÖSE)

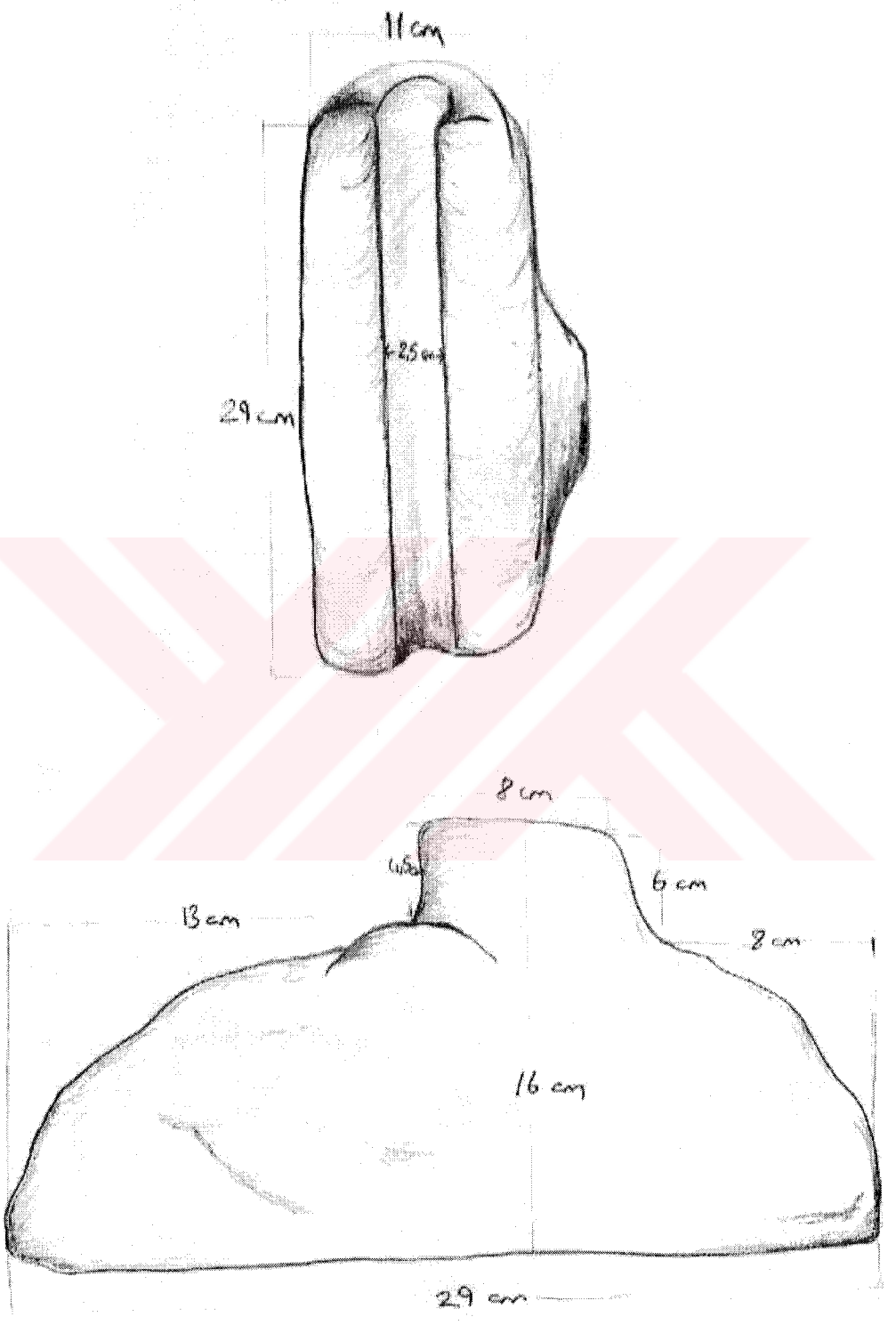
Şekil 20: Belören Köyü Kayık Yolu Topografik Ölçüleri

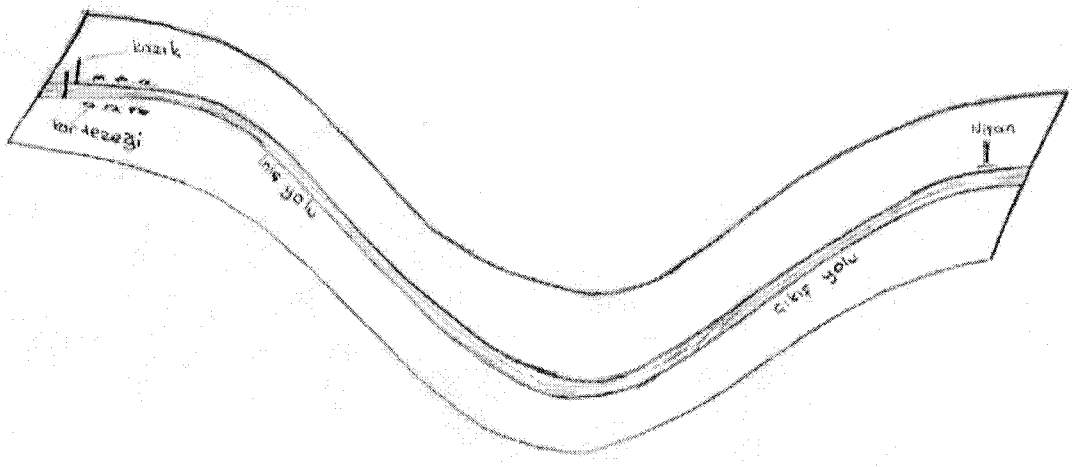
Şekil 21: Bereketli Köyü Kayık Yolu Topografik Ölçüleri

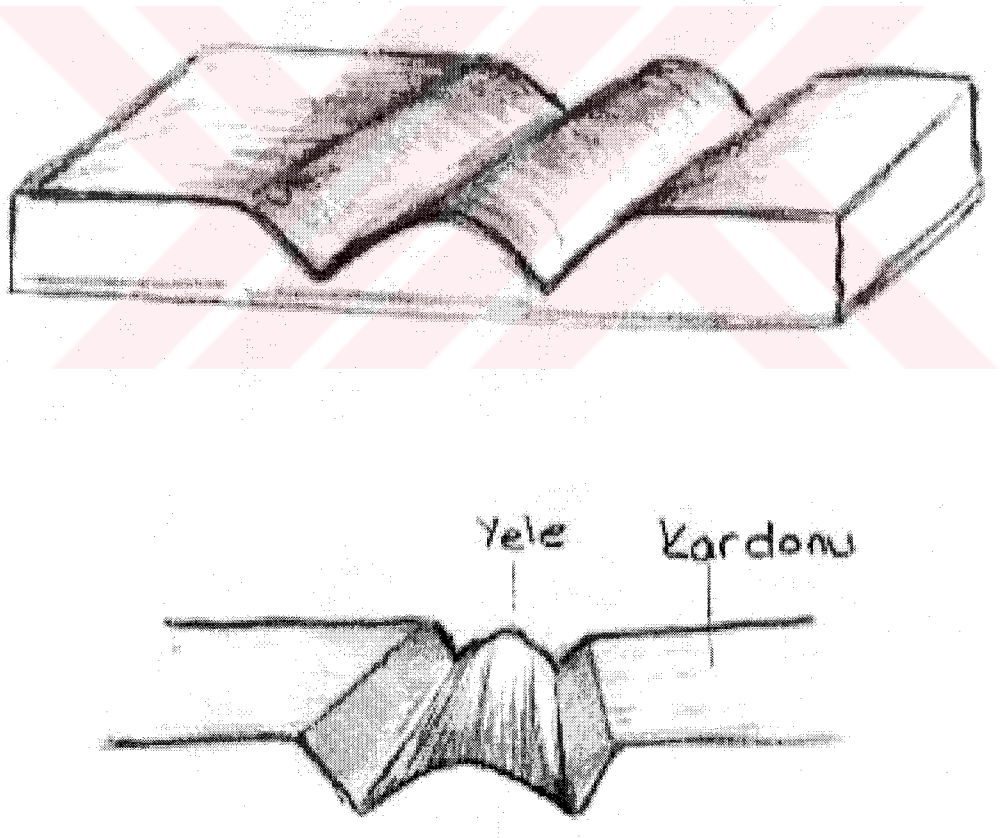
Şekil 22: Sinan Mahallesi Kayık Yolu Topografik Ölçüleri

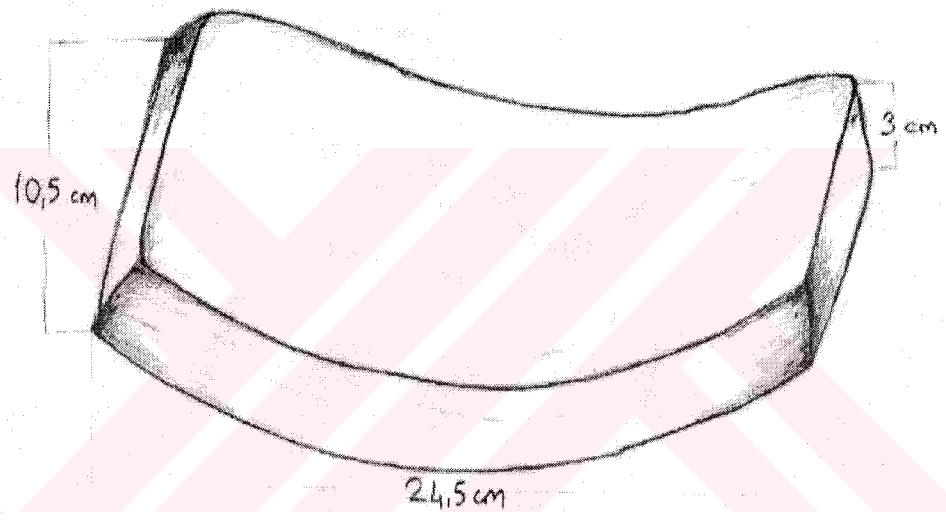
Şekil 23: Kayık Taşının Alttan ve Yandan Görünüşü

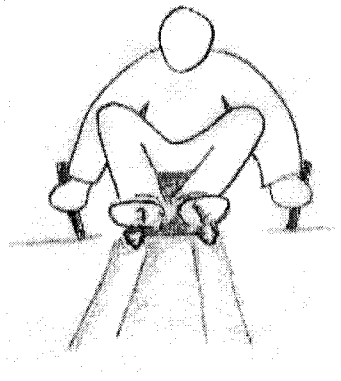
Şekil 24: Kayık Yolu

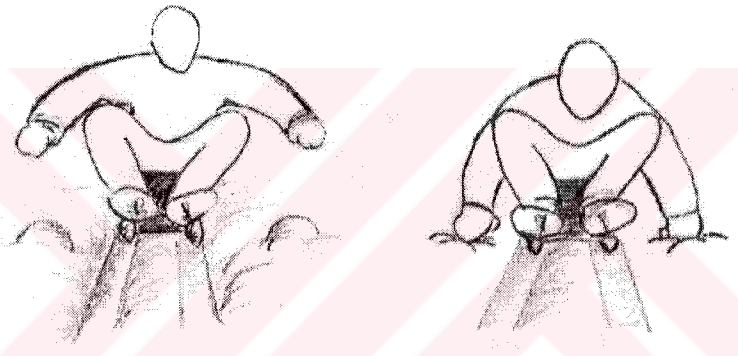
Şekil 25: Kayık Yolu Kesiti

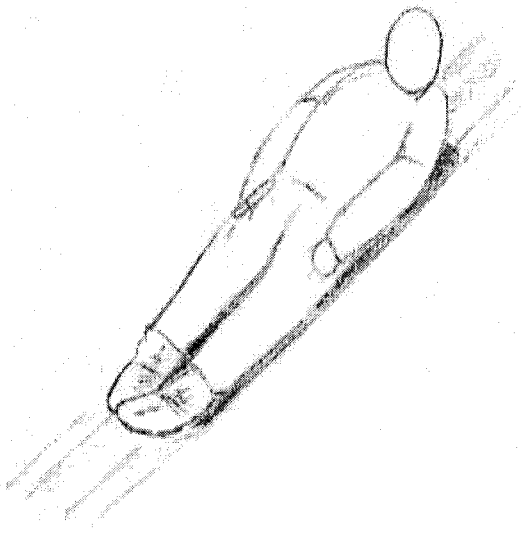
Şekil 26: Binicinin Kullandığı Kurşun Ağırlık

Şekil 27: Çıkış Pozisyonunda Kazıklardan Tutuş

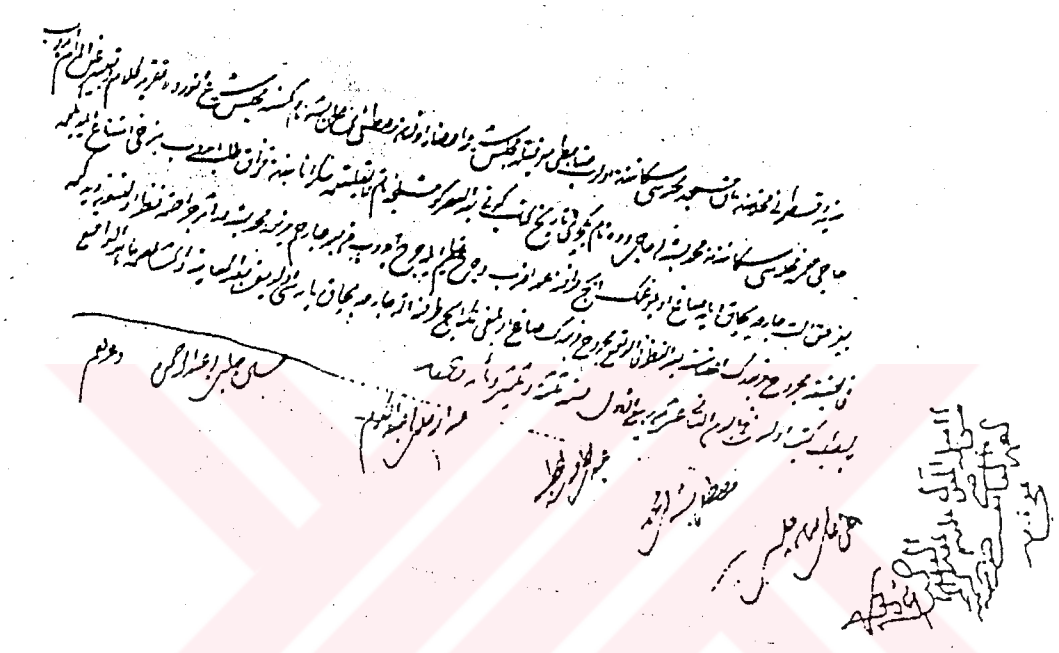
Şekil 28: Çıkıştan Sonra Ellerin Yere Vurulması (Pençe Atma)

Şekil 29: Kayma Pozisyonu

EK 3: BELGELER

1133 H / 1721 M TARİHLİ KASTAMONU ŞER'İYYE SİCİLİ

Medine-i Kastamonu mahallatından Akmescid mahallesi sükkânından olup meclis-i şer'a ihzâr olunan Mustafa Bin Alibeşe nâm kimesne meclis-i şer'i enverde takrir-i kelam ve teslim-i ani'l-meram idüp Hacı Hamza Mahallesi Sükkanından Mehmetbeşe Bin Hacı Dede nâm yeniçeri tarihî kitap günü ba'del-asr Gümüşlece nâm kayıklıkda sükrânen benden kızak talep idüp ben dahi imtina eyledikde bi gayrı hak âleti câriha bıçak ile sağ uyluğumdan iç tarafına amden darp..... H: 12 Rebiûl evvel 1133

Kaynak: GÜZEY, A.Rıfat. (2001). **Şer-iyye Sicillerine Göre XVII. Yüzyıl sonları – XVIII. Yüzyıl Başlarında Kastamonu.** Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

EK 4: GÖZLEM FORMU

KAYNAK KİŞİ GÖZLEM FORMU

Adı :

Soyadı :

Doğum Yeri ve Yılı :

Baba Adı :

Eğitim Durumu :

Mesleği :

Adres :

Konu İle İlgisi :

Görüşme Tarihi :

Görüşme Yeri :

Görüşme Şekli :

Sorular

1. Kayık yarışları ile ilginiz ne zaman ve nerede başlamıştır?
2. Yarış kayıkları ve kayık sahipleri hakkındaki bilgileriniz nelerdir?
3. Varsa sahip olduğunuz kayıkların özellikleri nelerdir?
4. Kayıkların yapımı, bakımı ve korunması hakkında bilgileriniz nelerdir?
5. Biniciler ve özellikleri nelerdir?
6. Bildiğiniz kayık yarışları ne zaman, nerede yapıldı? Hangi biniciler katıldı?
7. Kayık yarışlarının organizesi nasıl yapılmaktadır?
8. Yarışma birincileri kimler tarafından, nasıl belirlenmektedir?
9. Ödüllendirme nasıl yapılmaktadır?
10. Binicilerin kullandığı özel malzeme ve kıyafet var mıdır?
11. Yarışma kuralları ve teknikleri nelerdir?
12. Kayık yarışı yapılan yerler ve kayık yolunun yapım teknikleri hakkında neler biliyorsunuz?
13. Yörede kullanılan benzer kızak ve kayık türleri var mıdır?
14. Kayık yarışları ile ilgili sahip olduğunuz yazılı belge var mıdır?
15. Eklemek istediğiniz başka bilgiler var mıdır?

EK 5: KAYNAK KİŞİ GÖRÜŞME PROTOKOLLARI

EK 5.1: Ali Osman DİKMEN

Adı Soyadı	: Ali Osman DİKMEN
Doğum Yeri ve Yılı	: Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi – 1944
Baba Adı	: Satı Mehmet
Eğitimi	: İlkokul
Mesleği	: Çiftçi
Adres	: Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi Ebece parçası
Konu ile ilgisi	: Binici, Yanımalaklı adlı tarihî kayık ile İmparator ve Babacan isimli kayıkların sahibi.
Görüşme Tarihi	: 15.02.2003
Görüşme Yeri	: Sinan Mahallesi Ebece Parçası, Hüseyin YILDIZ'ın evi.
Görüşme Şekli	: Yüz yüze, kamera, fotoğraf makinesi, not alma.

Yanımalaklı adlı kayığı 2002 yılında Ağlı İlçesi Ellez Köyü'ndeki Süleyman'dan bir milyar liraya satın aldım. Anlatılanlara göre bu kayık bir yarışmada birinci olmuş. Birinci olunca bu kayığı satın almak istemişler. Kayığa karşılık bir manda vermişler. Vereceği mandanın yanında bir de malak varmış. Sahibi de yanında malağı da verirsen olur demiş. O zamandan bugüne bu kayığın adı Yanımalaklı kalmış.

Geçmiş yıllarda Çaylık'ta yol depiliyordu. Kırlardere'de yol depildi. Bizdeki kayıklar Fermansuz ve Hacıeset dedelerden kalma ve 300 yıllık tarihi var. Mehmet TOPÇU anne tarafından akrabam olur. Annemin büyük dedesi Emrullah, Mehmet TOPÇU'nun dedesi Hacı İbrahim'in kardeşidir. Bende Yanımalaklı'dan başka 1986 yılında yapılan İmparator ve Babacan adlı iki kayık daha var. Bu kayıkları Küre İlçesi Avşarimam Köyü'ndeki Niyazi TÜRK'ten aldım. Bunları evde saklıyorum. Bu kayıklar bambaşkadır. Kayık evde dururken terler. Bu sporumuzun tanınıp gelişmesi için ben elimden gelen her şeyi yaparım.

EK 5.2: Cemal KAHRAMAN

Adı Soyadı	: Cemal KAHRAMAN
Doğum Yeri ve Yılı	: Küre İlçesi Avşarimam Köyü – 1973
Baba Adı	: Selahattin
Eğitimi	: İlkokul
Mesleği	: Serbest
Adres	: Küre İlçesi Avşarimam Köyü
Konu ile ilgisi	: Tarihî Sakız Kayığı'nın sahibi,
Görüşme Tarihi	: 06.04.2003
Görüşme Yeri	: Avşarimam Köyü, kendi evi
Görüşme Şekli	: Yüz yüze, fotoğraf makinesi, not alma

AİLENİN BİLİNEN ŞECERESİ

Koca Nuri
I
Molla Hasan
I
Nazire KAHRAMAN
I
Selahattin KAHRAMAN
(1938 – 2000)
I
Cemal KAHRAMAN – Merdan KAHRAMAN
(1973 –) – (1976 –)

Babam Selahattin KAHRAMAN 2000 yılında vefat etti. Sakız Kayığı babamdan kaldı. Babamın anlattığına göre dedelerimizden Koca Nuri'ye aitmiş. Bunun yedeğini biz kırdık. O erik ağacından yapılmıştı. Sakız kayığının ağacını nereden getirdiler bilmiyoruz. Ilgaz Dağı taraflarında olabileceği söylenmişti.

Kayık ayaklarına kayık tekesi veya tefe, aradaki bağlara öz denir. Ortadaki çıkıntıya kaş denir. Atölyede bulunan kayık ayağı kalıpları babam ile kardeşim Merdan KAHRAMAN tarafından hazırlanmıştı. Babam ile kardeşim bir kayık yaptılar. Altını yakmadan kullandık. Halen duruyor.

Sakız Kayığı'nın diğerlerinden farklı olarak ayaklarında geçme var. Alta gelen parça eski bir kayığa ait. Daha sonradan yüksekliğini arttırmak için üstten ek yapılmış olabilir. Sakız ağacından olan alttaki parçaya erik ağacından üste ek yapılmış. Üzerindeki deliklerden ölçülerinin değişmiş olduğu anlaşılıyor. Bağ çivilerinin uçları dıştan kamalı. Üstten diğer kayıklarda olduğu gibi ağaç çivi ile bağlar sabitlenmiş. Ayakların rengi vişne renginde. Bazı yerlerdeki ek yerleri demir çember ile tutturulmuş. Bu kayığın bağları tornadan çıkmış.

EK 5.3: Cemil ŞAHİN

Adı Soyadı	: Cemil ŞAHİN
Doğum Yeri ve Yılı	: Ağlı İlçesi Kırlardere Mahallesi – 1932
Baba Adı	: Ali
Eğitimi	: İlkokul
Mesleği	: Çiftçi
Adres	: Ağlı İlçesi Kırlardere Mahallesi Ayanoğlu Parçası
Konu ile ilgisi	: Karakayık adlı tarihî kayık sahibi
Görüşme Tarihi	: 23.03.2003
Görüşme Yeri	: Kırlardere Mahallesi, kendi evi.
Görüşme Şekli	: Yüz yüze, kamera, fotoğraf makinesi, not alma

AİLENİN BİLİNEN ŞECERESİ

Ayanoğlu
I
Hasan
(– 1938)
I
Ali
(1898 – 1947)
I
Cemil ŞAHİN
(1932 –)

Karakayık, Sarıkayık'ın yedeği idi. Topuz Kayığı da Karakayık'ın yedeğidir.Sarıkayık kayboldu. Ben çocukluğumuzda arkasına boncuk taktım. Ayak önlerinin üstü Karakayık gibi yontulmuştur. Sol ayak ortasında çürük deliği vardır. Kaşı toplu ve sivridir.

Kayık bakımla gider. Kayık taşı kayığa vurulmazsa gitmez. Kemikten çıkmadan da gitmez. Kemik olarak horoz bacağı da olur. Taştan çıkınca kemik ile sıkıştırılıp, sakız ile ovulmalıdır. Don alınca taş sürülmelidir. Karakayık çoktan beri kabardı. Binmeden önce taşlanması lazım. Dayımda kayık taşı vardı, kayboldu. Kırlardere Köyü'nde Karakayık ve Topuz Kayığı'ndan başka kayık yoktur.

Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi'ndeki yarış yerinin adı Çayyüzü'dür. Kırlardere'deki yarış yerlerinin adı Dibeci deresi, Eskipınar, Çukurlar mevkileridir. Kuş Köyü tarafına yarışlara gitmedim. Daday ve Devrekâni'de yarış yapıldığını duymadım. Eski yılları hatırlayamıyorum.

Kayık yolu yapılırken tüysüz çarık giyilir. Önce ip gerilir. İniş kadar yokuş olmalıdır. Uzun kayık düzgün yolda iyi gider. Mehmet ÖZTÜRK'ün (Canik) amcası Hüsnü ÖZTÜRK (Müdür) vardı. O iyi binici idi. Çarıklar ile yolu yapan, melhemi yapan o idi. Yol yaparken kendi kayıkları kısa olduğu için yolu gezekli yapın diye

kendi köylülerine ders verirmiş. "Onların kayıkları uzun olduğu için nişana varıncaya kadar hızı azalır" dermiş.

Sinan'da çaya düşen çok olur. Çayın üstüne kalafat (köprü olarak) konur. Bir binici çaya düşerek ölmüş. Sinan Köyü'nde bilenler var. Sinan'daki yarışma yeri çok güzeldir. 30-35 yıl önceki bir yarışmada Karakayık geçince, Hakkı TURAN kayığı aldı. Sarıkayık'ı da saklamıştık. Onu da alın dedi. Kayığı omuzladı. "Amca gitme" dedilerse de; "Yolunuz yok, yol bulun. Siz oraya (Kırlardere) buyrun, siz kendi kayıklarınıza binin." dedi.

Sinan Mahallesi'nde Nalbant Niyazi binicidir. Hidayet adlı binici vardı. Yarışmalardan bir ay önce onu getirir beslerdik. Ağlı İlçesi Kırlardere Mahallesi Abdaloğlu parçasında bulunan Mustafa Çavuş Hidayet'i bir ay besledi. Hidayet'te kurşun vardı. Kurşunu iyi bindiği için Karaşoğlu Nuri, Hidayet'e vermiş. Kurşun Hatipoğlu Köyü'nden Mehmet TAMTEKİN'dedir. Ayrıca bele kamyon zinciri de dolanır.

Hidayet'in beslendiği yarışa ben de gittim. Karakayık geçti. Sarıkayık'ı sakladık. Ona binmeye gerek kalmadı. Ahmet Ağa bize ders verirdi; eğer Karakayık'ı geçerlerse Sarıkayık'a binecektik. Ödül olarak dana vardı. Oraya bağışladık. Sinan'ın kayığına Fazlı YAMAN, bizim kayığa da Hidayet binerdi. Ödül olarak verilen danayı kayık sahibi ve binici alır.

EK 5.4: Engin AYRANCI

Adı Soyadı	: Engin AYRANCI
Doğum Yeri ve Yılı	: Küre İlçesi
Baba Adı	: Bumin
Eğitimi	: Lise
Mesleği	: Serbest, Küre İlçesi Belediye Başkanı
Adres	: Küre Belediyesi
Konu ile ilgisi	: Kayık yarışları hakkında bilgi sahibi
Görüşme Tarihi	: 21.02.2003
Görüşme Yeri	: Küre Belediyesi
Görüşme Şekli	: Yüz yüze, kamera, fotoğraf makinesi, not alma

Kastamonu ili Küre ve Ağlı ilçelerine bağlı köylerde şu anda yaşları 60 ila 80 arası insanların ifadelerine göre yaklaşık 500 yıldır geleneksel olarak kızak, yerel ismi ile kayık yarışları yapılmaktadır.

İzlendiğinde dünyada, olimpiyatlarda yapılan tek kişilik sırt üstü yatarak binilen kızak yarışları ile büyük benzerlik göstermektedir. Çarıklar giyilerek iki ayak genişliğinde kar ezilerek ve su dökülerek cam gibi buz haline getirilen pistte sırt üstü yatarak binilen kızakta dengeyi korumak için diz üstünde paçalardan sıkıca tutulmakta, ayaklar sürati kesmemesi için üst üste çatılmaktadır. Kızak çıkıştan itibaren iniş boyunca süratlenmekte ve en hızlı olarak orta nokta olan düz bölümde gitmektedir. Ulaştığı büyük sürat nedeni ile yavaşlaması için ve durabilmesi için orta noktadan itibaren yokuş yukarı çıkış başlamaktadır. Yaklaşık indiği yükseklik kadar yokuş yukarı çıkabilmekte yokuşun sonundaki düzlükte durmaktadır. Yarış kazanmanın şartı en uzak noktada durmaktır. Her yarışmacının üç kez kayma hakkı vardır. Bunun nedeni kayık ile pistin uyum sağlaması içindir. Pist hazırlanırken çarık giyilmesinin sebebi de zeminin en az pürüzle olması içindir.

Kayıklar el işçiliği ile, ormanda yetişen yabanî erik ağacının özünden yapılmaktadır. Yabanî eriğin seçilmesinin nedeni sert ve ağır olmasındandır. Sert olması buzda kayarken az yıpranması, ağır olması hızlı gitmesi içindir.

Kayıklar 120–130 cm uzunluğunda, 21–22 cm genişliğinde, yaklaşık 4–5 kg ağırlıktadır. Kayıklar şu anda Küre'nin Afşargüney Köyü'nde yaşayan 74 yaşındaki Niyazi Usta tarafından günlerce uğraşılarak tamamen el işçiliği ile hiç metal çivi kullanmadan ahşap çiviler ve tutkal kullanılarak yapılmaktadır.

Kayığın teke genişliği özel kalıplarla ölçülerek yapılmakta, altının yumruluğu hayvan çene kemiği kullanılarak elde edilmektedir. Altının çok sertleşmesi ve dayanıklı olması için çam sakızından elde edilen malzeme kızgın demirle eritilerek ağaca yedirilmekte ve sertleşmesi sağlanmaktadır. Tüm bu işlemlerden geçirilerek yapılan kayıklar yarışma anında formülü sahiplerinde ve binenlerde saklı bulunan çam sakızı gibi pek çok doğal malzemeden hazırlanan macun kayığın altına sürülerek hızlı kaymasını ve buzun kayığın altını bozmamasını sağlamaktadır.

Tarihte çok iddialı kayık yarışları yapılırmış. Kayık sahipleri kayığın hızlı kayması ve yarışı kazanabilmek için kilolu insanlardan binici yetiştirirlermiş. Ayrıca biniciler vücutlarına ağırlık bağlayarak hızlı kaymayı ve yarışı kazanmayı sağlıyorlar.

EK 5.5: Gürsel ÖZTÜRK

Adı Soyadı	: Gürsel ÖZTÜRK
Doğum Yeri ve Yılı	: Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi – 1969
Baba Adı	: Mehmet
Eğitimi	: Ortaokul
Mesleği	: Şoför
Adres	: Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi
Konu ile ilgisi	: Tarihî Canlıca adlı kayığın sahibi.
Görüşme Tarihi	: 20.08.2003
Görüşme Yeri	: Ağlı İlçesi
Görüşme Şekli	: Yüz yüze, not alma

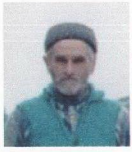
AİLENİN BİLİNEN ŞECERESİ

Mehmet
I
Numan
(1899 – 1987)
I
Mehmet ÖZTÜRK
(1932 – 1986)
I
Gürsel ÖZTÜRK
(1969 –)

Babam Mehmet ÖZTÜRK, dedem Numan ÖZTÜRK ve babamın amcası Hüsnü ÖZTÜRK (1897–1981) kayığa binmede, yol yapmada usta idiler. Hüsnü ÖZTÜRK'den Müdür lakabı ile bahsedilir.

Canlıca kayığı dedelerden kalmadır. Dedem de dedelerinden kaldığını söylerdi. Küre tarafından geldiği doğru değil. Bu kayığın yedeği Yunus KÖMÜRCÜ'de bulunuyordu. 1995 yılında evleri ile birlikte kayıkta yandı.

EK 5.6: Hamdi KÖSE

Adı Soyadı	: Hamdi KÖSE
Doğum Yeri ve Yılı	: Ağlı İlçesi Dana Köyü – 1934
Baba Adı	: Halil
Eğitimi	: İlkokul
Mesleği	: Çiftçi
Adres	: Ağlı İlçesi Dana Köyü Mazak Parçası
Konu ile ilgisi	: Kayık binicisi. Dedelerinden kalma Kocakayık, Kulaksız, yedek kayık Bereketli Köyü'nde bulunan oğlu Muharrem Köse'de bulunuyor.
Görüşme Tarihi	: 16.03.2003
Görüşme Yeri	: Kendi evinde görüşme yapılmıştır. Ayrıca bahçede kayık yolu yapımı ve kayık üzerinde binme teknikleri anlatılmış ve görüntülenmiştir.
Görüşme Şekli	: Yüz yüze, kamera, fotoğraf makinesi, not alma

AİLENİN BİLİNEN ŞECERESİ

Hasan Efendi
I
Ali
I
Hüseyin
(1879 – 1906)
I
Halil
(1906 – 1980)
I
Hamdi KÖSE
(1934 –)

Büyük dedem Ali 63 yaşında ölmüştür. 1906 yılında doğan babam Halil Köse 3 aylık iken dedem Hüseyin, kardeşleri Hasan ve Mahir aynı yıl hastalıktan ölmüşlerdir.

Babamın dedesi Ali'nin kayığa bindiği, aynı zamanda kayık yaptığı da anlatılmıştır. Sinan Köyü'nde yapılan bir yarışmada yolun sonundaki kar donuna çıkmış birinci olmuş. Rakipleri tarafından kayık yoluna cam kırığı döküldüğü için kızıp kayığını orada atmış. Bir daha da oraya gitmemiş. Sinan Köyü'ndeki kayık yarışları çekişmeli geçtiği için dışarıdan gelenlere kolay yol vermezler. Fermansuz buradan gitmiş. Kimden gittiğini bilmiyorum. Sinan'da ödül olarak dana koyarlar, vermezler yine sahibine verilir. Oradaki yarışlar çekişmeli olur.

Mazak Köyü üzerindeki yerde çok kayığa binildi. Babam Kocakayık ve Kulaksız'a binerdi. 1951 yılında 2,5 lira ödül kazandı. Ödülü ormancı emeklisi Şaban Çavuş verdi. Yarışmalarda ödülü cömert olan, gönlünden kopan verirdi. Babam tenezzül edip hediye almazdı. Ödül kayık sahibine değil biniciye verilir.

Kuş Köyü'nde Mehmet YELEGEN (Koca Mehmet) kayığa binerdi. Yine aynı köyden Halil NAMLI, oğlu Şevket NAMLI da biniciydi. Babamı geçemezlerdi. Kuş Köyü'nde Karayılan, Burunsuz ve yedeği olacak.

Yarış yerine getirilen kayıklara, isteyen binici sahibi izin verirse binebilir, kayık sahibi kayığın altına melhemi sürüverir. Kayık kar donuna geçerse kar donu melhemi yer. Tekrar sürülmesi gerekmektedir.

Sabah önce buz kayığına binilir. Bu kayık diğer kayıklarla aynı genişlikte çocukların bindiği basit kayıklardır. Buzun üzerindeki pürüzlerin ezilmesi için kullanılır. Önce yedek kayığa, daha sonra yarış kayığına binilir. Üç defa kayılır. Önce cesareti olanlar ve kendine güvenenler biner. Daha sonra diğer biniciler yarışır. Geçilen binici tekrar şansını deneyebilir. Her köyün binicileri vardır. Kuş Köyü'nden Mehmet YELEGEN (Koca Mehmet), Şevket NAMLI, Halil NAMLI binerdi. Bizim köyden Mehmet ÖZSOY ve babam binerdi. Ben babam kadar binemezdim.

Kayık yolunun başlangıcında yanlarda iki kazık olur. Bunlardan tutularak ileri geri hareketle hız alınır. Kazıklar içten tutulmalıdır. Kazıklardan sonra birer kayık boyu ara ile yanlarda üçer tane kar tezeği bulunur. Binici hareket ettikten sonra hızını daha da arttırmak için elleri ile bu tezeklere vurur. Ondan sonra yatılarak yarış pozisyonu alınır. Ayaklar takılır, nefes almadan karşıya varılır. Çıkışta yavaş yavaş vücut doğrulur. Varışta el ve ayakla hiçbir hareket yapılmaz. Binici kayık durduktan sonra eli ile kayığı tutarak yana yatar. Kayığın geri kaçmasını engeller. Zamanı geçerse kayık iz keser. Yolun sonunda kayık kar donuna çıkarsa binici durarak, yan dönüp kayığını alır. Usta binici olmazsa kalkar, kayık geri kaçar. Kayma esnasında ayakların yanlarına taşan, biriken melhem tekrar ovularak kayığın altına sürülür.

Her binici ellerini yere vuramaz. Hızdan korkar. Babam çok iyi pençe atardı. Elleri çok büyüktü. Sonbahardan itibaren iyi pençe atabilmek için tırnaklarını kesmezdi. Mehmet Çavuş (Özsoy)'da ellerini vurur. Ancak elleri acıdığı için çok yapmaz.

Melhem yapımında, çam sakızı, bal mumu, gürgen sakızı (göknar sakızı), don yağı, sabun, inek yağı beraber ocakta kaynatılır. Bezden süzülerek kaba konur. İnek yağı cıvık yapar. Fazlası iyi olmaz. Melhemi herkes kendi bildiği gibi yapar. Bu melhem yaralara sürülürse de iyi gelir. Kayık ayağı için tay ismini duymadım.

Kayık acı erik olacak. Diğerleri gitmez. Belki meşe gidebilir. Yol dalgalı olmamalı. Belören güzel. Yolun ortasına yele denir. Seyirciler yolun sonunda durmalı. Kayıklarımız dedelerden kalma. 400–500 yıllık. Belki de daha fazladır. Ne zaman yapıldığı belli değil. Dedem Ali Usta da kayık yaparmış. Her ustanın kayık arkasında ayrı işareti vardır. Kayık yüksek olursa yatar. Kar donu kayığı yer. Melhem kayığı yolda korur.

Kerimoğlu Çaylık'ta çok eski binici. Kerimoğlu kayıkçıdır. Torunu Abdullah Bereketli'nin altındaki derede suya düştü (kişiler şimdi sağ değil). Ortadaki dereler binicileri korkutur. Komşumuz Şaban da kayık yaptı. Taşı nerede bilmiyorum. Taş kayığa sürtülerek sertleşecek. Sıcak demir geride tutulup ısıtılacak. Sakızla her yeri yakılacak. Yün çorap eskisiyle ovulacak. Aynı şey kayık dona çıkarsa da uygulanır. Tekke Köyü'nde Şeytan Ahmet'te kayık yaptı. Taşı biz verdik. Yarışta babamda vardı. Eski kayıkları tutmadı.

Bu yörenin ilk adı Turnalı'dır. Şimdi beş muhtarlık var. Eskiden insan çoktu. Kışın boş zaman vardı. Onun içinde çıngır kolay olurdu. Şimdi çıngır deperken insan bulunmuyor. Yol düzgün olursa uzun kayık iyi olur. Bozuk yolda uzun kayık gitmez.

Kuş Köyü'nde uzun kayığa binilebilir. Önce binilen buz kayığı gezelerse yolun yapısı anlaşılır. Duruşta el hareketi yasaktır. Eskiden yüz, yüz elli kişi gelir, sonda dururlar işaret koyarlardı. Kayığa binmek cesaret ister. Düşünce kalkmayacaksın. Hızdan gözler sulanır, binici önünü göremez. Eller yerden uzak tutulmalı. Aksi halde kar yer.

Yol yapanın ayakları küçük olmalı, ayaklarında çarık olmalıdır. Ağaç kalıpla yol yapılmıyor. Yarışta binicinin giydiği pantolonun paçaları dar olmalıdır. Elle tutulup çekildiğinde kaymamalı. Rüzgar paçalardan içeri girmemeli. Ben ilk defa 15 yaşımda kayığa bindim.

Ağlı İlçesi Bereketli Köyü ve Azdavay İlçesi Kuş Köyü Boğazı'nda 1951-52 yıllarında kayık yarışları yapılmıştır. Her yerde babam Halil KÖSE birinci olurmuş. Ağlı İlçesi Kırlardere Mahallesi'ni bilmiyorum. Dana Köyü Mazak Parçası'nda da binilirdi. 1950'lerde babam Sinan Köyü'ne gitti. Bir defa bindirdiler, ikinciye sıra vermediler. Bizim burada misafire yol verilir. Hatırlayabildiğim en eski kayık yarışları bunlardır.

EK 5.7: Hasan KÖSE

Adı Soyadı : Hasan KÖSE
Doğum Yeri ve Yılı : Ağlı İlçesi Dana Köyü – 1956
Baba Adı : Ali
Eğitimi : İlkokul
Mesleği : Çiftçi
Adres : Ağlı İlçesi Dana Köyü
Konu ile ilgisi : Lisanslı binici, yol yapımcısı
Görüşme Tarihi : 01.03.2003
Görüşme Yeri : Ağlı İlçesi Bereketli Köyü Kayık Yarışları
Görüşme Şekli : Yüz yüze, kamera, fotoğraf makinesi, not alma.

AİLENİN BİLİNEN ŞECERESİ

Hasan Efendi
I
Ali
I
Hüseyin
(1879 – 1906)
I
Halil
(1906 – 1980)
I
Ali KÖSE
(1932 – 2002)
I
Hasan KÖSE
(1956 –)

Lisanslı kayık binicisiyim. Belören köyünde yapılan yarışmalara katıldım. 2003 yılında Bereketli Köyünde yapılan yarışmaya katıldım. Yarışlarda Muharrem KÖSE'ye ait yedek kayığı kullandım. Oğlum Adem KÖSE Bereketli'de birinci oldu.

Kuş Köyü'nde kayık taşı var.

EK 5.8: Hüseyin YILDIZ

Adı Soyadı	: Hüseyin YILDIZ
Doğum Yeri ve Yılı	: Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi – 1933
Baba Adı	: Kamil
Eğitimi	: İlkokul
Mesleği	: Çiftçi
Adres	: Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi Ebece parçası
Konu ile ilgisi	: Tarihî Hacıeset adlı kayığın sahibi
Görüşme Tarihi	: 15.02.2003
Görüşme Yeri	: Kendi evi.
Görüşme Şekli	: Yüz yüze, kamera, fotoğraf makinesi, not alma

AİLENİN BİLİNEN ŞECERESİ

Hüseyin
I
Mustafa
(1868 – 1943)
I
Kamil
(1896 – 1956)
I
Hüseyin YILDIZ
(1933 –)

Emrullah zamanında (Hacı İbrahim'in kardeşi) Azdavay Kütüklük'te yol depmişler. Orada yaşlı biri (Fermansuz'un eski sahibi) kendi köylerindeki gençlerle bir türlü baş edemiyor. Hile yapıyorlar ve kayığını geçiyorlar. Bu ihtiyarda Sinan'daki binicileri iyi bindikleri için çağırıyor. Gidenler çekinerek yarışa katılıyorlar. Fermansuz birinci oluyor. O da kayığı büyük dedem Hüseyin'in kardeşi Emrullah'a hediye ediyor. Kayığı geçilen bir kişi Sinanlılar için "Bıktım bunların şerrinden. Şurdan bi kuşak verin de asılıyım" diyerek kendini öldürmek istediğini ifade ediyor.

EK 5.9: İhsan TURAN

Adı Soyadı	: İhsan TURAN
Doğum Yeri ve Yılı	: Ağlı İlçesi Kırlardere Mahallesi – 1937
Baba Adı	: Hakkı
Eğitimi	: İlkokul
Mesleği	: Çiftçi
Adres	:Ağlı İlçesi Kırlardere Mahallesi Ayanoğlu Parçası
Konu ile ilgisi	: Tarihî Topuz Kayığı sahibi, konu hakkında bilgi sahibi, deneyimli binici
Görüşme Tarihi	: 23.03.2003
Görüşme Yeri	: Kırlardere Mahallesi Ayanoğlu Parçası, Cemil ŞAHİN'in evi. Uygulamalı görüntüler alındı. Kendisinin kulakları çok az işitmektedir. Bu yüzden iletişim kurmak zor oldu.
Görüşme Şekli	: Yüz yüze, kamera, fotoğraf makinesi

AİLENİN BİLİNEN ŞECERESİ

Ayanoğlu
I
Raşit (Diri)
I
Hakkı
(1913 – 1959)
I
İhsan TURAN
(1937 –)

Enişteye Alakanat adlı kayık yaptırdım. O da bunlardan az değildi. İstanbul'dan gelirken Şaban Amca kayıklar çalınmış dedi. Çocuklar kayıkları çalmışlar, yarış etmişler, Sarıkayık geçmiş, ikisini de kesmişler. Ne olduğu belli olmadı.

Kayığın altına melhem sürülür. 7 türlü maddeden yapılır. Çam sakızı, gürgen sakızı (köknar), az tereyağı, bal mumu, keçi yağı, az zeytinyağı, mis (erik ağacının dışına çıkan öz suyu)'tir. Esas melhemi Sinan Mahallesi'nden Yusuf Çavuş (öldü) yapardı. O geldi, sana yapayım dedi. Beni yanına koymadı. (Yusuf Çavuş Fermansuz'un sahibi Mehmet TOPÇU'nun babası). Fermansuz onda. Canlıca onların bir kariyesinde. O melhemle ben Karakayık ile son başı diktim. Benden kimse ummadı. Bende kurşun vardı.

Sinan köylüler Hidayet'in kurşunu bende biliyorlar. Ama adam bana vermedi. Örencik Köyü'nden Çemiş'in oğluna kurşun karşılığı bir ibi (hindi) verip, boru kurşun aldım. Bana cabayı ocağa koy, kumu ısıt, boruyu doldur dedi. Bunları yaptım. Sonra boruyu büktüm.

Sinan'da yolu dalgalı yapıyorlar. Onların kayıkları alçak olduğu için atmıyor. Bizimkiler onlarınkinden 2 cm yüksektir. Derhal çarpar. Orada beni iki kere vurdu.

Burada yerimiz var. Çocukta idman eder, 70 yaşındaki de biner. Sinan, hilelidir. Yolda hile yaparlar.

Yol yaparken ayak izden ayrılırsa gezek yapar. Çıkış, inişten 10–15 m fazla olmalıdır. Binici dururken geri aşıverir. Böylece kayık ileri kaçar. Geri yatarken kayığın arkasına omuz vurmalı, o zaman kayık kendisini yukarı atar, iyi gider. Yukarı kalkmazsa kendi haline yol almaz.

Ellez Köyü'nde Yanımalaklı vardır. Orada benim eniştem İzzet Usta (büyük halamın damadı) babamla iddia ederlerdi. "Hakkı Çavuş bak. Yanımalaklı geldi." Babam; "Benim Karayılan [Karakayık], Sarıyılan [Sarıkayık] onu sokar" derdi . En yedek kayığımız Topuz Kayığı'dır.

Binicimiz yok ama gönüle teselli biniyoruz. Ben yol deperim. Melhemi de yaparım. Mis erikte olur. Onu da, çam sakızını da yerim. Adamı tedavi edebilir. Ana yaşım 66'yı geçti. Babam 1959'da 46 yaşında öldü. Dedemi bilmem. Yarışlara babam ölmeden 10 yıl önce başladım. Hepsinin başı Sarıkayık'tı, kayboldu. Onun rengi biraz açıktı, erik ağacından yapılmıştı. Ayakları yüksekti. Yapanı bilmiyorum. Atadan, Ayanoğlundan kalmadır.

Eskiden Balıkçı diye bir adam varmış. Hasta yatalakmış. Bizim burada yol vardı. Sarıkayık'a binince hasta yatağından sesini duymuş "Şimdi bindiler Sarıkayığa" diyerek [yarışın çok iddialı geçtiği anlaşılıyor] sesinden bilmiştir.

Kuz Ahmet diye biri vardı. Ben o zaman çocuğum. Yol deptik. Babama, "Hakkı Çavuş, Muhtar, hani Sarıkayık? O olmayınca sizin, bizim yüzümüz gülmez, kayığı getirin." dedi. Sonunda kayığı getirdiler. Kayık Karakayık'tan geri kalıverdi. Babama "Sen birde Sinan Köyü diyorsun." diye çıkıştı. O kayığa binmediler. Özü çürümüştü. Halit Ağa özünü değiştirdi. Ondan bu yana bu yarışlarda binecek adam besliyoruz. Geri kalınmaz. Bir gün "a..... korum, bu kayığa bugün binme " diye silahla binicimiz Hidayet'i tehdit ettiler. Bizim haberimiz yoktu. Hidayet öleli 15 yıl geçti. O ihtiyardı ama diri, uzun, ırımını bilirdi. Babam kurnaz, anladı ama kimden rüzgar estiğini anlayamadık.

Hidayet, babama; "Çavuş, binemeyeceğim. Karnım ağrıyor." dedi. Bir türlü anlayamadık. Babam; "Tamam, herkes kayığını alsın gitsin" dedi. Ne onlar, ne biz binemedik. Eve geldik. "Çavuş beni bugün mazur gör" dedi.

Ondan sonra veya önce bir yarış daha oldu. Sinan'a gittik. Mustafa MANGALOĞLU reis idi. Hidayet hangi kayığa bindi belli olmadı. Mangaloğlu: "Lan, badı badı Hidayet'te biniciymiş" dedi. Babamı biliyorlar. Yine Mangaloğlu Babam için "Buraya büyük adam gelmiş" dedi. Hidayet öfkelendi. "Niyazi, şu kayığı bana yağlayıver" dedi. Bir tarafından ben, bir tarafından Köle Niyazi tuttuk, ovduk. Öfke ile yukardan sallandı. Başa bir kayık boyu kaldı. Mangaloğlunun bu lafı üzerine kayığı diğerlerinden 3 boy ileri attı. Yine birinci oldu. Hakkı Çavuş'un beslediği kadar varmış diye konuşuldu.

Bir kere bir çift pençe vurdum.

Ucunda bir şey yok ama değeri, insanlığı bambaşkadır. Her tarafta kayık var. Bir gün baş başa kalırız [diğer yarışmacılar kastediliyor]. Binici bulursam onu bindireceğim. Bulamazsam yolunu kontrol edip kendim bineceğim. Sinan'da yolu kontrol etmeden binmem. 20 yıl önce beni iki defa yoldan attı.

EK 5.10: Kemalettin ÇOLAK

Adı Soyadı	: Kemalettin ÇOLAK
Doğum Yeri ve Yılı	: Ağlı İlçesi Danacı Mahallesi – 1938
Baba Adı	: Nuri
Eğitimi	: İlkokul
Mesleği	: Serbest, Ağlı Belediye Başkanı
Adres	: Ağlı Belediyesi
Konu ile ilgisi	: Kayık yarışları hakkında bilgi sahibi
Görüşme Tarihi	: 08.02.2003
Görüşme Yeri	: Ağlı Belediye Başkanlığı
Görüşme Şekli	: Yüz yüze, kamera, fotoğraf makinesi, not alma.

Niyazi TÜRK yapımı yeni bir kayığım var. Aynı kayıktan bir tane de Kastamonu Valisi Enis YETER'e verdim. Kayık yarışlarını yakından takip ediyorum. Bilgi alabileceğiniz kişilere ulaşmanızda yardımcı olabilirim.

Yarışların yapıldığı Sinan deresinden su akar. Yarışlarda üzerine kalafattan köprü yapılır. Su üzerinden geçerken başka köylerden gelen yarışmacılar derenin suyuna düşürülürmüş. Kayık yoluna kar topağı konup kızak sallanınca yarışmacıyı düşürürmüş. Yarışmacının haberi olmadığı için suya düşermiş. Bunu şaka amacı ile yaparlarmış. Kayık yarışlarının çok eski yıllarda Sinan Köyü'nde ve Bereketli de yapıldığı anlatılmaktadır.

EK 5.11: Mehmet ÖZSOY

Adı Soyadı	: Mehmet ÖZSOY (Vayisbeyoğlu)
Doğum Yeri ve Yılı	: Ağlı İlçesi Dana Köyü – 1932
Baba Adı	: Ahmet
Eğitimi	: İlkokul
Mesleği	: Çiftçi
Adres	: Ağlı İlçesi Dana Köyü Çaylık Parçası
Konu ile ilgisi	: Deneyimli kızak binicisi. Cansız adlı tarihî kayık sahibi.
Görüşme Tarihi	: 16.03.2003
Görüşme Yeri	: Ağlı İlçesi Dana Köyü'ndeki evi
Görüşme Şekli	: Yüz yüze, kamera, fotoğraf makinesi, not alma.

AİLENİN BİLİNEN ŞECERESİ

Hacı ALİ
I
Mehmet
I
Hasan
(1854 – 1947)
I
Ahmet
(1900 – 1992)
I
Mehmet ÖZSOY
(1932 – 2003)

Cansız adlı kayık dedelerden kalmadır. Dedem kayığın ne zaman yapıldığını bilmiyordu. Cansız'ın Hacı Ali tarafından Kerimoğlu adında bir ustaya yaptırıldığı tahmin edilmektedir. Cansız'ın yedeği amcamda kalmıştı, kayboldu.

Kayık yapımında yabanî erik ağacı özü kullanılır. Yeni kesilen ağaç, çatlamaması için bir süre toprağa gömülerek kurumaya bırakılmalıdır. Yapım esnasında özel taş sürtülerek şekil verilir. Bizde olan kayık taşı kayboldu. Sakız ısıtılarak yedirilir. Bu sertlik ve koyu renk verir. Böylece kar donu ağacı aşındırmaz.

Kar donu, yolun dışındaki ve sonundaki yüzeyi buzlu sert kara denir. Kayığın kar donuna çıkmaması gerekmektedir. Aksi halde kayık zarar görür. Yapılan yola çıngır, yol yapımına çıngır depmek denir. Yarışmadan bir gün önce çıngır depilir. Kayık çıngırı üzerine su dökülerek gece buz tutup sertleşmesi sağlanır. Ertesi gün sabah erkenden yarışa başlanır. Yol yumuşamaya başladığında yarışa son verilir.

Yarışmalarda kızakların altına özel yapım melhem sürülür. Bu kayığın hızını arttırır, kayığı kar ve buzda korur. İki veya üç defa binildiğinde yeniden sürülmesi gerekir. Yarıştan sonra kızağın altına sürülen melhem eski bir yün çorap parçası veya bez ile temizlenmelidir. Melhemin yapımında; çam sakızı, bal mumu, keçi donyağı, tereyağı karıştırılıp kaynatılır. Küçük kaplara konur ve saklanır. Yarışma sırasında

kızakların altına konarak avuç içi ile ovularak sürülür. İnce bir zar şeklinde kayık ayakları melhemle kaplanır.

Yarış öncesi kayma sıralamasını belirlemek için kura çekilir. Misafir binicilere önce yol verilir. Bu bir avantaj değildir. Tercihini sonrada kullanabilir. Yol verme, yarışmaya dahil edildiğini gösterir. Yarışa katılan binicinin arka arkaya 3 defa kayma hakkı vardır. Birinci ve ikinci kaymalarda yedek kayık kullanılır. Üçüncüde yarış kayığına binilir. Birincide binici kendine yol yapar. İkinci kayma daha sonraki kaymanın hızını arttırır. Üçüncüde yarış kayığına esas kayığa binilir. Üç kaymadan hangisi ileride olursa o geçerli olur.

Biniciler bellerine kurşun, zincir gibi ağırlık sararlar. Yarışma başlangıcında binicinin yanlarında bulunan iki kazıktan çekilerek hız alınır. Çıkışta 3 defa pençe atılarak hız arttırılır. Ayaklar uzatılır, kayığın üzerine sırt üstü yatılır. Eller pantolonun diz üstünden tutar. Yarış başlangıcında kayığın üzerine oturulduğunda, kıç ile kayığın kaşı arasında biraz açıklık olmalı. Binici kaymaya başladığında kalçasını kayığın kaşına vurarak yarış pozisyonu alır. Bu vurma kayığın hızını arttırır. Binici hiç nefes almadan bitişe varmalıdır. Nefes alırsa dengesi bozulabilir. Ayak uçları üst üste gelecek şekilde uzatılan bacaklar gergin olmalıdır. Kayığın durduğu yerde kayık ucu esas alınarak yere çomak batırılıp işaret konur. Binici 3 kaymayı aynı kayıkla da yapabilir. Yarışta düşünce kızak yakalanmalı, bırakılmamalı, binici düştüğünde duruşunu bozmadan yan tarafa devrilmelidir.

1951 yılında Kasım 135'de [22 Mart] 1,5 metre kar yağdı. Kasım 155 [11 Nisan]'de yarış yapıldı [8 Kasım – 5 Mayıs = 179 gün Kasım Ayı, 6 Mayıs – 7 Kasım = 186 gün Hızır Ayı]. Ormancı emeklisi Şaban Çavuş tarafından 2,5 Lira ödül verildi. Bu yarışı Halil KÖSE kazandı.

1951 yılında Çakıroğlu Muhtarlığı'na bağlı Kuş Köyü Boğazı'nda yapılan bir kayık yarışında kaburga kemiğim kırıldı. Bu yarışmaya Şevket NAMLI, Halil NAMLI, Halil KÖSE, Mehmet YELEGEN adındaki biniciler katıldı. Şimdi bunlar sağ değil.

Eski yıllarda Şevket NAMLI, o zaman 65 yaşlarındaydı, ve oğlu Halil NAMLI, o da 25 yaşlarındaydı, Kuş Köyü Boğazı'nda yarıştılar. Halil NAMLI Karayılan'a, Şevket NAMLI Cansız'a bindi. En sonunda Şevket NAMLI oğlunu geçti. Oğluna kızıp "Buna kayık derler. Al götür ananın ....." dedi.

Askerden gelince tahmini 1955 yılı Mazak Parçası'nda yarış yapıldı. Yine Ağlı Sinan'daki yarışlara gidilirdi. Oradaki yarışmacılarda buraya gelirlerdi. 2002 yılında, Küre Belören Köyü'ndeki yarışmada Sinan Mahallesi'nden Nihat ÖZKAN Cansız'a binerek birinci oldu.

EK 5.12: Mehmet TAMTEKİN

Adı Soyadı	: Mehmet TAMTEKİN
Doğum Yeri ve Yılı	: Sinan Mahallesi – 1930
Baba Adı	: Mustafa (Hidayet)
Eğitimi	: İlkokul
Mesleği	: Minare Ustası
Adres	: Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi Hatipoğlu Parçası
Konu ile ilgisi	: Eski binicilerden Mustafa TAMTEKİN'in oğlu. Yarışta kullanılan kurşun ağırlığın sahibi.
Görüşme Tarihi	: 19.04.2003
Görüşme Yeri	: Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi Hatipoğlu Parçası'ndaki evi
Görüşme Şekli	: Yüz yüze, fotoğraf makinesi

AİLENİN BİLİNEN ŞECERESİ

Hidayet
İ
Mustafa (Hidayet)
(1903 – 1979)
I
Mehmet TAMTEKİN
(1930 –)

Babam köy imamlığı yapardı. 75 yaşında bile çok dinç idi. Askerden geldiğim yıl tahmini 1953'de; "Kayığına güvenen, kendine güvenen gelsin. Sinan'da kayık yarışı var. Başa dana var." diye Ağlı'da tellal bağırdı. Hidayet beni de binmem için zorladı. Kurşunu belime sardı. Bindim. Kayık beni çaya attı. Çok korktum. 8 gün idrarımdan kan geldi. Kurşun karnımı bereledi. Bir daha kurşun kullanmadım. Yarış yeri, Sinan Köyü Çayyüzü idi. Hidayet tarafından kullanılan kurşunu evde saklıyorum. [Tartıldı ve ölçüleri ile görüntüsü alındı.]

Sinan Kebapçı parçasından Kamil EKİN ile ilkokulu beraber okumuştuk. Yine 1953 yılında değirmenden geliyordu. Dayanamayıp sırtındaki çuvalı bıraktı ve yarışa katıldı. Kayarken suya düştü. Islandı. 2 defa daha binmeyi denedi. Yine düştü. Köyü oraya 1 km kadar vardır. Islak ıslak köyüne gitti. Hastalandı ve 15–20 gün sonra öldü.

Hakkı TURAN zengindi. Akrabamız olur. Hidayet ile bende gittim. Hindi, kuzu yedik içtik. Tahmini 1955'de Ağlı'da tellal bağırdı; "Ayan Köyü'nde yarış var." diye. Hidayet'i Hakkı TURAN yarışmaya hazırlamıştı. Tevfik ÖZCAN (MANGALOĞLU) tabancasını göstererek Hidayete "Bizim kayıkları geçir de görüyüm." dedi. Hidayet saftı. Korktu. Kayığa bindi ama geçmedi. Beline kurşun ile birlikte zincirde sarardı. Kayığın ayaklarına tay denir.

EK 5.13: Mehmet TOPÇU

Adı Soyadı	: Mehmet TOPÇU
Doğum Yeri ve Yılı	: Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi – 1934
Baba Adı	: Yusuf
Eğitimi	: İlkokul
Mesleği	: Serbest
Adres	: Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi Ebece Parçası
Konu ile ilgisi	: Fermansuz adlı tarihî kayığın sahibi.
Görüşme Tarihi	: 15.02.2003
Görüşme Yeri	: Sinan Mahallesi Ebece Parçası, Hüseyin YILDIZ'ın evi.
Görüşme Şekli	: Yüz yüze, kamera, fotoğraf makinesi, not alma

AİLENİN BİLİNEN ŞECERESİ

Numan
I
Hacı İbrahim
I
Ali Osman
(Çanakkale'de şehit oldu)
I
Yusuf
(1904 – 1976)
I
Mehmet TOPÇU
(1938 –)

Sinan'da Fermansuz, Hacıeset, Canlıca, Yanımalaklı adlarında 4 tane eski kayık vardır. Bu iyi kayıklar Azdavay tarafından gelmedir. Buranın binicilerine hediye etmişler. Sarıkayık çalındı. Bereketli tarafında da tarihî kayıklar var. Dedem Hacı İbrahim'in kardeşi Emrullah iyi biniciymiş.

EK 5.14: Muharrem KÖSE

Adı Soyadı : Muharrem KÖSE
Doğum Yeri ve Yılı : Ağlı İlçesi Dana Köyü – 1963
Baba Adı : Hamdi
Eğitimi : Lise
Mesleği : İmam
Adres : Ağlı İlçesi Bereketli Köyü
Konu ile ilgisi : Tarihî kayık sahibi, binici.
Görüşme Tarihi : 01.03.2003
Görüşme Yeri : Ağlı İlçesi Bereketli Köyü'ndeki evi
Görüşme Şekli : Yüz yüze, kamera, fotoğraf makinesi, not alma.

AİLENİN BİLİNEN ŞECERESİ

Hasan Efendi
I
Ali
I
Hüseyin
(1879 – 1906)
I
Halil
(1906 – 1980)
I
Hamdi KÖSE
(1934 –)
I
Muharrem KÖSE
(1963 –)

Tarihî Kocakayık, Kulaksız ve Yedek Kayık dedelerden kalmadır. Yabanî erik ağacı ve çam tahtası, bağlarında meşe ağacı kullanılmıştır. Her kayıkta 3 bağ var. Kocakayık'ın altında ayrıca demir çubuktan bağ var. Ortadaki bağ kayığın üstünde yarım daire şeklinde çıkıntı yapıyor. Buna kaş veya eşik denir. Kulaksız çok yarışlara girmiş. Dede Ali Efendi'den kalma. Üzerinde iki tane boş delik var. Boyu kısalmış olabilir. Yapımcısı bilinmiyor. Ali Efendi, Devrekâni'de Rumeli danası, Daday'da Reşat altını almış. Kocakayık ölçüleri esas alınarak Turbo 2000 adlı bir kayık yaptırdım. Bunun ayakları gökçeağaçtır.

Kuş Köyü'nde Hasan YELEGEN'in kızı Tayyibe YELEGEN'de Koca Mehmet'e ait kayıklar var. Çalınma korkusu ile göstermiyorlar. Evde kalan erkekleri de yok. Aynı köyde yaşlı Gülsüm Hanım bilgi verebilir.

Kayıkların ön bağdan itibaren uca doğru ayaklarının yüksekliği azalır. Yine kayıkların altı düz değil, balık sırtı şeklindedir. Bu şekil kayık yapımında taş ile sürtülerek verilmiştir. Kuş Köyü'nde kayık taşı olduğunu duydum. Melheme sakız, don yağı, tereyağı, bal mumu yanında sabun konur.

İyi bir yarış kayığının yardımcısı olur. Kulaksız'ın yardımcısı kırıldı. Yedek kayık önce kaydığında yoldaki çapakları ezer. Yarışmalarda yardımcı kayık, don kayığı da kullanılır. Yardımcı kayık, yedek kayık veya yan kayık olarak da adlandırılır. Önce iki kere yarışmacı yardımcı kayığa biner. Ondan sonra üçüncüde yarış kayığına binilir. Yardımcı kayık yol alıştırır. Aynı zamanda yarışmacı ısınmış olur. Yarışma sonunda eğer geçilmiş ve artık geçemeyeceğini düşünüyorsa "benden bu kadar" deyip bırakır.

1951 yılında Kasım 135'te [22 Mart] 2 m kar yağmış. Kasım 155'te [11Nisan] Kuş Köyü Boğazı'nda kayığa binmişler. Diğer senelerde de yarış yapılıyormuş. Şaban Çavuş 2,5 lira ödül koymuş. Biniciler: Şevket NAMLI ve babası Halil NAMLI, Halil KÖSE, Mehmet ÖZSOY, Mehmet YELEGEN (Koca Mehmet). Burada Halil KÖSE birinci olmuş. Dedemin zamanında çıngır depildiğini biliyorum. Amcamın oğlu Hasan KÖSE, oğlu Adem KÖSE, benim oğlum Bekir KÖSE de binicidir. 2001 yılında kar olmadığı için yarış iptal edildi. 2002'de Küre Belören'deki yarışmaya katıldım.

[1 Mart 2003 tarihinde Bereketli'deki yarışmaya kayıkları ile katıldı. Yarışmanın organizasyonunu yaptı. Yol yapımında bulundu.]

EK 5.15: Nihat ÖZKAN

Adı Soyadı : Nihat ÖZKAN
Doğum Yeri ve Yılı : Kastamonu – 1970
Baba Adı : Hakkı
Eğitimi : İlkokul
Mesleği : Şoför
Adres : Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi
Konu ile ilgisi : Lisanslı binici, kayık sahibi
Görüşme Tarihi : 01.03.2003
Görüşme Yeri : Ağlı İlçesi Bereketli Köyü Yarışlarında görüşüldü.
Görüşme Şekli : Yüz yüze, kamera, fotoğraf makinesi, not alma

Niyazi TÜRK'ün köyüne giderek 1986 yılında Yadigar adlı kayığı aldım. 1986 yılında yeğenimdeki Cinibiz adlı kayığı 15 bin liraya Niyazi TÜRK'ten aldım. Kayık ayaklarına tay veya teke denir. Kaş yerine eşik kullanırız. Yeni kayıklar eskileri tutmuyor. 2000'de Cinibiz, 2002'de Cansız'la Küre'de birinci oldum.

Sinan Köyü yarışlarında kayık yolunun yapımında bende yardım ediyorum. Kalafat koyarak dere üzerine köprü kurulur.

İddialı olunursa kayığa omuz vurulur. O zaman kayık fırlar. Ben halının üzerinde kayığı gezdiririm. Biz kızak diye yük çekilen kızaklara diyoruz. Yarışlarda kullandıklarımızın adı kayıktır.

Sinan Mahallesi'ndeki biniciler Ferahmuz KÖMÜRCÜ, Yunus KÖMÜRCÜ, Murat ÖZKAN, Ali Osman DİKMEN, Niyazi ÖREN (Nalbant), Cengiz ÖZKAN' dır.

EK 5.16: Niyazi ÖREN

Adı Soyadı	: Niyazi ÖREN
Doğum Yeri ve Yılı	: Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi – 1937
Baba Adı	: Sait Ali
Eğitimi	: İlkokul
Mesleği	: Çiftçi
Adres	: Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi Kuşakçı Parçası
Konu ile ilgisi	: Yörenin tanınmış deneyimli binicilerinden, Tarihî Karakayık'ın sahibi
Görüşme Tarihi	: 04.05.2003
Görüşme Yeri	: Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi Kuşakçı Parçası'ndaki evi
Görüşme Şekli	: Yüz yüze, ses kayıt cihazı, fotoğraf makinesi, not alma

Kayığın parçaları tahta, eşik, kayık ayaklarıdır. Kızak değil, kayık denir. Ayakları bağlayan ağaç parçalarına köprü veya bağ denir. Kayık ayaklarına kayık tayı denir. Kayık yolunun ortasındaki tümseğe yele adı verilir.

Hacı Niyazi 1986 yılında bana Alaca adlı kayığımı yaptı. Evin çatısında eski bir kayık olacak. Adı Karakayık. Eski kayıklardan çok vardı. Çocuklar kar donunda binmişler, bozmuşlar. Duyduğuma göre kayıklardan Canlıca, Fermansuz, Hacıeset 500 senelik.

Fermansuz Ellez Köyü'nde imiş. Ali Osman Çavuş (Muharrem TOPÇU' nun büyük dedesi), Ellez Köyü'ne gitmişler. Adam yapmış. Binici yok. Törpü ile onun altını çok güzel yapmış. Ali Osman Çavuş; "Ben bunları geçerim ama bana kayığı verirsen." demiş. Adam, "Tamam." demiş. Binmiş, yolun sonunda kütük varmış. Ayaklarını kütüğe dayamış. "Ulan yavrum bu kayık sana helal olsun." demiş. Ali Osman, Hacı Muharrem'in babasının dedesidir.

Kayık yaparken ustalık altını yakmakta. Demirci ustası nasıl demire su verirse, kayık ustasının da kayığı yakmada usta olması lazım. Eski adamlar ocakta saban demiri ile yakarlardı. Molla Nuri vardı. Tanıyorum. Onun babası Şakir Hoca vardı. Molla Nuri en eski binici. O iki divanın imamlığını yapmış. Benim çocukluğumda iki büklümdü. Yinede yarı yoldan falan bindirirlerdi. O kayık yapmazdı. Ancak kayıkların altını yakardı. Saban demirinin ocakta birini kızdırırlar, birini sürerlerdi. Yanlara hamur konurdu. Ekmek hamuru sıvanır, demir kızdırılır, sakız emerek sertleştirilir. Eski adamların işi yok. Kar çok. Şimdi kar yok.

Kayığın altını melhemlemezsen bu kayık gitmez. Çocukluğumda melhem yapardık. Melhemle kayık altı sert olur. Çam sakızı, mum, keçi don yağı misli misli [oranlı] katılır. Bende uzun müddet yaptım. Canik'in amcası Müdür (Hüsnü ÖZTÜRK) en iyi melhemi yapardı. Yolu deperdi, organize ederdi, melhemi yapıverirdi. Yaşlıydı. Müdür 1980-85 de öldü.

Kayık yarışı mevsime, kara, havaya bağlı. Şubattan önce olmaz. Kar sulanacak. Kar donacak. Önceden yapılırsa yeniden kar yağar, olmaz. Yolu iple depiyoruz. İp olmazsa, yol düzgün olmaz, süratli giden kayık yoldan çıkar. Altı don çalarsa fazla gitmez. Kayığa göre yüksek alçak yol deperiz. Eski adamlar Canlıca'ya göre yol yaparlardı. Kayığın ortası (alçak kayık), sararsa (yeleye sürterse) kayık 5

metre geri kalır. Yol eğri olursa sallayınca atar. İnişte iki kişi yol yapanın koluna girer, yoksa yapan kişinin ayakları kayar. Daha sonra yolu sularız. Kar yumuşarsa yine deperiz. Burada kayığın ne zaman icat edildiğini bilmiyorum.

Kar olursa kışın yavaş yavaş bineriz. Başka yerlerden gelenler binemez. 13 sn'de 300 m yol alınır. Sopa ile geçerken vuramazsın. Düşünce en az 10 kere takla atarsın. Tutacak yer yoktur. Çok düştüm. Kayığa binmek tehlikeli olduğu için "Allah'ınan canına, kazma kürek yanına." derler.

Köylerde meraklı delikanlı yok. Nihat, Murat binerler. Onlar gelişiyor. Yol depecek adam kalmadı.Atalarımızdan kalma. Yol depelim desem kimse gelmiyor. Binmeye herkes gelir. Biz adam yetiştiremedik. Eski adamlar gitti. Şimdikiler bilmiyor. Ben 3 saat çarıkla yol deperim.

Çaylık'ta eskiden yol deperlerdi. Halil Ağa (Halil Köse) kayığa binerdi. Ben 15 yaşında iken bir iki sefer gittik. Azdavay'a gittik. Halil Ağa bindi. Koca Mehmet'i (Mehmet YELEGEN) de tanıyorum. Fazlı YAMAN, Hidayet meşhur binicilerdi, öldüler. Fazlı, Balcı, Bıdık denilen İbrahim, Çulluoğulları, Hidayet binermiş. Duyduklarımız böyle. Fazlı diri, yiğit, uzun boylu idi. Kayığa iyi yatardı. Gelirken adamı göremezdin. Usta bir adamdı.

İyi binici, sağlam, kilolu, usta olmalı, hızlandırmalı. Yolun başında iki kazık olacak, kazıklara içten tutulacak, ileride el vurma yerleri var. Kayık hızlanacak. Yattımı daha hızlanacak. İnişte ne kadar hız verilirse iyi olur. Çıkışta hareket yapılmaz. Yolun sonunda kayığın burnunun geldiği yere çomak dikerler. Binici nişan koyar, geriden gelen nişanı geçerse önceki tekrar biner. Geçemezse binmeye gerek kalmaz. Yeniler sonradan biner. Onlar nişana varamazlar zaten. Önde nişan alan binmez. Beni geçen olursa bir daha binerim. 3 kere bindimi geçemez zaten.

1986'da Fazlı YAMAN, Mustafa TAMTEKİN ile yarıştık. Sinan Mahallesi'nde Canik (Mehmet ÖZTÜRK) vardı. O da öldü. Onların arkasından ben ikinci gelirdim. 1986'da Fazlı YAMAN 2-3 kere bindi düştü. Ben birinci geldim. Bir daha binmedi. 1986'dan sonra 2000 yılına kadar Sinan'da yol depilmedi. Kırlardere'de de yol yaparlarmış. Yaralıgöz, Daday'ı bilmiyorum. Oralarda yarış olduğunu duymadım. Bizim burası tehlikelidir. 2000 yılında Geleneksel Ağlı Kış Sporları ve Kayık Yarışmalarında birinci oldum. İlçe Kaymakamlığı tarafından bana kupa verildi.

Kıyafet olarak eğnimizde ne varsa onu giyeriz. İyi bir yarış olursa Osmanlı kıyafeti düşünüyorum. Hidayet kilot pantolon giyerdi. Bu yaştan sonra kilot pantolon bize yakışmıyor. Eskiden Molla Nuri'nin kurşunu vardı. Oda binermiş. Hidayete, geçti. Kilosu olmayanlar bağlar. Çocukken zincir bağlardık. Yüz kilogram geliyorum. Gerek yok. Kurşun adamı öldürür. Düşünce tehlikeli. Kayığın üzerinde ayağını kaldırmayacaksın. Yel çevirirse atar. Usta binici, ehli adam nişanı değiştirmeye çalışır.

Şimdi yarışmayı düzenleyenler iki üç kere binilecek diyorlar. Böyle olmaz. Her kayığın bir zamanı var. Kimisi donda gider. Kimisi iz yaptımı gider. Binici kayığa bindiğinde kıçı eşiğe dayanacak. Kayık yoldan çıkmazsa düşmez. Eski adamların yatınca kıçı eşiği geçermiş. Eski adamlar ellerini yere vurardı. Hidayet'in elleri patlardı. İlk çıkış biraz düz olacak. Yoksa yatamazsın. Saklanmak çok önemli. Yarışta binici kayığı bırakıyor. Birisi tutacak. Öyle olmaz. Çıkışta eğim fazla olduğu için kayığa bineni birisi tutuyor. Bıraktığı zaman binici hareket ediyor, halbuki eğim az olmalı ve binici önce kazıklardan, sonra kar tezeklerinden hız almalı ve ardından

yatarak inişe geçmelidir. Kayığa binerken önünü göremezsin. Görmek için kafanı kaldırmak lazım. O da olmaz. Ödül olarak eskiden çocukluğumuzda dana koyarlardı.

Bunda gün vermek olmuyor. İlan etmek olmuyor. Tellal olarak, Dana köyünden Tahir KINACI vardı. Merkez Kuyucu Köyü'nden Kör Rıza vardı. Ağlı'da bağırırdı. 1960'lardan sonra gerek kalmadı. Tellallık kalktı.

EK 5.17: Niyazi TÜRK

Adı Soyadı	: Niyazi TÜRK
Doğum Yeri ve Yılı	: Küre İlçesi Avşargüney Köyü – 1929
Baba Adı	: İbrahim
Eğitimi	: İlkokul
Mesleği	: Serbest
Adres	: Küre İlçesi Avşargüney Köyü
Konu ile ilgisi	: Kayık yapım ustası, deneyimli binici
Görüşme Tarihi	: 27.01.2003
Görüşme Yeri	: Küre İlçesi Avşargüney Köyü'ndeki evi
Görüşme Şekli	: Yüz yüze, kamera, fotoğraf makinesi, not alma

AİLENİN BİLİNEN ŞECERESİ

Murat
(Kayık yapım ustası, binici, yaklaşık 1820 doğumlu)
I
Şerif Hanım
(Murat Ustanın gelini)
(1852 – 1948)
I
Hakkı İSTER
I
Seher TÜRK (İSTER)
(Niyazi TÜRK' ün eşi)

1944-1948 yılları arası İstanbul Kasımpaşa Kulübü'nde güreş çalıştım. Benim akranlarım değnekle geziyor. Spor sayesinde ben koşarak gidiyorum. İlk kayığa 12 yaşımda bindim. Oradakiler "cinibiz gibi çocuk, bir şey olmaz binsin." dediler. Ömür deresindeydik. Korkudan titriyordum. Üçüncü sınıfı bitirmiştim. 1941–42 yılları idi. Bindiğim kayık oradaki binicilere aitti.

Köknar yerine yanlışlıkla gürgen denmektedir. Kayık ayağına; teke, kayık tekesi denir. Mis, eriğin öz suyudur. Yörede çocuk kayıkları, yük kızakları vardır. Bunların adı ise "kayık"tır.

Kayıklar rutubetsiz yerde kılıf içinde saklanmalıdır. Yabanî erik özü sert olur. Melhem iyi yapışır. 1984 senesinde İstanbul'dan geldim. 1986'da çok kar yağdı. Ağlı'ya gittim. Fazlı'ya ve Rahmi'ye misafir oldum. Rahmi ve Nalbant Niyazi'ye birer kayık verdim. O yıl oraya verdiğim altı kayık var. Sinan'da Nihat ve Murat'a birer kayık hediye ettim. İyi binicidirler. Kayıkları satmak için değil merak ve ilgiden yapıyorum. Yoksa parası dişime değmez.

Kesilen yabanî erik ağacı 20-25 cm çapında olmalıdır. Ağacın özü, alta gelecek şekilde yapılmalıdır. Kayıkların aynı standartta olması lazım. Çünkü hepsi aynı izde gider. Ben yaptığım kayıkların ölçüsünü Canlıca'dan aldım. Dıştan dışa eni hep 18 cm'dir. Ön ve arka ölçüleri aynı olmalıdır. Boyları 125–140 cm olmalıdır. 140 cm yi geçerse virajlı, zik zaklı yolda kıvrılmaz. Atölyede bulunan kayıklardan

ağırlıkları bilinenler 4.750 kg, 5 kg, 5.050 kg, 4.700 kg'dır. Boyları aynı olsa hepsinin de kilolarını aynı çıkartırım. Yapımda sakız emdirmek meseledir. Kayıkların altının bozulmaması için sakız kaynatılmalıdır. Cila sürülmez. Kayığın kaştan arkası daha ağır olmalıdır. Hayvanın alt çene kemiğinin yandaki yumru yeri, el ile ağaca defalarca sürülecektir. Çam sakızı havanda dövülüp elenecek, kayığın altına dökülüp kızgın demirle yakılacak. Ayakların yanlarına tahta çıta konup sakız arasına dökülmelidir. Sonra kalan sakız, ağaç kalıp içine konan çaput ile sürtülerek ovulup çıkarılacak, kemik sürtülerek cila gibi parlatılır. Torunuma verdiğim 50 senelik kayığım var. Adı Uçanceylan. Benim bindiğimin adı Bora. Kayınpederim Hakkı İSTER' in de kayığı vardı. Dedesi Murat Usta hem yapar, hem de binermiş. Burada 300 yıllık Soğano adında kayık vardı. Çocuklar kırıp iki parça yapmışlar. Evlendiğimde kayınpederimin evinde kayık vardı. Annesi Şerif Hanım 96 yaşında idi. Bende 18 yaşımda idim. Şerif Hanım kayınpederinin kayık yaptığını söyledi. Şimdi kullandığım çene kemiğini de o buluverdi. Avşar'da sakız ağacından yapılmış kayık vardır. Sahibi Selahattin KAHRAMAN, öldü. Kayık şimdi oğulları Merdan ve Cemal KAHRAMAN'da duruyor.

Yolun buzunun temizlenmesi için bazı kayıkların altına sert plastik boru geçtim. Yine özürlü ağaçların çürük yerlerini çıkartıp sağlam ağaçlardan kuyma yapıyorum. Ağaçları benim köyüme dört saatlik yoldan getiriyorum. Bir yıl gibi bir süre kurumaya bırakıyorum. Çatlamaması için bezir yağı sürüyorum. Ağaç 2-3 cm kalınlığında dilinip, ondan sonra yağ sürülmelidir.

Melhem yapımında 50 gr keçi don yağı, 50 gr bal mumu, 50 gr tere yağı, 200 gr çam sakızı birleştirilip kaynatılarak melhem yapılır. Ayrıca atalarımız toplam miktarının ¼'ü oranında bezir koyarlarmış. Bu karışımlar ve kullanılan maddeler gizli tutuluyor. Melhemin kıvamı iyi ayarlanmalı, iki parmak ile uzatıldığında 10 cm uzaması lazım. Yarış öncesi bu melhem el ile ovularak kayığın altına zar gibi sürülecektir.

Sinan'a, Ömür Deresi'ne, Belören'e yarışlara gittim. Dedelerimiz Yaralıgöz'e, Azdavay'a giderlermiş. Sinan Köyünde yarış yapıldı. 310 m yolu 12 sn'de aldı. Belören yolu 310 adım geliyor. Ömür deresindeki pistin uzunluğu 300 m'dir. Eğim az olduğu için acemiler binebilir. En iyi yol Sinan'dadır. 310 m'den daha da uzatılabilir. Biniciler bazen ortasından geçen dereye düşerlermiş.

Kar az olduğu zaman, yol yapabilmek için kar yağmadan önce zeminin düzlenmesi gerekir. Yol yaparken çarık giyilmeli, ip çekilmelidir. İp gevşetilip ayak arasına alınarak yol depilmelidir. Ben ip olmadan da yol deperim. Yol, iki ayak eninde, kayıkların eni de o kadar olmalıdır. Sonra yol sulanacak, yol buz olmazsa çabuk bozulur. Ertesi günü erkenden yarış yapılır. Belören'deki yol 280 m'dir. Çıkış uzunluğu az geliyor. Bu yörenin esas pisti Avşar da vardı. Kayığın geri kaçmaması için yolun sonunda eğim az olmalı. Ayrıca dönüş için, yeni öğrenenler için ayrı yedek yollar yapılmalıdır. 20–30 kayık yarışınca yol bozulabilir.

Dedelerimiz kazıkları koparırlarmış hatta tezeklere vurabilmek için tırnaklarını bile kesmezlermiş. Ayrıca iki kayık boyu aralarla her iki yanda üçer tane kar tezeği bulunur. Elleri ile vurarak hız kazanırlarmış. Binici kayığa oturduğu zaman kıçı ile kayığın kaşı arasında ilk harekette vurmak için biraz ara olmalı. Kaşa vurulursa kayığa 2 kayık boyu hız verir. Kayarken baş ve ayak aynı hizada olmalıdır. Rüzgar başa değmemelidir. Ayaklar parmak üzerinde birleştirilmelidir. Hiç nefes almadan kayılmalıdır. Elbiseye rüzgar girmemelidir. Kaymada inerken ve çıkarken

duruş pozisyonu bozulmayacak. Kayıktan düşünce kalkmayacaksın. Aksi taktirde defalarca takla attırır. Ben binerken dizlerime ve kollarıma çorap koncu takıyorum. Çarık, dolak, başlık olmalıdır.

Avşarimam Köyü'nden Aziz Hoca anlatmıştı: Murat Usta zamanında Kastamonu'dan bir elekçi gelmiş, gece misafir olmuş. Ertesi günü kayık yarışında onu da bindirmişler. Kayıktan düşmüş. Düştükten sonra; "Ne atta gördüm bu düşmeyi, ne eşekte." demiş.

1986 yılında Sinan'da Hocayı [İmamı] bindirmiştim. Kayıktan düştü; "Hacı yaptı, Hoca bindi. Sanki gök yere indi" dedi. Yolda % 60 eğim vardır.

Atalarımız tellal bağırtır; "Kayığına güvenen, kendine güvenen gelsin." derlermiş.Yarışma günü en geç saat yedide yarışmacılar yarış yerinde olmalıdır.

Köyün usluları hakem olur. O köyde Müdür diye bir kişi hakemlik yapardı. Seyircilerin yolun sonunda olması lazım. Kurallara uymayan yarışmacı bindirilmez. 2000 yılında Belören'de yapılan yarışı ben yönettim.

Kayık binicileri önceden eğitim görmeli. Yarışmada ilk binilen kayık ayaklarının altı geniş olmalı, yol bozulurken de altı ince kayığa binilmelidir. Sıra geç gelirse ben altı ince kayığa binerim. Yarış öncesi isimler yazılıp kura çekilir. Her şahsın 3 defa binme hakkı vardır. Hedefe varıldığında kayığın ucu esas alınarak çubuk dikilir. Aynı anda iki kişi kaymaz.

Sinan - Hatipoğlu Köyü'nde Hidayet öldü, oğlu Hacı Mehmet sağdır. Akrabam olur. Eskiden Hidayet'i bir yıl beslemişler. Kırlardere - Ayan Köyü'nde kayığa bindirmişler. Biniciler oradan çıkıyor. Hidayet'i bir yarışmada kayıklarını geçmesin diye tehdit etmişler. Beline zincir, kurşun ağırlık bağlarmış.

Yarışı düzenleyen köylüler, yarışmacı, kayık sahipleri ortak ödül koyabileceği gibi köyün ileri geleni de ödül koyabilir. Binici ve kayık sahibi farklı olabilir. Ödülü aralarında halledelerler. Ödül koç veya dana olabilir. Sadece birinciye verilir.

Avşar'daki erkekler seferberlikten gelmemişler. Bir tek dedem gelmiş. Yarışlar bilenler tarafından yönlendirilmeli, geleneğine uygun olmalı kültür bozulmamalıdır. Dedem kayıkların Fatih zamanından geldiğini söylerdi.

EK 5.18: Rahmi ÇULLU

Adı Soyadı	: Rahmi ÇULLU
Doğum Yeri ve Yılı	: Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi – 1945
Baba Adı	: Mustafa
Eğitimi	: İlkokul
Mesleği	: Çiftçi – Sinan Mahallesi Muhtarı
Adres	: Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi Ebece Parçası
Konu ile ilgisi	: Binici, kayık sahibi.
Görüşme Tarihi	: 19.04.2003
Görüşme Yeri	: Ağlı İlçesi Sinan Mahallesi Ebece Parçası'ndaki evi.
Görüşme Şekli	: Yüz yüze, fotoğraf makinesi, not alma.

Sinan Mahallesi 5 parçadan oluşuyor. Kuşakcı, Ebece, Hatipoğlu, Kebapçı ve Sinan. Sinan'ın eski adı Üğürmük'tü. Ağlı belediye olduktan sonra yakın köyler Ağlı'ya mahalle olarak bağlandı.

Bendeki kayığın birinin adı Sarıkayık, diğerinin adı yok. Niyazi TÜRK'den 1986 yılında aldım. Fermansuz, Mehmet TOPÇU'nun dedeleri Emrullah'tan kalma. Fermansuzun yedeği Hacıeset'tir. Bu kişi çok iyi bir biniciymiş. Kayığı yokmuş. Azdavay Ellez Köyü'nde kütüklükte yol depilmiş. Orada Köse adlı kişinin kayığı varmış. Yol üzerinde kütükler varmış. Tehlikeli oluyor. Emrullah, Azdavaylı köylülerden aldığı Fermansuza biniyor. Birinci geliyor. Kösenin kayığı geçiliyor. Sahibi Fermansuzu Emrullah'a hediye ediyor. Kösenin kayığı geçildiği için kendini belindeki kuşak ile asmak istiyor, engelliyorlar.

Kızak yük taşıyan hayvanın çektiği araçtır. Buna ise kayık denir. Kayık ayaklarına tay denir. Yaparken tayların yanlarına hamur yapıştırıp, kayık ayağının altına çam sakızı dökülerek kızgın saban demiri ile ağaca yediriliyor. Gürgen göknar demektir. Çamın ve göknarın gövdesinden reçine alınır. Buralarda kayık yapan yok. Selmanlı'da Molla Nuri, don çalan kayıkların altını hamur ve saban demiri ile yapardı. Melhem, çam sakızı, göknar sakızı, don yağı, tereyağı karışımından yapılır. Çıngır kayık yolu demektir. Keçi yolu içinde aynı kelimeyi kullanırız.

Sinanlılar yeleyi yüksek bırakırlar. Kendi kayıkları yüksektir. Alçak kayık sürter. Onun için yedek kayık önce yol yapar, yelenin fazlalığını alçaltır. Yolun sonuna doğru kendi kayıkları Canlıca'nın boyu kısa olduğu için zik zak yaparlar. Uzun kayıklar hız kaybeder. Biz bunu bildiğimiz için önce düzeltiriz.

Yarışmada kazıklardan çekilir. Pençe vurulur. Kıç vurmaya halı üzerinde çalışılır. Molla Nuri usta binici idi. Kayığı halı üzerinde 1 m kaydırırdı. Sinan'da eski ünlü biniciler Hidayet ve Fazlı YAMAN'dır. Fazlı YAMAN Canlıca'ya binerdi. Hidayet'te Fermansuz'a binerdi. İki köy arasında ve iki kayık arasında çekişme olurdu. Hidayet Fermansuz ile bir yarışmada geçti. Fazlı yeminli olduğu için binmiyordu. Verin Canlıca'yı dedi. Bindi ve iki defa düştü. Bunun üzerine "Hata bende, yemini bozdum" dedi ve yarışı bıraktı.

Ertesi yıl Hidayet kayboldu. Hakkı TURAN çalmış. Çok meraklıydı. 32 yıl muhtarlık yaptı. Sözü geçen bir insandı. Hakkı Çavuş yolu Hidayet'e deptirdi. Ağlı pazarında tellal; "Ayan Köyünde yarış var. Kayığına güvenen, kendine güvenen gelsin, 3 yaşlı dana var" diye bağırdı. Sinanlılar kayıklarını aldı, gittik. Tevfik

ÖZCAN (Belediye Başkanı), Hidayet'e yaklaştı. Tabancasını göstererek "Bu kayıkları geçmeyeceksin" dedi. Yarışı Fermansuz aldı. Tahmini 1952 yılı idi. 1986'dan sonra kar olmadığı için 2000'e kadar yarışlara ara verildi. Önceki senelerde hep yapılırdı.

EK 5.19: Şahin ÇOLAK

Adı Soyadı	: Şahin ÇOLAK
Doğum Yeri ve Yılı	: Ağlı İlçesi Danacı Mahallesi – 1959
Baba Adı	: Kemalettin
Eğitimi	: Yüksekokul
Mesleği	: Öğretmen – Ağlı Halk Eğitim Merkezi Müdürü
Adres	: Ağlı Halk Eğitim Merkezi
Konu ile ilgisi	: Görevli olduğu Halk Eğitim Merkezinde sergilenen 2 adet kayık bulunmaktadır.
Görüşme Tarihi	: 08.02.2003
Görüşme Yeri	: Ağlı Halk Eğitim Merkezi.
Görüşme Şekli	: Yüz yüze, kamera, fotoğraf makinesi, not alma.

Ağlı Halk Eğitim Merkezi Kültür Varlıkları Teşhir Salonu'nda sergilenen Lütfullah YANIKKAYA (1922–1986) (Çolak Çakıcı)'ya ait iki adet kayık vardır. Bu kayıkları Lutfullah YANIKKAYA'nın oğlu Faruk YANIKKAYA'dan aldım. Lütfullah YANIKKAYA öldü, oğlu ise İstanbul'da. Bunlar eski kayıklardır. Birinin üzerinde Sarıkayık, diğerinin üzerinde de Yarış Kayığı yazmaktadır.

EK 5.20: Şükrü Aydın ÖZSOY

Adı Soyadı : Şükrü Aydın ÖZSOY
Doğum Yeri ve Yılı : Ağlı İlçesi Dana Köyü – 1959
Baba Adı : Fehmi
Eğitimi : İlkokul
Mesleği : Çiftçi – Dana Köyü Muhtarı
Adres : Ağlı İlçesi Dana Köyü
Konu ile ilgisi : Binici, kayık sahibi.
Görüşme Tarihi : 20.08.2003
Görüşme Yeri : Ağlı İlçesi Dana Köyü'nde, Mehmet ÖZSOY'un evi
Görüşme Şekli : Yüz yüze, not alma

Bendeki Atmaca adlı kayık 1942-1943 yılında dedem Salih ÖZSOY (1908–1991) ve Ahmet ÇELEBİ (Şeytan Ahmet) tarafından yapılmıştır. Ayrıca amcam Cemil ÖZSOY'da bulunan kayıkta yine aynı yıllarda aynı kişiler tarafından yapılmıştır. Kayıklarda kullanılan erik ağacı amcam Zeynel ÖZSOY tarafından Sada Köyü'nün Halimoğlu parçası tarafında, çamurluk mevkinde bulunan ormandan getirilmiştir.

EK 6: KIZAK SPORU YARIŞMA YÖNETMELİĞİ

Resmî Gazete. S. 24810. 09 Temmuz 2002

BİRİNCİ BÖLÜM
Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

Madde 1 — Bu Yönetmeliğin amacı; geleneksel olarak halk arasında yapılmakta olan kızak sporunun, geleneksel kurallarını ve otantik yapısını bozmadan yarışların yapılması, tanıtılması ve yayılması ile ilgili usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2 — Bu Yönetmelik, Geleneksel Spor Dalları Federasyonu, gençlik ve spor il müdürlükleri, kamu kurum ve kuruluşlarınca veya gerçek ve tüzel kişilerce tertiplenecek kızak yarışlarını, sporcularını, yarışmada görev yapacak kişilerle ilgili usul ve esasları kapsar.

Dayanak

Madde 3 — Bu Yönetmelik, 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 10. maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 — Bu Yönetmelikte geçen;

Genel Müdürlük	: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünü,
Genel Müdür	: Gençlik ve Spor Genel Müdürünü,
Federasyon	: Geleneksel Spor Dalları Federasyonunu,
İl Müdürlüğü	: Gençlik ve Spor İl Müdürlüğünü,
Organizatör	: Kızak yarışlarını tertiplemek isteyen kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişileri,
Tertip Komitesi	: Kızak yarışları ile ilgili hazırlık ve hizmetleri yerine getiren kişi veya kişileri,
Sporcu	: Kızak yarışmalarına katılacak kişileri,
Kayış	: Sporcunun yarışmada yapacağı kayma eylemini,
Kızak	: Yarışmalarda sporcunun üzerine, usulünce oturup kayacağı aracı,
Pist	: Kızak yarışı yapılacak özel olarak hazırlanmış zemini, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM
Esas Hükümler

Müsabaka Türleri

Madde 5 — Kızak yarışları resmî ve özel olmak üzere iki türde yapılır.

a) Resmî Yarışlar; Yıllık faaliyet programlarında yer almak suretiyle, Genel Müdürlük, Federasyon veya il müdürlüklerince düzenlenen yarışlardır.

b) Özel Yarışlar; Resmî yarışlar dışında kalan, kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerce düzenlenen folklorik, eğlence ve kültürel amaçlı yarışlardır.

Müsabaka İzni

Madde 6 — Özel kızak yarışları izne tabidir. Kızak yarışları, bir ilin sporcuları arasında yapılacaksa, o ilin il müdürlüğünden, iller arası yapılacaksa Federasyondan izin alınması zorunludur.

Federasyonca düzenlenecek resmî yarışlar, yarışların kapsamına göre, il müdürlüklerine yarışların yeri, tarihi ve teknik özelliklerini içeren bir yazıyla veya herhangi bir iletişim aracı vasıtasıyla bildirilir.

Tertip Komiteleri

Madde 7 — Resmî ve özel yarışlarda, yarışmanın kurallara uygun ve idari hizmetlerin yürütülmesi için, üç kişiden az olmamak üzere bir veya konu itibariyle birden fazla komite oluşturulur. Komiteler, o yarış ile ilgili her türlü hizmet ve işlemleri yapmakla yükümlüdürler. Komiteler; teknik komite, hakem komitesi, idari komite gibi konular itibariyle oluşturulmuşsa her bir komite kendi konusuyla ilgili hizmet ve işlemleri yerine getirmekle yükümlüdürler ve tertip komitesine bağlıdırlar. Resmî yarışlarda tertip komitesi; Federasyon veya il müdürlüğünce belirlenecek kişi başkanlığında oluşturulur. Tertip komitesi, Genel Müdürlük ve Federasyonun talimatlarını uygular ve bu talimatlara aykırı karar veremez.

Kategoriler

Madde 8 — Kızak yarışları; bayanlar ve erkekler olmak üzere iki kategoride yapılır. 14 yaşını tamamlamış bayanlar ve erkekler yarışmaya katılma hakkına sahiptirler. Bayanlar erkekler kategorisinde, erkeklerde bayanlar kategorisinde yarışamazlar.

Sporcuların Kıyafeti

Madde 9 — Yarışmalara katılacak sporcular soğuktan korunmak ve hızdan meydana gelecek rüzgardan düşünce sakatlanmaması için; başlarına herhangi bir maddeden yapılmış kar başlığı veya benzeri bir başlık, ayaklarına topuksuz lastik veya sportif ayakkabı, pantolon ve ceketten oluşan rüzgar sürtünmesini asgariye indirecek kaygan bir maddeden imal edilmiş kıyafetler giyerler. Hızı artırmak için sporcuların üzerlerine, sporcunun kilosu ile orantılı olarak 10 kg geçmemek şartıyla ne kadar ağırlık maddesi alacakları tertip komitesince belirlenir.

Yarışma Kızakları

Madde 10 — Yarışma kızakları; yabani erik ağacı veya buzda kaymaya müsait sertlik ve ağırlıkta ağaçlardan imal edilen ve geleneksel özellikleri bulunan bir araçtır.

Kızak boyu 125 cm'den kısa 140 cm'den uzun, genişliği üstten, dıştan dışa 20 cm'den geniş, yüksekliği 10 cm'den fazla olamaz. Kızakların altına ahşap dışı hiçbir madde çakılamaz, ilave edilemez ancak, kaymayı hızlandıracak maddeler sürülebilir. Bir sporcunun iki adet kızağı bulunur. Kızağın bir tanesi deneme ve antrenman için diğerini ise yarışmada kullanır. Sporcular deneme ve yarışma için ödünç kızak kullanabilecekleri gibi Federasyonca tahsis edilecek kızakları da kullanabilirler.

Yarışma Hakemleri

Madde 11 — Kızak yarışmaları; iki start, üç finiş ve pistin uzunluk ve eğimine göre, sporcunun kayma hareketlerini kolaylıkla görecek şekilde pistin sağında ve solunda yeteri kadar yan hakemle yönetilir. Start hakemleri; sporcunun yarışmaya başlangıç durumunu, finiş hakemleri; kayış mesafesini, yan hakemler ise kayış esnasındaki durumu kontrol ederler. Hakemlerin görevlerini belirlemek, dereceleri kayıt etmek ve sporcuların kuralarını çekmek üzere, bir baş hakem ve üçten fazla olmamak üzere yeteri kadar kayıt hakemi, Federasyon veya il müdürlüğünce görevlendirilir.

Yarışma Pisti

Madde 12 — Yarışma pisti en fazla 70 derecelik iniş eğimi, iniş eğiminden sonra 20 veya 30 derece daha az çıkış eğimi olan bir alandır. Pistin boyu 250 metreden kısa olmamak şartı ile uzunluk sınırı yoktur. Belirtilen özellikteki alanda bulunan kar iki

ayak genişliğinde çarıklarla yada uygun malzeme ile çiğnenerek sıkıştırılır, su dökülerek buz haline getirilmesiyle pist hazırlanır, pistin düzgün olup olmadığı hakemler tarafından kontrol edilir. Hata varsa düzeltilir. Arazinin durumuna göre iniş ve çıkış dereceleri orantılı olmak suretiyle, daha fazla inişli ve çıkışlı pistlerde yapılabilir.

Yarışma Kuralları

Madde 13 — Yarışmada aşağıdaki kurallar uygulanır.

a) Yarışmaya katılacak sporcuların; ismi, doğum tarihleri, kulüp veya hangi ilden katıldığı hakemlerce tespit edilerek, lisansları kontrol edilir.

b) Tüm yarışmacılar doktor tarafından muayene edilir ve uygun olmayanlar yarışmadan men edilir.

c) Yarışmaya katılması kesinleşen sporcuların yarışma sıraları, başhakem tarafından kura ile belirlenir.

d) Sporcular kura sırasına göre başhakem tarafından yarışmak üzere davet edilir. Bu esnada sporcunun bir deneme kayışı hakkı olup, isterse bu hakkı kullanır. İsterse doğrudan yarışma kayışı yapar. Kaymadan önce hangi türde kayacağını başhakeme sözlü olarak bildirir.

e) Bir sporcunun üç defa kayma hakkı vardır. İsterse bu hakkının üçünü de kullanır. Birden fazla kayma hakkını kullanan sporcunun en iyi derecesi yarışma derecesi olarak kabul edilir.

f) İki defa kızaktan düşen sporcu diskalifiye olur ve sıralamaya giremez.

g) Pist başında iki tarafa çakılı kazıklardan elleriyle hız alıp hareket ettikten sonra iniş başlamadan iki tarafa hazırlanan kar topaklarına ellerini vurarak hız alabilir yada vurmadan yarışa devam edebilir. Hızlandıktan sonra sporcu kızağa sırt üstü yatarak rüzgardan en az etkilenecek şekilde bacaklarını uzatır, baldırlarının içinden elleri ile pantolonunu tutarak yarışa devam eder.

Yarış esnasında sporcunun oturur vaziyette olması, zeminle, kenardaki karla veya herhangi bir dış etkenle, ellerinin, ayaklarının veya vücudunun teması, diskalifiye sebebidir.

Yarış sonuna kadar sporcu pozisyonunu bozamaz pist sonuna doğru kol yada bacakları ile duruş mesafesini etkileyecek harekette bulunamaz.

Derecelerin Belirlenmesi

Madde 14 — Kızak yarışmalarında, sporcuların teknik dereceleri uzaklık mesafesine göre yapılır. En uzağa kayan sporcu birinci olmak suretiyle dereceler belirlenir. Ancak, aynı mesafede derece yapan sporculara bir yarış daha yaptırılır yine eşitlik bozulmazsa kura ile sıralama belirlenir.

Müsabaka Sonuçları

Madde 15 — Resmî yarışların sonunda; katılan sporcularının sayısı, klasman dereceleri, pistin özelliği, seyirci durumu gibi özellikleri içeren bir rapor, tertip komitesince Federasyona, özel yarışların sonunda ise il müdürlüğüne gönderilir.

Lisans

Madde 16 — Kızak yarışlarında sporcular, 7/12/2001 tarihli ve 24606 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Sporcu Lisans, Tescil, Vize ve Transfer Yönetmeliğine göre lisans çıkarmaları zorunludur. Lisansı olmayan sporcu hiçbir şekilde yarışmalara katılamaz.

Sağlık Ekibi

Madde 17 — Yarışmayı düzenleyen organizatör tarafından en az bir doktor (tercihen ortapedi uzmanı), yeteri kadar yardımcı sağlık personeli ve bir ambulans, yarışma süresince yarışma mahallinde bulundurmak zorundadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Cezalar

Madde 18 — Bu Yönetmeliğe aykırı fiilleri işleyen, spor ahlakı ve yarışma kurallarına uymayan hareketlerde bulunan sporcu, hakem ve idareciler, 7/1/1993 tarihli ve 21458 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliğine göre ceza kurullarına sevk edilir.

Yönetmelikte Yer Almayan Hususlar

Madde 19 — Bu Yönetmelikte yer almayan hususlarda; Federasyon Yönetim Kurulunca alınacak kararlar ve talimatlar Federasyon Başkanının teklifi ve Genel Müdürün onayından sonra uygulanır.

Yürürlük

Madde 20 — Bu Yönetmelik yayımı tarihi ile yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 21 — Bu Yönetmelik hükümlerini Gençlik ve Spor Genel Müdürü yürütür.

EK 7: BASINDA ÇIKAN HABERLER

4 Mart Salı 2003

Sözcü

Tarihi kızaklar Ağlı'da boy gösterdi

Tarihi 500 yıla dayanan Kızak yarışmaları yöresel kıyafetlerle Pazar günü Ağlı'nın Bereketli köyünde gerçekleştirildi

● Geçtiğimiz hafta içerisinde Küre ilçesinde yapılan ve Geleneksel Spor Dalları Federasyonu programına alınarak resmi bir kimlik kazanan Kızak yarışmaları, Ağlı ve köylerinde ufak ufak gelmiş geçmişte de yapılmaya devam ediyor.

● Önceki yıllarda Ağlı ilçesinin Sonan mahallesinde yapılan tarihi Kızak yarışmaları Pazar günü bu kez ilçeye bağlı Bereketli köyünde gerçekleştirildi.

Köy imamı organize etti

● Ağlı'nın Bereketli Köyü imamı Muhammet Köse'nin büyük gayretleri ve özverileriyle gerçekleştirilen Bereketli Kızak Yarışmaları köyün genci ihtiyarıyla birlikte çevre köylülere büyük bir heyecan yaşattı.

● 30'nin üzerinde yarışmacının büyük bir heyecanla yarıştığı yarışmalarda Soğutpınar köyü imamı Niyazi Köse ile eski Kızak yarışmacılarından Mehmet Özsoy'un hakemlik yaptığı yarışmalarda "Kulaksız" ismi kızağı ile Adem Köse birinciliği kimseye kaptırmadı.

● 200 Metrelik Kızak pisti'nin tam ortasından geçen derenin üzerine 30 santimetre genişliğinde kurulan köprü'den yarışmacıların geçişi

izleyenlere heyecan dolu anlar yaşattı. Çevre köylerde yaşayan yaklaşık 500'ün üzeri vatandaşın izlediği kızak yarışmalarına çok sayıda hayvan sepkininde izlemesi dikkatlerden kaçmadı.

Fermansız ve Cansız Popüler

● Küre ve Ağlı ilçelerinde değişik köylerde her yıl yapılan tarihi Kızak yarışmalarına katılan Kızakların her birinin ayrı ayrı öyküsü olduğunu belirten eski Kızak ustası ve hakemi Mehmet Özsoy, Ağlı bölgesinin en popüler Kızakları'nın isimlerinin de Fermansız, Cansız, Korkusuz'dur, Atmaca, Kulaksız ve Bükücüsü olduğunu söyledi.

Kızaklar Yaban Eriği'nden

● Eski Kızak ustası ve hakemi 80 yaşındaki Mehmet Özsoy, tüm Kızakların Yaban Eriği'nden yapılan kızaklar olduğunu, Kızak'ın odunlarının yerinin önemli olmadığını önemli olanın Kızak'ın ayaklarının Yaban Eriği'nden yapılmış olmasının çok önemli olduğunu söyledi.

Kaynak 1: Kastamonu Sözcü, 4 Mart 2003

BU BAYRAK HEPİMİZİN

AĞLI

AYLIK BÖLGE GAZETESİ

Bereketli tarihi yarışlara sahip çıktı

Ağlı İlçe'mizde tarihi yüzlerce yıla dayanan kayık yarışları Sinan Mahallesi'nde ve Bereketli Köyü'nde yapılmaktaydı

Son zamanlarda ilginiz şekilde ilgilenmeyiniz bu tarihi yarışlara gayretli Küre Belediye Başkanı Sayın Şükrü Şiki ve Küre Belediyesinden dek yarışları kayak federasyonu bünyesine aldırdı. Bu yıl Küre de ilk defa resmi yarışlar yapıldı.

Sinan Mahallesi'nde Ali Şeyhan Bekmen'in ölüm ve yaşamasının rağmen sahipsizlikten bu yıl yapılamadı.

Bereketli Köyü bu tarihi yarışları yıldı. Bereketli Gençlik Derneği ile Muharrem Köse, Hasan Köse ve Ali Özsoy'un öncülüğünde bu tarihi yarışlara hiç ara vermeden rağmen kayık yarışları yapıldı ve büyük ilgi gördü.

Yarışlara 14 adet kayık katıldı. Kaçtı. Yarışı genç bir sporcu Adem Köse bir hiç olarak kaldı. Adem Köse geçmiş yıllardaki Küre yarışlarında da üçüncü olmuştu. 14 kayıcının sıralı sıralanmasıyla 1- Mehmet Özsoy 2- Muharrem Köse 3- Hasan Köse 4- Ali Köse 5- Nihat Çoktan ve Ademi Köse 6- Bekir Köse 8- Celal Köse 9- Ayhan Özsoy 10- Ademi İşleyen 11- Cevat Kesim 12- Ramazan Çoker 13- Ramazan Turan 14- Cevdet Aslan.

7 Sayfada

2003 Ağlı Belediyesi kayık yarışları sonucu ilçeden Adem Köse kürekçi arkası yıldızı rakibini geçmeye çalışıyor

Kaynak 2: Ağlı, Mart 2003

Küre'de bir ilk gerçekleşti

Küre'de yapılan ve Geleneksel Spor Dalları Federasyonu Genel Sekreteri Şemsettin Günal'ın da izlediği Kızak Yarışmalarına 7 bayan 24 erkek yarışmacı katıldı

Yaklaşık 500 yıldır Küre ilçesinde yapılan Kızak Yarışması bu yıl ilk kez resmi statüye kavuştu.

Yıllardır köylülerin kendi aralarında yaptıkları kızak yarışmasını Küre Belediye Başkanı Ergün Aşkancı'nın yoğun çabaları sonucunda Geleneksel Spor Dalları Federasyonu'nun branşları arasına girdi. Tarihte ilk defa resmi olarak yazılan kızak yarışmaları birincilik, Küre'nin Belören köyü ride gerçekleştirildi.

7 Sayfada

Geçen yıl Küre Belediyesi Kayık yarışlarında Ağlı'nın birincisi kayıklı [illegible]

Kaynak 3: Ağlı, Mart 2003

Yüzyıllara direnen gelenek

Kastamonu Küre'de 500 yıldan bu yana köylüler, kızak yarışmaları düzenliyor. Ancak, geleneksel yarışlar ilk kez bu yıl resmi bir organizasyonla gerçekleştirildi

İki gün süren etkinlikte, şenlikler de düzenlendi ve konuklara eğlenceli anlar yaşatıldı.

Kastamonu'nun Küre İlçesi'nde, yaklaşık 500 yıldır yapılan kızak yarışması, bu yıl ilk kez resmi statüyle düzenlendi.

Köylülerin yıllardır kendi aralarında yaptığı kızak yarışması, Küre Belediye Başkanı Engin Ayvancı'nın çabaları sonucunda, Geleneksel Spor Dalları Federasyonu'nun programına alındı. Tarihinde ilk kez resmi olarak yapılan kızak yarışları, cumartesi ve pazar sabahı Belören Köyü'nde gerçekleştirildi.

"Kızak bizim ata sporumuzdur" diyen Küre Belediye Başkanı Engin Ayvancı, bu sporun yaşatılması gerektiğini söyledi. Kızak yarışlarının Türkiye'de yalnızca Küre'de yapılmasının yöre turizmine hareketlilik sağlayacağına da değinen Belediye Başkanı Ayvancı, ilk resmi yarışmada bazı eksiklikler olabileceğini, ancak gelecek yıl daha mükemmel olacaklarını vurguladı.

Geleneksel Spor Dalları Federasyonu Genel Sekreteri Şemsettin Günal'ın da izlediği yarışmalarda, kadınlarda Zülfiye Ölmez birinci, Meryem Kılıçın ikinci ve Deniz Özbay üçüncü oldu. Erkeklerde ise birinciliği Musa Ünal, ikinciliği Yusuf Bakır kazanırken, üçüncülüğü Hilmi Bakkalcı ve Cem Namlı paylaştı. Dereceye girenlere kupaları verildi.

Kaynak 4: Akşam, 24 Şubat 2003

2 HABER Kastamonu

Kar yağmadı Kızak yarışmaları iptal

Hava sıcaklığının mevsim normallerinin üzerinde olması nedeniyle 1-2 Şubat'ta Küre'de yapılması planlanan Kızak yarışmaları yeterli kar olmadığı için ertelendi.

Karacayı vurdular !

Kaynak 5: Türkiye Batı Karadeniz Özel İlavesi Kastamonu, 2003

KASTAMONU Sözcü

Yıl : 3 Sayı: 649 Günlük Siyasi Bağımsız Gazete 20 Şubat 2003 Perşembe

SEVGİLİ ÖĞRENCİLER
İnanılmaz, uygun ekonomik koşullarla
Deneyimli, SEÇKİN ÖĞRETİM KADROMUZLA
Ücretsiz En Kaliteli Eğitim Kaynaklarımızla
2003-2004 ERKEN ADAY KAYITLARIMIZ BAŞLADI
Hemen Kaydolun - Az Ödeyin - Çok Yararlanın
nilsen dersanesi
"Başarısı ciddiyeti tartışılmaz"
Tel: (0366) 214 13 00 - 212 33 05

Belediye Başkanı Engin Ayrancı, ertelenen kızak yarışmasının bu hafta yapılacağını açıkladı

Küre'de kızak bayramı

Geçtiğimiz ay içerisinde programa alınan ancak kar olmaması nedeniyle ertelenen kızak yarışmasının bu haftasonu yapılacağını açıklayan Küre Belediye Başkanı Engin Ayrancı, tüm Kastamonulular'ı yarışmaya davet etti.

● Tarihi 600 yıl öncesine dayanan ve Küre ile Ağlı bölgelerinde yüzyıllardır kayak olarak yapılan kızak yarışmalarının federasyon yaptırımı olmaksızın resmiyetsiz ile iki geçtiğimiz ay içinde Küre'de yapılması programa alınan kızak yarışmaları, yeterli kar olmaması nedeniyle ertelenmişti.

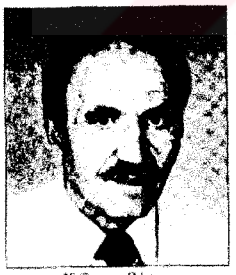
● Küre Belediye Başkanı Engin Ayrancı, tüm ekibini oluşturup kızak yarışmalarının yapılacağı Belenin mevkiinde kar bulunduğunu 20-25 cm. civarında olduğu ve kızak yarışmalarının yapılabilmesi için yeterli görüldüğünü kaydederek şöyle konuştu:

● "Küre Belediyesi ve sivil toplum örgütleri ile birlikte bu yıl uğraşları sonucu tarihi kızak yarışmalarımızı canlandırıyoruz. Bu yarışlar Küre'nin tanıtımına büyük katkı sağlayacaktır. Bu doğrultuda ülke genelinde değişen iklim koşulları nedeniyle bu yıl beklenen karın yağmurunu sonucu geçtiğimiz ay yapılması gereken yarışmalarımız ileri bir tarihe ertelenmişti kısaca verilmişti. Bugün itibariyle yarışlar için gerekli kar bulunmaktadır ve fedakarlık bir aksilik olmaması durumunda federasyondan gelecek yetkililerin görüşleri doğrultusunda yarışmalar bu haftasonu yapılacaktır."

Kaynak 6: Kastamonu Sözcü, 20 Şubat 2003

Sinanlılar Kayık Yarışlarına Hazırlanıyor

Tarihi Kış Sporumuza sahip çıkalım

Ali Osman Dikmen

- Çocukluk yıllarından beri ağını hep duyduğum Canbaba, Fırınarası, Hacı Eşeli, Karayılan, Yeni Mahalle gibi isimler vardır.
- Bu kayıklar bugünkü sanılarına dayanılarak kalmadı. Kayık yarışlarının en ayrıcalıklı ismi olan şüphesiz şu günlerde fakat aşkla ile birlikte Ali Osman Dikmen'dir. Ali Osman, aynı zamanda iyi bir kayık benicisidir. Ağlı içerisinde bu işin ustalıkları tarafından çok iyi bilinen meşhur bir kayığı geçtiğimiz günlerde Osmanlı Mahallesi Efeler Köyü'nün Su ayrımından bir ton yar vererek aldı. "Yeni Mahalle" ismiyle anılan teknenin bu kayığın üzerinde olduğu iddia ediliyor ancak kaptanlardan beri önce bu kayığın var olduğu söyleniyor.
- Kayığına çok güvenen Ali Osman, yarış yapılacak ortamın bir an önce oluşmasını bekliyor. Belediye Başkanımız Kemalettin Çelik'in desteği ile yarışların bir an önce sürdürülmesini için sıkıntılı var'ı severler hazır olduklarını söylüyorlar. İstanbul Ömerlere'de görüştüğümüz Murat Özkan'da kızılalı olduğunu belirtiyor. Haydi hayırlısı...

Tarihi Kayık Sporumuzun unutulmaması için uğraşan bir adam ALİ OSMAN DİKMEN

Kayık yarışlarıyla ilgili görüştüğümüz Ali Osman Dikmen (Fotoğrafta) bir gün bir gün bir işte sporumuzu tanıtmacasına Başlıdı konuşmaya. Elen dedelerimizden kalma bu Ata sporumuzu yaşatmak için çalışmalarına devam ediyorum. Bugün için ben de bu yönden artık kayıkları ve teknikleri bu tarihi değerleri dayanan bir spor olduğunu yani Mahalli. Bu kayık geçen yıl bir bir kayıt büyüterek satın aldım. Bu kayıklarımızla bu spor yönünü artık kayıkları ve teknikleri bu tarihi değerleri dayanan bir spor olduğunu yani Mahalli. Bu kayık geçen yıl bir bir kayıt büyüterek satın aldım. Engellere karşı gönleri söyleri. İmparator Fırınarası bahçesi. Bağcı.

Bu sporumuzu yaşatmak için çalışmalarına devam ediyorum. Ağlı'da bir çok kayık yarışları yapılmıştır. Ancak bu yarışlar dört sayılık sebeplerden ötürü devam yapılmıştır. Bugün Belediyemiz Başkanımız yarış kayıklarını ve Sinan Mahallesi'nden bir kayık daha satın alarak bu kayıkların sayısını dört'e çıkarmıştır.

Ali Osman'a bir milyar dolarlar değeri kayığın hikayesini soruyoruz. Yeni Mahalle'nin ilginç yanları var mı? Öğretmenlerden duyduğumuza göre Canbaba'dan yaşlı bir kayık olduğu söylenmiş. Bu kayıkların yapımında ve onarımında ve son olarak 1950 yılında onarıldığı bilinmektedir. Bu kayıkların yapımında kullanılan malzemeler ve yapım teknikleri hakkında bilgi verir misiniz?

Kayıkların yapımında kullanılan malzemeler, yapımında kullanılan teknikler ve yapım aşamaları hakkında bilgi verir misiniz? Kayıkların yapımında kullanılan malzemeler ve yapım teknikleri hakkında bilgi verir misiniz? Kayıkların yapımında kullanılan malzemeler ve yapım teknikleri hakkında bilgi verir misiniz?

Ali Osman'a bir milyar dolarlar değeri kayığın hikayesini soruyoruz. Yeni Mahalle'nin ilginç yanları var mı? Öğretmenlerden duyduğumuza göre Canbaba'dan yaşlı bir kayık olduğu söylenmiş. Bu kayıkların yapımında ve onarımında ve son olarak 1950 yılında onarıldığı bilinmektedir. Bu kayıkların yapımında kullanılan malzemeler ve yapım teknikleri hakkında bilgi verir misiniz? Kayıkların yapımında kullanılan malzemeler ve yapım teknikleri hakkında bilgi verir misiniz? Kayıkların yapımında kullanılan malzemeler ve yapım teknikleri hakkında bilgi verir misiniz?

Sağlık Köşesi
Dr. S. Dinç

SİGARANIN SEBEP OLDUĞU SAĞLIK PROBLEMLERİNİN EN YAYGIN OLANLARI

Kalp ve damar hastalıkları, solunum yolu hastalıkları ve çeşitli kanserler sigaranın sebep olduğu sağlık problemlerinin başında gelmektedir. Akciğer kanseri, kalp krizi, inme (felç), kronik bronşit ve amfizem, ülser, düşük ağırlıklı bebek, sarılık, kazalara bağlı ölümler ve intiharların sıklığı sigara ile ilişkilendirilmiştir. Kronik Obstrüktif ...

Genel Sağlık Sorunları

Sigara dumanı, solunum yolu ve akciğer dokusunda tahrişe neden olur. Sigara dumanı, solunum yolu ve akciğer dokusunda tahrişe neden olur. Sigara dumanı, solunum yolu ve akciğer dokusunda tahrişe neden olur. Sigara dumanı, solunum yolu ve akciğer dokusunda tahrişe neden olur. Sigara dumanı, solunum yolu ve akciğer dokusunda tahrişe neden olur.

Devamı gelecek sayıda

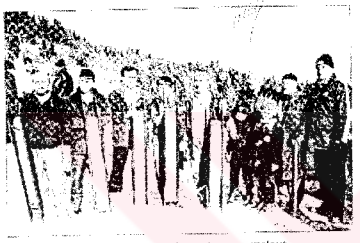
Kaynak 7: Ağlı, Ocak 2003

Hizmetteki Yıl... 2002 ALO İSFENDİYAR GAZETESİ 0532 737 05 10 Sayfa / 5

Küre Belören köyünde 500 yıllık tarihi Kızak yarışları yapıldı

Belören Köyünde düzenlenen Kızak yarışmalarında yarış kızakları ve kızaklar hakkında bilgi veren Mehmet ÖZSOY

Küre Belören köyünde yapılan yarışmalarda derece alan gruplar

Belören Kızak yarışmalarında ilk üçe giren Hikmet Özkan, Bekir Demir, Yaşar Koca, Adem Kılıç, Hasan Koca, yarışın Mühendisi Ünsal, Kızak üstünde Hiyasi Türk ve Kastamonu Belediye Başkanımız Recep Akdağ'la

Kızak sporcularına plaketini veren Cumhuriyet Başkanı Ahmet Yıldız, Belediye Başkanımız Recep Akdağ ve Efkan Ala'ya ödüllerini veren Kızak sporcuları

Kaynak 8: İsfendiyar, Mart 2002

kampanya eşliğinde AKP'yi kurdu... Geçmişini kamufle etmek amacıyla üzerine 'papaz elbisesini' giydi... 'Değiştim', 'geliştim', 'dönüş-

Tayyip ve arkadaşlarını iktidara getirilmek için mi başlatıldı?.. **'Düşüncesi bile'** insanın midesini bulandırıyor...

Alın birini, vurun ötekine !..

KONUŞAN FOTOĞRAFLAR

KASTAMONU'NUN KAYAKÇILARI

KİM demiş ki kayakçılık sadece kaymak tabakasının eğlence sporu diye... Alın size normal yurdum kayakçıları... Hem de en değme kayakçılara taş çıkartacak nitelikte... Ancak onların kayak takımları daha çok kızağa benziyor... Kastamonu'nun Küre ilçesinde 500 yıldır best yapılan **'kayak yarışması'**, bu sene **'resmi'** nitelik kazanmış... Dalısı diğer geleneksel sporların başına...

Kaynak 9: Türkiye'de Yeniçağ, 25 Şubat 2003

KASTAMONU

Nasrullah

24 ŞUBAT 2003 PAZARTESİ — KURUCUSU ZİYA KESİMCİ (1933—1989) — YIL: 17 — SAYI: 450

Kar Şenlikleri ve Geleneksel Kızak Yarışmaları sona erdi

Küre'de "KAR" coşkusu

● Dondurucu soğuk altında gerçekleştirilen Kızak Yarışmaları'nda birincilikleri Küre'li sporcular elde etti. Geleneksel Spor Dalları Federasyonu temsilcilerinin de yer aldığı şenliklerde, TRT ve NTV ekipleri bir gün boyunca çekim yaptılar

Bu yıl ilçesi gerçekleştirilen ve ilkine göre daha çeşitli bir kışa içerisinde geçen 2 Küre Kar Şenlikleri ve Kızak Yarışmaları cumartesi ve pazar günü Küre'nin Belören Köyü'nde gerçekleştirildi.

Geleneksel Spor Dalları Federasyonu Genel Sekreteri Şemsettin Günal, Federasyon yetkilileri, TRT'nin Gezelim - Görelim ekibi ve NTV temsilcilerinin katıldığı şenliklere, Vali Enis Yeter özel programı nedeniyle katılmadı.

Dondurucu soğuk ve kar yağışı altında yapılan kızak yarışmalarına ise Küre, Azdavay, Ağlı ve Ankara'lı sporcular katıldılar. Değerler ve kişilerin ulusal ölçeye çıkmasını sağlamak amacıyla düzenlenen yarışmalarda, Küre'li sporcular birincilikleri elde etti.

Pirinç a

To

eur

● Geç sasır polis ope

Kaynak 10: Kastamonu Nasrullah, 24 Şubat 2003

KASTAMONU

Sözcü

Yıl: 3 Sayı: 642 — Günlük Siyasi Bağımsız Gazete — 24 Şubat 2003 Pazartesi

SEVGİLİ ÖĞRENCİLER

İnanılmaz, uygun ekonomik koşullarla

Deneyimli, SEÇKİN ÖĞRETİM-KADROMUZLA

Üretsiz En Kaliteli Eğitim Kaynaklarımızla

2003-2004 ERKEN ADAY KAYITLARIMIZ BAŞLADI

Hemen Kaydolun - Az Ödeyin - Çok Yararlanın

nilşen — "Başarısı ciddiyeti tartışılmaz" — Tel: (0366) 214 13 00 - 212 33 68

500 yıllık geleneğin yeniden canlandığı Küre'de yapılan Kızak yarışmaları büyük ilgi gördü

Küre'de bir ilk gerceklesti

Küre'de yapılan ve Geleneksel Spor Dalları Federasyonu Genel Sekreteri Şemsettin Günal'ın da izlediği Kızak yarışmalarına 7 bayan 24 erkek yarışmacı katıldı.

● Yaklaşık 500 yıldır Küre ilçesinde yapılan Kızak Yarışması, bu yıl ilk kez resmi statüye kavuştu.

● Yıllardır köylülerin kendi aralarında yaptıkları kızak yarışması, Küre Belediye Başkanı Fuğin Avcı'nın yoğun çabaları sonucunda Geleneksel Spor Dalları Federasyonu'nun kranşları altına alındı. Tarih'de ilk defa resmi olarak yapılan Kızak Yarışmaları birinciliği, hafta sonu Küre'nin Belören Köyü'nde gerçekleştirildi.

● Bayanlarda 7, erkeklerde ise 24 sporcunun katıldığı yarışmalar oldukça çekişmeli geçti. Geleneksel Spor Dalları Federasyonu Genel Sekreteri Şemsettin Günal'ın da izlediği yarışmalar sonucunda, bayanlarda Zülfiye Ömer birinciliği kazanırken, Meryem Kılıçlı ikinci ve Deniz Özbey'de üçüncü oldu. Erkeklerde ise birinciliği Musa Ünal, ikinciliği Yusuf Bekir, üçüncülüğü de Hilmi Bakkalcı ve Cem Kanalı paylaştı. Yarışmada dereceye girenlere kupaları verildi.

● Küre ilçesinde kızak sporunu canlı tutmak için büyük çabalar harcayan 74 yaşındaki Niyazi Türk, kendisinin 62 yıldır kaydığını ve ilk defa resmi bir kızak yarışması yapılmasının mutluluk duyduğunu söyledi.

■ DEVAMI 2'DE

Kaynak 11: Kastamonu Sözcü, 24 Şubat 2003